Demir Çağı

J . M . C O E T Z E E

İngilizce'den çeviren: **Şamil Beştoy**

alan yayıncılık

Demir Çağı / J.M. COETZEE

alan yayıncılık

136/40

ALAN YAYINCILIK:136
Çağdaş Edebiyat Dizisi: 40

AGE
of
IRON
DEMİR ÇAĞI
J.M. Coetzee

Çeviren: Şamil Beştoy

Orjinal Baskı: PENGUIN BOOKS 1991

© Kesim Ajans

Birinci Baskı: Eylül 1993
Kapak Deseni: Balazs Seabo
Kapak Düzeni: Olcay Akan
Baskı: Renk Basımevi 518 54 56

ISBN 975 - 7414 - 16 - 6

Çatalçeşme Sokak Turun Han No: 40 K.3
Cağaloğlu / İST.
Tel: 511 26 00 • Fax: 528 00 60

J.M. COETZEE

Demir Çağı

İngilizce'den çeviren: **Şamil Beştoy**

J.M. Coetzee 1940 yılında Güney Afrika'da doğdu. Güney Afrika ve ABD'de eğitim gördü. Roman olarak ilk yapıtı **Dustaland** (1974) dır.
Bu yapıtını In the Heart of the Country (1977) (Ülkenin Yüreğinde) izledi ve ilk Güney Afrika Edebiyat ödülünü kazandı. Waiting for the Borbarsan (1980) (Barbarları Beklerken) 3 ödül; Life Times of Michael (1903) (Michael K. Nasıl Yaşadı) ise 2 ödül kazandı. Foe (1986) ve White Writing (1988) diğer yapıtlarıdır. Çeviriler, dilbilim çalışmaları ve edebiyat incelemeleri olan J.M. Coetzee halen Cape Town Üniversitesi'nde genel edebiyat profesörüdür.

Onlar İçin

V.H.M.C. (1904 - 1985)
Z.C. (1912 - 1988)
N.G.C. (1966 - 1989)

1. Bölüm

Garajın hemen yanındaki geçiti hatırlarsın, hani arasıra arkadaşlarınla oynardınız... Şimdi artık orası kullanılmıyor; Issız, rüzgârın dökülen yaprakları savurarak yığdığı ve çürümüye terk ettiği ölü bir yer oldu.

Dün, bu geçitin sonunda, eski mukavvalar ve plastik levhalardan yapılmış bir kulübecik keşfettim; içinde, sokaklarda sık sık gördüğüm bir adam kıvrılmış yatıyordu: Ayyaş suratında çürük, kirli dişleriyle, uzun boylu, zayıf bir zavallı; çuvala dönmüş gri bir elbise ve sarkmış, eski bir şapka giyerdi. Şimdi yine başında olan bu şapkayı kulaklarına kadar çekmiş uyuyordu. Bir kimsesiz; Mill Sokağı'ndaki park yerlerinde başıboş dolaşan, dükkanlardan para dilenen, köprü altlarında içen, çöpe atılmış bozuk yiyecekleri yiyen yersiz yurtsuz biri. Evsiz biri için Ağustos, yağmur ayı, en kötü aydır. Kutusunda uyurken bacakları tıpkı bir kuklanınkiler gibi kıvrılmış, ağzı bir şaşkınlık edasıyla açık kalmıştı. Üzerinden pis bir koku yükseliyordu; çiş, ucuz şarap, elbiselerinin küf kokusu ve tabii kir.

Bir süre oun seyrederek öylece durdum, seyrederek ve koklayarak. Bir konuk; kendi kendini davet etmek için tutup da bu günü bulmuştu.

Dr. Syfret'den haberleri aldığım gündü. Haberler iyi değildi,

ama benimdi, benim içindi, sadece bana aitti ve inkâr edilemezdi. Her şeyi olduğu gibi kabullenip, hıçkırmadan, gözyaşı dökmeden eve dönmekten başka yapacak bir şey yoktu. "Teşekkür ederim doktor" dedim; "Dürüstlüğünüz için teşekkür ederim." "Elimizden gelen her şeyi yapacağız" dedi, "Birlikte bu engeli aşacağız." Ama daha şimdiden, bu yoldaşça tavrının ardında, vazgeçtiğini görebiliyordum. Sauve qui peut.* Onun sadakati yaşamaydı, ölüme değil.

Arabadan iner inmez titremeye başladım. Garajın kapısını kapatırken bütün vücudum sarsılıyordu; buna dayanabilmek için dişlerimi birbirine kenetlemem ve çantamı sımsıkı kavramam gerekti. İşte tam o sırada mukavvaları ve onu gördüm.

"Burada ne arıyorsun?" diye sorarken sesimdeki öfkenin farkına vardım; öfkemi kontrol edemiyordum. "Burada kalamazsın, gitmelisin."

İstifini bile bozmadı; yattığı yerden, karşısında duran bu garip yaşlı kadına bakıyor; ayağındaki kışlık çorapları, üzerindeki mavi ceketi ve her zaman mutlaka bir tarafı sarkan etekliği, ortadan ikiye ayırdığı ağarmış saçlarını, bu saçların arasından görünen bebek teni gibi pembe kafa derisini inceliyordu.

Sonra bacaklarını topladı ve hiç acele etmeden yavaşça ayağa kalktı. Bana hiçbir şey söylemeden arkasını döndü, eğildi, altındaki siyah naylonu silkeledi; ikiye, dörde, sekize katladı. Şimdi bir çanta (üzerinde Air Canada yazıyordu) haline gelen naylonun fermuarını çekerek kapattı. Bir kenarda durmuş onu bekliyordum. Ardında mukavvalar, boş bir şişe ve bir sidik kokusu bırakarak yanımdan geçti. Yürürken bir yandan da düşmek üzere olan pantolonunu tutuyordu. Gittiğinden emin oluncaya kadar bekledim ve dışarıda, çitin öte yanında naylonu çalıların arasına sokuşturduğunu duydum.

Son bir saat içinde iki şey birden: önce haberler; korkunç, ürkütücü ve şimdi de bu saldırı; bir başlangıç, bir yoklama, bir diğer belirti. Tam bir leş kargası, bir akbaba; hiç vakit yitirmeden, hemen, kendinden emin, hiş şaşırmadan. Bütün bunları nasıl savuşturabilirim, kendimden ne kadar uzak tutabilirim? Cape Town'un bu, yaşamlarını çöp tenekelerini karıştırarak sürdüren insanları, sayıları hiç azalmaz, asla yokolmazlar. Çıplak gezerler, üşümezler. Açıkta uyurlar, hastalanmaz-

*) Kaçan kurtulur, ana baba günü, vb. anlamında. (ç.n.)

lar. Aç dolaşırlar, gebermezler. Damarlarında dolaşan alkol ısıtır onları. Kanlarını dolduran ateş suyunda hiçbir mikrop barınamaz.

Boş eve yavaş adımlarla girdim, öylece durup etrafı dinledim; tüm sesler çekildikten sonra bu bomboş ev ve üzerinde durduğum tahta döşeme bana ne kadar tekdüze ve anlamsız göründü. Burada olmanı nasıl isterdim bilsen, burada olmanı, bana sarılmanı, beni rahatlatmanı. Kucaklaşmanın gerçek anlamını şimdi kavramaya başlıyorum. Biz aslında kucaklanma ihtiyacı duyduğumuz için kucaklarız. Çocuklarımıza onların kollarında geleceğe uzanmak için sarılırız, kendimizi ölümün ötesine geçirmek, aşmak için. İşte seni her kucakladığımda neler hissettiğim. Çocuklarımızı bize annelik hazzını tattırsınlar diye yetiştiririz. Bir yuvanın gerçek anlamı budur; bir anne olarak tüm açık yürekliliğimle şu anda olduğu gibi, bundan sonra da, sonuna kadar benden işiteceğin tek gerçek budur. Seni çok özledim! Yine odana çıkabilmek; yatağına oturup, saçlarını okşamak, okul sabahları yaptığım gibi kulağına "Kalkma zamanı" diye fısıldamak isterdim. Ve sonra uyanıp bana doğru döndüğünde hâlâ süt kokan soluğunu hissederek ılık bedenine sarılmak. Seni tekrar kollarımın arasına almak ve "Annecik kocaman bir öpücük versin" derken yaşadığımız o yoğun duyguyu tekrar tatmak isterdim; bu duygudaki asla tanımlanamayacak o derin ve gizli anlamı: Annecik hiç üzülmeyecek, çünkü o ölmeyecek, senin içinde yaşamaya devam edecek.

Yaşamak! Sen benim yaşamımsın; seni yaşam kadar seviyorum. Her sabah dışarı çıkıyor ve parmağımı ıslatıp, kuzey-batıdan, senden esen soğuk rüzgâra doğru tutuyorum; derin bir soluk alıyor, hâlâ kulaklarının arkasında ve boynunun çukurunda taşıdığın süt kokusunu birlerce mil uzaktan, denizler ve karalar ötesinden bana eriştirecek bir esinti hissetme umuduyla uzun uzun içime çekiyorum.

Bugünden itibaren zorlu bir görevin üstesinden gelmem gerekiyor: Ölümümü paylaşma, benimle birlikte acı çekme arzuna bütün gücümle engel olmak, seni bundan uzak tutmak. Seni severek, yaşamı severek, beni terk edip gittiği için onu bağışlayarak. Kendi ölümümü tek başıma kucaklamam gerekiyor.

O halde bunları kime yazıyorum? Yanıt: Sana, ama aslında sana değil; kendime, içimdeki sana.

Bütün öğleden sonra kendimi işe vermeye çalıştım; çekmecele-

ri temizleyip, düzenlemekle ve işe yaramaz kağıtları atmakla uğraştım. Akşamüstü tekrar dışarı çıktım. Garajın arkasındaki mukavva kulübe yine kurulmuş ve siyah naylon düzgünce üzerine çekilmişti. Adam bacaklarını karnına çekmiş yatıyordu. Yanında kulaklarını dikmiş ve kuyruğunu sallayan bir köpekcik vardı. Siyah üzerine beyaz benekli tüyleriyle bir İskoç çoban köpeği, daha çok küçük, neredeyse bir enik.

"Ateş yakmak yok" dedim. "Anladın mı? Ateş istemiyorum, başıma dert açmanı istemiyorum."

Doğruldu, çıplak ayaklarını kaşıyarak, nerede olduğunu farkında değilmişcesine çevresine bakındı. Çevresi kızarmış, şiş gözleriyle tam bir alkolik suratı; kaba, çirkin bir surat. Garip, yeşil, sağlıksız gözler.

"Bir şeyler yemek ister misin?" diye sordum.

Hemen ayaklarının dibinde dolaşan köpekle birlikte beni mutfağa kadar izledi ve sadviçini hazırlayana kadar bekledi. Verdiğim sandviçten bir parça ısırdı ve sonra, sanki çiğnemesi gerektiğini unutmuşcasına, ağzı dolu, bomboş bakan yeşil gözleriyde garip bir pırıltıyla, yavaş yavaş inleyen köpek peşinde, kapıya doğru yürüdü. Sabırsız bir ifadeyle, "Temizlik yapmam gerekiyor" dedim ve kapıyı kapatmak için ardından gitim. Tek bir söz bile etmeden çıktı gitti; ancak daha köşeyi dönmeden sanviçi fırlatıp attığını ve köpeğin de sandviçi kapmak için atıldığını gördüğümden emindim.

Senin zamanında bu evsiz insanlardan pek fazla yoktu. Ancak şimdi yaşamımızın bir parçası haline geldiler. Onlardan korkuyor muydum? Genellikle hayır. Biraz dilenme, biraz hırsızlık, pislik, gürültü; fazla dert etmiyorum. Korktuklarım aylak aylak gezen küçük gangsterler; asık suratlı, küstah bakışlı köpek balıkları gibi saldırmaya hazır dolaşan aç gözlü oğlanlar, cezaevinin ilk meşum gölgesinin üzerlerine çoktan düşmeye başladığı çocuklar. Çocukluğu, bu olağanüstü çağı, ruhun gelişme devrini horgören, çocuk olmayı hazmedemeyen çocuklar. Ruhları ve olağanüstü bedenleri felce uğramış, taşlaşmış çocuklar. Öte yanda; kendilerini, gittikçe daha sıklaşan bir koza içine hapseden beyaz yaşıtlarının büyük çoğunluğunun ruhları da aynı durumda. Yüzme dersleri, binicilik dersleri, bale dersleri, çim sahada kriket dersleri; yaşamları buldogların koruduğu yüksek duvarlı bahçelerde, bir çocuklar cennetinde geçen sarışın, masum, melek görünümlü,

putti kadar yumuşak çocuklar. Yaşadıkları yer bir esir ruhlar ülkesi, masumlukları arı kurtçuklarının masumluğu; semiz ve beyaz, bala doymuş, yumuşak gövdeleri tatlıya bulanmış; ruhlarını uyuşturan sahte bir mutlulukla dolduran, onları düşler ülkesine sürükleyen...

Neden bu adama yiyecek verdim? Benim için hiç farketmezdi, aynı nedenle, eğer yiyecek istemeye gelseydi, köpeğini de (çalmış olduğuna emindim) besleyebilirdim. Seni emzirmemin nedeni de aynıydı. Verecek kadar dolu olmak ve birine doluluğundan vermek: Hangisi daha şiddetli bir dürtü? İçlerindeki son damlayı da verinceye dek, kurumuş, gücünü yitirmiş bedenlerini ezmeye, sıkıştırmaya çalışmak. Vermek, beslemek için inat etmek.

Sabahleyin, kahve götürdüğümde, onu hiçbir utanç belirtisi göstermeden kanala işerken buldum.

"Çalışmak ister misin?" diye sordum. "Sana verebileceğim birçok iş var."

Hiçbir şey söylemedi, ama kupayı iki eliyle birden tutarak kahvesini içti.

"Yaşamını boşa geçiriyorsun" dedim. "Artık çocuk değilsin. Böyle bir yaşamı nasıl sürdürebiliyorsun? Bütün gün hiçbir şey yapmadan nasıl yatabiliyorsun? Bir türlü anlamıyorum."

Onu gerçekten anlayamıyordum. İçimdeki bir şey aylaklığa, yorgunluğa, uyuşukluğa, avareliğe, her şeye boş vermeye isyan ediyordu.

Birden, beni sarsan, şaşkına döndüren bir şey yaptı. Dosdoğru gözümün içene bakarak -bu yüzüme ilk bakışıydı- ayağımın tam dibine, üzerinde durduğum betona, kalın, sert, yol yol biraz evvel içtiği kahve lekeleriyle dolu bir balgam tükürdü. Sonra, kahve kupasını sertçe elime tutuşturarak çekti gitti.

Beni sarsanın, *tükürme eylemi değil*, balgam olduğunu düşündüm: Tam ikimizin arasındaydı. Üzerime değil, ama önüme, onu görebileceğim, inceleyebileceğim, üzerinde düşünebileceğim bir yere tükürmüştü. Bu, onun sözüydü, ifade tarzıydı, ağzından çıkmıştı, çıktığı anda hâlâ sıcaktı. Dilin başlangıcından öncesine ait bir sözcük, reddedilemezdi. Bana ilk kez bakmış ve sonra tükürmüştü. Ama nasıl bir bakış? Annesi olacak yaşta bir kadına, saygısızca: İşte, al kahveni başına çal.

Dün gece uyumaya gelmedi. Mukavvaları da gitmişti. Ancak, bahçede gezinirken, sundurmanın altında üzerinde Air Canada yazan çantayla karşılaştım ve çalıçırpı, odun ve eski eşya yığını içinde yatmak için hazırlanmış bir yer buldum. Bu geri döneceği anlamına geliyordu.

Şimdiden altı sayfa oldu bile. Üstelik sadece, hiç tanımadığım ve asla tanımak istemeyeceğin bir adamla ilgili. Neden onun hakkında yazıyorum? Çünkü o kendisi ve ben değilim. Çünkü bana bakışında, kendimi asla yazamayacağım bir şekilde görebiliyorum. Yoksa bu yazı, kâh yükselen, kâh alçalan bir sızlanmadan başka bir şey olmazdı. Onun hakkında yazarken, aslında kendimi anlatıyorum. Köpek ve hakkında yazarken de. Adam, ev, köpek: Sözcüklerin hiçbir önemi yok, onlar aracılığıyla sana ulaşmaya çalışıyorum. Başka bir dünyada sözcüklere ihtiyacım olmazdı. Kapını çalar ve sana "Seni görmeye geldim," derdim. Bunlar söylenmesi gereken son sözler olurdu: Sonra kucaklaşırdık. Ancak, bu dünyada, bu zamanda, sana sözcüklerle ulaşmak zorundayım. Böylece her geçen gün kendimi sözcüklere daha fazla kaptırıyor, onları sayfalar içine tıpkı şekerlemeler gibi dolduruyorum: Kızım için, doğum günü için, doğduğu gün için şekerlemeler. Bedenimden çıkan sözcükler, benden damlayan, istediği zaman açması ağzına atması, emmesi için. Dükkandaki kavanozun üzerinde yazdığı gibi: Ev yapımı şekerlemeler, sevgiyle yapılıp paketlendiler, kendimizi adadıklarımıza karşı hislerimiz sözkonusu olunca tek seçeneğimiz olan sevgiyle.

Havanın bütün öğleden sonra yağmurlu ve kapalı olmasına karşın henüz ortalık aydınlıktı; bahçe kapısının açıldığını ve biraz sonra da verandada köpeğin pençelerinin çıkardığı sesi işittim.

Televizyon seyrediyordum. Bir *Bakanlar ve Bakan Yardımcıları Kurulu* ulusa bir açıklama yapıyordu. Ayakta duruyordum, onlar konuşurken her zaman yaptığım gibi, bu benim öz-saygı diyebileceğim şeyi koruma tarzımdı (kimbilir ölüm mangasının önünde oturmayı tercih ederdi?). *Ons buig nie voor dreigemente nie* konuşmacı, tehditlere boyun eğmeyeceğiz, diyordu.

Arkamda kepenklerin açıldığını hissettim. Bir an, henüz adını bile bilmediğim adamın, camın ardından beni izlediğini fark ettim. Sesi biraz daha açtım, sözlere gerek yoktu, bu kadarı yeterliydi, tıpkı ye-

re gömülen bir direğe indirilen çekiç darbeleri gibi, ağır, vahşi Africaans ritmleri yavaşça solan vuruşlarıyla ona ulaştı. Birlikte, soluk almadan dinledik. Bu ritmler altında yaşamanın onursuzluğu: Bir gazetenin sayfalarını çevirmek, televizyonu açmak, tıpkı çömelip işemek gibi. Onların altında: Şiş göbeklerinin, patlamak üzere olan sidik torbalarının. Bir zamanlar, "Günleriniz sayılı" diye fısıldadıklarım; oysa şimdi günleri sayılı olan bendim.

Alışverişe gitmek üzere, garajın kapısını açarken, birden şiddetli bir kriz başladı. Acı o kadar ani ve şiddetliydi ki, sanki bir köpek birden üzerime atılmış ve dişlerini bacaklarıma geçirmişti. Haykırdım, kıpırdayamıyordum. Sonra o, adam ortaya çıktı ve eve kadar gitmeme yardım etti.

Divana uzandım, sol tarafıma yatmıştım, rahat edebildiğim tek pozisyon buydu. Başımda bekliyordu. "Otur" dedim. Oturdu. Acı azalmaya başlamıştı. "Kanserim" dedim. "Kemiklerimin içine kadar işlemiş. İşte acımın nedeni bu."

Hiçbir şey anlamadığından emindim. Uzun bir sessizlik. Sonra, "Büyük bir ev," dedi. "Bir pansiyon olarak kullanabilirdin."

Yorgun, boşverircesine bir hareket yaptım.

"Öğrencilere oda kiralayabilirdin," diye bana aldırmadan acımasızca devam etti.

Esnedim, birden, çarpık dişlerimi hatırlayarak ağzımı kapattım. Eskiden olsa, utançtan yerin dibine geçerdim. Artık aldırmıyorum.

"Ev işlerine yardım eden bir kadın var," dedim. "Akrabalarını ziyarete gitti, ay sonuna kadar gelmeyecek. Senin akrabaların yok mu?"

Ne garip ifade: Akrabası olmak. Benim akrabalarım var mı? Sen benim akrabam mısın? Sanmıyorum. Belki de sadece Florence'in akrabalara sahip olmaya hakkı var.

Yanıt vermedi. Hiç çocuk sahibi olmamış gibi bir havası vardı. Çocuk sahibi olmamış, ama aynı zamanda bir zamanlar çocuk da olmamış bir havası. Yüzü kemikliydi, derisi güneşte kavrulmuştu. İnsan,

nasıl gözünde yaşlı bir yılan canlandıramazsa, onun yüzünün ardında bir zamanlar bir çocuk yüzü bulunduğunu da hayal edemiyordu. Yeşil gözler, vahşi hayvan gözleri; böyle gözleri olan bir çocuk yüzü tasarlanabilir mi?

"Kocamla uzun süre önce ayrıldık," dedim. "Artık yaşamıyor. Amerika'da yaşayan bir kızım var. Burayı 1976'da terk etti ve bir daha geri dönmedi. Bir Amerikalıyla evli, iki çocukları var."

Bir kız. Etimden bir parça. Bu sensin.

Bir sigara paketi çıkardı. "Lütfen, evin içinde sigara içme."

"Sakatlığın nerede? Maluliyet aylığı aldığını söylemiştin."

Sağ elini yukarı doğru kaldırdı. Baş ve işaret parmağı açıktı, diğer üç parmağı avcunun içine kıvrılmıştı. "Bu üçünü hareket ettiremiyorum."

Birlikte, bir süre elini seyrettik, kirli tırnaklarıyla üç kıvrık parmak.

"Bir kaza sonucunda mı oldu?"

Başını salladı; ancak öyle bir baş sallama ki, ne anlama geldiğini kestirmek imkânsızdı.

"Çimleri kesersen sana para veririm."

Çim makasıyla bir saat boyunca çalıştı, yer yer diz boyuna ulaşmış çimleri özen göstermeden, rastgele kırptı. Ancak birkaç metrekarelik bir alanı temizlemişti ki, vazgeçti. "Bu bana göre bir iş değil," dedi. Ona bir saatlik ücretini ödedim. Ayrılırken kedilerin sepetine çarptı, bütün yavrular verandaya dağıldı.

Bu, şimdiye kadar yaptıklarının hepsinin üzerine tuz biber ekmişti. Ne var ki, onu ben seçmemiştim. O beni seçmişti. Ya da, belki de sadece köpeksiz bir evi seçmişti. Kedileri olan bir ev.

Kediler bu yeni sakinler tarafından yerlerinden edilmişlerdi. Ne zaman burunlarını dışarı çıkarsalar, köpek zevkle üzerlerine atılıyor, sonuçta ürkek ve küskün biçimde içeri kaçmak zorunda kalıyorlardı. Gün boyu hiçbir şey yemediler. Yiyecekleri buzdolabından yeni çıktığı için hoşlanmadıklarını düşünerek kötü kokan yemeklerinin (Ne etiydi? Fok? Balina?) üzerine biraz sıcak su döktüm. Tabağı sağa sola iteledi, kuyruklarıyla yeri dövdüler ve yine dudak büktüler. "Yiyin!" dedim, tabağı üzerlerine doğru iterek. Büyük olanı patisini istemeye istemeye şöyle bir kaldırdı ve dokunmaktan korkarcasına uzattı. Bir

anda kendimi kaybettim. "Cehenneme kadar yolunuz var!" diye haykırdım ve elimdeki çatalı vahşice üzerlerine savurdum; "Sizi besleyeceğim diye canım çıktı!" Sesimdeki, yeni, çılgınca tonu farkettim. Bu beni zevkten deliye döndürdü. Artık insanlara hoş görünmeye çalışmak yeter, kedilere hoş görünmeye de! "Cehenneme kadar yolunuz var!" diye avazım çıktığı kadar tekrar bağırdım. Korkuyla kaçışırlarken tırnakları döşemenin muşambasını yırttı.

Kimin umurunda? Kendimi bir an bile düşünmeden alışveriş yapmaya ve ekmek almaya gidecek kadar güçlü hissettim. Bana ihanet eden bu bedeni neden bu kadar ciddiye alıyordum? Ellerime baktım ve sadece bir alet, bir kanca, bir şeyler yakalamaya yarayan bir araç gördüm. Ve şu bacaklar, şu beceriksiz, çirkin sopalar: Neden onları kendimle birlikte her yere sürüklemek zorundaydım? Neden onları her gece birlikte yatağa kadar götürmek, çarşafların altına saklamak, - elbette kollarımı da- çarşafı neredeyse burnuma kadar çekmek ve bu karışıklığın ortasında uykusuz geceler geçirmek zorundaydım? Ya durmadan guruldayan karnım, hep çarpan kalbim; hiç durmadan çarpıyor: Neden? Benimle ne ilgileri vardı?

Ölmeden önce bedenimizden vazgeçelim, ondan usanalım diye hasta oluruz. Bizi besleyen süt sulanır ve tatsızlaşır; memeye yüz çevirir, bağımsız bir yaşama başlamak için telaşlanırız. Yine de bu ilk yaşamdır, dünyadaki yaşamdır, dünyadaki bedenimizdir ve öyle kalacaktır; daha iyi bir yaşam olabilir mi? Bütün kasvetine, mahsunluğuna, tükenişine ve hırslarına karşın, yaşama olan sevgimin yitmesine izin vermeyeceğim.

Dr. Syfret'ın ağrılarım için verdiği haplardan iki tane yuttum ve divana uzandım. Saatler sonra sersemlemiş ve üşümüş bir halde uyandım, güçlükle, sağa sola tutunarak üst kata çıktım ve soyunmadan yatağa girdim.

Geceyarısı odada bir şeyin varlığını hissettim, bu ancak o olabilirdi. Bir varlık ya da bir koku. Oradaydı. Sonra kayboldu.

Alt kattan bir çıtırtı geldi. Şimdi çalışma odasına giriyor, diye

düşündüm, şimdi de ışığı açıyor. Masanın üzerindeki kâğıtlar arasında herhangi özel bir şey olup olmadığını hatırlamaya çalıştım, ancak zihnim çok karışıktı, kafamı bir türlü toplayamadım. Şimdi kitaplara bakıyor diye düşündüm, raf raf gözümün önünde canlandırmaya çalışarak. Ve eski gazete yığınlarına. Şimdi duvardaki resimleri inceliyor: Sophie Schliemann Agamemnon'un hazine sandığını düzenliyor; British Museum'dan uzun elbisesi içinde Demeter. Şimdi, sessizce, masanın çekmecelerini açıyor. En üst çekmece, mektuplarla dolu, hesaplar, eski pullar, fotoğraflar, onu ilgilendirecek hiçbir şey yok. Ama, en alt çekmecede bozuk paralarla dolu bir puro kutusu var; peniler, drahmiler, santimler ve şilingler. Kıvrık parmaklı elini içine daldırıyor, rasgele, elyordamıyla karıştırıyor, fark edebileceği kadar büyük olan iki beş pesetalığı alıyor, cebine atıyor.

Elbette, bir melek değil. Evin karanlığında yiyecek artıklarına saldırmak için kuytu yuvasından çıkan bir böcek.

Şimdi sesi evin en uzak köşesinden geliyordu; kilitli duran iki kapıyı açmaya çalışıyor. Sadece süprüntü, ona fısıldamak istedim, süprüntü ve ölü anılar; ancak, sis beynimi tekrar kapladı.

Bütün günü yatakta geçirdim. Ne hareket edecek halim, ne de yemek yiyecek iştahım vardı. Tolstoy okudum -başından sonuna kadar ezbere bildiğim ünlü kanser öyküsünü değil, ayakkabıcıyla birlikte yaşayan meleğin öyküsünü. Eğer, Mill Street'e çıkabilseydim, acaba eve getirip, yardım edebilmek için kendi meleğimi bulma şansım olur muydu? Hiç sanmıyorum. Belki, şehirden uzak kırlarda, hâlâ güneşin altında, taşlar üzerinde oturup, uyuklayarak kendilerini alıp götürecek birini bekleyen bir iki tane kalmış olabilir. Belki de, gecekondu bölgelerinde. Ama Mill Street'de değil. Melekler şehrin bu kenar semtlerini terk ettiler. Kapıyı çalan pejmurde kılıklı yabancı, evsiz barksız, ayyaş, ruhunu yitirmiş birisinden başkası olamaz. Yine de, yüreğimizden gelen bir arzuyla, huzur dolu yuvamızın, öyküde olduğu gibi, meleksi bir sesin söylediği şarkıyla titremesini nasıl özleriz!

Bu ev, sıkıntıyla gününün dolmasını bekliyor. Döşeme tahtaları

tazeliklerini yitirdiler. Kabloların üzerindeki izolasyonlar kurudu ve kırılganlaştı, borular kireç bağladı. Paslanan lağım boruları sarktı, çürüyen tahtaların artık vidaları tutmuyor. Saçaklar yosun bağladı. Sağlam, ama sevgi olmadan yapılmış bir ev; soğuk, şimdiden canlılığını yitirmiş, ölmeye hazır. Güneş, üstelik Afrika güneşi, duvarlarını ısıtmayı başaramıyor; sanki, sert tuğlalardan, suçlu eller tarafından yapılmış, inatçı bir kasvet yayılıyor.

Geçen yaz, su kanallarını tamir eden işçileri eski boruları çıkartmak için toprağı kazarlarken seyretmiştim. İki metre derine indiler; biçimsiz tuğlalar, paslı demirler, hatta bir at nalı buldular. Ancak, hiç kemik çıkmadı. Geçmişte hiçbir insanın yaşamadığı bir yer; tek bir ruhun bile yaşamadığı, meleklerin bile ilgilenmediği bir yer.

Bu mektubu sana yüreğimi açmak için yazmıyorum. Başka herhangi bir şeyin kendini açığa vurması olabilir, ama yüreğimin değil.

Sabahleyin araba çalışmayınca adamdan yardım istemek zorunda kaldım. Arabayı yola doğru itti. Sonra, kaportaya vurarak "Şimdi!" diye bağırdı. Motor çalışmaya başladı. Araba ileri doğru fırladı, birkaç metre ilerledikten sonra, ani bir dürtüyle durdum. "Fish Hoek"e gitmek zorundayım," diye, bir duman bulutunun ardından seslendim: "Gelmek ister misin?"

Birlikte hareket ettik, köpek arka koltuğa yerleşti, çocukluğunun yeşil Hillman'ı. Tek bir söz etmeden uzun bir süre yol aldık. Hastaneyi geçtik, üniversiteyi geçtik. Bishopscourt'u geçtik, köpek omzumun üzerinden başını uzatmış, yüzünü pencereden giren rüzgara tutmuştu. Wynberg Tepesi'nde elimizi yüzümüzü yıkadık. Sonra, uzun yokuşun başına gelince arabayı koyverdim ve motoru kapadım. Gittikçe hızlandık, direksiyon elimin altında titremeye ve köpek heyecanla, kısık sesler çıkarmaya başladı. Gülüyordum, gözlerimi kapatabileceğime bile emindim.

Tepenin eteğinde, araba yavaşladığı sırada, göz ucuyla adama baktım. Sakin, gevşemiş bir vaziyette oturuyordu. İstifini bile bozmamıştı. Güçlü bir adam!

"Henüz bir çocukken," diye başladım. "Freni çekmeyi aklımıza bile getirmeden bisikletle yokuş aşağı inerdik. Bisiklet ağabeyime aitti. Yapamayacağımı iddia eder, beni kışkırtırdı. Hiç korkmazdım. Çocuklar ölümün nasıl bir şey olduğunu kavrayamazlar. Ölümsüz olmayabilecekleri akıllarının ucundan bile geçmez.

"Ağabeyimin bisikletini tepelerden aşağı bu arabadan bile daha hızlı sürerdim. Hızlandıkça daha fazla canlandığımı hissederdim. Sanki, bütün hücrelerimden fışkırırcasına yaşamla dolup, titrerdim. Bir kelebeğin, kozasından çıktığı anda hissettiğine inandığım bir duyguydu bu.

"Bunun gibi bir eski arabada hâlâ bu özgürlüğü tadabilirsin. Oysa, modern arabalarda motoru kapadığın zaman direksiyon kilitleniyor. Bunu bildiğine eminim. Ancak, bazen insanlar bunu unutuyor ya da dalgınlıkla yapıyorlar, o zaman arabayı yolda tutmaları olanaksızlaşıyor. Kenara fırlıyor ve denize düşüyorlar."

Doğru denize. Güneş ışınlarının parladığı denize doğru camdan bir kabarcık içinde süzülürken, kilitlenmiş bir direksiyonla boğuşmak. Böyle bir şey gerçekten olur mu? Kaç insan bu durumla düşer? Bir cumartesi öğleden sonra Chapman Zirvesi'nde dursam, son uçuşlarını yaparak puslar içine dalan insanları görebilir miyim?

"Sana bir öykü anlatmak istiyorum. Bu yüzyılın başlarında, annem henüz bi çocukken, bütün aile Noel'de deniz kıyısına gidermiş. O dönemde öküz arabaları kullanılıyormuş. Doğu Cape'deki Uniondale'den Piesangs Nehri'nin döküldüğü Plettenberg Körfezi'ne kadar öküz arabalarıyla yolculuk ederlermiş. Kaç gün sürdüğünü bilmediğim yüzlerce millik bir yolculuk. Yol boyunca kamp kurarak ilerlerlermiş.

"Mola yerlerinden biri, bir dağ geçidinin en yüksek yeriymiş. Geceleri, büyükanne ve babam arabanın içinde, annem ve diğer çocuklar ise altında yatarlarmış. Bir keresinde -asıl hikâye şimdi başlıyor- annem, geçidin doruğunda, gecenin sessizliği içinde, erkek ve kız kardeşlerinin yanında, battaniyenin sıcaklığına sokulmuş yatarken, araba tekerleğinin parmaklıkları arasından yıldızları seyrediyormuş. Birden, yıldızların hareket ettiğini farketmiş, ya da yavaş yavaş hareket eden tekerlekmiş. Ne yapması gerektiğini düşünmüş. Ya araba harekete geçmişse? Diğerlerini uyarmalı mıyım? Ya o sessizce yatarken, araba gittikçe hızlanır ve içinde yatan anne ve babasıyla birlikte tepeden aşa-

ğı yuvarlanmaya başlarsa? Ama, ya her şey tamamen bir göz aldanması, bir hayal ürünüyse?

"Korkudan taş kesilmiş, kalbi küt küt atarken, orada uzanmış yıldızlara, yavaşça hareket edişlerini seyrediyor ve düşünüyormuş; "Ne yapsam? Ne yapsam?" Dikkat kesilmiş, bir çıtırtı, tekerleklerin harekete geçtiğini anlayacağı bir ses duymaya çalışıyormuş. Sonunda uykuya, ölümle ilgili rüyalarla dolu bir uykuya dalmış. Ve sabahleyin huzur ve ışık dolu bir dünyaya uyanmış. Onunla birlikte, araba da, anne ve babası da, diğer herşey gibi canlıymış. Hepsi eskisi gibiymiş."

Şimdi, tepeler, arabalar, bisikletler, kendisi ya da çocukluğu hakkında bir şeyle anlatmasının tam sırasıydı. Ne var ki, inatçı sessizliğini sürdürüyordu.

"O gece olup bitenleri hiç kimseye anlatmamış," diye sözümü bitirdim. "Belki de, bunun için benim gelişimi bekliyordu. Bu öyküyü ondan birçok kez ve her seferinde farklı bir biçimde dinledim. Hep Piesangs Nehri yolundaydılar. Bu benim için sevgi dolu, sihirli bir isimdi. Kesinlikle dünyanın en güzel yeri olmalıydı. Yıllar sonra, annem öldüğünde, Plettenberg Körfezi'ne gittim ve Piesangs Nehri'ni ilk kez gördüm. Diğerlerinden hiç de farkı olmayan bir nehirdi; kamışlar ve sazlarla dolu ağır ağır akan bir su, akşamları bastıran sivrisinekler, çığlık çığlığa koşuşturan çocuklarla dolu bir mokamp ve üzerlerinde şortları, gazocakları üzerinde sosis kızartan çıplak ayaklı adamlar. Hiç de bir cennete benzemiyordu. İnsanın yıllar boyunca vadiler ve dağlar aşarak gideceği bir yer değildi."

Boyes Yokuşu'nu çıkarken, araba zorlanmaya başladı; istekli ama, yaşlı ve yorgun, tıpkı Rosinante gibi. Direksiyonu sıkıca kavradım ve onu zorlarcasına üzerine abandım.

False Körfezi'ni kuş bakışı gören Muizenberg Tepesi'nde park ettim ve motoru durdurdum. Köpek sızlanmaya başlamıştı. Onu dışarı çıkardık. Kaldırım taşlarını, çalıları kokladı, kendini rahatlattı. Sıkıntılı bir sessizlik içinde onu seyrettik.

Sonunda konuştu. "Yanlış tarafta durdun," dedi. "Yokuş aşağı durman gerekiyordu."

Duyduğum hayal kırıklığını gizlemeye çalıştım. Hep yetenekli ve önemli bir insan olarak tanınmak istemiştim. Şimdi bu her zamankinden daha olanaksızdı. Artık kendimi olduğumdan daha önemli gö-

rebilmek için hiçbir şansım kalmamıştı.

"Cape'den mi geldin?" diye sordum.

"Evet."

"Ve yaşamın hep burada geçti?"

Huzursuzca, cevap vermekten kaçındı. İki soru birden: Üstelik biri bile fazlayken.

Dümdüz, yüzlerce metre uzunluğunda bir dalga kıyıda çatladı; zirvesinde parlayan bir sörfün üzerinde çömelmiş bir figür vardı. Körfezin karşısında, Hottentots Holland Dağları berrak ve masmavi görünüyordu. Açlık, diye düşündüm: Hissettiğim bir göz açlığıydı, gözlerimi kırpıştırmak, kısmak zorunda kalsam bile duyduğum bir açlık. Bu dağlar, bu denizler: Onları gözlerime nakşetmek istiyorum, öyle derine ki, nereye gidersem gideyim, daima gözümün önünde olsunlar. Bu dünyanın sevgisine açım.

Bir serçe sürüsü çevremizdeki çalılara kondu; kanatlarını temizleyip düzelttiler, sonra yine uçup gittiler. Sörfçü kıyıya ulaştı ve yorgun adımlarla sahile yürümüye başladı. Aniden gözlerimden yaşlar boşandı. Gözlerimi bile kırpmadan; dedim kendi kendime. Ancak, bu gerçekti, ağlıyordum. Direksiyona yaslandım ve kendimi bıraktım, önce sessiz, derinden gelen hıçkırıklarla sonra duraksız, ciğerlerimin bütün gücüyle, yüreğimi boşaltırcasına. Avazım çıktığı kadar haykırarak. "Çok üzgünüm, bana ne oldu bilmiyorum."

Fazla üzülüp, dert etmeme gerek yoktu. Herhangi bir şey fark ettiğine ilişkin hiçbir tepki vermedi.

Gözlerimi kurulayıp, burnumu temizledikten sonra, "Gidelim mi?" dedim.

Kapıyı açtı ve uzun bir ıslık çaldı. Köpek içeri sıçradı. İtaatkâr bir köpek, iyi bir aileden çalınmış olduğuna kuşku yok.

Araba gerçekten yanlış taraftaydı.

"Geri geri git," dedi.

El frenini bıraktım, yokuş aşağı biraz gittikten sonra debriyaj pedalını gevşettim. Araba sarsıldı ve durdu. "Geri geri asla çalışmaz," dedim.

"Yolun diğer tarafına geç," diye talimat verdi, tıpkı direksiyon dersi veren bir hoca gibi.

Arabayı tekrar yokuş aşağı bıraktım, biraz gittikten sonra yolun

karşısına geçmek için döndüm. Sertçe korna çalan büyük beyaz bir Mercedes hızla yanımdan geçti "Onu görmedim!" diye kekeledim.

"Sür!" diye bağırdı.

Hayretle, bana bağıran bu yabancıya baktım. "Sür!" diye bağırdı tekrar, yüzüme doğru.

Motor çalıştı. Soğuk ve resmi bir sessizlik içinde geri döndük. Mill Street'in köşesinde inmek istedi.

Ayakkabıları ve ayaklarından berbat bir koku geliyordu. Çoraba ihtiyacı vardı. Yeni ayakkabılara ihtiyacı vardı. Banyo yapmaya, her gün banyo yapmaya, temiz iç çamaşırlarına, yatağa, başını sokacak bir eve, günde üc öğün yemeğe, bankada biraz paraya ihtiyacı vardı. Verecek kadar fazla: Doğrusunu söylemek gerekirse, annesinin kucağına sokulup, huzur bulmayı özleyen birine verecek kadar fazla.

Öğleden sonra, geç vakit döndü. Olanları unutmaya çalışarak, ona bahçeyi gezdirdim ve yapması gereken işleri gösterdim. "Budanacak ağaçlar var, örneğin," dedim. "Budamanın nasıl yapıldığını biliyor musun?"

Başını salladı. Hayır, bilmiyordu. Ya da yapmak istemiyordu.

Bahçenin köşesinde, hızla büyüyen sarmaşıklar, eski meşe sırayı ve tavşan kafesini sarmış, kalın bir örtüyle kaplamıştı. "Hepsinin temizlenmesi gerekiyor," dedim.

Arap saçına dönüşmüş sarmaşık yığınını bir ucundan kaldırdı. Kafesin dibinde kurumuş bir kemik yığını ve arkaya doğru kasılıp kalmış başıyla, öldüğü andaki durumunu koruyan bir yavru tavşanın iskeleti ortaya çıktı.

"Tavşanlar," dedim. "Hizmetçimin oğluna aittiler. Yavruları burada beslemesine izin vermiştim. Sonra, ailevi sorunları ortaya çıkınca, onlarla ilgilenmeyi unutmuş ve hepsi açlıktan ölmüşler. O sırada hastanedeydim ve hiçbir şeyden haberim olmadı. Döndüğümde, bahçenin dibinde yaşanmış olan felakati gördüm ve korkunç bir şekilde sarsıldım. Konuşamayan, haykırmak için sesleri bile çıkmayan zavallı hayvanlar."

Yere düşen, kurt yenikli guavaslar ağacın dibinde yumuşak ve pis kokulu bir halı oluşturmuşlardı. "Ağaçların meyva vermeyi kesmelerini arzu ederdim," dedim. "Ancak bu olanaksız." Peşimizden gelen köpek, alışkanlıkla kurumuş kemikleri şöyle bir kokladı. Ölümlerinin

üzerinden çok zaman geçmişti, artık kokmuyorlardı.

"Nasıl olsa onları tekrar kontrol altına almak için bir şeyler yapacaksın. Böylece bahçe tamamen vahşi bir görünüm almaktan kurtulacak."

"Neden?" dedi.

"Çünkü öyle istiyorum," dedim. "Çünkü, ardımda düzensiz bir şey kalsın istemiyorum."

Kendi kendine gülümseyerek omuz silkti.

"Sana para verilmesini istiyorsan, onu hak etmek zorundasın," dedim. "Hiçbir şey yapmadan sana para veremem."

Bütün öğleden sonra çalıştı; üst kattan onu seyrettiğimin farkına varmadan, sanki ustalığını görmek istermişcesine ara sıra durup yaptığı işi konrol ederek çimleri ve sarmaşıkları kesti. Saat beşte ücretini ödedim. "Bir bahçıvan olmadığını biliyorum ve seni bilmediğin bir işi yapmaya zorlamak da istemiyorum. Ancak ilişkimizi yardımseverlik üzerine kuramayız."

Parayı aldı, kıvırdı ve cebine soktu. Sonra, bana bakmadan, sanki, yanımdaki birine söylüyormuşcasına, yavaşça, "Neden?" dedi.

"Çünkü, buna layık değilsin."

Gülümsedi, kendi kendine mırıldandı: "Layık olmak... Kim, layık ki?"

Kim layık ki? Ani bir öfkeyle cüzdanı ona doğru fırlattım. "Ne istiyorsun, o zaman? Sadece almak mı? Almak mı istiyorsun? İşte: Hepsini al o zaman!" İstifini bozmadan cüzdanı aldı, içindeki otuz randı ve bozuk paraları boşalttı, geri verdi. Sonra, neşeyle ayaklarının dibinde dolaşan köpekle birlikte çekip gitti. Yarım saat sonra geri döndü. Birbirine çarpan şişelerin çıkardığı sesi duydum.

Bir yerlerden bir yatak bulup gelmişti, katlanarak taşınabilen türden. Karmakarışık ve toz içindeki sundurmanın altında kurduğu küçük yuvasında , başucunda bir mum ve ayaklarının dibindeki köpeğiyle birlikte uzanmış sigara içiyordu.

"Paramı geri istiyorum," dedim.

Elini cebine uzattı ve bir tomar para çıkarttı. Aldım. Elbette bu, paranın tamamı değildi, ancak bunun hiç önemi yoktu.

"Eğer ihtiyacın olursa, isteyebilirsin," dedim. "Ben cimri bir insan değilim. Muma da dikkat et. Yangın çıkarmanı istemiyorum."

Arkamı döndüm ve yürüdüm. Ama hemen geri döndüm.

"Bana, evi öğrenciler için bir pansiyona dönüştürmem gerektiğini söylemiştin. Elbette evi daha iyi amaçlar için kullanabilirim. Onu, dilenciler ve evsiz barksızlar için bir korunma evine dönüştürebilirdim. Ya da, bir koğuş ve aşevi olarak kullanabilirdim. Ancak yapmayacağım. Neden? Çünkü, bu ülkede yardımseverlik ruhu kalmadı. Çünkü, yardımseverler umutsuz bir ruhla verirken, yardım görenler yardımseverliği hor görüyorlar. Eğer, ruhları birbirine yaklaştırmıyorsa, yardımseverliğin ne anlamı kalır? Sana göre, yardımseverlik nedir? Sıcak bir çorba? Biraz para? Yardımseverlik (Charity), kalp için kullanılan Latince bir sözcükten gelir. Almak, vermek kadar zordur. Daha fazla çaba ister. Bunu, anlamanı isterdim. Böyle yan gelip yatmak yerine, bir şeyler öğrenmeni isterdim."

Koca bir yalan: Yardımseverliğin (Charity), *caritas*, yürekle hiçbir ilgisi yok. Ama, vaazımı yanlış bir etimolojik temele oturtmuş olmamın ne zaran var. Zaten, konuşurken beni güçlükle dinliyordu. Belki de, keskin bakışlı gözleri beni aldatıyor, aslında kafası sandığımdan çok daha fazla dumanlı. Ya da, beni ciddiye almıyor, bana önem vermiyor. Önem vermek, bakmak (Care): Yardımseverlik (Charty) kelimesinin gerçek kökü. Ben ona, önem veriyor, onun için kaygılanıyorum; o ise hiç aldırmıyor. Çünkü, o kaygılanmaktan, önem vermekten uzak. Kaygılanmaktan ve kaygıdan.

Bu ülkede yaşamak, her an batacakmış gibi görünen bir gemide olmaktan farksız; ayyaş, her an kederli, karamsarlık saçan kaptanı, asık suratlı, huysuz tayfaları ve delik deşik, eski filikalarıyla, o eski zaman vapurlarından birinde olmak gibi. Bu nedenle, kısa dalga radyomu yanımdan eksik etmiyorum. Çoğunlukla, sadece konuşuyorlar; ancak, eğer insan gecenin o benzersiz saatlerinde biraz uğraşırsa, onu rahatlatan ve müzik yayını yapan istasyonlar da bulabiliyor. Kâh yükselen, kâh kaybolan; geçen gece neresiydi? Helsinki? Couk Adaları? -tüm ulusal marşları ve kilise müziklerini dinledim; bizi yıllar önce terk eden ve şimdi yıldızla ötesinden bütün güzelliğiyle gelen bir mü-

zik, zarif, yumuşak her şeyin bir gün mutlaka eskisi gibi olacağının kanıtı. Kapalı bir evren, yumurta gibi, bizi çevreleyen.

Orada uzanmış, karanlıkta, yıldızlardan gelen müziği ve ona sanki meteor yağmuru gibi eşlik eden parazitleri dinlerken, gülümsedim; kalbim, uzaktan gelen bu iyi haberler karşısında minnetle doldu. Düşündüm: Yukarılarde bir yerde, bir sınır var; Güney Afrika Cumhuriyeti ile gökler imparatorluğu arasında. Gitmek üzere olduğum. Ve pasaport sorulmayan.

Hâlâ müzikten (sanırım, Stockhausen'di) büyülenmiş bir halde piyanonun başına oturdum ve bazı eski parçaları çaldım. Well-Tempered Clavier'den prelüdler, Chopen prelüdleri, Brahms valsleri, Novello ve Augener; eski, toz içinde, yırtılmış lekeli notalar. Her zaman olduğu gibi kötü çaldım; artık kemikleşmiş asla düzeltilemeyecek parmak hatalarını tekrarlayarak tıpkı elli yıl önceki gibi bazı notaları atlayarak. (Kemikler herkesten çok arkeologlar için önemlidir, hatırladığım kadarıyla, özellikle hastalıktan boğum boğum çarpılmış ya da, bir ok tarafından parçalanmış olanlar. Kemikler tarihten önceki bir zamanın izlerini taşırlar.)

Brahms'ın tatlı müziğinden usanınca, gözlerimi kapattım ve aralarında bildiğim bir notayı tanımıya çalışarak çalmaya devam ettim.

Benim notam, eski günlerde söylediğimiz şekliyle; kayıp nota, kalbin sesi. (Senden önceki günlerden sözediyorum; sıcak bir cumartesi günü, öğleden sonra, sokaklardan geçer, ürkek ama kararlı adımlarla bahçeyi aşıp bir evin salonuna girerdik; evin kızı piyanonun tuşları arasında, o özlenen, şaşırtıcı, ele avuca sığmayan tınıyı, o yitik akoru arardı. O sihirli hüzünlü, gizemli günler! En masum çağımız!)

"Kudüs!" Son kez büyükannemin dizlerinde işittiğim notaları çalarak yavaşça söylüyorum, *"Ve Kudüs burada mı kuruldu?"*

Sonunda yine Bach'a döndüm ve Birinci Kitap'tan ilk füg'ü tekrar tekrar aynı beceriksizlikle çaldım. Sesler uyumsuzdu, cümleler bulanıktı, ama arasıra da olsa, birkaç bölüm için müziğin gerçek gücü ortaya çıkıyordu, ölümsüz bir müzik; gizemli, berrak, huzur verici.

Sadece kendim için çalıyordum. Ancak, bir ara bir çıtırtı duydum ve pancurların ardında bir gölgenin varlığını hissettim. Dışarıda beni dinleyen biri vardı.

Bach'ı onun için de çalmaya devam ettim, çalabildiğim kadar

iyi çalmaya çalışarak. Son notayı da çaldıktan sonra, müziğe ara verdim ve ellerim kucağımda, kalın çenesi, kibar gülüşü ve yumuşak bakışlarıyla karşımda duran, kapaktaki oval portreyi seyre daldım. Saf ruh, diye düşündüm, ama yine de ne kadar benzersiz bir görünüm! O halde, bu ruh kendini nasıl ifade ediyor? Beceriksizce çıkarttığım seslerin boşlukta giderek yiten yankısında mı? Müziğin hâlâ dans ettiği yüreğimde mi? Sarkmış, buruşuk pantolonuyla pencerenin önünde, saçağın altında dinleyen adamın yüreğine bile girmeyi başarışında mı? Yoksa, kalplerimizi, aşk organlarımızı, kısa bir an için bile olsa, sesten oluşan bir telle birbirine bağlayabilmesinde mi?

Telefon çaldı: Yolun karşısında oturan bir kadın, bahçemde bir serserinin dolaştığını haber veriyor. "O bir serseri değil," dedim. "Benim için çalışan bir işçi."

Artık telefonlara cevap vermeyeceğim. Sen ve resimdeki şişman adam dışında, hiç kimseyle konuşmaya hazır değilim; şişman adam cennette, sen de, sanırım telefon etmezsin zaten.

Cennet. Cenneti, yüksek tavanlı ve derinden Füg Sanatı'nın yumuşak müziğinin duyulduğu bir otel lobisi olarak hayal ediyorum. Orada insan hiç acı duymadan, derin, yumuşak deri koltuklara oturabilir. Ruhlar, tüm ruhlar bulut gibi önlerinden geçerken, müzik dinleyen ve uyuklayan yaşlı insanlarla dolu bir otel lobisi. Ruhlarla yoğunlaşmış bir yer. Giyinik? Evet, giyinik, sanırım; ama elleri boş. Soyut bir elbiseden ve içindeki anılardan, seni sen yapan anılardan başka bir şey getiremeyeceğin bir yer. Tüm sorunlardan uzak bir yer. Trenlerin geçmediği bir demiryolu ve yolcusu olmayan bir istasyon. Anıların sayfaları arasında tembelce dolaşarak, hiçbir şey beklemeden, umut etmeden, cennetin sonsuz müziğini dinleyeceğin bir yer.

Kapıları kilitleyip, ışıkları söndürdüm mü, kediler dışarıda kaldılar mı, açlar mı, diye dert etmeden koltuğa uzanıp, müzik dinlemek mümkün olacak mı? Bu mümkün olmalı, yoksa cennet neye yarar? Yine de, yerine birini bırakmadan ölmek -bunu söylediğim için beni bağışla- bana doğa dışı geliyor. Aklımızın geride kalmaması, ruhumuzun huzur bulması için, bizden sonra kimin geleceğini, bir zamanlar içinde yaşadığımız evin odalarının kimin varlığıyla dolacağını bilmemiz gerekir.

Yıllar önce, Karoo ve Batı sahilinde önlerinden geçtiğim, sa-

hiplerinin şehire göç etmesi nedeniyle terkedilmiş, kapıları kilitli, pencereleri tahtalarla kapatılmış çiftlik evlerini hatırladım. Şimdi, yine ipte çamaşırlar uçuşuyor, bacadan duman yükseliyor, arka kapının önünde oynayan çocuklar geçen arabalara el sallıyorlar. Yeni sahipleri tarafından el konulma süreci içindeki bir arazi. Zorla alınmış bir arazi, kullanılmış, çalınmış, tekrar çalınmış ve sonra terkedilmiş, yıllar geçtikçe çoraklaşmış. Tecavüz edenler onu sevmiş de olabilir, ama sadece gençliğinde ve en bereketli zamanında; bu nedenle, tarihin şaşmaz hükmünün gösterdiği gibi, bu sevgi asla yeterli olmadı.

Olaydan sonra, yanında bir şey götürmeye çalışıp, çalışmadığından emin olmak için parmaklarını açarlar. Bir çakıl. Bir tüy. Tırnaklarının altında bir hardal tohumu.

Bu bir bilmece. Sayfalar uzunluğunda, başlık başlık, bölüm bölüm, ipin ucu bulununcaya kadar sürecek bir labirent. Her gün, onu en başından başlayarak yeniden çözmeye çalışıyorum; böyle bir durumda, benim durumumda, bir yanlış yapılmış olması olasılığı ve kalbimde yeni bir umut ışığıyla. Ve her gün başımı aynı duvara çarpıyorum, aynı çıkmazla karşılaşıyorum: Ölüm, unutulmuş. Dr. Syfret odasında. "Gerçeği kabul etmek zorundayız." demişti. Yani: Duvarı kabul etmeliyiz. Ama o değil: Ben.

Biraz sonra içine yuvarlanacakları çukurun başında duran mahkûmları düşündüm. Ölüm mangasına yalvarırlar, ağlarlar, kendilerini bunu bir şaka olduğuna inandırmak isterler, rüşvet teklif ederler, sahip oldukları ne varsa verirler: Parmaklarındaki yüzükleri, sırtlarındaki elbiseleri. Askerler gülerler. Çünkü, nasıl olsa sonunda her şeyi alacaklardır, ağızlarındaki altın dişleri bile.

Bir hayal beni bu evden uzaklaştırıp; boş, pencerelerden giren güneş ışınlarıyla yıkanan boş bir yatağa, ya da mavi gökyüzünün altında parlayan ıssız, terk edilmiş False Körfezi'ne alıp götürdüğü sırada, en boş anımda habersizce beni sarsan acıdan başka bir gerçek yok. İşte o zaman, içinde yaşadığım dünya, bana kendimi ve benim ona ait olmadığımı hatırlatıyor. Her geçen gün, bizzat kendi varlığım; karşısında korkuyla büzülerek, bakmamaya çalıştığım bir gerçeklik haline geliyor. Ölüm geri kalan tek gerçek. Onu düşünmek bile korkunç geliyor. Böyle anlarda ölümü, gerçeği düşünmemeye, başka bir şey düşünmeye çalışıyorum.

Uyumaya çalışıyorum, zihnimi boşaltmaya: İçimi bir huzur kaplıyor. Düşüyorum, diye düşünüyorum, düşüyorum: Hoş geldin tatlı uyku. Sonra, tam unutuşun kıyısında, karanlıklar içinden korkunç, koca bir şey çıkıyor ve beni geri çekiyor, öyle bir şey ki ancak, *heyula* denebilir. Kendimi kurtarmak için çırpınıyorum. Uyanıyorum; odamda, yatağımdayım, her şey yolunda. Yanağıma bir sinek konuyor. Kendini temizliyor. Keyfe başlıyor. Gözlerime, açık gözlerime doğru yürüyor. Gözlerimi kırpmak, onu kovalamak istiyor, ama yapamıyorum. Sanki bana ait değillermiş gibi hissettiğim gözlerimle onu izliyorum. Kendini yalıyor, eğer böyle denebilirse. Başındaki iki şişkin yuvarlaktan başka, yüz diyebileceğim hiçbir şeyi yok. Ama, üzerimde, burada: Kurumla yürüyor; başka dünyaya ait bir yaratık.

Ya da: Saat öğleden sonra iki. Divanda ya da yatakta yatıyorum, ağırlığımı acıyı en fazla hissettiğim kalçamın üzerine vermemeye çalışıyorum. Esther Williams'ı hayal ediyorum; çiçekli mayoları içinde, mavi bir gök altında, köpükler arasında gülerek ve şarkı söyleyerek, sanki hiç güç sarfetmiyormuşcasına yüzen tombul kızları. Görünmez gitarların nağmeleri; kızların dudakları, kıpkırmızı kurdeleler. Acaba, hangi şarkıyı söylüyorlar? Günbatımı... Elveda... Tahiti. İçimi bir özlem sarıyor; eski Savoy *bioskop*'u için, sonsuza dek yitireceğimi bile bile harcadığım bir şilin dört penilik biletler için, nasıl olduysa harcamadığım ve masamın çekmecesine sakladığım son birkaç kuruş için; bir taraflarda VI. George, iyi kral kekeme; diğer taraflarda bir çift bülbül. Bülbüller. Bülbüllerin ötüşünü hiç duymadım ve duymayacağım. Özlemlere sarılıyorum, pişmanlıklara, krala, yüzen kızlara, beni oyalayacak her şeye.

Ya da, kalkıyor ve televizyonu açıyorum. Bir kanalda futbol var. Diğerinde siyah bir adam elleriyle İncil'i kavramış, adını bile bilmediğim bir dille vaaz veriyor. Dünyanın içeri akması için açtığım bir kapı bu. Ve dünya bu kapıdan bana doğru akıyor. Tıpkı, bir gözünü kapayıp bir borunun içine bakarmış gibi.

Üç yıl önce eve bir hırsız girmişti (sanırım hatırlarsın, sana yazmıştım). Ancak taşıyabileceği şeyleri almıştı, ama gitmeden önce bütün çekmeceleri ters yüz etmiş, bütün yatakları parçalamış, çanak çömleği yere atmış, şişeleri kırmış ve kilerdeki tüm yiyecekleri etrafa saçmıştı.

"Neden böyle davranmış?" diye sormuştum dedektife şaşkınlıkla, "Bunun ne anlamı var?"

"Onların tarzı bu," diye yanıtlamıştı. "Hayvanlar."

Bu olaydan sonra, tüm pencerelere demir taktırmıştım. Şişman bir Hintli usta yapmıştı. Demirleri çerçeveye vidaladıktan sonra, başlarını zamkla doldurmuş ve "Böylece tekrar asla açılmazlar," diye açıklamıştı. İşini bitirip giderken de, "Artık emniyettesiniz," demiş ve sırtıma dostça vurmuştu.

"Artık emniyettesiniz." Gece, bazı kanatsız, güçsüz kuşların üzerine kapıyı kilitleyen bir hayvan bakıcısının sözleri. Bir dodo: Dodoların sonuncusu, yaşlı, artık yumurtlamayan bir dodo. "Artık emniyettesiniz." Aç gece yırtıcıları dışarıda av ararken, kilit altında. Yuvasında gıdaklayan, tek gözü açık uyuyan, bezgince şafağı bekleyen bir dodo. Ama emniyette, kafesinde güven içinde, onu koruyan demirler, tel örgüler sağlam. Telefon telleri, son bir umutsuzluk anında yardım isteyebilirsin; televizyon anteni, sana dışarıdaki dünyanın ışığını getirir; radyo anteni, sana yıldızların müziğini ulaştırır.

Televizyon. Neden seyrediyorum? Her akşam politikacıların geçidi: Sadece, çocukluğumdan beri kasvet ve tiksintiyle seyrettiğim, o tanıdık, asık, anlamsız suratlara bakmak zorundayım. Sınıfın arka sıralarında oturan kabadayılar iri yarı, hantal, ahmak çocuklar; şimdi büyüdüler ve ülke yönetimine geldiler. Onlar ve anne ve babaları, amca ve halaları, erkek ve kız kardeşleri: Çekirge sürüleri gibi ülkeyi mahveden kara bir afet, durmaksızın kemiriyor, yaşayan her şeyi silip süpürüyorlar. Neden, dehşet içinde ve gönülsüzce onları seyrediyorum? Neden evime girmelerine izin veriyorum? Çünkü, çekirge ailesinin saltanatı Güney Afrika'nın gerçeği; beni hasta eden bir gerçek. Meşruluk, artık bunu dert etmiyorlar. Akıl, sağduyu, insaf, omuz silkip geçiyorlar. Güce sahipler ve gücün rahatlığı içindeler. Yiyiyorlar, içiyorlar, hiç durmadan yaşamları kemiriyorlar ve geğiriyorlar. Ağır, can sıkıcı, şiş karınlı konuşmalar. Bir masanın çevresine oturuyor, uzun, sıkıcı tartışmalar yapıyor ve çekiç darbeleri gibi inen fermanlar ilan ediyorlar: Ölüm, ölüm, ölüm. Dayanılmaz bir koku. Şiş göz kapakları, yumuk gözleri, köylü kurnazlığıyla bakan gözler. Birbirlerinin kuyusunu da kazıyorlar: Yılların deneyimiyle olgunlaşmış, ağır ama emin köylü fesatlıkları. Yeni Afrikalılar, bürolarındaki oturakları üzerinde,

şiş göbekli, koca çeneli adamlar: Beyaz derileri içindeki Cetshwyago, Dinganeler. Eziyorlar: Bütün güçleri ağırlıklarında. Kocaman boğa testisleriyle karılarını eziyorlar, çocuklarını okşarken öldürüyor, canlarını çıkartıyorlar. Yüreklerinde hiç bir hayat kıvılcımı yok. Kan pıhtısı kadar ağır, uyuşuk yürekler.

Aptal mesajları değişmiyor, aptalca ve hep aynı. Bütün kurnazlıkları ve ustalıkları, kelimeler üzerine yıllarca süren, uzun bir etimolojik meditasyondan sonra aptallığı bir erdem derecesine yükseltmelerinde. Şaşkına çevirmek, sersemletmek, *stupefy*: Duygu yoksunluğu, duygusuzluk; uyuşukluk, bitkinlik; şaşkınlıktan donakalmak, *stun*. Uyuşukluk, *stupor*; duyarsızlık, ilgisizlik, zihnin uyuşması. Aptallık, *stupid*: Yeteneklerin körelmesi, kayıtsızlık, düşünme ya da hissetme gücünün yoksunluğu. Budalalıktan, *stupere*, donakalmaya *stunned*, donakalmadan, aptal aptal bakınmaya, *astounded*. *Stupid*'den *stunned*'e, *stunned*'den *astonished*'e ve sonunda da taşlaşmaya, *stone*. İşte mesajları: Asla değişmeyen mesajları. İnsanları taşa çeviren, taşlaştıran bir mesaj.

Yılanları seyreden kuşlar gibi seyrediyoruz, biraz sonra bizi yutacak olan şey karşısında büyülenmişçesine. Büyülenme: Ölüm karşısında duyduğumuz saygı. Her akşam, saat sekiz, dokuz arasında toplanıp, karşılarına geçiyoruz ve bize kendilerini gösteriyorlar. Törensel bir gösteri, Franco'nun savaşı sırasında kukuletalı rahiplerin ayini gibi. Bir ölüm ayini: Bize ölümümüzü gösteriyorlar. *Viva la muerte!** Haykırıyorlar, tehdit ediyorlar. Gençliğe ölüm. Yaşama ölüm. Kendi döllerini öldüren Boerler. Boer Savaşı.

Kendi kendime, satırları değil, ama gerçeğin olması gerektiği satır aralarını görmek için seyrettiğimi söylüyorum. Ama, gerçek bu mu?

Uyukladım (hâlâ dün olanları anlatıyorum), okudum, tekrar uyukladım. Çay yaptım, bir bant koydum. Godenberg Varyasyonlar'ı perde perde yükselerek havayı doldurdu. Pencereye doğru yürüdüm. Neredeyse karanlık çökmüştü. Karşıda garaj duvarının önünde, adam çömelmiş sigara içiyordu; sigarasının ateşi parlıyordu. Belki beni gördü, belki de görmedi. Birlikte dinledik.

O anda, eğer sevişiyor olsaydık neler hissedeceğimi kesinlikle

*) Yaşasın ölüm.

bildiğimi düşündüm.

Davetsiz gelmesine rağmen, içimi tiksintiyle doldurmasına rağmen, korkmadan düşündüğümü fark ettim. O ve ben birbirimize sarılmış, gözlerimiz kapalı, eski yoldan aşağıya iniyoruz. Ne eşsiz bir çift! Tıpkı Sicilya'da bir otobüsle yolculuk etmek gibi; yüz yüze, bedenin yabancı bir adamın bedenine yapışmış. Belki, ölümden sonraki yaşamda da böyle olacak: Rahat koltukları ve güzel müziğiyle bir lobi değil, ama büyük ve kalabalık bir yolcu otobüsü. Sonsuza kadar birinin ayaklarını çiğneyerek, yabancılarla içiçe ve sadece ayakta durabileceğiniz bir oda. Havası ağır, bunaltıcı, ah'lar, of'lar ve özür dileyen mırıldanmalarla dolu: *Pardon, pardon.* Rasgele, gelişigüzel, ayrım gözetmeden yapılan bir temas, kurulan bir ilişki. Sonsuza kadar diğerlerinin bakışları altında. Özel yaşamın sona erişi.

Avlunun karşısında çömelmiş, sigara içiyor ve dinliyor. İki ruh, onunki ve benimki, bütünleşmiş, kendinden geçmiş. Tıpkı, yüzleri birbirinden uzakta, kuyruk kuyruğa sevişen ve umutla göğüslerinden gelecek bir itmeyi -ki bu sadece soluk almak için de olabilirdi- bekleyen böcekler gibi. Sükûnet ve esrime.

Sigarasını fırlattı. Yere çarpan sigaradan kıvılcımlar fırladı, sonra yine karanlık.

Bu ev, diye düşündüm. Bu dünya. Bu ev, bu müzik. Bu.

"Kızım, sana daha önce anlatmıştım, Amerika'da yaşıyor." Fotoğrafına bakıyor: Otuz yaşlarında, gülümseyen, tatlı, sevimli bir kadın, yemyeşil bir tarlanın önünde duruyor, elini rüzgarın savurduğu saçlarına götürmüş. Kendinden emin. İşte bu, senin şimdi sahip olduğun şey: Kendini bulmuş bir kadının bakışları.

"Bunlar da çocukları."

Başlarında şapkaları, ayaklarında botları, ellerinde eldivenler ve paltolarıyla bir kardanadamın yanında poz vermiş, deklanşöre basılmasını bekleyen iki küçük oğlan.

Suskunluk. Mutfaktaki masanın başında oturuyoruz. Önüne çay ve Mariye bisküvileri koymuştum. Mariye bisküvileri: Yaşlı insanla-

rın, dişsizlerin yiyeceği.

"Eğer ölürsem benim için yapmanı istediğim bazı şeyler var. Kızıma birtakım kağıtlar göndermek istiyorum. Ancak, olaydan sonra. Bu, işin en önemli kısmı. Aynı zamanda da onları neden benim göndermediğimin açıklaması. Gerekli her şeyi ben hazırlayacağım. Onları paketleyeceğim ve pullarını yapıştıracağım. Senin yapacağın tek şey, paketi postadaki memura teslim etmek olacak. Bunu benim için yapar mısın?"

Sıkıntılı bir tavırla cevap vermekten kaçındı.

"Yapabileceğim bir şey için başkasının yardımını istemekten hoşlanmam. Ancak, başka çarem yok. Burada olmayacağım."

"Başka birine söyleyemez misin?" dedi.

"Evet, söyleyebilirim. Ama, senin yapmanı istiyorum. Bunlar özel kağıtlar, özel mektuplar. Onlar kızımın mirası. Onlar, ona verebileceğim her şey, onun alacağı, bu ülkeden gelecek her şey. Onların açılmasını ve başka biri tarafından okunmasını istemiyorum."

Özel kağıtlar. Bu kağıtlar, senin *şimdi* okuduğun, ya da asla okuyamayacağın bu sözler. Sana ulaşacaklar mı? Sana ulaştılar mı? Aynı soruyu sormanın iki farklı biçimi, cevabını asla öğrenemeyeceğim bir soru, asla. Bana göre bu mektup sonsuza dek dalgalara emanet edilmiş sözler olacak: Üzerinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin pulları ve senin ismin olan bir şişenin içindeki bir mesaj.

"Bilmiyorum," dedi adam, ulak, kaşığıyla oynayarak.

Hiçbir söz vermeyecek. Ya da, söz verse bile, eninde sonunda, nasıl istiyorsa öyle yapacak. Son talimatlar, asla zorlayıcı olamazlar. Çünkü, ölüler gerçek kişiler değillerdir. Yasa bu: Tüm sözleşmeler hükümsüz kalır. Bir ölü dolandırılamaz, ihanete uğrayamaz.

"Dert etme," dedim. "Senden, gelip kedileri de beslemeni istemeyi düşünmüştüm. Ama, başka biriyle anlaşacağım."

Başka bir anlaşma? Mısır'da kedileri sahipleriyle birlikte gömerlerdi. Karanlık çukurda bir çıkış yolu arayarak, sağa sola koşuşturan, sarı, parlayan gözler; istediğim şey bu mu?

"Onları burada bırakmak zorunda kalacağım," dedim. "Yeni bir eve alışamayacak kadar büyüdüler."

Sözlerim, bir kayanın üzerine düşen su gibi, onun sessizliğine çarptı.

"Onlar için bir şeyler yapmalıyım." dedim. "Ama elimden bir şey gelmiyor. Benim durumumda olsaydın, sen de aynı şeyi hissederdin."

Başını salladı. Doğru değil. Gerçekten, doğru değil. Er ya da geç, soğuk bir kış gecesi, damarlarında dolaşan sahte ateş artık onu koruyacak kadar ısıtamadığı zaman, mahvolacak. Bir kapı ağzı, bir saçak altı ya da bir geçitte, kollarını göğsüne kavuşturmuş bir şekilde ölecek; onu, yanında sızlanan, yüzünü yalayan bu ya da başka bir köpekle birlikte bulacaklar. Bir arabaya yükleyip götürecekler ve köpek sokaklar boyunca ardından koşacak; bu onun sonu olacak. Ne sözleşme, ne vasiyet, ne de mezar taşı.

"Paketi senin için postaya vereceğim," dedi.

2. Bölüm

Florence dönüyor, yanında sadece iki küçük kızını değil, ama on beş yaşındaki oğlu Bheki'yi de getiriyor.

"Uzun bir süre mi kalacak Florence? Onun için de bir oda hazırlayacak mıyız?"

"Eğer, benimle birlikte kalmazsa başı derde girecek. Kız kardeşim artık ona bakamayacak. Guguletu'da durum çok kötü, çok kötü."

O halde, artık arka bahçede beş kişi olacak. Beş insan, bir köpek ve iki kedi. Yaşlı kadın bir ayakkabıda yaşıyor. Ve ne yapacağını bilmiyor.

Aybaşında Florence giderken, ona ev işleriyle başa çıkabileceğim konusunda garanti vermiştim. Ama, elbette kaytarıp herşeye boş verdim; çok geçmeden merdivenleri ekşi, nemli ve yapışkan bir koku sardı, soğuk krem, kirli çarşaf ve talk pudrası kokusu. Şimdi, tekrar kolları sıvar ve evi gözden geçirirken onu utançla izlemek zorundaydım. Elleri belinde, burnundan soluyarak ve gözlükleri parlayarak beceriksizliğimin kanıtlarını inceledi. Sonra işe koyuldu. Akşam olduğunda mutfak ve banyo parlıyordu, yatak odası gıcır gıcır ve tertemizdi, evi bir cila kokusu sarmıştı. "Olağanüstü, Florence, dedim, adet olduğu üzere: "Sen olmasaydın ne yapardım, bilmiyorum." Elbette ki, biliyordum. Boğazıma kadar yaşlılık miskinliğine ve bakımsızlığına

gömülür, dert etmezdim.

Florence, benim için yapması gerekenleri bitirdikten sonra, kendi işleriyle ilgilenmeye başladı. Yemeği ocağa koydu ve iki küçük kızı banyoya soktu. Onları yıkayışını, sızlanmalarına aldırmadan kararlı ve usta hareketlerle kulaklarının arkalarını ve bacaklarının aralarını ovalayışını seyrederken düşündüm: Ne hayranlık verici bir kadın, ama benim annem olmadığına ne kadar memnunum!

Bahçede dalgın dalgın dolaşan oğlanla karşılaştım. Daha önceleri onu, Digby olarak tanımıştım, şimdi ise Bheki. Florence'in sert, ama iyi bakımı sonucunda yaşına göre uzun görünüyordu. "Bu kadar büyümüş olduğuna inanamıyorum," dedim. Cevap vermedi. Artık, bizi ziyarete geldiğinde, doğruca tavşan kafesine koşan, iri, beyaz anneyi dışarı çıkaran ve göğsüne bastıran temiz yüzlü küçük oğlan değildi. Kuşkusuz, arkadaşlarından ayrılmış ve küçük kardeşleriyle birlikte bir yabancının arka bahçesine saklanmış olmaktan memnun değildi.

"Okulları ne zamandan beri kapalı?" diye sordum, Florence'e.

"Geçen haftadan beri. Guguletu, Langa ve Nyanga'daki tüm okullar. Çocuklar hiçbir şeyle uğraşmıyorlar. Sadece, sokaklarda dolanıyor ve başlarını derde sokuyorlar. En iyisi burada, gözümün önünde olması."

"Yanında arkadaşı olmadığı için biraz sıkılacak."

Omuzunu silkti, gülümsemedi bile. Onu hiç gülümserken görmemiş olduğuma inanamıyordum. Belki de sadece yalnız oldukları sırada çocuklarına gülümsüyordu.

"Kim bu adam?" diye sordu Florence.

"Adı, Mr. Vercueil," dedim. "Vercueil, Verkuil, Verskuil. Bunlar onun söyledikleri. Daha önce böyle bir adla hiç karşılaşmamıştım. Bir süre için burada kalmasına izin verdim. Bir köpeği var. Çocuklara söyle, eğer onunla oynamak isterlerse, fazla heyecanlandırmamaya dikkat etsinler. Daha çok küçük, ısırabilir."

Florence başını salladı.

"Eğer sorun çıkarırsa, gitmesini isteyeceğim," dedim. "Ancak,

işlerini bitirmeden önce onu gönderemem."

Soğuk, rüzgârlı bir gündü. Balkonda sabahlığımla oturuyordum. Aşağıda Vercuil eski çim biçme makinasıyla çimleri biçiyor, kızlar da onu seyrediyordu. Büyüğü, Florence'in bana söylediğine göre, ismi Hope olanı (bana gerçek isimlerini söyleyecek kadar güvenmiyor), bir kaç metre uzakta, Vercuil'in görüş alanı dışında çömelmiş, kollarıyla bacaklarını sarmıştı. Ayaklarında kırmızı sandallar vardı. Küçük olanı, Beauty, ayaklarında aynı kırmızı sandallar, çimlerin üzerinde badi badi yürümeye çalışıyor, arasıra tökezleyip düşecekmiş gibi oluyor, bazen de kıçüstü oturup kalıyordu.

Birden, kolları açık, yumrukları sıkılı, Vercueil'e doğru yürümüye başladı. Ancak ayağı takıldı, tam çim biçme makinasının üstüne kapaklanmak üzereyken, Vercueil onu yakaladı ve tombul kollarından tutarak güvenli bir uzaklığa götürdü. Bebek, aynı titrek adımlarla tekrar Vercueil'e doğru yürüdü. Vercueil onu yine uzaklaştırdı. Bu, neredeyse bir oyun halini almak üzereydi. Ancak, acaba aksi ve huysuz Vercueil oyun oynar mıydı?

Beauty ona doğru bir hamle daha yaptı; Vercueil bir kez daha onu uzaklaştırdı. Sonra, insana şaşkınlıktan dilini yutturacak bir hareketle, yarı yarıya sökülmüş, eski çim biçme makinesini bir tarafa attı ve bir eliyle bebeği, diğeriyle Hope'u tutarak, kendi çevresinde dönmeye başladı, önce yavaş yavaş, sonra gittikçe hızlanarak. Hope ayakta durabilmek için, kırmızı sandallarıyla koşmak zorundaydı; ayakları yerden kesilmiş, havada savrulan bebek ise, sevinç çığlıkları atıyordu; bu sırada, çocuklardan uzak tutmak için kilitlenmiş olan köpek, sıçramaya ve havlamaya başladı. Ne gürültü! Ne heyecan!

Sahneye çıkma sırası Florence'deydi, dönmedolap yavaşladı ve durdu. Birkaç sevecen uyarı. Hope, Vercueil'in elinden kurtuldu, kızkardeşini yatıştırdı ve gözden kayboldular. Kapının kapandığını işittim. Köpek, oyunun bitmesine üzülmüşcesine sızlandı. Vercueil çim biçme makinasının başına geçti. Yarım saat sonra yağmur yağmaya başladı.

Oğlan, Bheki, Hope odanın diğer ucunda hayranlıkla onu seyrederken, zamanını Florence'in yatağına oturup, eski dergileri karıştırmakla geçiriyor. Okumaktan sıkıldığı zamanlarda da, dışarı çıkıp bir tenis topunu garaj kapısına fırlatıp tutmakla vakit geçiriyor. Beni çıldırtan bir gürültü. Dayanılmaz darbeler, başımı yastığın altına sokmama rağmen, bana kadar ulaşıyorlar. "Okullar tekrar ne zaman açılacak?" diye soruyorum sinirli bir ifadeyle. "Ona kesmesini söyleyeceğim," diyor Florence. Bir dakika sonra sesler kesiliyor.

Geçen sene, yine okullarda olayların başladığı sırada, Florence'e ne düşündüğümü anlatmıştım. "Benim zamanımda eğitimi bir ayrıcalık olarak görürdük," demiştim. "Ebeveynler tasarruf eder, para biriktirir ve çocuklarının okula devam etmesini sağlamaya çalışırlardı. Bir okulu yakmanın çılgınlık olduğunu düşünürdük."

"Bugün her şey daha farklı," diye yanıtladı Florence.

"Çocukların kendi okullarını yakmalarını onaylıyor musun?"

"Bu çocuklara ne yapmaları gerektiğini söyleyemem," dedi Florence. "Her şey değişti. Artık anne ve babalar yok."

"Saçma," dedim. "Anne ve babalar her zaman vardır." Konuşmamız bu sözlerle son buldu.

Ne radyo, ne televizyon, ne de gazeteler okullardaki olaylarla ilgili olarak tek bir söz etmiyorlardı. Onların yansıttığı dünyada, ülkenin tüm çocukları sıralarında mutlu bir şekilde oturuyor ve hipotenüs teoremiyle, Amazon ormanlarındaki papağanları öğreniyorlardı. Benim Guguletu'daki olaylar hakkında bildiklerim ise, tamamen Florence'in bana anlattıklarına ve balkonda oturup kuzey-doğuyu gözleyerek öğrenebildiklerime bağlıydı: Yani Guguletu bugün de yanmıyor, ya da, eğer yanıyorsa bile, fazla alev çıkarmadan yanıyor.

Tüm ülke, için için yanıyor; ancak, alev alev tutuşsa bile kılımı kıpırdatacak durumda değilim. Dikkatimi şu anda tamamen kendime, içime yöneltmiş durumdayım, şeye, o kelimeye, gövdemi sinsice yiyen ve içimde ilerleyen şeye. Aşağılayıcı, küçük düşürücü ve zaman zaman da gülünç bir olay olarak görülmesi ama yanan bir dilencinin insana her zaman hüzün vermesi gibi. Kendime yardım edemiyorum. "Bana bak!" diye bağırmak istiyorum Florence"e: "Ben de yanıyorum!"

Zamanımın çoğunu, tıpkı bir kapanın dişleri gibi, kelimenin

harflerini yakalamaya uğraşmakla geçiriyorum. Okurken, tetikte okuyorum, gözümün ucuyla pusuda bekleyen kelimenin gölgesini görür görmez, o satırı, hatta bazen tüm paragrafı atlıyorum.

Ancak, karanlıkta, yatakta, tek başıma iken, ona bakma arzusu dayanılmaz bir hal alıyor. Kendimi neredeyse ona doğru itilmiş hissediyorum. Kendimi, üzerinde uzun beyaz bir elbise ve başında hasır şapkası ile uzun, ıssız bir plajda duran bir çocuk olarak düşünüyorum. Çevremde kumlar uçuyor. Şapkamı sıkıca yakalıyorum, ayaklarımı sıkıca yere bastırıyorum, rüzgârda düşmeden durmaya çalışıyorum. Ancak, benden başka kimsenin olmadığı bu ıssız yerde, bir süre sonra bu kadar fazla güç harcamaktan yorgun düşüyorum. Kendimi bırakıyorum. Rüzgâr, tıpkı sırtıma vuran bir el gibi beni savuruyor. Direnmekten vazgeçmek beni rahatlatıyor. Önce yavaşça yürüyerek, sonra gittikçe hızlanıp koşmaya başlayarak rüzgârın beni alıp götürmesine karşı koymuyorum.

Uzun geceler beni *Venedik Taciri*'ne götürüyor. "Senin gibi yiyip, uyuyup, soluk alamam mı?" diye haykırıyor Yahudi Shylock; ucuna kanlı bir et parçası saplı hançerini savurarak, "Kanım senin gibi akmaz mı?" Başındaki takkesiyle sahnede öfke ve keder içinde tepinen uzun sakallı Yahudi, "Kanım senin gibi akmaz mı?" diye bağırıyor.

Eğer burada olsaydın, ben de sana kendi çığlığımla haykırırdım. Ama değilsin. Bu nedenle, Florence'e haykırmalıyım. Florence içimden dallardaki yaprakları kavurup, savururcasına kopup gelen korku dolu çığlığa katlanmalı. "Her şey yoluna girecek." İşte duymak istediğim kelimeler. Birinin beni kucaklamasını, bağrına basmasını istiyorum, şefkatine muhtacım, Florence'in, senin, herhangi birinin. Ve herşeyin yoluna gireceğini söylemesine.

Geçen gece, kalçamın altında bir yastık, kollarımı sıkıca göğsüme bastırmış, acıya dayanmaya çalışıyor, kıpırdamadan put gibi yatıyordum, saat 3.45'i gösteriyordu. Gıpta ve özlemle Florence'i düşündüm; odasında uyuyor, yanında çocukları; birbirine karışan, farklı ritmde, ama hepsi de sağlıklı ve güçlü dört soluk.

Bir zamanlar her şeye sahip olduğumu düşündüm. Şimdi her şeye sahip olan sensin, benimse artık hiçbir şeyim yok.

Dört soluk da duraksamadan, düzenli ritmleriyle devam ediyor;

ve saatin yumuşak tiktakları.

Saat ikide, bir kâğıt parçasına Florence için bir not yazmıştım: "Kötü bir gece geçirdim. Geç vakte kadar uyumaya çalışacağım. Lütfen çocuklara sessiz olmalarını söyle. Teşekkürler. E.C." Alt kata indim ve kâğıdı mutfak masasının üzerine bıraktım. Sonra, titreyerek yatağa döndüm, dörtte almam gereken hapları yuttum ve bir türlü gelmeyen uykuyu beklemeye başladım.

Florence'den benim de yapamayacağım bir şeyi istemiştim. Artık, hiçbir şey istemeyecek ve yapamayacak bir durumdaydım.

Geçen sene, küçük kız henüz kucakta bir bebekken, Florence'i Brackenfel'e, kocasının çalıştığı yere götürmüştüm.

Kuşkusuz, onu bıraktıktan sonra çekip gideceğimi sanıyordu. Ancak, merak saikiyle, kocasını tanımak ve onları birlikte görmek için, onunla kaldım.

Bir cumartesi öğleden sonrası geç vakitti. Park yerinden çıktıktan sonra, tozlu bir yolu izleyerek, iki uzun, alçak sundurmanın önünden geçtik ve mavi tulumlu bir adamın çalıştığı üçüncü sundurmanın yanına geldik; tel örgülerle çevrili bir alanın içindeydi, ayaklarının dibinde bir sürü tavuk -aslında piliç demek daha doğruydu- dolanıyordu. Kız, Hope, birden annesinin elinden kurtuldu, ileriye doğru fırladı ve burnunu tel örgüye yapıştırtı. Adamla Florence arasında sessiz bir konuşma geçti: Bir bakış, bir soru, bir şaşkınlık.

Ancak, tanışma merasimi için zaman yoktu. Adam, William, Florence'in kocası, o sırada çalışıyordu ve o anda ara vermesi olanaksızdı. İşi, birden atılıp bir tavuk kapmak, onu ters çevirmek, çırpınan vücudu dizlerinin arasına sıkıştırmak, bir tel parçasıyla bacaklarını bağlamak ve sıradaki daha genç adama devretmekti. İkinci adam, cıyak cıyak gıdaklayan ve kanat çırpan tavuğu, başının üzerinde gürültüyle dönen taşıyıcı banttaki kancalardan birine asıyordu. Bant tavuğu sundurmanın öteki ucuna, kan lekeleriyle dolu bir muşamba giymiş olan üçüncü adamın önüne taşıyordu. Adam tavuğun başını yakalıyor, çekerek gerdiği incecik boynu, avcunun içinde kaybolmuş, nerdeyse elinin bir parçası gibi görünen küçük bir bıçakla kesiyor ve başı, hep aynı hareketle, ölü başlarla dolu bir teneke kutunun içine fırlatıyordu.

William'ın işi buydu ve onu, kendime gerçekten görmek isteyip istemediğimi sormama ya da düşünmeme fırsat kalmadan görmüştüm.

Haftada altı gün bu işi yapıyordu. Tavukların bacaklarını bağlamak. Ya da sırayla yer değiştiriyor ve ertesi gün bacakları bağlanmış tavukları kancaya asıyor, bir sonraki gün de kafalarını kesiyordu. Ayda üçyüz rand maaş alıyordu. On beş yıldır bu işi yapıyordu. İçlerini ekmek kırıntıları, yumurta sarısı ve adaçayı yapraklarıyla doldurup, üzerlerini yağ ve sarmısıkla ovarak kızarttığım bu küçük vücutlardan bazılarının bir zamanlar, adamın, Florence'in çocuklarının babasının ayakları dibinde dolaşmış olduğunu düşünmek bile beni çıldırtıyordu. Daha ben uykumun en tatlı yerindeyken, o sabahın beşinde kalkıyor, kafeslerin altındaki saç levhaları hortumla yıkıyor, yemlikleri dolduruyor, tünekleri süpürüyor ve kahvaltıdan sonra boğazlamaya, yolmaya, temizlemeye ve binlerce ölü bedeni dondurmaya; binlerce başı, binlerce ayağı, kilometrelerce bağırsağı ve dağ gibi yığılmış tüyleri paketlemeye başlıyordu.

Neler olup bittiğini görür görmez, hemen oradan ayrılmam gerekiyordu. Hemen çekip gitmeli ve her şeyi unutmak için elimden geleni yapmalıydım. Ancak yapamadım; üç adam uçmasını bile beceremeyen kuşları boğazlarken, tel örgünün önünde büyülenmişcesine çakılıp kaldım. Üstelik yanımdaki çocuk, elleriyle tel örgüye asılmış, her şeyi zihnine kazırken.

Ne kadar zor ve ne kadar kolay, öldürmek ve ölmek.

Saat beş olu, günün sonu, hoşçakalın diyerek ayrıldım. Ben boş eve doğru yola çıkarken, William, Florence ve çocukları kaldığı yere götürüyordu. Adam yıkanırdı; Florence gaz ocağında tavuk ve pilav pişirir sonra bebeği doyururdu. Cumartesiydi. Diğer çiftlik işçileri, kafalarını dinlemek, kendilerini yeni bir haftaya hazırlamak için dışarı çıkmış olurlardı. O halde, Florence ve William da çocukları boş ranzalara yatırabilir ve başbaşa ılık bir akşamüstü, yürüyüşe çıkabilirlerdi.

Yol boyunca yürürlerdi. Geçen haftadan, neler yaptıklarından, yaşamlarından söz ederlerdi.

Geri döndüklerinde, çocuklar derin bir uykuya dalmış olurlardı. Mahremiyetlerini korumak için ranzalarının önüne bir battaniye asarlardı. Artık gece sadece onlarındı. Yarım saat sonra Florence yavaşça dışarı kayar, karanlıkta, bebeği emzirirdi.

Pazar sabahı William -gerçek ismi bu değildi, ama çalıştığı yerde böyle çağırılırdı- takım elbisesini, yeni ayakkabılarını giyer ve şap-

kasını başına geçirirdi. Florence ile birlikte otobüs durağına yürürlerdi; William Hope'u elinden tutar, bebek Florence'in kucağında olurdu. Otobüsle Kuilsrivier'e, oradan da taksiyle Guguletu'ya, Florence'in kızkardeşinin evine giderlerdi; oğulları onun yanında kalıyordu.

Saat on'dan sonra sıcak bastırmaya başlamış olurdu. Kiliseden dönmüş olurlardı. Oturma odası konuklarla dolardı, herkes bir şeyler anlatırdı. Biraz sonra erkekler dışarı çıkardı. Kızkardeşi yemek hazırlarken Florence ona yardım ederdi. Hope yere uzanıp uyurdu. Gelip yüzünü yalamaya başlayan köpeği kovalarlar, onu yerden kaldırıp, hâlâ uyurken, divana yatırırlardı. Florence uygun bir fırsat kollayarak, kız kardeşine Bheki'nin masrafları; yiyeceği, giyeceği ve okul kitapları için para verir, o da bunu korsesinin içine sokardı. Sonra Bheki ortaya çıkar ve annesini selamlardı. Erkekler gitmiş oldukları yerden dönünce, hepsi yemeğe otururlardı: Çiftlikten, fabrikadan ya da her neresiyse oradan gelmiş tavuk, pilav, lahana, salça. Dışarıdan Bheki'nin arkadaşlarının onu çağırdığını duyarlardı, Bheki yemeğini aceleyle yutar ve masadan kalkardı.

Bunların hepsi oldu. Bunların hepsi olmuş olmalıydı. Çünkü bu, Afrika'daki klasik bir öğleden sonrasıdır: Uyuşuk bir hava, uyuşuk bir gün. Neredeyse şunu bile söylemem mümkündür: Bu olması gereken bir yaşam tarzıdır.

Ayrılma zamanları gelir. Birlikte otobüs durağına yürürler, Hope bu kez babasının omzuna oturmuştur. Otobüs gelir, vedalaşırlar. Florence ve kızları uzaklaşırlar. Otobüs onları Mowbray'e götürür, oradan bir başka otobüsle St. George Sokağı'na ve bir üçüncüsüyle Kloof Sokağı'na gelirler. Kloof Sokağı'ndan sonra yürürler. Gölgeleri uzamaya başlarken Schoonder Sokağı'na varırlar. Artık, yorulmuş ve huysuzlanmaya başlamış olan Hope'u doyurma, bebeği yıkama ve günün tatlı hayallarine son verme zamanıdır.

Bereket versin, boğazladıkları sığır değil, dedim kendi kendime, çılgına dönmüş gözleri ve kof görkemleriyle sadece tavuklar. Ancak, çiftliği, fabrikayı, *girişimi* bir türlü aklımdan çıkaramıyordum; aynı çatı altında yaşadığım, her gün birlikte çalıştığım kadının kocasının haftanın altı günü, kümese girmesi; havada uçuşan tüyler, korku dolu gıdaklamalar ve kan kokuları arasında; sağa sola, öteye beriye kaçışan tavukları kovalaması, üzerlerine atılması, birini kapması, dizlerinin a-

rasına sıkıştırması, bağlaması ve asması gözümün önünden gitmiyordu. Ben, sabahtan akşama kadar pencerenin önünde oturup, dışarıyı seyrederken; bütün ülke toprakları boyunca, Güney Afrika'da yaşayan tüm erkeklerin, tavukları boğazladığını, arabalar dolusu toprak kazdığını ve tüm kadınların, portakal topladığını ya da ilik açtığını düşünüyordum. Acaba, hiç onları sayan olmuş muydu; kaç kürek dolusu toprak, kaç portakal, kaç ilik ve kaç tavuk? Emek dünyası; sayı dünyası: Tıpkı, bütün gün bir saatin başında bekleyip, çıktıkça saniyeleri öldürerek, ne kadar yaşadığını hesaplamak gibi.

Vercueil, paramı aldığından beri durmadan içiyor, üstelik artık sadece şarapla da yetinmiyor, brendi içiyordu. Bazı günler öğlene kadar içmeden dayanıyor ve bu perhiz saatlerini çevrede daha zevkli uğraşlar arayarak geçiriyordu. Ancak, çoğunlukla daha sabahın köründe sarhoş oluyor ve kuşluk vakti evden ayrılıyordu.

Bugün güneş ısıtmadan parlıyor. Vercueil az önce döndü. Balkonda oturuyordum. Hemen yanında köpeği, sırtını bahçe duvarına dayayarak otururken, beni görmedi. O sırada, daha önce hiç gömediğim bir arkadaşıyla birlikte, Florence'in oğlu da oradaydı; Hope ise, bir köşede durmuş, her hareketlerini hayranlıkla izliyordu. Oğlanların elinde bir radyo vardı; müziğin tiz sesleri ve güm güm vuruşları tenis topundan da beterdi.

"Su," diye seslendi Vercueil oğlanlara, "Bana biraz su getirin."

Tanımadığım çocuk, Bheki'nin arkadaşı, bahçeyi geçti ve Vercueil'in yanına çömeldi. Ne konuştuklarını duyamadım. Sonra oğlan elini uzattı ve "Ver," dedi.

Vercueil, kendinden bezmiş bir halde, boş yere direnmeye çalıştı.

Çocuk sonunda şişeyi fırlatıp attı. Şişe paramparça oldu. Yaptığı aptalca bir şeydi; az kaldı bağırıyordum.

"Kendini köpek durumuna düşürüyorsun!" dedi oğlan. "Bir köpek mi olmak istiyorsun?"

Köpek, Vercueil'in köpeği, hırladı.

"Cehenneme kadar yolun var," diye yanıtladı Vercueil, peltek peltek.

"Köpek!" dedi oğlan. "Ayyaş!"

Sırtını Vercueil'e dönüp, Bheki'nin yanına döndü; kurumlu bir edayla, kasıla kasıla yürüyordu. Ne kendini beğenmiş bir çocuk, diye düşündüm. Eğer halkın yeni bekçileri kendilerini böyle idare ediyorlarsa, vay halimize! Tanrı bizi onlardan korusun!

Küçük kız brendiyi kokladı ve yüzünü buruşturdu.

"Senin de cehenneme kadar yolun var," dedi Vercueil, elini sallayarak. Kız, hiçbir tepki göstermedi. Ama hemen arkasını döndü ve içeri, annesinin yanına koştu.

Müzik kulaklarımı tırmalamaya devam ediyordu. Vercueil, dizinin dibinde köpeği, duvarın dibine kıvrılıp, uyuyakalmıştı. Kitabıma geri döndüm. Bir süre sonra güneş bulutların ardına girdi ve hava iyice soğudu. Hafif bir ahmak ıslatan başladı. Köpek silkelendi ve sundurmanın altına girdi. Vercueil onu izledi. Ben de toplanmaya başladım.

Sundurmanın altında bir itiş kakış oldu. Önce köpek tabanları yağladı, biraz ileride durup arkasına baktı ve havlamaya başladı. Sonra Vercueil geri geri dışarı çıktı. Ve en son iki oğlan göründü. İkinci çocuk, Bheki'nin arkadaşı, yanına yaklaşırken, Vercueil birden atıldı ve elinin kesin tarafıyla boynuna sertçe vurdu. Çocuğun soluğu kesilmeden önce çıkarttığı şaşkınlık ve acı dolu sesi balkondan bile duydum. Kendini toparlayınca o da Vercueil'e vurdu; Vercueil sendeledi, neredeyse düşüyordu. Köpek acı acı havlayarak etraflarında dönmeye başladı. Çocuk tekrar vurdu, şimdi Bheki de ona katılmıştı. "Durun!" diye bağırdım aşağıya doğru. Kulak asmadılar. Bheki kemerini çözdü ve onunla vurmaya başladı. "Florence!" diye bağırdım, "Durdur onları!" Vercueil kendini korumak için elleriyle yüzünü kapatmıştı. Köpek Bheki'nin üzerine saldırdı; Bheki bir tekmeyle onu öteye fırlattıktan sonra, Vercueil'i kemeriyle kırbaçlamaya devam etti. Balkon demirine tutunup aşağı sarkarak, "Hey ikiniz, durun!" diye bağırdım. "Hemen durmazsanız, polis çağıracağım!"

O sırada Florence göründü. Sertçe bağırarak, onları kovaladı. Çocuklar kaçtılar. Vercueil güçlükle ayağa kalkmaya çalışıyordu. Elimden geldiği kadar hızla aşağıya indim.

"Kim bu çocuk?" diye sordum Florence'e.

Çocuk Bheki'yle konuşmayı bıraktı ve dikkatle bana baktı. Asla onun gibi bakamazdım: Küçük dünyaları ben yaratttım dercesine, her an saldırmaya hazır bir bakış.

"Okuldan bir arkadaşı," dedi Florence.

"Evine gitmesini söyle," dedim. "Artık bu kadarı fazla. Arka bahçemde kavga döğüş istemiyorum. Her önüme gelenin babasının evi gibi girip çıkmasına izin veremem."

Vercueil'in dudağı kanıyordu. Onun sert, kayış gibi suratında kan görmek insana garip geliyordu. Tozlu bir yere düşmüş bal damlası gibi.

"O yabancı değil, bir konuk," dedi Florence.

"Buraya gelmek için pasaport mu göstermemiz gerekiyor?" dedi Bheki. Arkadaşıyla anlamlı bir tarzda bakıştılar. "Pasaport mu göstermemiz gerekiyor?" Meydan okuyan bir edayla yanıtımı bekliyorlardı. Radyo çalmaya devam ediyordu: Hayvani bir gürültü; içimden ellerimi kulaklarıma bastırmak geliyordu.

"Pasaport gerektiğini söylemiyorum," dedim. "Ancak, onun buraya gelip, bu adama saldırmaya hakkı olmadığını söylüyorum. Bu adam burada yaşıyor. Burası onun evi."

Florence öfkeyle burnundan soludu.

"Evet," diyerek, ona döndüm; "o da burada yaşıyor, burası onun da evi."

"Burada yaşıyor," dedi Florence, "ama tam bir süprüntü. Hiçbir işe yaramıyor."

"Jou moer!" dedi Vercueil. Düşen şapkasını yerden almış, kenarından sıkı sıkı kavramıştı; şapkayı fırlatmak ister gibi bir hareketle, elini Florence'ye doğru savurdu. *"Jou moer!"*

Bheki birden Vercueil'in üzerine atılıp şapkayı kaptı ve onu garajın damına attı. Köpek havlamaya başladı. Şapka çatının eğimi boyunca tıngır mıngır aşağıya yuvarlandı.

"O işe yaramaz biri değil," dedim; sesimi alçaltıp sadece Florence'e hitap ederek. "İşe yaramaz, süprüntü insan yoktur. Hepimiz insanız, hepimiz aynıyız."

Ancak, Florence'in vaaz dinlemeye niyeti yoktu. "İçmekten başka bir şeye yaramıyor," dedi. "Bütün gün sadece içmek, içmek, içmek. Burada kalmasından hoşlanmıyorum."

Hiçbir işe yaramamak: Gerçekten böyle biri mi? Evet, belki de; işe yaramamak: Bugünlerde nadiren işittiğimiz, eski ve güzel bir İngilizce sözcük.

"O benim elçim," dedim.

Florence kuşkuyla yüzüme baktı.

"Benim için bir mesaj taşıyacak." dedim.

Omuz silkmekle yetindi. Vercueil, elinde şapkası, peşinde köpeği, sallana sallana dışarı çıktı. Bahçe kapısının kapandığını duydum. "Çocuklara onu rahat bırakmalarını söyle," dedim. "Hiçbir zararı yok."

Vercueil, yeni yetmeler tarafından kovalanan yaşlı kediler gibi, yaralarını yalayarak saklanmaya gitmişti. Kendimi, tatlı bir sesle, "Mr. Vercueil! Mr. Vercueil!" diye bağırarak, parklarda onu ararken hayal ettim. Kaybolan kedisini arayan yaşlı bir kadın.

Florence, Bheki'nin bu işe yaramazı defetmesinden açıkça gurur duymuştu. Ancak, yağmur başlar başlamaz geri döneceğini tahmin ediyordu. Ama bana kalırsa oğlanlar burada olduğu sürece onu görmemiz kuşkuluydu. Bunu Florence'e de söyledim. "Bu tavrınla Bhleki ve arkadaşına, büyüklerine cezalandırılma korkusu duymadan el kaldırabilecekleri konusunda cesaret veriyorsun. Bu çok yanlış. Evet, hakkında ne düşünürsek düşünelim, Vercueil onların büyüğü!

Sen onlara cesaret verdikçe, davranışları daha korkusuz, daha aşırı olacak. Oğlunun yaşıtlarına, bu genç nesile, hiçbir şeyden korkmadıkları için hayranlık duyduğunu söylüyorsun. Ama dikkatli ol: Bu onları, kendi yaşamlarını ve giderek herkesin yaşamını hiçe saymaya sürükleyebilir. Sende hayranlık uyandırması, davranışlarının doğru olduğu anlamına gelmez.

Geçen gün söylediklerin hiç aklımdan çıkmıyor: Artık anneler ve babalar yok, demiştin. Bunları söyleyebildiğine inanamıyorum. Çocuklar anne ve babası olmadan büyüyemez. Bir çocuk, insanı dehşete düşüren bir duygusuzlukla, söz konusu olan sadece Mr. Vercueil'e vurmak bile olsa, yakma ve öldürme isteği duyuyorsa; bu aslında kimin hatasıdır? Suç kesinlikle, "Git, istediğini yapmakta özgürsün, artık

kendi kendinin efendisisin, benim senin üzerinde hiçbir yetkim yok." diyen ebeveynde değil midir? Hangi çocuk yüreği gerçekten bunları duymak isteyebilir? Buna dayanabilir? Kafası var; o halde annemin de babamın da canı cehenneme." diye düşünecektir. Sen ellerini üzerlerinden çeker, onların canları istediği gibi davranmalarına izin verirsen; ölüm meleklerine dönüşecekler."

Florence başını salladı ve sadece "Hayır." dedi.

"Fakat geçen sene, kasabalarda, o sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi davranılan olaylar olup biterken bana söylediklerini nasıl hatırlamazsın? 'Tütuşmuş, alev alev yanan bir kadın gördüm,' demiştin. Ve yardım istediğinde, çocuklar gülüp, üzerine gaz döktüler. Böyle bir şeyi gördükten sonra, hiçbir şey olmamışcasını yaşayabildiğine inanamıyorum."

"Evet, böyle söylemiştim ve hâlâ söylüyorum. Ama, kim onları bu kadar acımasız yaptı? Onları bu kadar acımasızlaştıranlar beyazlardır! Evet beyazlar!" Derin, tutkulu bir soluk aldı. Mutfaktaydık. Ütü yapıyordu. Ütüyü öfkeyle, bütün gücüyle, hıncını çıkarmak istercesine bastırıyordu. Hışımla yüzüme baktı. Hafifçe eline dokundum. Ütüyü kaldırdı. Çarşafta kocaman, kahverengi bir yanık oluşmuştu.

Acımak yok, diye düşündüm: Acımasız, sın[illegible] savaş. İyi savaşlar artık geçmişte kaldı.

"Yoksa, bir gün büyüyüp, adam olduklarında," diye yavaşça devam ettim, "Acımasızlığın onları terkedip rahat bırakacağını mı düşünüyorsun? Kendi anne ve babalarından gördükleriyle yetişen bu çocuklar nasıl anne babalar olacaklar? İçimizdeki anne babalık ideali bir kez yok olduktan, yok edildikten sonra, tekrar oluşabilir miydi? Bir adamı, sırf içtiği için dövmek. İnsanları yakmak ve yanarak, acı içinde ölürlerken karşılarına geçip gülmek. Acaba büyüyünce kendi çocuklarına karşı nasıl davranacaklar? Onları hangi sevgiyle sevecek, hangi sevgiyle yetiştirecekler? Peki, yürekleri gözlerimizin önünde taşlaşırken, sen ne diyorsun? "Bu benim çocuğum değil, o beyaz adamın çocuğu, bu canavarı beyaz adam yarattı." Bütün söyleyebileceğin sadece bu mu olmalı? Her şeyi beyazların üzerine atıp, arkanı dönerken sen de onlar kadar suçlu değil misin?"

"Hayır," dedi Florence. "Bu doğru değil. Çocuklarıma sırt çevirmiyorum." Çarşafı köşelerinden tutup, ikiye, dörde katladı; sonra

kenarlarından yakalayıp, sallandırdı; köşeler düzgünce uçuca gelmişti. "Onlar iyi çocuklar, demir gibiler, onlarla gurur duyuyoruz." Masaya yastık kılıflarından birini yaydı. Devam etmesini bekliyordum. Ama etmedi. Benimle tartışmak onu fazla ilgilendirmiyordu.

Demir gibi çocuklar, diye düşündüm. Aslında Florence'in kendisi de demirden farklı sayılmazdı ya! Demir çağı. Bronz çağından sonraki çağ. Daha yumuşak çağların; seramik çağının, toprak çağının, devirlerini tamamlamaları için ne kadar süre geçmişti? Halkına savaşçı oğullar doğuran, demir yürekli, İspartalı bir anne. "Onlarla gurur duyuyoruz." Biz! Eve kalkanınla ya da kalkanının üzerinde dön.

Ya ben? Bütün bunlar olup biterken, benim yüreğim? Tek çocuğum binlerce mil uzakta ve emniyette; çok geçmeden kül ve dumana dönüşeceğim; o halde, çocukların mahvolacağı, asla gülmeyeceği, asla ağlamayacağı, yumruklarını tıpkı inmeye hazır çekiçler gibi havaya kaldıracakları bir çağın gelişinden bana ne, neden bu kadar dert ediyorum? Gerçekte bu; dünyanın alt üst olduğu, piç, ucube, zaman dışı bir devir değil mi? Çağları, demir çağı, ya da granit çağı yapan ne? Voortrekkerleri (öncüler) yaratan aslında biz değil miyiz; nesillerden beri gelen Voortrekker kuşağını; asık suratlı, sert, sımsıkı kapalı dudaklarıyla Afrikaneer çocuklarını; uygun adım yürüyen, vatanseverlik marşları söyleyen, bayrakları sallayan ve anavatanları için ölmeye hazır çocukları? *Ons sal lewe, ons sal sterwe.* Kendi başlarına ayakkabılarını bile bağlayamayacak kadar küçük çocuklara; çalışmayı, itaati, fedarârlığı ve ölüme hazır olmayı öğreterek, onları eski rejimin disiplini altında yetiştirmeye çalışan beyazlar hâlâ yok mu? Herşey tam bir kâbus! Cenevre ruhu Afrika'da muzaffer. Calvin, kara cübbeli soysuz; öteki dünyada, yüzünde o soğuk gülüşüyle, kılı kıpırdamadan seyrediyor ve ellerini oğuşturuyor. Zafere ulaştın; her iki tarafın cadı avcıları ve fanatikleri olarak yeniden doğdun. Bütün bunları arkanda bıraktığın için ne kadar talihlisin!

Diğer çocuk, Bheki'nin arkadaşı, kalın gök mavisi lastikleri olan kırmızı bir bisikletle gelmişti. Yatmaya gittiğim sırada, bisiklet hâlâ avludaydı, ayışığında ıslak ıslak parlıyordu. Sabah yedide, tekrar pencereden baktığımda hâlâ oradaydı. Sabah haplarımı aldım ve tekrar yattım. Rüyamda, büyük bir kalabalığın ortasında sıkışmıştım. Birtakım siluetler tarafından itilip kakılıyordum; tam olarak anlayamadığım iğrenç, kötülük dolu küfürler iştiyordum. Vurmak istedim, ama kollarım çocuk kollarıydı; soluğum, tıpkı havaya üfler gibi, hızlı hızlı çıkıyordu.

Florence ve tanıyamadığım birinin gürültülü konuşmalarına uyandım. Bir, iki, üç, dört kere, ard arda zili çaldım. Sonunda Florence geldi.

"Kapıda biri mi var, Florence?"

Florence, yorganı yerden kaldırdı ve katlayıp yatağın ucuna koydu. "Kimse yok," dedi.

"Oğlunun arkadaşı dün gece burada mı kaldı?"

"Evet. Karanlıkta bisiklet süremezdi, bu çok tehlikeli olurdu."

"Peki nerede uyudu?"

Duraksadı. "Garajda. Bheki ve o garajda uyudular."

"Ama, garaja nasıl girdiler?"

"Pencereden."

Bir süre sustuk. Florence tepsiyi topladı.

"Bu çocuk burada, garajımda mı kalacak? Arabamda mı uyuyacak, Florence?"

Florence başını salladı. "Bilmiyorum. Bunu ona kendin sormalısın."

Öğle olduğunda bisiklet hâlâ oradaydı. Oğlanlardan ise hiçbir iz yoktu. Ancak, posta kutusuna bakmak için dışarı çıktığım sırada, sokağın karşısına park etmiş sarı renkli bir polis minübüsü gördüm; içinde iki üniformalı adam vardı, bir tanesi kapıya yaslanmış, yanağını cama dayamış uyuyordu.

Direksiyonun başında oturana el sallayarak gelmesini işaret ettim. Motor çalıştı, uyuyan adam uyandı, minibüs kaldırıma tırmanarak, çevik ve keskin bir U-dönüşü yaptı, kaldırıma yanaştı.

Dışarı çıkacaklarını tahmin ediyordum. Ama hayır, tek bir söz etmeden, benim konuşmamı bekleyerek, öylece durdular. Kuzey-

Batı'dan soğuk bir rüzgar esiyordu. Sabahlığımın yakasıyla boğazımı sıkıca sardım. Minibüsün telsizi cızırdadı. "Vier-drie-agt," dedi bir kadın sesi. Aldırmadılar. İki genç adam da mavi üniformalar giymişti.

"Yardımcı olabilir miyim?" dedim. "Birini mi bekliyorsunuz?"

"Bize yardımcı olmak mı istiyorsunuz? Bilmiyorum bayan. Siz söyleyin, yardımcı olabilir misiniz?"

Benim zamanımda, diye düşündüm, polisler hanımlara konuşurken saygılı davranırlardı. Benim zamanımda çocuklar okullarını yakmazlardı. *Benim zamanımda*: Bugün insanın sadece Editöre Mektuplar köşesinde rastlayacağı bir ifade. Yaşlı kadın ve erkekler öfkeden titreyerek kalemlerine, ellerinde kalan son silahlarına sarılıyorlar. Benim zamanım, artık tamamlandı; benim yaşamım, artık geçmişte kaldı.

"Eğer şu oğlanları arıyorsanız, burada benim iznimle kaldıklarını bilmenizi isterim."

"Hangi oğlanlar, bayan?"

"Buraya misafirliğe gelen çocuklar. Guguletu'dan geldiler. Okuyorlar."

Telsizden patlar gibi gürültülü bir konuşma geldi.

"Hayır, bayan, Guguletu'dan gelen çocuklarla ilgili hiçbir şey bilmiyorum. Onlar için araştırma yapmamızı ister misiniz?"

İkisi, bir an bakıştılar, alaycı bir bakış. Kapının demirini sıkıca kavramıştım. Sabahlığımın önü açıldı, boğazımda ve göğsümde rüzgârın soğuğunu hissettim. "Benim zamanımda," dedim; bu eski, anlamını yitirmiş, komik sözcüklerin üzerine tek tek basarak, "Bir polis memuru bir bayanla böyle konuşmazdı." Ve onlara arkamı döndüm.

Arkamdan telsiz papağan gibi ciyakladı, ya da belki polisler sesini taklit etmişlerdi, onlardan ancak böyle bir şey beklenebilirdi. Bir saat sonra, sarı minibüs hâlâ kapının önünde bekliyordu.

"Gerçekten şu diğer çocuğu evine göndermen gerektiğini düşünüyorum," dedim Florence'e. "Yoksa, oğlunun başını belaya sokacak."

"Onu evine gönderemem," dedi Florence. "Eğer o giderse, Bheki de onunla birlikte gider. Çünkü, onlar işte böyleler." İşaret parmaklarını kanca gibi yaparak birbirine geçirdi. "Burası onlar için daha güvenli, Guguletu'da bela zaten var, üstelik polis geliyor ve ateş açıyor."

Guguletu'da ateş açılıyor: Florence, bunun hakkında ne bilebi-

lir, sen binlerce mil öteden ne bilebilirsin, bilmiyorum. Burada, bana ulaşan haberler olaylardan ya da ateş açıldığından söz etmiyor. Bana sunulan ülke birbirlerine gülümseyen komşular ülkesi.

"Madem kavgadan kaçmak için buradalar, o halde neden polis peşlerinde?"

Florence derin bir soluk aldı. Bebeğin doğumundan beri, her an patlamaya hazır bir havası vardı. "Bunu, bana sormamanız gerekiyor, madam," dedi. "Neden polis çocukların peşinde, neden onları kovalıyor, neden onlara ateş ediyor, neden onları kodese tıkıyor. Bunu *bana* sormamanız gerekiyor."

"Pekâlâ" dedim, "Bir daha bu yanlışı yapmayacağım. Ancak, evimi kasabalardan kaçan çocuklar için bir sığınak haline getir mem."

"Ama neden olmasın?" diye sordu Florence, bana doğru eğilerek: "Neden olmasın?"

Sıcak bir banyo almak için yukarıya koştum, soyundum ve acı içinde kendimi suyun içine bıraktım. Neden olmasın? Başımı öne eğdim; önüme düşen saçımın uçları suya dokundu; bacaklarım, damarları fırlamış, yol yol mavi lekelerle dolu, sopa gibi uzanıyordu. Yaşlı bir kadın, hasta ve çirkin, terk etmek üzere olduğu şeye sarılmaya çalışıyor. Yaşam, sabırsızlıkla ölüme koşuyor; ölüm, yaşama gıpta ediyor. İğrenç bir görüntü: Ama fazla uzun sürmeyecek.

Banyoda zil yoktu. Boğazımı temizleyip, bağırdım: "Florence!" Sesim, çıplak borular ve beyaz duvarlarda yankılandı. Florence'in beni duyacağını sanmak aptallık olurdu. Duysa bile neden gelsindi?

Canım annem, aşağıya bak, elini uzat!

Tepeden tırnağa şiddetle titremeye başladım. Kapalı gözlerimin ardından, hep hatırladığım haliyle, insana kasvet veren o sıkıcı gri elbisesi içinde annemi gördüm, yüzü gizliydi.

"Yanıma gel!" diye fısıldadım.

Ama gelmedi. Kollarını bir şahin gibi açarak göğe doğru yükselmeye başladı. Yükseldikçe yükseldi. Bulutlara ulaştı, içlerine daldı ve gözden kayboldu. Yükseldikçe gençleşmişti. Saçları tekrar siyahlaşmış, teni eski canlılığına kavuşmuştu. Eski elbiseleri üzerinde kuru yapraklar gibi düşmüş, dünyanın genç ve her şeyin mümkün olduğu bir zamana ait olan, onunla ilgili ilk anılarımda hep giydiği iliklerinde tüyden süsleri olan mavi elbisesi ortaya çıkmıştı.

Cennetin kıyısından içeri girmiş ebedi gençlik, tebessüm, esrime, unutma ve sonsuzluk ülkesine dalmıştı. "Anne bana bak!" diye fısıldadım çıplak banyoda.

Yağmurlar bu sene erken başladı. Bu dördüncü ayı. Duvarlara dokunduğum zaman yol yol ıslak izler kalıyor. Sıvalar yer yer kabarıp patladı. Elbiselerimden acı bir küf kokusu yükseliyor. Güneş kokan temiz, tiril tiril çamaşırlar giymeyi ne kadar özlediğimi bir kez daha fark ettim! Terleri bile temiz kokan, kıkırdayıp oynaşarak, kahkahalar atarak okuldan evlerine dönen kahverengi çocuk bedenleri; her yıl biraz daha güzelleşen, *plus belles*, kızlar arasında, sıcak bir yaz öğleden sonrası, bir kez daha bulvarda yürümenin nasip olmasını isterdim. Eğer bu olmayacaksa, en azından, bu dünyanın harikalarını son bir kez daha görebilmem için bir mucizenin gerçekleşmesini, bütün kalbimle arzular, buna sınırsız bir minnettarlık duyardım.

Bu satırları yatağıma oturmuş, dizlerim Ağustos soğuğunda titreyerek yazıyorum. Minnettar: Bu kelimeyi yazdıktan sonra, durup tekrar okudum. Ne anlama geliyordu? Gözlerimin önünde yoğun, karanlık, gizemli bir şekle dönüştü. O anda bir şey oldu. Kalbim yavaşça, tıpkı bir nar gibi, minnettarlıkla dolup taştı; tıpkı yarılıp açılarak, sevgi tohumları saçan bir meyva gibi. *Minnettar, nar*: Kardeş sözcükler.

Bu sabah beşte, şiddetle yağan yağmurun gürültüsüne uyandım. Çatılardan sel gibi boşanıyor, tıkanmış lağım kapaklarının yanından köpürerek akıyor, kırık saçaklardan aşağıya dökülüyordu. Alt kata indim, kendime bir çay yaptım, bir battaniyeye sarındım ve daha kaç soğuk ay kaldığını hesaplamaya çalışarak oturdum.

Kapı gıcırdadı ve bahçeden ayak sesleri geldi. Siyah bir naylon örtünün altına büzülmüş bir siluet hızla perçerenin önünden geçti.

Verandaya çıktım. "Mr. Vercueil!" diye, bardaktan boşanırcası-

na yağan yağmura doğru seslendim. Yanıt gelmedi. Sırtımı kamburlaştırıp büzüşerek, sabahlığıma sıkı sıkı sarındım ve dışarı çıktım. Ponponlu yumuşak terliklerim bir anda sırılsıklam oldu. Su birikintilerine batıp çıkarak avluyu geçtim. Karanlık sundurmaya girmek üzereyken biriyle çarpıştım. Vercueil, sırtı bana dönük olarak tam girişin önünde duruyordu. Küfretti.

Yağmurun sesini bastırmaya çalışarak, "İçeri gel!" diye bağırdım. "Eve gir! Burada uyuyamazsın!"

Siyah naylon çantayı yine bir kaput gibi başının üzerinde tutarak mutfağa kadar beni izledi. "Islak şeylerini dışarıda bırak," dedim. Birden şaşkınlıkla arkasında başka birinin olduğunu farkettim. Bir kadın; ufak tefek, boyu ancak omzuma gelen, yaşlı, ya da en azından genç olmayan bir kadın. Yüzü şişmiş, soğuktan morarmıştı; gözlerinde bir öfke pırıltısıyla kötü kötü bakıyordu.

"Bu da kim?"

Vercueil dönüp beni süzdü, sarı, meydan okuyan gözler. Köpek!

"Yağmur dininceye kadar burada bekleyebilirsiniz, sonra gitmenizi istiyorum," dedim soğuk bir tavırla. Ve ikisine de arkamı dönüp çıktım.

Elbiselerimi değiştirdim, yatak odasının kapısını kilitledim ve okumaya çalıştım. Ancak sözcükler bir türlü rahat durmuyor, önümde yapraklar gibi oynaşıyorlardı. Tatlı bir şaşkınlıkla gözlerimin kapandığını ve kitabın elimden kayarak yere düştüğünü fark ettim.

Uyandığımda aklıma gelen ilk şey, onları evden çıkartmam gerektiği oldu.

Kadın ortada gözükmüyordu; ancak, Vercueil divana kıvrılmış, elleri dizlerinin arasında ve şapkası, sanki bir parçasıymışcasına hâlâ başında uyuyordu. Onu sarstım. Uyandı, dudaklarını yaladı ve rahatlamış bir halde, uykulu uykulu anlaşılmaz bir şeyler geveledi. Aynı ses, aklıma hemen bu geldi; sabahları okul için uyandırdığımda sen de aynı sesle mırıldanırdın. Perdeleri açarken, "Kalkma zamanı!" diye seslenirdim; uyanıp, ışığa doğru dönerken, tıpkı onun gibi, bir şeyler gevelerdin. "Haydi canım, kalkma zamanı!" diye kulağına fısıldardım; ama, seni hemen kalkmaya zorlamaz, kendime yanına oturup, saçlarını okşamak için zaman bırakırdım. Tekrar tekrar, parmak uçlarım sev-

giyle dolup taşıncaya kadar okşardım; sen hâlâ üzerindeki son uyku kırıntılarından kurtulmaya çalışırdın. Keşke bu sonsuza kadar sürse!, diye düşünürdüm; ellerim başının üzerinde, sevgimiz parmak uçlarımdan birbirine akarken.

Şimdi, senin uykulu, rahat mırıldanman bu adamın gırtlağında yeniden canlandı! Onun da yanına oturmalı, şapkasını çıkarmalı ve yağlı saçlarını okşamalı mıyım? İçim tiksintiyle ürperdi. Bir çocuğu sevmek ne kadar kolay; çocuk gibi birini sevmek ne kadar zor! Bir zamanlar, bu yaratık da, elleri yumuk yumuk gözleri hazla kısılmış, bir kadının rahminde yüzüyor ve karnını onun kanıyla dolduruyordu. O da, kemikten bir kapı içinden geçerek gün ışığına çıkmış ve anne sevgisini, *amor matris*, tatmıştı. Sonra, zamanı gelince sütten kesilmiş, tek başına yaşamayı öğrenmiş ve kuru, güdük, kavrulmuş bir şekilde büyümeye başlamıştı. Ayrı, yalnız, yoksunluklarla dolu bir yaşam, diğer tüm yaşamlar gibi; ancak, özel olarak onun durumunda, kesinlikle çoğu insandan daha fazla mahrumiyet vardı. Bu yaşa gelmiş, ama hâlâ meme özlemiyle şişeleri emen ve kendini uyuşturarak annesinin memesine ulaşmaya çalışan bir adam.

Ayakta durmuş Vercueil'i izlerken, kadın odaya girdi. Bana aldırmadı bile; kendini yerdeki minderlerin üzerine sırtüstü bıraktı. Buram buram kolonya kokuyordu: Benim kolonyam. Ardından Florence içeri girdi; öfkeden tüyleri diken diken olmuş, patlamak üzereydi.

"Bana hiçbir şey sorma, Florence," dedim. "Onları yalnız bırak, sadece biraz uyuyacaklar."

Florence'in gözlerinden bir öfke pırıltısı geçti, bir şey söylemek istedi, ama konuşturmadım. "Lütfen! Burada kalmayacaklar."

Kova kova su dökmeme rağmen, tuvaleti saran yapış yapış, tatlımsı ve iğrenç koku gitmedi, her tarafa sinmişti. Sonunda, yerdeki paspası, dışarıya, yağmurun altına fırlattım.

Daha sonra, çocuklar mutfakta Florence ile birlikte kahvaltı ederken tekrar aşağıya indim. Hiçbir başlangıç yapmadan, doğruca Bheki ile konuştum.

"Senin ve arkadaşının arabamda uyuduğunuzu duydum. Neden benden izin istemediniz?"

Etrafa bir sessizlik çöktü. Bheki başını önüne eğmiş yüzüme bakmaktan çekiniyordu. Florence ekmek kesmeye devam etti.

"Neden benden izin istemediniz? Cevap ver!"

Küçük kız çiğnemeyi bıraktı ve hayretle beni süzdü.

Neden böyle komik ve kendimi küçük düşürücü bir tarzda davranıyordum? Çünkü, rahatsız olmuştum. Çünkü, artık kullanılmaktan usanmıştım. Çünkü, içinde uyudukları benim arabamdı. Benim arabam, benim evim: Benim; henüz gitmemiştim, henüz buradaydım.

O sırada şans eseri, Vercueil ortaya çıktı ve gerilim kayboldu. Sağına soluna bakmadan, mutfağı geçti ve doğruca verandaya çıktı. Peşinden gittim. Köpek üzerine atladı, hoplayıp sıçrayarak neşeyle oynamaya başladı. Sonra benim üzerime sıçradı ve ıslak pençeleriyle eteğimi kirletti. İnsanın bir köpekten kurtulmaya çalışması ne kadar aptalca!

"Lütfen, arkadaşını evden götür," dedim.

Bulutlarla dolu gökyüzünü seyrediyordu, hiç yanıt vermedi.

"Onu hemen dışarı çıkar, yoksa ben çıkaracağım!" diye bağırdım öfkeyle.

Aldırmadı bile.

"Bana yardım et," diye seslendim Florence'e.

Kadın minderlerin üzerinde yüzükoyun yatıyordu, ağzının kenarında bir ıslaklık vardı. Florence kollarından asılarak onu kaldırmaya çalıştı. Kadın güçlükle ayağa kalktı, halsizlikten düşecek gibiydi. Florence kâh iterek, kâh çekerek, onu evin dışına kadar sürükledi. Bahçe kapısına giden yolu gelmiştik ki, Vercueil yetişip bizi durdurdu. "Artık bu kadarı fazla!" diye tersledim.

İki oğlan bu sırada dışarı çıkmış, bisikletle dolaşıyorlardı. Tartışmamızı görmezden gelerek, Schoonder Sokağı'na doğru uzaklaştılar; Bheki gidonun üzerine eğilmişti, arkadaşı pedal çeviriyordu.

Kaba, vahşi bir sesle, abuk subuk bir küfür sağanağı boşaldı, ipe sapa gelmez iğrenç, müstehcen sözler; kadın Florence'e küfretmeye başlamıştı. Florence, kötü kötü bana baktı. "Süprüntüler, işe yaramaz adamlar," dedi ve ayağını sertçe yere vurdu.

"Bu kadını bir daha burada görmek istemiyorum," dedim Vercoueil'e.

İki oğlanın bindiği bisiklet, Schoonder Sokağı'nın başında tekrar göründü ve hızla bize doğru gelmeye başladı; Bheki'nin arkadaşı bütün gücüyle pedal çeviriyordu. Hemen peşlerinden dünkü sarı polis

minibüsü geliyordu.

Kaldırımın kenarına küçük bir kamyonet park etmişti; arkasında borular, demir çubuklar, tesisat malzemesi vardı. Aradaki boşluk bisikletin geçmesi için yeterliydi. Ancak, sarı minibüs, tam çocuklarla aynı hizaya geldiği sırada, yan kapısı açıldı ve bisiklete çarparak onları yolun kenarına fırlattı. Bisiklet yalpalamaya başladı ve kontrolden çıktı. Çok kısa bir an içinde, Bheki'nin kollarıyla başını koruyarak aşağıya doğru kaydığını ve arkadaşının, pedalların üzerinden yükselerek, elini, yüzünü korumak istermiş gibi bir hareketle ileri doğru uzattığını gördüm. Havaya fırlayan vücudun Mill Sokağı'ndan gelen trafik gürültüsü arasında bile duyalabilen bir sesle yere çarpışını ve ciğerlerden boşalan solukla birlikte, derinden gelen, şaşkın, "Ah!" sesini açıkça işittim. Bisiklet büyük bir gürültüyle tesisatçının kamyonetine çarptı. Tiz bir sesle, "Tanrım!" diye haykırdım; sesim, sanki havada asılı kaldı, kendi sesimi tanıyamadım. Zaman durmuş gibiydi, sonra arkada bir boşluk bırakarak tekrar başladı: Çocuğu bir havada, ellerini kendini korumak için ileriye doğru uzatmış, uçarken; bir de yerde, su oluğunda, yağmur sularının taşıyıp getirdiği, karmakarışık dal yığını içinde, kıvrılmış yatarken görmüştüm. Sonra sesimin yankısı yavaşça azaldı ve söndü. Sahne bütün sıradanlığıyla tekrar kuruldu: Kanarya sarısı minibüs tam köşeyi dönerken, Schoonder Sokağı her sabahki sessizliğine büründü.

Bir köpek, bir av köpeği koşarak keyfe geldi. Vercueil'in köpeği av köpeğini kokladı; ancak av köpeği ona aldırmadan, önce kaldırım taşlarını kokladı, sonra yalamaya başladı. Hareket etmek istedim, ancak kıpırdayamadım. Donakalmıştım. Bacaklarım sanki bana ait değildi. Yaşamım boyunca bir kez bile bayılmamış olmama rağmen, şimdi bayılacak gibiydim. *Ah bu ülke!*, diye düşündüm. Ve sonra: *Tanrıya şükür olsun ki, o dışarıda!*

Bir kapı açıldı ve üzerinde mavi iş tulumu olan bir adam çıktı. Av köpeğini tekmeledi, köpek acı ve şaşkınlık içinde havaya fırladı. "İsa aşkına!" dedi adam. Sora eğilerek, bisikletin gövdesi ve tekerlekleri arasına girmiş olan dalları temizlemeye başladı.

Allak bullak olmuş bir halde yaklaştım. "Florence!" diye seslendim. Ancak, Florence'den hiçbir iz yoktu.

Adam, çocuklara zarar vermemeye çalışarak, bisikleti yavaşça

kaldırıp kenara koydu. Bheki, diğer çocuğun altında yatıyordu. Yüzünde derin bir acı ifadesi vardı; diliyle tekrar dudaklarını ıslattı; gözleri kapalıydı. Vercueil'in köpeği onu yalamak istedi. "Öteye çekil!" diye fısıldadım ve ayağımla ittim. Kuyruğunu sallamaya başladı.

Hemen yanıbaşımda, ellerini havluyla kurulayan bir kadın belirdi. "Gazete dağıtan çocuklar mı, bunlar?" dedi. "Gazete dağıtan çocuklar mı, kim olduklarını biliyor musunuz?" Başımı salladım.

Adam ne yapması gerektiğine karar verememiş bir hava içinde, tekrar çocukları oturtmaya çalıştı. Önce Bheki'nin üzerinde yüzükoyun, ölü gibi yatan diğer çocuğu kaldırması gerekiyordu. Ancak, bunu bir türlü yapamıyordu. Ben de aynı kararsızlık içinde, bunu ondan isteyemiyordum. Çocuğun yatışında yanlış, doğal olmayan bir şey vardı.

"Gidip telefonla bir ambülans çağıracağım," dedi yanımdaki kadın.

Eğildim ve oğlanın dal gibi zayıf kolunu kaldırdım. "Bekle!" dedi adam. "Dikkatli ol."

Doğrulurken, o kadar başım döndü ki, gözlerimi kapamak zorunda kaldım. Adam, omuzlarından dikkatle kavrayarak, çocuğu Bheki'nin üzerinden çekti ve kaldırıma yatırdı. Bheki gözlerini açtı.

"Bheki," dedim. Bana sakin ve kayıtsız gözlerle baktı. "Her şey yolunda." Yalanımı yutmuş görünerek, aynı huzur dolu gözlerle bakmaya devam etti. "Ambülans gelmek üzere."

O sırada Florence geldi; oğlunun yanına diz çöktü, yavaşça başını sarstı, güçlükle konuşmaya çalıştı. Bheki, ağır ağır, anlaşılmaz sözcüklerle ona cevap verdi. Florence, elini çocuğun başından çekti ve onu dinlemeye başladı. "Şu kamyonete çarptılar," diye açıkladım. Mavi tulumlu adam, "Benim kamyonetim," dedi. "Onları polis itti." dedim: "Dehşet vericiydi, dehşit verici. Dün burada bekleyen polislerdi, bundan eminim."

Florence elini Bheki'nin başının altına koydu. Çocuk yavaşça doğrulup oturdu. Ayakkabılarından biri ayağından çıkmıştı, pantolonunun paçası yırtılmış ve kana bulanmıştı. Paçasını dikkatle sıyırdı ve yarasına baktı. Avuç içleri aynalanmıştı. "Abülans gelmek üzere," dedim tekrar. "Ambülansa ihtiyacımız yok," dedi Florence.

Yanılıyordu. Diğer çocuk sırtüstü serilmiş yatıyordu. Tesisatçı

ceketiyle basırarak yüzünden akan kanı durdurmaya çalışıyordu. Ancak, kan bir türlü durmuyordu. Kanla sırılsıklam ıslanan ceketi bir an için kaldırdığında, yara tekrar kanla dolmadan önce, alnında bir kasap bıçağıyla kesilmiş gibi sallanan deri parçasının altındaki taze eti gördüm. Durmadan akan kan, çocuğun gözlerine doluyor, saçlarını ıslatıyor, kaldırıma damlıyordu. Her taraf kan içindeydi. Bu kadar kanı pompaladığına ve pompalamaya devam ettiğine göre, güçlü bir kalbi olmalı, diye düşündüm!

Tesisatçı, "Ambülans gelmiyor mu?" diye sordu. "Çünkü, bunu nasıl durduracağımı bilmiyorum." Ter içindeydi; pozisyonunu değiştirdi; ayakkabıları kan içindeydi.

On bir yaşındaydın. Baş parmağını ekmek kesme makinasına kaptırmıştın. Seni hemen Groote Schuur'un acil servisine götürmüştüm. Sıranın bize gelmesini beklerken, kanı durdurmak için parmağına sardığımız gazlı bezi bastırıyordun. "Bana ne yapacaklar?" diye fısıltıyla sormuştun. Ben de senin gibi fısıltıyla, "İğne yapacak ve sonra dikiş atacaklar," demiştim. "Sadece birkaç dikiş, sadece birkaç iğne acısı."

Bir cumartesi günüydü. Henüz gecenin erken saatleriydi; ancak, tek tük de olsa, kazazedeler şimdiden gelmeye başlamıştı. Beyaz ayakkabılı, buruşuk siyah bir takım elbise giymiş olan bir adam, bir küvete durmadan kan tükürüyordu. Sedyenin üzerinde bir genç yatıyordu; yarı beline kadar soyunuktu, pantololunun önü açıktı, eliyle karnının üzerindeki kanlı tamponu bastırıyordu. Yer kan içindeydi. Sıralar kan içindeydi. Bu sel gibi boşanan kara kanın yanında, bizim bir yüksüğü bile güçlükle dolduracak kanımızın lafı mı olurdu? Küçük Kardelen kan mağarasında kaybolmuş, annesi de. Kanı bol bir ülke. Florence'in kocası, sarı muşambası ve çizmeleriyle baştan aşağı kana bulanmış. Öküzler yere devriliyor, boğazlanıyor son kanlı soluklarını balinalar gibi havaya püskürtüyorlar. Kuru toprak, kendi yaratıklarının kanını sünger gibi emiyor. Öyle bir toprak ki, nehirler dolusu kan içtiği halde, bir türlü kana doymuyor.

Tesisatçı "Yoruldum," diyerek ayağa kalktı. Elinden geleni yapmıştı. Diz çöktüm ve kanla ıslanmış mavi ceketi kaldırdım. Kan, oğlanın yüzünü bir tabaka gibi kaplayarak hızla boşaldı. İşaret ve baş parmaklarımla, yaranın kenarlarını gücümün yettiği kadar sıktım. Ver-

cueil'in köpeği tekrar geldi. "Şu köpeği buradan uzaklaştır," diye bağırdım. Tesisatçı köpeğe bir tekme attı. Köpek viyaklayarak kaçtı. Acaba Vercueil neredeydi? Acaba, doğru muydu; acaba, o gerçekten işe yaramazın biri miydi? "Gidip tekrar telefon et," diye emrettim tesisatçıya.

Parmaklarımla yarayı sıkıca tuttuğum sürece kanın akışını durdurabiliyordum. Ancak, elimi gevşetir gevşetmez kan tekrar aynı hızla boşanıyordu. Kandı bu, başka bir şey değil, senin ve benim kanım gibi. Yine de, daha önce hiç bu kadar kızılını ve bu kadar karasını görmemiştim. Belki de; genç, yumuşak, koyu ve kadife gibi pürüzsüz bir tenin üzerinden aktığı için böyle görünüyordu. Ancak, ellerimin üzerine akan kan da normalde olması gerekenden daha koyu ve daha parlaktı. Büyülenmiş, korkmuş ve uyuşmuş bir vaziyette bakakaldım. Bu imkânsızdı, bunu bütün varlığımla hissediyordum; kendimi kaybedip, uyuşmuş, gevşemiş bir vaziyette, kanı durdurmak için hiçbir şey yapmadan öylece durmam imkânsızdı. O halde neden, diye soruyorum şimdi kendi kendime? Cevap: Çünkü kan, değerlidir, altın ve elmastan daha değerlidir. Çünkü kan: Farklı varoluşlar içinde, hepimize tek tek dağıtılmış bir yaşam kaynağıdır. Ancak aslında, farklı varoluşlarımızın bütününde, doğaya aittir; ödünç verilmiştir, bize ait değildir. Ortaklaşa kullanmamız, korumamız için bize emanet edilmiştir. İçimizde yaşıyor gibi görünür, ama sadece görünüşte; çünkü gerçekte, biz onun içinde yaşarız.

Bir kan denizi; tek tek toplanıp geriye dönüyor, bir araya geliyorlar. Acaba yaşam böyle mi sona erecek? Herkesin kanı: Soğuk, mavi bir Sibirya göğü altında; etrafı buzlarla kaplı, kızıl-siyah bir Baykal Gölü; karla örtülü bembeyaz kıyıları kanla kızıllaşmış; yapışkan, koyulaşmış, ağırlaşmış, pelte gibi bir kanla. İnsanlığın kanı, asıl sahibine dönüyor, kendisine. Kandan bir beden. Tüm insanlığın mı? Hayır; ayrı bir yerde, Karoo'da, çevresi dikenli tellerle çevrili, sıcak güneş altında yanan toprak-dolgu bir barajda; Afrikanerler'in ve onların haraç toplayıcılarının soğuk, katı, durgun kanı var.

Kan; kutsal, iğrenç. Ve sen, benim canımdan bir can, benim kanımdan bir kan; her ay yabancı bir toprağa kanıyorsun.

Yirmi yıl var ki kanamıyorum. Şimdi beni yiyip tüketen hastalık kuru, kansız, ağır ve soğuk. Satürn tarafından gönderildi. Onda, in-

sana düşüncesi bile dayanılmaz gelen bir şey var. Bu şişliklere hamile kalmak, bu soğuk iğrenç yumrulara. Onları taşımak, bu doğa dışı kuluçkaya dayanmak, varlıklarına tahammül etmek imkânsız. Açlıklarını doyurmak imkânsız. İçimdeki, beni her gün biraz daha yiyip bitiren çocuklar; ama büyümüyorlar, sadece şişiyorlar; yırtıcı, aç kurtlar gibi ısırıyor, tırmalıyorlar. Kuru, kuru: Geceleri, kuru vücudumda onların döndüğünü hissetmek; ama bir bebek gibi gerinerek ve tekmeleyerek değil, sadece yerlerini değiştirip, kemirecek yeni bir yer arayarak. Tıpkı, canlı bir bedene bırakılan böcek yumurtaları gibi; şimdi yumurtadan çıktılar, aç karınlarını doyurmak için yiyecek arıyorlar ve korkunç bir oburlukla ev sahiplerini yiyiyorlar. Benim yumurtalarım, içimde büyüyorlar. *Benim, benimki:* Gerçek olsalar bile, yazarken ürperdiğim sözcükler. Benim kızlarımın, senin kız kardeşlerinin ölümü; benim kızımın yaşamı. Anneliğin kendisini gülünç bir şekilde yankıladığı bir noktaya, bir parodiye erişmesi ne kadar korkunç! Bir oğlanın üzerine çömelmiş bir kocakarı, elleri onun kanıyla yapış yapış: İğrenç bir görüntü. Çok uzun yaşadım. Yanarak ölmek, en temiz ölüm. Ateşe yürümek, çıra gibi tutuşmak, yalvarıp yakararak, diğerleriyle aynı gizi paylaşmanın tadına ulaşmak, yanmak ve gitmek, kovulmak, dünyayı temiz bırakmak. Bu ülke için de: Yanma zamanı, sona erme zamanı, küllerinden tekrar dirilme zamanı.

Ambülans geldiğinde, her tarafım o kadar tutulmuştu ki, kollarımdan tutup kaldırmaları gerekti. Kanla yapışmış parmaklarımı yaranın üzerinde çekmeye çalışırken onu tekrar açtım. "Çok kan kaybetti," dedim. Hastabakıcı sertçe, "Önemli değil," dedi. Çocuğun göz kapaklarını kaldırdı. "Bilinci yerinde değil, Ona ne oldu?"

Bheki yatağa oturdu, pantolonunu çıkardı, ellerini yanında duran leğenin içindeki suya daldırdı; Florence önündü diz çöküp bacağını sarmaya başladı.

"Neden beni yalnız bıraktın? Neden kalıp yardım etmedin?"

Sesim yüksek, kavgacı bir tonda çıkıyordu, ama bir kez olsun haklı değil miydim?

Florence, "Başımın polisle belaya girmesini istemedim." dedi.

"Sorun bu değil. Oğlunun arkadaşına bakarken beni yalnız bıraktın."

Bheki, "O nerede?" diye sordu.

"Onu Woodstock Hastanesi'ne götürdüler. Bilinci yerinde değil."

"Bilinci yerinde değil, ne demek?"

"Kendinde değil. Başını vurdu. Neden çarptığınızı biliyor musun?"

"Bizi ittiler."

"Evet, sizi ittiler. Gördüm. İkiniz de, hâlâ hayatta olduğunuz için çok şanslısınız. Şikâyet etmeye gidiyorum."

Bheki ve annesi bir an gözgöze geldiler. "Polisle başımızın derde girmesini istemiyoruz," dedi Florence tekrar. "Polise karşı yapabileceğin hiçbir şey yok." Tekrar bakıştılar, sanki oğlunun onayını almaya çalışıyor gibiydi.

"Eğer şikâyet etmezseniz, aynı şekilde davranmaya devam edecekler. Hiçbir sonuç alamayacağını bilsen bile, onlara karşı direnmelisin. Sadece polis hakkında konuşmakla kalmayacağım. İktidardakiler hakkında da konuşacağım. Korkmadığını görmeliler. Bu ciddi bir konu. Seni öldürebilirlerdi, Bheki."

Florence, Bheki'nin bacağına sardığı bandajı düğümledi ve onu fısıltıyla bir şeyler söyledi. Bheki ellerini sudan çıkardı. Havada bir antiseptik kokusu vardı.

"Kötü mü?" dedim.

Ellerini kaldırıp, avuç içlerini gösterdi. Derinin yüzüldüğü yerden kan sızıyordu. Onur verici bir yara! Bu tür yaralar; onur verici yaralar, savaş yaraları sayılır mı? Hep beraber kanayan ellere baktık. Ağlamamak için kendimi zorladığımı hissettim. Hâlâ, bisikletiyle oynayan bir çocuk.

"Arkadaşın," dedim. "Anne ve babasına haber vermeyi düşünmüyor musun?"

Florence, "Ben telefon edebilirim." dedi.

Florence telefon etti. Alçak sesle uzun uzun konuştular. Woodstock Hastanesi'nden söz ettiklerini işittim.

Saatler sonra telefon çaldı; kulübeden aradığını söyleyen bir

kadın Florence'yle konuşmak istiyordu.

"Hastanede değilmiş," diye açıkladı Florence.

"Annesi miydi?" diye sordum.

"Büyükannesi."

Woodstock Hastanesi'ne telefon ettim. "Adını bilmeyebilirsiniz, onu götürdüklerinde bilinci yerinde değildi."

"Böyle bir hastayla ilgili hiçbir kayıt yok."

"Alnında korkunç bir yara vardı."

"Hiçbir kayıt yok." Vazgeçtim.

Bheki, "Polisle işbirliği yapıyorlar," dedi. Hepsi aynı; ambülanstakiler, doktorlar, polisler.

"Saçma."

"Artık ambülanslara kimse güvenmiyor. Telsizleriyle daima polisle irtibat halindeler."

"Saçma."

Alaycı bir tarzda gülümsedi; bu, bana ders verme, gerçek yaşamı anlatma fırsatının tadını çıkararak. Ben, ayakkabısında yaşayan, çocuğu olmayan ve ne yapacağını bilmeyen yaşlı kadın. "Gerçek bu," dedi; "Eğer dinlersen sen de duyabilirsin."

"Polis neden peşinde?"

"Onlar benim peşimde değil. Herkesin peşinde. Hiçbir şey yapmadım. Ancak, okulda olması gerektiğini düşündükleri birini görürlerse, yakalayıp götürmeye çalışıyorlar. Biz hiçbir şey yapmadık, sadece okula gitmeyeceğimizi söylüyoruz. Bize karşı terör estiriyorlar. Hepsi terörist."

"Neden okula gitmiyorsunuz?"

"Okulun amacı ne? Bizi apartheid sistemine uydurmak."

Başımı sallayarak, Florence'e baktım. Yüzünde, saklamaya çalışmadığı alaycı bir tebessüm vardı. Pekâlâ, öyle olsun. "Bunu tartışmak için çok yaşlıyım," dedim Florence'e. "Oğlunun, apartheid sistemi sona erinceye kadar, zamanını sokaklarda sürterek geçirmesini gerçekten istediğine inanamıyorum. Apartheid hemen yarın, ya da ertesi gün ölmeyecek. Sadece kendi geleceğini mahvediyor."

Bheki, muzaffer bir edayla meydan okuyarak, "Hangisi daha önemli; apartheidin yok edilmesi mi, yoksa benim okula gitmem mi?" diye sordu.

"Bu bir tercih konusu değil," dedim; artık usanmış ve yorulmuştum. Ancak, acaba haklı mıydım? Eğer bu bir tercih konusu değilse, ne tercih konusuydu? "Sizi Woodstock'a götürmek istiyorum," dedim. "Eğer gideceksek, bir an evvel çıkmalıyız."

Florence, dışarıda Vercueil'in beklediğini görünce, duraksadı. Ama, ısrar ettim. "Araba sorun çıkarırsa, yardım edecek biri lazım."

Woodstock'a doğru yola çıktık. Vercueil, her zamankinden daha beter kokarak yanımda oturuyordu, buna sefalet kokusu da denebilirdi. Florence ve Bheki, arka koltukta hiç konuşmadan oturuyorlardı. Araba, hastanenin tatlı yokuşunu zorlanarak tırmandı; aklıma hemen, arabayı yokuş yukarı park edişim geldi.

"Size, burada böyle biri yok diyorum." dedi danışmadaki adam. "Eğer bana inanmıyorsanız, kendiniz gidip koğuşlara bakın."

Bütün yorgunluğuma rağmen, Florence ve Bheki'nin peşinde bütün erkek koğuşlarını dolaştım. Siset zamanıydı; koğuşlarda, dışarıdaki ağaçlardan gelen tatlı bir esinti vardı. Başı sarılı bir siyah çocuğa rastlamadık; sadece, dalgın, boş gözlerle zemine bakan pijamalı, yaşlı bir beyaz vardı. Radyodan yumuşak ve sakinleştirici bir müzik geliyordu. Benim gizli kardeşlerim, diye düşündüm: Burası ait olduğum yer.

Danışmadaki adama, "Eğer onu buraya getirmedilerse, nereye götürmüş olabilirler?" diye sordum.

"Bir de Groote Schoor'u deneyin."

Groote Schoor'un park yeri doluydu. Motor çalışır vaziyette, yarım saat kapıda bekledik; Florence ve oğlu alçak sesle konuşuyorlardı; Vercueil gözlerini kapamıştı; esnedim. Tıpkı, Güney Afrika'nın sıradan, sıkıcı, herhangi bir hafta sonu gibi, diye düşündüm; tıpkı, bütün aile arabayla gezintiye çıkmış gibi. Zaman geçirmek için bir kelime oyunu bile oynayabilirdik; ancak, bu üçüne oyun oynatmak mümkün müydü? Kelime oyunları; bugün, ancak nostaljiyle bakabildiğim geçmişten kalan bir anı. Orta sınıfa, bu rahat, sorunsuz sınıfa ait bir aile olarak, pazarlarımızı kırlarda gezerek geçirirdik; bütün güzel yerlerde durur; öğlen saatlerinde, çay içip, çörek, çilek reçeli ve krema yiyebileceğimiz, güzel manzaralı bir çayevine yakın olmaya çalışırdık. Genellikle batı sahilini tercih ederdik.

Bir araba çıktı, onun yerine park ettik. "Ben burada kalaca-

ğım," dedi Vercueil.

"Şuurunu kaybettiği için getirilen birini nerede bulabiliriz?"

C-5 koğuşunu arayarak, uzun, kalabalık koridorlar boyunca yürüdük. Yemek tepsileri taşıyan, beyaz önlüklü dört Müslüman kadınla birlikte, tıkış tıkış bir asansöre bindik. Ellerinin sarılı olduğunu hatırlayan Bheki, onları arkasına sakladı. Önce C-5'e, sonra C-6'ya baktık; oğlandan hiçbir iz yoktu. Florence bir hemşireyi durdurdu. Kadın, yeni bölüme bakmamızı önerdi. Tükenmiş bir halde, başımı salladım. "Artık daha fazla yürüyemem. Siz Bheki'yle birlikte gidin; sizi arabada bekleyeceğim."

Doğruydu, gerçekten yorulmuştum; kalçam ağrıyor, kalbim güm güm atıyordu, ağzımda kötü bir tat vardı. Ancak, işin aslı başkaydı. Bu kadar kısa zamanda, bu kadar çok ve yaşlı hastayı görmek bana dokunmuştu. Beni ezmişlerdi; ezmiş ve gözümü korkutmuşlardı. Siyah, beyaz, bir sürü hasta kadın ve erkek; koridorlarda ayaklarını sürüyerek yürüyor, birbirlerini sinsice süzüyor, yanlarından geçerken bana bakıyor ve şaşmaz bir kesinlikle bendeki ölüm kokusunu hissediyorlardı. Sanki, "Sahtekâr!" diye fısıldayarak, kollarımdan yakalayıp, zorla götürmeye hazırlanıyor gibiydiler: "Buraya istediğin gibi, elini kolunu sallayarak girip çıkacağını mı sanıyorsun? Kuralları bilmiyor musun? Buradan geçmen, bu gölgeler evinde, ölünceye kadar acı çekerek kalman gerekiyor. Bu herkesin çekmesi gereken bir cezadır: Mahkûmun idamdan önce hücresinde bir süre tek başına kalması gerekir." Koridorlarda, herhangi bir suçlunun havaya, ışığa, enginlere kaçmasını engellemek için devriye gezen yaşlı tazılar. Hades kapıda; ve ben kaçak bir gölgeyim. Kapıdan titreyerek çıkıyorum.

Arabada sessizce bekliyoruz; Vercueil ve ben; tıpkı uzun süreden beri evli, artık konuşmayan, huysuz bir çift gibi. Kokusuna bile alışıyorum, diye düşündüm. Güney Afrika ile de böyle mi oluyor: Sevmiyorsun, ama kötü kokusuna alışıyorsun? Evlilik bir kaderdir. Evliysen, artık evlisindir. Güney Afrika'yla evlenilir ve Güney Afrikalı oluruz: Çirkin, aksi, uyuşuk; bizdeki tek yaşam belirtisi, karşılaştığımızda ani bir hareketle hırlayıp, uzun, sivri dişlerimizi göstermemizdir. Güney Afrika: Kapının önünde uyuklayarak son günlerini sayan, kötü huylu, yaşlı bir tazı. Bir ülke için ne kadar sıradan bir isim! Keşke, taze başlangıçlarını gerçekleştirdiklerinde, onu da değiştirseler.

Nöbetlerini tamamlayan bir grup hemşire, neşe içinde gülerek geçtiler. Onların yardımlarıyla kaçmayı başarmış olmalıyım, diye düşündüm. Şimdi kendimi onların ellerine bıraksam ne kadar güzel olurdu! Tertemiz çarşaflar vücudumda dolaşan çevik, yumuşak eller; acılarımdan, çaresizliğimden kurtulur, rahatlardım. Beni bundan alıkoyan ne? Boğazıma bir yumrunun tıkandığını hissettim ve birden gözlerimden yaşlar boşandı; yüzümü öbür tarafa çevirdim. Ani bir sağnak, dedim kendi kendime; İngiliz havası. Ancak gerçek şu ki, gittikçe daha kolay ve gittikçe daha az utanç duyarak ağlıyorum. Bir zamanlar, büyük bir zevk duyan ve çok kolay orgazm olan bir kadın tanımıştım (Eğer annen bu tip şeylerden söz etmeye başlarsa ne düşünürsün?) Orgazm, içinde kabaran bir dalga gibi yükselir, ardarda gelen küçük sarsıntılarla tüm bedenini sararmış. Hep, böyle bir bedende yaşamanın nasıl bir şey olduğunu merak etmişimdir? Kabaran bir dalgaya dönüşmek: Acaba mutluluk denen şey bu muydu? Şimdi, bu yerli yersiz, vara yoğa ağlama krizlerimde, bu soruya bir tür yanıt bulduğumu sanıyorum. Üzüntü değil, hüzün gözyaşları. Hafif, kararsız bir hüzün; Mavilik, ama koyu mavi değil; soluk mavi, daha çok ufkun, açık bir kış gününde göğün mavisi. Saklamak için gittikçe daha az çaba harcadığım özel bir konu, bir ruh karmaşası.

Gözlerimi kurulayıp, burnumu temizledim. "Seni rahatsız etmek istemezdim. Seni bunun için çağırmamıştım," dedim Vercueil'e. "Ağlamamın hiçbir nedeni yok. Benimle birlikte geldiğin için teşekkür ederim."

"Bana neden ihtiyaç duyduğunuzu anlayamıyorum."

"Bütün bu süre boyunca yalnız kalmak zor. İşte bütün neden bu. Özellikle seni seçmedim, sen zaten buradaydın ve birinin bunu yapması gerekiyordu. Sen geldin. Tıpkı bir çocuğa sahip olmak gibi. Seçmezsin. O gelir."

Ötelere bakarak, sinsi sinsi bıyık altından gülümsedi.

"Ayrıca, gerektiğinde arabayı itiyorsun. Eğer arabayı kullanamasaydım, eve tıkılıp kalırdım."

"İhtiyacın olan tek şey, yeni bir akü."

"Yeni bir akü istemiyorum. Bu sana anlamsız geliyor, değil mi? İlle de açıklamam mı gerekiyor? Bu araba eski, varlığını güçlükle sürdürebilen bir dünyaya ait, yine de çalışıyor. Bu dünyadan geriye ne

kalmışsa, hâlâ çalışan ne kalmışsa, korumaya kararlıyım. Onu sevmemin ya da nefret etmemin hiçbir önemi yok. Gerçek şu ki, Tanrıya şükür, şimdikine değil, ona aitim. Bu dünyada arabalar, aklına her estiğinde çalıştırılamazlar. Benim dünyamda, önce anahtarı çevirirsin. Eğer çalışmazlarsa, krank kolunu kullanırsın. Yine çalışmazsa itecek birini bulursun. Eğer hâlâ çalışmazsa iner, bisikletine atlar, ya da yürür, ya da evinde otursun. İşte, ait olduğum dünyada işler böyle yürür. Orada rahatım; orası anladığım bir dünya. Ve değiştirmek için hiçbir neden görmüyorum."

Vercueil hiçbir şey söylemedi.

"Eğer, benim geçmişe ait bir fosil olduğumu düşünüyorsan," diye ekledim, "durup, şöyle bir kendine bakmanın zamanı gelmiş demektir. Bugünün gençlerinin, içki içme, aylak aylak gezme ve *leeglopery* hakkında ne düşündüklerini gördün. Hazır ol! Gelecekte, Güney Afrika'da yaşayan herkes, sen de dahil, çalışacak. Bunu olası görmeyebilirsin; ama yine de, kendini buna hazırlasan iyi edersin."

Park yerinin üzerine yavaş yavaş karanlık çöküyordu. Florence nerede kalmıştı? Sırtımdaki ağrı giderek şiddetleniyordu. Haplarımı zamanında yutamamıştım.

Bomboş evi, beni bekleyen uzun geceyi düşündüm. Gözlerim tekrar yaşardı; hemen akmaya hazır gözyaşları.

Anlatmaya başladım: "Sana Amerika'daki kızımdan sözetmiştim. Kızım benim her şeyim. Ona gerçeği, durumumla ilgili her şeyi anlatmadım. Sadece, hastalandığımı ve ameliyat olduğumu biliyor; ameliyatın başarılı geçtiğini ve şimdi daha iyi olduğumu düşünüyor. Gece yatağa uzanıp, gözlerimi, içine düştüğüm karanlık çukura diktiğim zaman çıldırmama engel olan tek şey kızımın varlığı. Kendi kendime şöyle söylüyorum: Dünyaya bir çocuk getirdim, kadınlığa adım atışını gördüm, sonra yeni ve güvenli bir yaşama başlayışını; o benim eserim, onu asla benden alamazlar. Bu düşünce benim her şeyim; beni savurmak isteyen fırtınalara karşı tutunacak tek dalım.

"Zaman zaman yaptığım, sakinleşmemi sağlayan, küçük bir tören var. Kendi kendime şöyle derim: Burada, dünyanın bu tarafında saat sabahın ikisi, onun tarafında ise, akşamın altısı. Sonra hayal ederim: Akşamın altısı. Ve gerisi gelir. Hepsi gözümün önünde canlanır. Şu anda işten eve döndü. Ceketini askıya asıyor. Buzdolabını açıp, bir

peket donmuş bezelye çıkarıyor. Bezelyeleri bir tasa boşaltıyor. İki tane soğan alıyor ve soymaya başlıyor. Bezelyeleri ve soğanları düşün. Bütün bunları yaptığı dünyayı düşün, kendi kokuları ve sesleri içindeki bir dünyayı. Kuzey Amerika'daki bir yaz akşamını düşün; kapıdaki teli üzerindeki sivrisinekleri, dışarıdan, sokaktan gelen çocuk seslerini. Kızını ve eşini düşün; yaşamını, elindeki soğanları. Onun huzur içinde yaşadığı ve huzur içinde öleceği toprağı düşün. Saatler akıp geçiyor; orada, burada ve dünyanın her yerinde hep aynı vuruşlarla. Zamanın akışını düşün. İlerliyor: Burada gün ışırken, oraya karanlık çöküyor. Korkusuzca yaşadığı bu huzurlu ülkede, uykulu gözlerle yatağa giriyor ve kocasının yanına uzanıyor. Bedenini düşünüyorum; rahat, diri, canlı, güvenli ve kurtulmuş. Ona sarılmak için can atıyorum. Bütün yüreğimle, "Sana şükran borçluyum," demek istiyorum. Bir şey daha söylemek isterdim: "Kurtar beni!" Ama yapamam.

"Anlıyor musun? Anlıyor musun?"

Arabanın kapısı açıldı. Vercueil benden uzaklaştı, başını dışarı uzattı, bir ayağını yere koydu. İç çekti, derin bir iç çekiş. Kuşkusuz, Florence'in dönmesini ve onu kurtarmasını arzu ediyordu. Bu itiraflar, bu sızlanmalar, bu arzular ne kadar sıkıcıydı!

"Çünkü, bir çocuktan bu tür şeyler asla istenmez: Beni kucakla, beni rahatlat, beni kurtar. Teselli, yardım, sevgi, hep ileri doğru akmalıdır, asla geriye değil. Bu bir kural, bir diğer demir kural. Yaşlı bir insan sevgi dilenmeye başlarsa, her şey çirkinleşir. Tıpkı, bir büyüğün bir çocukla yatağa girmeye çalışması gibi: Doğa dışı.

"Yine de, insanın kendini, bu yaşam verici dokunuştan, bizi yaşama bağlayan tüm bu dokunuşlardan uzak tutması ne kadar güçtür! Tıpkı, rıhtımdan açılan bir gemi gibi: Her tarafına asılmış, onu süsleyen ve rıhtıma bağlayan kurdeleler; gerilir, kopar ve düşerler. Son yolculuğuna doğru çıkar. Sevgili uzaklaşır. Bütün bunlar ne kadar hüzünlü, ne kadar hüzünlü! Biraz önce, şu hemşireler önümüzden geçerken; neredeyse arabadan çıkmak, her şeyi bırakmak, her şeyden vazgeçip teslim olarak, hastaneye girmek, beni soymaları ve yatağa yatırmaları için kendimi onların ellerine bırakmak üzereydim. Her şeyden çok, ellerini arzuladığımı fark etmiştim. Ellerinin dokunuşunu. Eğer, bu yaşlı ve sevimsiz bedene canlı ve yumuşak elleriyle dokunmayacaklarsa, okşamayacaklarsa; neden onları, bu kızları, bu çocukları kiralayalım?

Neden ellerine lamba verip, melek diye çağıralım? Yoksa, ölüm gecesi gelmeleri ve bize, artık gitme zamanının geldiğini söylemeleri için mi? Belki. Ama aynı zamanda, ellerini uzatıp kırılmış bir duyguyu yeniden canlandırmaları için.

"Bütün bunları kızına anlatsana. Gelecektir."

"Hayır."

"Ona doğruyu söyle. Hemen Amerika'ya telefon et. Ona burada ihtiyacın olduğunu söyle."

"Hayır."

"O halde, sonra da anlatma; çünkü, o zaman çok geç olur. Seni bağışlamaz."

Sözündeki sitem şamar gibi suratıma çarptı.

"Anlamadığın şeyler var. Kızımı geri çağırmaya hiç niyetim yok. Ne kadar özlemiş olursam olayım, onu burada istemiyorum. Onu özlemle anıyorum. Uzun bir yolculuğa çıkmak zorundaydı. Dünyanın öteki ucuna kadar."

Olumlu bir davranışla, bu saçma sözlerimi çarpıtmaya çalışmadı. "Bir seçim yapmak zorundasın," dedi. "Ona ya şimdi söyle ya da hiç söyleme."

"Söylemeyeceğim, bundan emin olabilirsin." dedim. (nasıl bir yalancıyım ama!). Sesimde yükselen bir şey kontrol edemediğim bir ton vardı. "Sana, normal bir ülkede yaşamadığımızı hatırlatmak isterim. İnsanlar diledikleri gibi gelip gidemezler."

Bana yardımcı olmak için hiçbir şey yapmadı.

"Kızım, burada işler değişinceye kadar geri dönmeyecek. And içti. Onun, senin, benim bildiğimiz Güney Afrika'ya dönmeyecek. Geliş izni almak için, kesinlikle -onları nasıl tanımlayabilirim?- *bu insanlara* başvurmayacak. Söylediğine göre, ancak onlar ayaklarından direklere asıldığı zaman geri dönecek. Sokaklarda dans etmek ve başaşağı asılı bedenlerini taşlamak için gelecek." Vercueil, ağzını, dişlerini ortaya çıkaracak kadar açarak sırıttı. Sarı at dişleri. Yaşlı bir at.

"Bana inanmıyorsun; ama belki bir gün onunla tanışacak ve kendin göreceksin. Demir gibidir. Ondan andını çiğnemesini istemeyeceğim."

"Sen de demir gibisin."

Aramıza bir sessizlik çöktü. Sanki içimde bir şey kırılmıştı.

"Bunu söylediğinde, içimde bir şeyler kırıldı," dedim. Öylece

düşünür gibi konuşmuştum. Bir an nasıl devam edeceğimi bilemedim. "Eğer demirden yapılmış olsaydım, kesinlikle bu kadar kolay kırılmazdım," dedim.

Asansörde karşılaştığımız dört kadın önümüzden geçti; yanlarında başında beyaz beresiyle, mavi elbiseli kısa boylu bir adam vardı. Arabaya binmelerine yardım etti. Sonra gittiler.

"Kızın, burayı terk etmesini gerektiren bir şey mi yapmıştı?"

"Hayır, hiçbir şey yapmadı. Sadece, artık yeter dedi. Çekip gitti; dönmeyecek. Kendine yeni bir yaşam kurdu. Evlendi ve bir ailesi oldu. Bu, yaptığı en iyi, en aklı başında şeydi."

"Ama unutmadı."

"Hayır, unutmadı. Öyle olsa bile, söyler miyim? Belki insan zamanla unutur. Bunu düşünemiyorum bile, ama belki de unuttu. Hep, 'Ben Afrika'da, Güney Afrika'da doğdum.' derdi. Konuşmalarında bu ifadeyi sık sık duyardım. Ama, bu ifade bana bir cümlenin ilk yarısı gibi gelirdi. Devamı da olmalıydı; ama hiç söylenmezdi. Bu nedenle, sözcükler, kayıp ikizlerini arıyormuş gibi havada asılı kalırlardı. 'Ben Güney Afrika'da doğdum ve onu bir daha hiç görmeyeceğim.' 'Ben Güney Afrika'da doğdum ve bir gün döneceğim.' Kayıp ikiz acaba hangisiydi?"

"Öyleyse, bir sürgün?"

"Hayır, sürgün olan o değil. Benim."

Benimle konuşmayı öğreniyordu. Beni yönlendirmeyi öğreniyordu. Araya girip. "Ne kadar büyük bir zevk!" demek için güçlü bir arzu hissettim. Uzun bir suskunluktan sonra, böyle bir zevki yaşamak. Göz yaşartıcı bir duygu.

"Çocuğunun olup olmadığını bilmiyorum. Bunun bir erkek için ne ifade ettiğini de bilmiyorum. Ancak, bedeninde bir çocuk taşırsan, tüm yaşamını çocuğa verirsin. Özellikle ilk çocuğa, ilk doğumuna. Yaşamın artık seninle değildir, senin değildir, çocuğunundur. İşte, gerçekte bizim hiç ölmememizin nedeni budur: Biz basitçe ömrümüzü tamamlarız, içimizde bizimle beraber sadece bir süre kalan yaşam ise devam eder. Ben, senin da anlayacağın gibi, sadece bir kabuğum, çocuğumun ardında bıraktığı bir kabuk. Bana ne olacağının hiç önemi yok. Yaşlı insanlara ne olacağının hiç önemi yok. Yine de -bunları sana anlatırken anlamanı beklemiyorum ve anlayacağını da sanmıyo-

rum, ama önemli değil- ayrılığın eşiğinde olmak çok ürkütücü. Sadece parmak uçlarıyla dokunuyor olsa bile, insan ayrılmak istemiyor."

Tam bu sırada Florence ve oğlu, bize doğru hızlı hızlı yürüyerek park yerini geçiyorlardı.

"Onun yanına gitmen gerekirdi," dedi Vercueil.

Gülümsedim. "Amerika'da ölmeye param yetmez. Amerikalılar dışında kimsenin yetmez."

Florence hızla arabaya daldı; arka koltuğa yerleşirken araba sallandı.

"Onu buldunuz mu?"

"Evet." Yüzü allak bullaktı. Bheki de içeri girip yanına oturdu.

"Ve?"

"Evet, onu bulduk, bu hastanede."

"Peki, iyi mi?"

"Evet, iyi."

"Güzel." Rahatlamıştım. "Bu iyi haber için teşekkür ederim."

Eve kadar sessizce gittik. Florence ancak eve vardığımızda konuştu. "Onu yaşlı adamlarla aynı koğuşa koymuşlar. Bu korkunç bir şey. İçlerinden biri çıldırmış, sürekli bağırıyor ve küfür ediyor, hemşireler ona yaklaşmaya korkuyorlar. Bir çocuğu böyle bir koğuşa koymamaları gerekirdi. Kaldığı yer, sanki bir hastane değil, cenaze töreni için bekleme odası."

Cenaze töreni için bekleme odası: Bu sözleri bir türlü aklımdan çıkaramıyordum. Bir şeyler yemeye çalıştım, ama hiç iştahım yoktu.

Vercueil'i sundurmada, mum ışığında bir ayakkabıyla uğraşırken buldum. "Tekrar hastaneye gidiyorum," dedim: "Benimle birlikte gelmek ister misin?"

Florence'in bahsettiği koğuş eski binanın öteki ucundaydı; oraya gitmek için önce bodrumdan inmek, muttağın içinden geçmek, sonra tekrar yukarı çıkmak gerekiyordu.

Anlattıkları doğruydu. Kafası sıfır numara traşlı, sopa gibi zayıf bir adam yatakta oturuyordu; durmadan avuçlarıyla kalçalarını tokatlıyor ve bağıra çağıra şarkı söylüyordu. Geniş, siyah bir kayışla belinden yatağa bağlanmıştı. Ne söylüyordu? Sözcükler hiç duymadığım bir dile aitti. Kapının eşiğinde kalakaldım, girmeye çekiniyordum; beni fark etmesinden, gözlerini üzerime dikip, şarkı söylemeyi bırakma-

sından, iskelete dönüşmüş kara kolunu kaldırarak beni göstermesinden korkuyordum.

"Erken bunama," dedi Vercueil. "Bunamış."

"Hayır, bu ondan daha beter bir şey." dedim fısıltıyla.

Vercueil hafifçe dirseğimden tuttu.

Koğuşun ortasında, üzerinde bir sürü tepsi olan uzun bir masa vardı.

Burada olduğumuzu bilmiyordu; ben de, kanı pıhtılaşıp, parmaklarını birbirine yapıştıran çocuğu güçlükle tanıyabildim. Başı sargılar içindeydi; yüzü gözü şişmişti; sol kolu bir kayışla göğsüne bağlanmıştı. Üzerinde soluk mavi hastane pijaması vardı.

"Konuşma. Sadece iyi olduğundan emin olmak için geldik."

Kabarmış dudaklarını araladı ve tekrar kapandı.

"Beni hatırladın mı? Ben, Bheki'nin annesinin yanında çalıştığı kadınım. Bu sabah sizi seyrediyordum: Bütün olup biteni gördüm. Bir an önce iyileşmelisin. Sana biraz meyva getirdim." Meyvaları etajerin üzerine koydum: Bir elma, bir armut.

Hiçbir tepki göstermedi.

Onu zaten hiç sevmemiştim; seveceğimi de sanmıyordum. Kalbimi yokladım, ama onunla ilgili tek bir duygu kıpırtısı bile bulamadım. Bazı insanlar vardır; hemen için ısınır, kanın kaynar. Bazıları ise, daha ilk görüşte insana soğuk, itici gelir. Bu kadar basit. Bu çocuk Bheki gibi değildi. Canayakın değildi. Onda aptalca bir şey; kendini mahsus aptal gibi göstermeye çalışır bir hava vardı; soğuk, mesafeli, inatçı bir hava. Sesi çok erken kalınlaşıp, boru gibi çıkmaya başlayan ve daha on bir, on iki yaşında çocukluktan uzaklaşarak, vahşi, kaba, çok bilmiş bir havaya bürünen çocuklardandı. Basit bir kişilik, her açıdan basit: Normal bir çocuktan daha hızlı, daha atik, inatçı, yorulmaz; duraksamaz, durup düşünmez, hiçbir vicdani kaygı duymaz, acımasız, mizah duygusunu ve çocuk masumiyetini yitirmiş. Kaldırımda yatarken, ölmek üzere olduğunu düşünmüş ve onun için elimden geleni yapmıştım. Ama, açıkça itiraf etmeliyim, bunu bir başkası için yapmış olmayı tercih ederdim.

Bir zamanlar bir kediye, çenesindeki bir apse yüzünden ağzını açamayan afacan bir erkek kediye bakmıştım. Artık dayanamayacak kadar güçsüz düştüğünde, onu eve almış, bir biberonla süt içirmiş ve

antibiyotik vermiştim. İyileşip tekrar eski gücüne kavuştuğunda serbest bırakmış, ama onun için yiyecek bırakmaya devam etmiştim. Aşağı yukarı bir yıl kadar evin civarından ayrılmadı; bu bir yıl boyunca, onun için bıraktığım yiyecekleri yedi. Sonra ortadan kayboldu. Bütün bu süre boyunca bana, soğuk ve uzlaşmaz bir tutumla, sanki bir düşmanıymışım gibi davranmıştı. En güçsüz olduğu zamanlarda bile, elimin altındaki bedeninin katı, gergin oluğunu hissetmiştim. Şimdi, bu çocukta da, aynı inatçı duvarı hissediyordum. Gözleri açık olmasına rağmen, görmüyordu; söylediklerimi duymuyordu.

Vercueil'e dönüp, "Gidelim mi?" dedim. Ve ani bir dürtüyle - hayır, bir dürtüden daha fazla bir şeyle, tam tersine, dürtüyü engellememek için bilinçli bir çabayla- çocuğun boşluktaki eline dokundum.

Bu bir el sıkış değildi, uzun bir dokunuş da değildi; sadece şöyle bir değmiştim, parmak uçlarım elinin üzerinde çok kısa bir süre kalmıştı. Ama bu kadarı bile ondaki soğukluğu ve gerginliği hissetmeme yetmişti.

Annen için, diye geçirdim içimden, şimdi burada olmayan annen için. Sonra yüksek sesle, "Yargılamakta aceleci olma," dedim.

Yargılamakta aceleci olma: Acaba ne demek istemiştim? Eğer bunu kendim bile bilmiyorsam, başkasının anlamasını nasıl bekleyebilirdim? Üstelik, bu başkası, karşımdaki çocuksa. Yine de, şimdiki durumunda kavrama yeteneğinin daha artmış olması gerektiğine emindim. Sözcüklerim, daha ağzımdan çıktıkları an, ölü yapraklara dönüşüp, üzerine dökülüyorlardı. Bir kadının sözleri: Ciddiye alınmaya değmezlerdi; üstelik yaşlı bir kadının sözleri, hiç değmezdi; ama her şeyden önemlisi, bir beyazın sözleri.

Ben, bir beyaz. Beyazları düşündüğümde ne görüyorum? Kavurucu bir güneşin altında, tozlu tarlalarda dolaşan bir koyun sürüsü (bir kalabalık değil: bir sürü). Toynakların yere vuruşlarını duyuyorum; bu düzensiz vuruşlar, insanın kulağı alıştıkça, bin farklı tondan çıkan tek bir melemeye dönüşüyor: "Ben! Ben! Ben!" Ve aralarında dolaşabilmek için; öfkeyle onlara vurup, sağa sola savuran, gövdeleriyle sertçe, ite kaka kendilerine yol açan, yeri göğü birbirine katarak ilerleyen; testere dişli, kızıl gözlü, vahşi, yaşlı Boerler; durmadan homurdanıyorlar: "Ölüm!" "Ölüm!" Ne kadar doğru olmadığını düşünürsem düşüneyim, bir beyazın dokunmasından en az onun kadar korkuyorum; eğer o ka-

dın ben olmasaydım; yaşlı bir beyaz kadının elinin dokunuşundan bile korkardım.

Tekrar denedim.

"Emekli olmadan önce bir öğretmendim. Üniversitede ders veriyordum."

Vercueil yatağın öbür ucundan ilgiyle beni dinliyordu. Ancak, onunla konuşmuyordum.

"Eğer benim Thucydides sınıfımda bulunsaydın, savaş sırasında insanlığımızın ne hale gelebileceği konusunda bir şeyler öğrenebilirdin. İçinde doğduğumuz, içine doğduğumuz insanlığımız. Bizim İnsanlığımız."

Gözlerinde bir sis perdesi var gibiydi: Akları ferini yitirmişti, gözbebekleri büyümüştü, matbaa mürekkebi gibi siyahtı. Hiç farkında değilmiş gibi davranmasına rağmen; burada olduğumu, onunla konuştuğumu ve konuşanın ben olduğumu çok iyi biliyordu. Biliyor ve dinlemiyordu; tıpkı, sözcükler bir kulağından girip diğerinden çıkarken; saatin dolmasını, zilin çalmasını bekleyerek, hiçbir öğretmenini dinlemediği gibi.

"Thucydides, kurallar koyan ve onları uygulayan insanları anlatırdı. Bu insanlar yasa gereğince, istisnasız tüm sınıf düşmanlarını öldürdüler. Öldürülenlerin çoğu, buna eminim, korkunç bir yanlışlık yapıldığını, yasa ne olursa olsun, kastedilenin kendileri olamayacağını düşünmüşlerdi. "Ben!..." Boğazları kesilirken ağızlarından çıkan son söz buydu. Bir protesto sözü: Ben... istisnayım.

"Gerçekten istisna mıydılar? Gerçek şu ki, eğer konuşma fırsatı verilirse, hepimiz istisna tutulmayı isteriz.

"Ancak, açıklama yapmak isteyenlerin, istisnaların, merhamet dileyenlerin hepsini dinlemek için yeteri kadar zaman olmadığı devirler vardır. Zaman yoktur, bu nedenle yasaya sığınırız. Bu çok acınası bir durumdur, en acınası durum. İşte, eğer okusaydın, Thucydides'ten bunu öğrenebilirdin. Kendimizi, birdenbire bu tür bir devre girerken buluvermemiz çok acınası bir durumdur. Böyle devirlere taşlaşmış bir yürekle girmek zorundayız. Böyle devirlere hiçbir zaman hoşgeldin denmez."

Özellikle yaptığı belli olan bir hareketle sağlam elini çarşafın altına soktu, yoksa ona tekrar dokunacaktım.

"İyi geceler. Umarım iyi uyursun ve sabaha daha iyi kalkarsın."

Yaşlı adam şarkı söylemeyi kesmişti. Artık ellerini kalçasına, ölmek üzere olan bir balığın son çırpınışları gibi, daha yavaş ve daha seyrek vuruyordu.

Araba çalışmadı, Vercueil itmek zorunda kaldı.

"Bu çocuk Bheki'den farklı, tamamen farklı," dedim. Artık, kontrolümü biraz yitirmiş bir şekilde, çok fazla konuşuyordum. "Belli etmemeye çalışıyorum, ama beni sinirlendiriyor. Bheki'nin onun etkisinde kalmış olmasına üzülüyorum. Ancak, sanırım onun gibi yüzbinlercesi var. Ve Bheki gibi daha fazlası. Yükselen yeni nesil."

Eve vardık. Davet edilmeyi beklemeden benimle birlikte içeri girdi.

"Uyumak zorundayım. Tükenmiş bir haldeyim," dedim. Ancak, gitmek için hiçbir hareket yapmayınca, "Birşeyler yemek ister misin?" diye sordum.

Önüne yiyecek bir şeyler koydum, haplarımı içtim, bekledim.

Pis elleriyle ekmek somununu tutarak, bir dilim ekmek kesti, kalın bir tabaka tereyağı sürdü ve üzerine biraz peynir koydu. Tırnakları leş gibiydi. Kimbilir daha önce nerelere sokmuştu. Ve bu, yüreğimi açtığım, son olaylarda güvendiğim tek insandı. Neden sana ulaşmak için bu kadar dolambaçlı bir yol seçtim?

Zihnim durgun bir havuz gibiydi; parmaklarını içine soktu ve karıştırdı. Sakinlikten, durgunluktan uzak parmaklar.

Yönü belli olmayan bir yol. Çıkış yolunu ancak bu şekilde bulacağım. Bir yengeç gibi yan yan yürüyerek.

Kirli tırnakları da içimde.

"Solgun görünüyorsun," dedim.

"Yorgunum."

Uzun dişlerini göstere göstere, çiğniyordu.

İzliyor, ama yargılamıyordu. Üzerinden daima hafif bir alkol kokusu yükseliyordu. Alkol; yatıştırır, korur. *Müsekkin*. Bağışlamamızı sağlıyor. İçiyor ve göz yumuyor. Yaşamı hoşgörü üzerine kurulu. O, Mr. Vercueil, konuştuğum insan. Konuştuğum ve yazdığım. Yazmak için konuştuğum. Oysa, içki içmeyen yeni nesille konuşamıyor, sadece ders verebiliyorum. Onların elleri, tırnakları temiz. Kural koyan, kurallara sadık kalan, kuralları uygulayan yeni puritenler. Kuralları yumu-

şatan, demiri çürüten alkolden nefret ediyorlar. Aylaklığı, yumuşaklığı, avareliği, tembelliği kuşkuyla karşılıyorlar. Bütün bu karmaşık, anlaşılmaz konuşmaları kuşkuyla karşılıyorlar.

"Ve aynı zamanda hastayım. Hasta ve yorgun, yorgun ve hasta. İçimde bir türlü doğuramadığım bir çocuk var. Doğuramıyorum, çünkü doğurulamaz. Çünkü benim dışımda yaşayamaz. Benim tutsağım, ya da ben onun tutsağıyım. Kapıyı zorluyor ancak çıkamıyor. Bu sürekli olan bir şey. İçimdeki çocuk kapıya vuruyor, kızım benim ilk çocuğum, yaşamım. Bu ikincisi, gecikmiş bir doğum, hiç istenmemiş. Televizyon seyretmek ister misin?"

"Uyumak istediğini sanıyordum."

"Hayır, şu anda yalnız kalmamayı tercih ederim. Nasılsa, içimdeki de henüz o kadar sert vurmuyor. Haplarını aldı. Şimdi uyuyor. Her zaman iki haplık bir doz; farkındasın, biri benim, biri de onun için."

Divanın üzerine yan yana oturduk. Televizyonda, ayyaş suratlı, haydut görünüşlü bir adamla röportaj yapılıyordu. Anlaşıldığı kadarıyla, bir hayvan çiftliği vardı; film şirketlerine aslan ve fil kiralıyordu.

"Bize biraz dış ülkelerde tanıştığınız kimselerden söz edin," dedi görüşmeci.

"Biraz çay yapacağım," diyerek ayağa kalktım.

"Evde başka bir şey var mı?"

"Sherry."

Sherry şişesiyle geri döndüğümde, onu kitaplığın önünde buldum. Televizyonu kapattım. "Hangisine bakıyordun?"

Kalın ciltli bir kitabı gösterdi.

"Bu kitabı ilginç bulacaksın. Yazarı, erkek kılığına girerek, Filistin ve Suriye'yi dolaşan bir kadın. Geçen yüzyılda. Şu gözüpek İngiliz kadınlarından biri. Ancak, bu resimleri o yapmamış. Onlar, sonradan profesyonel bi illüstratör tarafından çizilmiş."

Birlikte sayfaları çevirerek kitabı gözden geçirdik. İllüstratör, bir perspektif hilesiyle, ay ışığında parlayan eski ordugâhlara, çöl kayalıklarına ve tapınak harabelerine kasvetli ve gizemli bir hava vermişti. Hiç kimse bunu Güney Afrika için yapamazdı: Onu gizemli bir ülkeye dönüştüremezdi. Bunun için artık çok geç. Zihinlerde, dümdüz, apaydınlık, gölgesiz ve derinliksiz bir yer olarak yerleşmişti.

"İstediğini okuyabilirsin. Yukarıda daha bir çok kitap var. Okumayı sever misin?"

Vercueil kitabı yerine koydu. "Şimdi yatacağım."

Tekrar utanç ve sıkıntıyla ürperdim. Neden? Çünkü, dürüst olmam gerekirse, kokusundan hiç hoşlanmıyordum. Çünkü, Vercueil'in iç çamaşırlarını düşünmek bile istemiyordum. En berbatı da ayaklarıydı: Nasır tutmuş, kalıplaşmış parmaklar.

"Sana bir soru sorabilir miyim? Daha önce nerede yaşıyordun? Bu avare yaşama neden başladın?"

"Denizdeydim. Bundan söz etmiştim."

"Ama insan denizde yaşamaz. Denizde doğmaz. Yaşamın boyunca denizde olmuş olamazsın."

"Trolcüydüm."

"Ve?"

Başını salladı.

"Öylesine soruyorum. Birlikte yaşadığımız insanlar hakkında biraz bilgi sahibi olmak isteriz. Bu çok normal."

Kurnazca gülümsedi. Sarı ve uzun köpek dişleri ortaya çıktı. Bir şeyler saklıyorsun, diye düşündüm, ama ne? Trajik bir aşk? Cezaevi? Ve elimde olmadan ben de gülümsedim.

İkimiz de, kendimize göre farklı nedenlerle gülümseyerek, bir süre öylece durup bakıştık.

"Eğer istersen, yine divanda uyuyabilirsin?"

Kuşkuyla yüzüme baktı. "Köpek, benimle birlikte uyumaya alışıktır."

"Ama, geçen gece yanında değildi."

"Eğer gitmezsem kıyameti koparır."

Geçen gece kopan bir kıyamet duymamıştım. Karnı doyurulduktan sonra, köpek neden ille de yanında uyumak istesin? Karısının kaygılanacağı yalanını uyduran bir adam gibi kaygılı köpek yalanını uydurduğundan kuşkulandım. Ama öte yandan, belki de gerçekten doğru söylüyordu. Köpekler, neyin iyi, neyin kötü olduğunu hemen anlarlar: Sınır devriyeleri, nöbetçiler.

Köpek bana yakınlık göstermedi. Çok fazla kedi kokusu. Kedi kadın: Kirke. Ve o, trol peşinde denizlerde sürttükten sonra, burada karaya ayak basan adam.

"Nasıl istersen," diyerek, ona yol gösterdim; tabii, hâlâ elinde tuttuğu Sherry şişesini görmezden geldim.

Ne yazık, diye düşündüm (bu, haplar beni uyutmadan önceki son düşüncemdi): Ufak bir düzenleme yaparak evi birlikte kullanabileceğimiz bir hale getirebilirdik; o alt katta, ben üst katta. Geriye kalan kısa süreyi birlikte geçirebilirdik. Üstelik geceleri hemen elimin altında bir adam olmuş olurdu. Evet, en önemlisi de buydu: Ne de olsa insan yakınında birisinin olmasını, karanlığa seslendiği zaman yardımına koşacak birisinin olmasını istiyor. Bir anne, ya da annelik yapmaya hazır herhangi birisi.

Florence'e söylediğim şeyi yapmak için Caledon Square'a gittim ve iki polis memuru aleyhinde bir şikâyet dilekçesi vermeye çalıştım. Ancak, anlaşıldı ki, şikâyet dilekçesini sadece 'olaydan doğrudan etkilenenler' verebilirlerdi.

Danışmadaki memur, "Bize gerekli bilgileri verin. Biz araştırırız." dedi. "Çocukların isimleri nedir?"

"İzinlerini almadan isimlerini size veremem."

Kalemi yere bıraktı. Genç bir adam, eli yüzü düzgün, yeni nesil polislerden. Görev sürelerini Cape Town'da bir memuriyetle tamamlayabilmeleri için gereken liberal-hümanist görünüme bürünebilmek amacıyla, oto-kontrollerini burada deneyim kazanarak sağlamlaştırmaya çalışanlardan biri.

"Üniformanızdan gurur duyup duymadığınızı bilmiyorum. Ancak, sokaklarda dolaşan arkadaşlarınız üniformalarının onurunu lekeliyorlar. Aynı zamanda benim onurumu da kırıyorlar. Utanç duyuyorum. Onlar için değil; kendim için. Olaydan etkilenen ben olmadığım için, şikâyet dilekçesi vermeme engel oluyorsunuz. Ama ben etkilendim, hem de doğrudan etkilendim. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

Yanıt vermedi, ama sebatla dimdik durmaya devam etti; tetikte, ardından gelebilecek herhangi bir söze hazır bir durumda. Arkasındaki, kafasını kâğıt yığınları arasına gömmüş diğer memur dinlemiyor

gibi görünmeye çalışıyordu. Ama korkacak bir şey yoktu. Söyleyecek başka bir şey bulamıyordum, ya da en azından, o anda aklıma başka bir şey gelmiyordu.

Vercueil, Buitenkant Sokağı'nda park ettiğim arabanın içinde oturuyordu. "Kendimi aptal durumuna düşürdüm," dedim ve birden gözlerimde yaşlar belirdi. "Onlara, 'Beni utandırdınız,' dedim. Sanırım hâlâ arkamdan gülüyorlardır. *Die ou kruppel dame met die kaffertjies.* İnsan başka ne hissedebilir? Belki bunu basitçe, artık böyle yaşanması gereken bir durum olarak kabul etmeliydim: Bir utanç durumu. Belki de utanç, şimdiye kadar hep hissettiğimiz duygunun adından başka bir şey değildir. İnsanların onunla yaşamak yerine, ölmeyi tercih edecekleri duygunun adı."

Utanç. Aşağılanma. Onursuzluk. Yaşarken ölmek.

Uzun bir sessizlik oldu.

"On rand ödünç alabilir miyim?" diye sordu Vercueil. "Perşembe günü aylığımı alacağım. O zaman geri veririm."

3. Bölüm

Dün gece, oldukça geç bir vakitte telefon çaldı. Genellikle şişman insanlarda olduğu gibi güçlükle soluyan bir kadın. " Florence'le konuşmak istiyorum." Dedi.

"Uyuyor. Herkes uyuyor."

"Önemli değil, çağırabilirsiniz."

Pek şiddetli olmayan bir yağmur yağıyordu. Florence'in kapısına vurdum. Hemen açıldı, sanki çağırılacakmış gibi kapının arkasında bekliyordu. İçeriden uykulu bir çocuk sesi geldi. "Telefon," dedim. Beş dakika sonra odama geldi. Gözlüksüz, başı açık, uzun beyaz geceliğiyle olduğundan daha genç gösteriyordu.

"Bir sorun var."

"Bheki mi?"

"Evet, gitmeliyim."

"Neredeymiş?"

"Önce Guguletu'ya gitmem gerekiyor, sonra sanırım Site C'ye."

"Site C'nin nerede olduğu konusunda hiçbir fikrim yok."

Soran bakışlarla yüzüme baktı.

"Yani, eğer yolu tarif edebilirsen, seni arabayla götürebilirim."

"Evet" dedi, ama hâlâ tereddütlüydü. "Çocukları yalnız bırakamam."

"O halde onların da gelmesi gerekiyor."

"Evet, " dedi. Onu bu kadar kararsız gördüğümü hatırlamıyorum.

"Ve Mr. Vercucil; araba konusunda yardımcı olması için onun da gelmesi gerekiyor."

Başını salladı.

"Evet, gelmesi gerekiyor," diye ısrar ettim.

Köpek Vercucil'in yanına uzanmıştı. Beni görünce kuyruğunu yere vurmaya başladı, ama kalkmadı.

"Mr. Vercucil!" diye bağırdım. Gözlerini açtı; ışığı üzerine doğru tuttum. Yellendi. "Florence'i Guguletu'ya götürmek zorundayım. Bu zorunlu bir durum. Bir an önce gitmeliyiz. Bizimle birlikte gelir misin?

Yanıt vermedi ve öbür tarafa döndü. Köpek de eskisi gibi yanına uzandı.

Işığı yüzüne doğru tutarak, tekrar "Mr. Vercucil!" diye seslendim.

Ağzının içinden, "Siktir git," diye mırıldandı.

"Onu uyandıramadım,' diye açıkladım Florence'e. "Arabayı itmesi için birini bulmak zorundayım."

"Ben iterim."

İki çocuğu sıkı sıkı sarıp sarmalayarak arka koltuğa oturttuktan sonra, Florence arabayı itti. Yola çıktık. Soluklarımızla buğulanan camın arasından önümü görmeye çalışarak, ağır ağır De Waal Drive'a doğru ilerledim. Bir ara Claremont sokaklarında yolumu kaybettim, ama sonunda Lansdowne Road'ı buldum. Günün ilk otobüsleri sefere çıkmaya başlamışlardı; pırıl pırıl yanan ışıklarıyla ve bomboş olarak yanımızdan geçtiler. Saat henüz sabahın beşiydi.

Son evleri geçtik, son sokak lambalarını ardımızda bıraktık. Sürekli yağan yağmur altında, farlarımızın soluk sarı ışıklarını izleyerek kuzeybatıya doğru yolumuza devam ettik.

"Eğer, durman için el sallayan biri çıkarsa, ya da yolda herhangi birşey görürsen, sakın durma, sürmeye devam et," dedi Florence.

"Kesinlikle olmaz. Bu konuda beni daha önce uyarman gerekirdi. Bir konuyu açıklığa kavuşturmak istiyorum: Bir sorun çıkar çıkmaz geri döneceğim."

"Bir sorun çıkacağını söylemedim. Sadece hatırlatmak istedim."

Endişe ve kuşkuyla kıvranarak karanlığa doğru yola devam ettim. Ama, önümüze ne bir engel, ne de el sallayan biri çıktı, yol bomboştu. Öyle görünüyordu ki, bela hâlâ yatağında uyuyor, acısını bir sonraki randevuda çıkartmak için hazırlanıyordu. Bu saatlerde genellikle ağır aksak adımlarla işlerine giden binlerce adamla dolu olan yol kenarı bomboştu. Sis girdaplar yaparak üzerimize geliyor, arabayı sarıyor ve her yanımızdan akıyordu. Hayaletler. Ruhlar. Aornos burada: Hiç kuş yok. Korkuyla ürpererek döndüğümde, Florence'in bakışlarıyla karşılaştım. "Daha ne kadar var?"

"Az kaldı."

"Telefonda ne dediler?"

"Dün yine üzerlerine ateş açmışlar. *Witdoekelar*'a silah veriyorlar, *Witdoekelar* da ateş ediyor."

"Guguletu'da mı ateş açılmış?"

"Hayır, çalılıklara götürüp vuruyorlar."

"Bela kendini gösterir göstermez, geri dönüyorum. Biz Bheki'yi almaya gidiyoruz, bütün yapacağımız sadece bu, sonra hemen eve döneceğiz. Gitmesine asla izin vermemeliydin."

"Evet. Ama buradan dönmen gerekiyor, sola döneceksin."

Döndüm. Yüz metre kadar ileride yol bir barikatla kesilmişti, yolun iki yanında tepe lambaları yanıp sönen arabalar vardı, polisler silah elde bekliyorlardı. Durdum; bir polis arabanın başına geldi.

"Burada ne işiniz var?"

Bu kadar rahat yalan söyleyebildiğime kendim de şaşarak, "Hizmetçimi evine götürüyorum," dedim.

Arka koltukta uyuyan çocuklara bir göz attı. "Nerede oturuyor?"

"Elli yedi," dedi Florence.

"Onu burada bırakabilirsin, fazla uzak değil, yürüyebilir."

"Yağmur yağıyor, yanında küçük çocukları var, onu yalnız bırakamam," dedim inatla.

Şöyle bir duraksadı, sonra el fenerinin ışığıyla yolu göstererek geçmeme izin verdi.

Savaş giysileri içindeki genç bir adam, arabalardan birinin üs-

tüne çıkmış, tüfeği ateşe hazır vaziyette karanlığı gözlüyordu.

Şimdi havada bir yanık, ıslak kül, lastik kokusu vardı. İki yanında kibrit kutusu gibi sıralanmış evler olan, kaldırımsız, geniş bir yol boyunca yavaş yavaş ilerledik. Her tarafı tel örgülerle sımsıkı kapalı bir polis minibüsü yanımızdan geçti. "Buradan sağa dön. Şimdi tekrar sağa dön. Şurada dur."

Kucağında bebek, ardında, hâlâ yarı uyur bir durumda sendeleyerek yürüyen küçük kız, bata çıka yürüdü. 219 no'lu kapıyı vurdu ve içeri girdi. Hope ve Beauty, Umut ve Güzellik. Sanki yaşayan bir alegori! Motoru çalışır vaziyette tutarak, bekledim.

Yanımızdan geçen polis minibüsü, tekrar gelip tam karşımda durdu. Farları gözümü kamaştırdı. Elimi kaldırarak, önüne siper ettim. Minibüs yoluna devam etti.

Florence, kucağında bebekle birlikte, siyah bir yağmurluğun altına sığınarak evden çıktı ve tekrar arabaya girdi. Hemen ardından biri daha evden çıkarak, hızla yağan yağmurun içine dalmıştı; ama bu Bheki değil, otuz-kırk yaşlarında, zayıf, temiz giyimli ve bıyıklı bir adamdı. O da yanıma oturdu. "Bu, kuzenim Mr. Thabane. Bize yolu gösterecek."

"Hope nerede?"

"Onu kız kardeşimin yanına bırakım."

"Ya Bheki?"

Sessizlik.

"Emin değilim," dedi adam. Sesi şaşılacak kadar yumuşaktı. "Dün sabah geldi, eşyalarını bıraktı ve gitti. Onu bir daha görmedik. Yatma zamanı da gelmedi. Ama, arkadaşlarının kaldığı yeri biliyorum. İşe oraya bakmakla başlayabiliriz."

"Bunu sen de istiyor musun, Florence?"

"Onu aramak zorundayız. Yapabileceğimiz başka birşey yok."

"Eğer isterseniz, ben kullanabilirim." dedi adam. "Bu her açıdan daha iyi olur, biliyorsunuz."

Arkaya Florence'in yanına geçtim. Yağmur şimdi daha da şiddetlenmişti; araba, su birikintilerine bata çıka, bozuk yolda ilerledi. Sokak lambalarının kirli sarı ışıklarını izleyerek, sağa, sola döndük ve durduk. "Dikkat edin, sakın motoru durdurmayın," dedim Mr. Thabane'e.

Arabadan çıktı ve bir pencereye vurdu. Göremediğim biriyle uzun uzun konuştu. Geri döndüğünde sırılsıklam ve donmuş bir haldeydi. Titreyen parmaklarıyla sigara paketini çıkarıp, bir sigara yakmaya çalıştı. "Lütfen, arabada içmeyin," dedim. Öfkeyle bakıştılar.

Bir süre hiç konuşmadan oturduk. "Neden bekliyoruz?"

"Yolu göstermesi için birini gönderecekler."

Başına kocaman bir balaklava geçirmiş olan küçük bir çocuk evden çıktı ve koşturarak geldi. Büyük bir rahatlık ve güven içinde gülümseyerek bizi selamladı. Sonra arabaya bindi ve yolu tarif etmeye başladı. Taş çatlasa on yaşındaydı. Günümüzün, bu dehşet ortamı içinde yaşamak zorunda kalan çocuklarından biri. Kendi çocukluğumu düşündüğümde, sadece pırıl pırıl güneşli öğleden sonralarını, okaliptus ağaçları altındaki caddelerden yükselen toz kokusunu, yol kenarlarındaki arklarda çağıldayarak akan suyun şırıltısını ve kuytularda öten güvercinlerin sesini hatırlıyorum. Rüya gibi bir çocukluk, sorunsuz bir yaşama doğru atılan ilk adımlar, Nirvana'ya giden dümdüz bir geçit. Biz, bu geçmiş zaman çocukları, acaba kendi Nirvana'mıza ulaşabilecek miydik? Bundan kuşkuluyum. Eğer, orası bir adalet ülkesiyse, bizi, daha eşiğine bile adım atmamazı fırsat kalmadan geri çevireceklerine eminim. Kundaklarımız içinde, durmadan kıvranan ufacık kurtçuklar kadar beyaz; Aeneas'ın, sonsuza kadar devam edecek sızlanma ve inlemelerini ağlama sandığı çocuk ruhlar ülkesine gönderilirdik. Beyaz bizim rengimiz, Limbo Ülkesi'nin rengi; bembeyaz kumlar, bembeyaz kayalar, her yanı saran bembeyaz bir ışık. Tıpkı sonsuza dek bir kumsalda yatmak gibi. Hiç sona ermeyecek bir pazar günü bizim gibi binlercesiyle birlikte, kulaklarımızda dalgaların tatlı hışırtısı, uyuşmuş, yarı uyur yarı uyanık, tatlı bir gevşeklik içinde. *In limine primo*: Ölümün eşiği, yaşamın eşiği. Deniz yaratıklarını sahile fırlatır, kumlara saplanırlar; kararsız, kuşku içinde yaratıklar, ne sıcak ne de soğukkanlı, ne balık ne de kuş.

Son evleri de ardımızda bıraktık ve sabahın ilk soluk ışıklarıyla aydınlanan tek tük kararmış ağaçlar dışında bomboş ve uçsuz bucaksız bir bozkıra daldık. Yanımızdan arkası katranlı muşambayla kapatılmış bir pikap geçti, içinde üç adam vardı. Bir sonraki kontrol noktasında yine onlarla karşılaştık. Sıramızın gelmesini beklerken, anlamsız bakışlarla bizi seyrettiler, öylece bakışıp durduk. Sonra bir polis, önce

onlara, ardından da bize, devamı etmemiz için işaret verdi.

Kuzeye dönerek dağlardan uzaklaştık. Bir süre daha gittikten sonra ana yoldan çıktık ve bozuk bir yola girdik; çok geçmeden o da bitti ve kumluk bir bölgeye geldik. Mr. Thabane durdu. "Daha ileri gidemeyiz, bu çok tehlikeli olur," dedi ve ardından, ön panelde yanan kırmızı bir ışığı göstererek, "Alternatörünüzde bir bozukluk var." Diye ekledi.

"Her şeyin benim gibi bozulmasına neden oluyorum," dedim.

Ama bu, bana da yeterli bir açıklama gibi gelmedi.

Motoru durdurdu. Arabanın damına çarpan yağmurun sesini dinleyerek bir süre oturduk. Sonra, Florence ve çocuk çıktılar. Florence'in sırtına bağladığı bebek huzur içinde uyuyordu.

"Kapıları kilitleseniz iyi olur,"dedi Mr. Thabane.

"Ne zaman geri döneceksiniz?"

"Tam olarak söyleyemem, ama çabuk olmaya çalışacağız."

Başımı salladım. "O halde ben de geliyorum."

Ne şapkam ne de şemsiyem vardı. Yağmur yüzüme çarpıyor, saçlarımı kafa derime yapıştırıyor, boynumdan aşağı akıyordu. Bu şekilde dışarıda kalanlar ölümlerine neden olan soğukalgınlıklarına yakalanıyorlar, diye düşündüm. Çocuk, rehberimiz, çoktan gözden kaybolmuştu.

Mr. Thabane, plastik yağmurluğunu uzatarak, "bunu başınızın üzerine koyun" dedi.

"Saçma. Bu kadarcık yağmur bana vız gelir."

"Siz yine de alın" diye ısrar etti. aldım. "Gelin." Onu izledim.

Çepeçevre gri kum tepeleri ve Port Jackson söğütleriyle dolu vahşi bir yerde yürüyorduk; havayı çöp ve kül kokusu sarmıştı. Yolun iki tarafına karmakarışık hayvan kemikleri, kırık cam parçaları, paslı demirler ve bir yığın plastik eşya saçılmıştı. Soğuktan titriyordum, ancak ısınmak için daha hızlı yürümeye çalıştığımda, bu kez kalbim kötü bir şekilde çarpmaya başlıyordu. Arkada kaldım. Acaba, Florence durup bekler miydi? Hayır: *Amor matris**, onu hiçbir güç durduramazdı.

Mr. Thabane ilerideki bir kavşakta durup beni bekledi. Soluk soluğa. "Teşekkür ederim." Dedim. "Çok naziksiniz. Sizi alıkoyduğum

*) Amor matris : ana aşkı.

için özür dilerim. Kalçam çok kötü."

"Koluma girin."

Yanımızdan adamlar geçti; kara, sakallı, sert adamlar; ellerinde sopalar, uygun adım yürüyorlardı. Mr. Thabane yürümeye başladı; ona sıkıca tutundum.

Patika, önce biraz genişledi, sonra geniş, düz bir gölcüğün başında sona erdi. Gölcüğün karşı kıyısında gecekondular başlıyordu; daha aşağı seviyede olanlar tamamen suyun içinde kalmışlardı.

Bazıları, nispeten sağlam bir şekilde, tahta ve demir kullanılarak yapılmıştı; ancak, diğerlerinin hemen hepsi, dallardan derme çatma bir iskeletin üzerine naylon örtüler kaplanarak çırpıştırılmış kulübeciklerdi. Kuzeye doğru, kum tepeleri boyunca, göz alabildiğine uzanıyorlardı.

Gölcüğün kıyısına gelince, tereddüt ettim. "Gelin," dedi Mr. Thabane. Ona tutunarak yürüdüm, bileklerimize kadar yükselen suyun içinde bata çıka yürüdük. Ayakbakımın teki çamura saplanıp kaldı. "Kırık cam parçalarına dikkat edin," diye uyardı Mr. Thabane. Ayakkabımı kurtardım.

Bir kapının eşiğinde, ağzı açık bizi seyreden yaşlı bir kadın dışında, görünürde hiç kimse yoktu. Ancak, biraz daha ilerleyince bir gürültü duyduk, başlangıçta yağmur ve rüzgâr altında güçlükle duyulabilecek kadar hafifti. Ama, giderek bağırtılar, haykırışlar, çığlıklar seçilmeye başladı; bu tek tek seslerin ardında, derin bir iç çekiş olarak tarif edebileceğim bir uğultu vardı. Bir iç çekiş, sürekli tekrarlanan; sanki tüm dünya iç çekiyordu.

O sırada küçük çocuk, rehberimiz, tekrar yanımıza geldi ve Mr. Thabane'nin kolunu çekiştirerek, heyecanla bir şeyler anlatmaya başladı. Koşturarak gittiler. Kum tepesinin yamacına tırmanarak güçlükle onları izlemeye çalıştım.

Şimdi, dikkatle aşağıdaki harap manzarayı izleyen büyük bir kalabalığın tam arkasındaydık: Aşağıda yanmış, üzerlerinden hâlâ duman tüten kulübeler vardı, bazıları simsiyah dumanlar çıkararak yanmaya devam ediyordu. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında bir yığın mobilya, yatak ve ev eşyası saçılmıştı. Bir grup adam, birinden diğerine koşarak yanan kulübelerin içindekileri kurtarmaya ve ateşi söndürmeye çalışıyordu; ancak, tam bu kanıya varmıştım ki

birden onların kurtarıcı değil, aksine kundakçı olduklarını büyük bir şaşkınlık içinde farkettim; ateşle mücadele etmiyorlardı, uğraşıları yağmurun alevleri söndürmesini engellemek içindi.

Duyduğum iç çekiş, kum tepelerinden bir amfiteatrın çevresinde toplanan insanlardan geliyordu. Tıpkı bir cenaze törenindeki yaslı insanlar gibi, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında duran yüzlerce kadın, erkek, çocuk sırılsıklam olmalarına aldırmadan ve kendilerini korumak için hiçbir çaba göstermeden yıkımı seyrediyordu.

Siyah yağmurluklu bir adam baltasını savurdu. Bir pencere şangırtıyla parçalandı. Sonra kapıya saldırdı, üçüncü vuruşta o da yıkıldı. Kucağında bebeğiyle bir kadın ve peşinden çıplak ayaklı üç çocuk, sanki kafeslerinden kurtulmuş gibi dışarı fırladılar. Adam onları engellemedi. Kapının çerçevesini parçalamaya başladı. Ardından tüm yapı çatırtıyla çöktü.

Arkadaşlarından biri elinde teneke bir kutuyla içeri girdi. Kadın peşinden içeri daldı ve kucağı giyim eşyalarıyla dolu olarak çıktı. Ama ikinci bir girişimde bulunmak isteyince, hoyratça engellenip, dışarı fırlatıldı.

Kalabalıktan yeni bir iç çekiş yükseldi. Kulübenin içinden dumanlar yükselmeye başlamıştı. Kadın ayağa kalktı, tekrar içeri saldırdı ve tekrar dışarı fırlatıldı.

Kalabalığın içinden bir taş kopup geldi ve gürültüyle yanan kulübenin çatısına düştü. İkincisi duvara çarptı ve üçüncüsü baltalı adamın ayaklarının dibine çarptı. Adam bir tehdit savurdu. Sonra yarım düzine kadar arkadaşıyla birlikte yapmakta oldukları işi bıraktılar, ellerine demir çubuklar ve sopalar aldılar, kalabalığın üzerine yürüdüler. İnsanlar çığlık çığlığa kaçmaya başladı, ben de aralarındaydım. Ancak, kumlara gömülen ayaklarımı güçlükle kaldırabiliyordum. Kalbim hızla çarpıyor, göğsüm sıkışıyordu. Durdum, yere çöktüm, soluğum tıkanmıştı. *Bütün bunlar gerçek olabilir mi?* diye düşündüm. *Burada ne arıyorum?* Gözümün önünden yolun kenarında bekleyen küçük yeşil araba geçti. Şu anda tek arzum, arabama girmek, kapıyı arkamdan hızla kapatmak ve bir karabasan gibi üzerime çöken bu şiddet ve öfke dolu dünyayı dışarıda bırakmaktı.

Aşırı derecede şişman bir genç kız üstüme doğru geldi ve hızla çarptı. Düşerken, "Kahrol!" dedim. "Sen kahrol!" dedi açık bir düş-

manlıkla. "Defol!" Ve koca kıçını sallayarak kum tepesine tırmanmaya devam etti.

Yüzüstü düşmek üzereyken, bir darbe daha, diye düşündüm ve kumlara kapaklandım. Bu insanlar birçok darbeye dayanabilir, ama ben, ben bir kelebek kadar narinim.

Yanımdan kumları fırlatarak birçok ayak geçti. Dili sallanan, tabanı iple bağlı kahverengi bir botu tam zamanında fark edebildim ve üstüme inmeden kenara kaçtım.

Ayağa kalktım. Sol tarafımda ne olduğunu anlayamadığım bir kaynaşma vardı; biraz önce çalılığa doğru kaçmakta olan insanlar, şimdi hep birden geri dönüyorlardı. Bu korkunç yerden nasıl turtulacaktım? Gelirken, geçtiğimiz gölcük neredeydi? Arabaya doğru giden patika hangisiydi? Her yerde, gölcükler vardı, havuzlar, göller, su birikintileri, her yerde patikalar, ama nereye çıkıyorlardı?

Bir tüfeğin patladığını açıkça duydum; bir, iki, üç el. Yakında değil, ama fazla uzak da değil.

Bir ses "Gel" dedi ve Mr. Thabane hızla yanımdan geçti. "Evet" diye yutkundum ve minnetle peşinden gitmeye çalıştım. Ancak yetişemedim. "Lütfen, biraz daha yavaş," diye seslendim. Bekledi, birlikte gölcüğü tekrar geçerek, patikaya ulaştık.

Genç bir adam yanımıza geldi, gözleri kan çanağına dönmüştü. "Nereye gidiyorsunuz?" dedi. Sert bir soru, sert bir ses tonu.

"Gidiyorum, kaçıyorum, buradan uzaklaşıyorum."

"Arabayı getirmeye gidiyoruz," dedi Mr. Thabane.

"Arabamı kimseye vermem."

"Bu Bheki'nin arkadaşı." Dedi Mr. Thabane.

"Farketmez. Arabamı kimseye vermem."

Genç adam -aslında adam bile sayılmazdı, adam gibi giyinmiş, adam gibi davranmaya çalışıyordu- garip bir harekette bulundu: Sert sert yüzüme bakarak, bir elini başının hizasına kadar kaldırdı ve diğer elini hızla ona vurdu, avuçları birbirine çarptı. Bu ne anlama geliyordu? Ne yapmak istemişti?

Yürümekten sırtım ağrımıştı. Yavaşladım ve durdum. "Hemen eve gitmek zorundayım." Dedim. Bu bir ricaydı. Sesimden ne kadar çaresiz olduğumu anlayabilirdi.

"Yeteri kadar gördünüz mü?" dedi Mr. Thabane, sesinde önce-

kine göre daha mesafeli, soğuk bir hava vardı.

"Evet, yeteri kadar gördüm. Buraya bunları görmek için gelmedim. Bheki'yi almaya geldim."

"Ve eve gitmek istiyorsunuz?"

"Evet, eve gitmek istiyorum. Her yanım ağrıyor. Tükendim."

Döndü ve yürüdü. Ardından topalladım. Sonra tekrar durdu.

"Eve gitmek istiyorsunuz," dedi. "Ama, ya burada yaşayan insanlar ne yapacak? Evlerine gitmek istediklerinde, acaba nereye gidecekler? Bunu hiç düşündünüz mü?"

Yağmurda, patikanın ortasında durmuş, birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Geçenler de durmuştu. Dikkatle bana bakıyorlardı, benim işim onların işiydi, herkesin işi.

"Yanıtım yok," dedim. "Bu korkunç birşey."

"Bu sadece korkunç birşey değil," dedi. "Bu bir suç. Peki, gözlerinizin önünde işlenen bu suç karşısında, siz ne yapıyorsunuz? Yeteri kadar gördüm. Buraya bunları görmeye gelmedim. Eve gitmek istiyorum. Bütün diyeceğimiz sadece bu mu?"

Acı ve üzüntüyle başımı salladım.

"Hayır, böyle söylemiyorsunuz," dedi. "Tamam. O halde ne söylüyorsunuz? Gördüğünüz ne tür bir suç? Onu nasıl adlandırıyorsunuz?"

Bir öğretmen, diye düşündüm: Bu kadar iyi konuşmasının nedeni bu. Üzerimde sınıfta öğrenmiş ve kullanmış olduğu bir yöntemi deniyordu. Öğretmen, suçunu yüzüne vurmak için, çocuğu onun yerine cevap vererek azarlar. *Ventriloquism,** Sokrates'in kalıtı; Afrika'da da Atina'daki kadar etkili ve ezici.

Çevremizi saran izleyicilere baktım. Düşman mıydılar? Duruşlarında görebildiğim kadarıyla düşmanlık yoktu. Sadece merakla şimdi ne söyleyeceğimi bekliyorlardı.

"Birçok şey söyleyebileceğime eminim Mr. Thabane. Ama söyleyeceklerim gerçekten bana ait olmalı. Baskı altında konuşan biri - bunu siz daha iyi bilirsiniz - nadiren gerçeği söyler."

Yanıt vermeye hazırlanıyordu, onu susturdum.

"Bekleyin. Bana bir dakika izin verin. Sorunuzdan kaçmaya ça-

*) Karnından konuşma ile ilgili, karnından konuşmacılık.

lışmıyorum. Burada korkunç şöyler oluyor. Ama onlar hakkında düşündüklerimi kendi üslubumla ifade etmeliyim.""O halde ne söyleyeceğinizi duyalım! Dinliyoruz! Bekliyoruz!" Elini kaldırarak dinleyicileri susturdu. Onaylayıcı mırıltılar yükseldi.

"Bunlar korkunç şeyler. Kınanmalı, mahkûm edilmeli. Ancak onları, başkalarının sözlerini kullanarak suçlayamam. Kendi sözlerimi, bana ait olanları bulmalıyım. Yoksa gerçek olmaz. Şu anda söyleyebileceklerimin hepsi bu."

"Bu kadın boş konuşuyor," dedi kalabalıktan biri. Çevresine bakındı. "Kafa şişiriyor," dedi. Kimse ona karşı çıkmadı. Zaten bazıları dağılmaya başlamıştı bile.

"Evet," dedim doğrudan ona hitap ederek. "Haklısın, doğru söylüyorsun."

Bana çılgınmışım gibi baktı.

"Ama ne umuyordun?" diye devam ettim. "Bunlar hakkında konuşabilmek için" - elimle çalılığı, dumanları, her yana saçılmış süprüntüleri gösterdim - "tanrısal bir güce, tanrısal bir dile ihtiyacın var."

"Boş laflar," dedi yine meydan okuyarak.

Mr. Thabane döndü ve yürüdü. Onu izledim. Kalabalık açıldı. Oğlan koşturarak bir anda beni geçti. Sonunda arabayı gördük.

"Arabanız bir Hillman değil mi?" Dedi Mr. Thabane. "Artık yollarda bunlara pek rastlanmıyor."

Şaşırmıştım. Bunca şeyden sonra aramıza bir soğukluk girer sanıyordum. Anlaşılan kin tutmayan biriydi.

"İngiliz olan İyidir" zamanından kalma," diye yanıtladım. "Eğer saçmaladıysam beni bağışlayın."

Özürümü duymazdan geldi, tabii eğer buna özür denirse. "İngiliz" hep "İyi" midir?"

"Hayır, elbette değildir. Bu sadece savaştan öncesine ait bir slogan. Siz hatırlamazsınız, çok gençsiniz."

"1943'te doğdum. Kırk üç yaşındayım. Yoksa bana inanmıyor musunuz?" Bana doğru döndü, düzgün giyimli, yakışıklı bir adam. Kibirli, ama bu göze batmayan, hoş bir kibirdi.

Marşı çektim. Akü ölüydü. Mr. Thabane ve çocuk kumda ayakları kaya kaya güçlükle ittiler. Sonunda motor çalıştı. "Dosdoğru git." dedi çocuk. İtaat ettim.

"Öğretmen misiniz?"

"Öğretmendim. Ama bir süre için mesleğimi terk ettim. İyi günler gelinceye kadar. Şu anda ayakkabı satıyorum."

"Ya sen?" diye sordum çocuğa.

Anlayamadığım bir şeyler mırıldandı.

"O işsiz bir genç," dedi Mr. Thabane. "Yoksa değil misin?"

Çocuk utangaç bir edayla gülümsedi. "Buradan dönün, dükkanları geçer geçmez."

Bu vahşi ve ıssız yerin ortasında tek başlarına duran yan yana üç dükkan, yanmış, yıkılmış, harabeye dönmüşlerdi. Hâlâ okunabilen bir tabelada BHAWOODIEN CASH STORE yazılıydı.

"Çok olmadı," dedi Mr. Thabane. "Geçen yıldan beri bu haldeler."

Geniş, bozuk bir yola çıktık. Sol tarafımızda bir grup ev vardı; tuğla duvarlı, asbest damlı, bacalı düzgün evler. Ama, onların arasında, çevresinde, apartmanların başladığı yere kadar uzanan tüm arazi gecekondularla doluydu.

"Şu bina," dedi çocuk, ileride bir yeri göstererek.

Tel örgüyle çevrili uzun, alçak bir binaydı; bir salon, belki de bir okul. Ancak tel örgünün büyük bir kısmı çiğnenmiş, yıkılmıştı; binadan geriye ise, sadece dumandan kararmış duvarlar kalmıştı. Önünde bir kalabalık toplanmıştı. Hillman'ın yaklaştığını fark eden yüzler geriye döndü.

"Motoru durduracak mıyım?"

"Durdurabilirsiniz, korkacak bir şey yok."

"Korkmuyorum." Bu doğru muydu? Bir açıdan, evet; ya da en azından, özellikle çalılıkta olanlardan sonra, artık bana ne olacağına fazla aldırmıyordum.

"Korkmanız için hiçbir neden yok," diye yumuşak bir sesle devam etti ve eliyle göstererek, "Nasılsa sizin çocuklar sizi korumak için buradalar," dedi.

Onları o zaman fark ettim; yolun daha aşağısındaydılar: ağaçların altından güçlükle görülen üç haki-kahverengi kariyer ve ufka doğru sıralanmış miğferli başlar.

"Bu durumda, herhalde bunun sadece siyahlar arasındaki bir çatışma, bir hizip kavgası olduğunu düşünüyorsunuz." Diye devam etti.

"Bakın, kızkardeşim de orada."

Ona *Florence* değil, *kızkardeşim* diyordu. Belki de, dünyada ona Florence diyen tek insan bendim. Onu takma adıyla çağıran. Şimdi, insanların gerçek adlarıyla ortaya çıktıkları bir yerdeydim.

Yağmurdan korunmak için saçağın altına sinmiş, sırtını duvara dayamıştı: Beyaz yün başlığı ve *burgundy* ceketiyle sade, vakur, saygın bir kadın. Kalabalığı yararak ona doğru ilerledik. Hiç fark etmemiş gibi davranmasına rağmen, beni gördüğünden emindim. "Florence," diye seslendim. Boş gözlerle bana baktı. "Onu buldun mu?"

Başıyla harabenin içini işaret etti ve bana bir selam bile vermeden başını çevirdi. Mr. Thabane kapıya üşüşmüş insanları ite kaka yol açmaya çalışırken, sıkılmış ve utanmış bir durumda bekledim. Kalabalık kaynaşarak açıldı, yanımdan sanki bir köü şansmışım gibi, bana değmemeye özen göstererek geçtiler.

Üzerinde elma yeşili bir okul elbisesi olan bir kız üzerime doğru geldi ve sanki tokat atacakmış gibi elini kaldırdı. Ürktüm, ama bu sadece bir oyundu. Ya da, aslında şöyle ifade etmeliydim, sadece tam vururken kendini tutmuştu.

Mr. Thabane soluk soluğa dışarı çıkarak, "Sanırım sizin de görmeniz gerekiyor," dedi. Sonra Florence'e doğru gitti ve onu kollarının arasına aldı. Florance gözlüklerini çıkardı, onuh omzuna yaslandı ve ağlamaya başladı.

Salonun içinde koca bir moloz yığını ve kömürleşmiş kirişler vardı. Yağmurun biraz daha az geldiği karşı taraftaki duvarın dibine beş ceset yan yana yatırılmıştı. Ortadaki Florence'in Bheki'siydi. Üzerinde yine gri pantolonu, beyaz gömleği ve okulunun kestane rengi kazağı vardı; ama ayakları çıplaktı. Gözleri açıktı, sanki bakıyor gibiydi; ağzı da açık kalmıştı. Saatlerdir, üzerine yağan, yüzünü kamçılayan yağmurun altında olmalıydı, o ve yoldaşları, üstelik sadece burada değil, ölümle karşılaştıkları yerden beri. Elbiseleri, gür saçları, donuk, ölü bir görünüm almıştı. Gözlerinin kıyısına kum taneleri yapışmıştı, ağzının içi kum doluydu.

Koluma biri asıldı. Sersemlemiştim, şaşkın bir haldeydim, döndüm ve kocaman açılmış gözlerinde ciddi bir ifadeyle bana bakan küçük bir kızla karşılaştım. "Kız kardeş" dedi. "Kız kardeş....," ama nasıl devam etmesi gerektiğini bilmiyordu.

"Sizin kız kardeşlerden biri olup olmadığınızı sormak istiyor," diye açıkladı bir kadın, tatlı tatlı gülümseyerek.

Buradan uzaklaşmak istemiyordum, şimdi olmazdı. Başımı salladım.

"Katolik Kilisesi'nden gelip gelmediğinizi öğrenmek istiyor." dedi. Sonra kıza İngilizce, "Hayır," diye devam etti. "O kız kardeşlerden biri değil." Kızın elini tutup, parmaklarını yavaşça kolumdan ayırdı.

Florence'in çevresinde bir yığın insan toplanmıştı.

"Yağmurun altında yatmaları mı gerekiyor?" diye sordum Mr. Thabane'e.

"Evet, orada yatmaları gerekiyor. Böylece herkes onları görebilir."

"Ama, bunu kim yaptı?"

Düşmek üzereydim; tüm vücudum sarsılmaya başlamıştı, ellerim titriyordu. Çocuğun açık gözlerini düşündüm. Düşündüm: Dünyaya son kez bakarken acaba ne görmüştü? Düşündüm: Bu yaşamım boyunca tanık olduğum en berbat şeydi. Ve düşündüm: Artık gözlerim açık ve onları bir daha asla kapayamayacağım.

"Kim mi yaptı?" dedi Mr. Thabane.

"Eğer bedenlerinden mermileri çıkarıp bakmak isterseniz, buyrun. Ama size ne bulacağınızı önceden de söyleyebilirim. 'Made in South Africa. SABS Appoued.' İşte bunu bulacaksınız."

"Lütfen dinleyin beni," dedim. "Buna.... bu savaşa karşı kayıtsız değilim. Nasıl olabilirim? Hiçbir kafesin demirleri onu dışarıda tutacak kadar kalın değildir." Ağlamak üzereydim, ama burada, Florence'in yanında, buna hakkım var mıydı? "Bu savaş benim içimde yaşıyor ve ben de onun içinde yaşıyorum" diye fısıldadım.

Mr. Thabane sabırsızca ve küçümser bir tarzda omuz silkti. Gittikçe çirkinleşiyordu. Kuşkusuz her geçen gün ben de çirkinleşiyordum. Başkalaşım: Konuşmamızı kabalaştırıyor, duygularımızı köreltiyor, bizi hayvanlaştırıyor. Bizi bundan koruyacak olan sihirli ot, acaba bu sahillerin neresinde yetişiyor?

Sana bu sabahın öyküsünü anlatan öykücü, masasının başına oturmuş, her şeyi yerli yerine oturtmayı, hata yapmamayı, hiçbir şeyi unutmamayı arzu ediyor. Çünkü sen onları, benim gözümle göreceksin,

kafanın içinde benim sesim yankılanacak. Kendini sadece benim aracılığımla burada hissedeceksin, burada, bu viranede: Havadaki dumanı koklayacaksın, ölü bedenleri göreceksin, ağlamaları duyacaksın, yağmurda titreyeceksin. Düşüncelerin benimkiler olacak, hissettiğin benim tükenişim, artık tüm düşüncelerin son bulacağı anın özlemini benimle birlikte duyacaksın: Uyku, ölüm. Sevgin bana doğru akacak, kalbin benimle atacak. Şimdi, çocuğum, canım, her şeyim, senden şunu iyice anlamanı istiyorum. Sana bu öyküyü sadece benimle birlikte hissetmen, beni anlaman için değil, aynı zamanda burada olup biten her şeyi öğrenmen için de anlatıyorum. Biliyorum, bu öyküyü sana başka biri anlatsa, kulağında bir yabancının sesi yankılansa, senin için her şey daha kolay olurdu. Ancak; ne yazık ki başka biri yok. Sadece ben varım. Sadece ben yazıyorum: Ben, ben. Bu nedenle senden şunu istiyorum: Dikkatini sadece yazılanlara ver, bana değil. Ama, eğer sözcüklerin arasına sızlanmalar, pişmanlıklar, yalvarmalar, özürler karışırsa, onları da dinle. Atlayıp geçme, o kadar kolay bağışlama. Her şeyi, bu son isteğimi bile, soğukkanlılıkla oku.

Biri, arabanın ön camına taş atmış. Bir çocuk kafası kadar, kocaman, ön koltuğun üzerinde bir yığın cam kırığının arasında duruyor, sanki artık arabanın sahibi oymuş gibi. İlk düşüncem; bir Hillman'a uygun camı nereden bulabileceğim oldu. İkincisi; herşeyin sonunun aynı zamana rastlaması ne büyük şans!

Taşı koltuktan aşağı yuvarladım ve düşmemiş, ama sallanan cam parçalarını topladım. Sonunda, kendimi daha sakin hissetmemi sağlayacak bir iş yapıyordum en azından. Ama, aynı zamanda artık yaşamıma eskisi kadar önem vermediğim için de daha sakindim. Bana ne olacağının artık fazla bir önemi yoktu. Pekalâ benim yaşamım da hiçbir işe yaramayabilirdi. Bu insanları, sanki işe yaramaz birer nesneymişler gibi vuran biz değil miydik, onları vurarak, aslında kendi yaşamlarımızı değersiz kılan biz değil miydik?

Beş cansız bedeni düşündüm, onların yanmış salonda yatan katı, soğuk varlıklarını. Ruhları henüz oradaydı ve hiç gitmeyecekti. Bedenlerine sıkı sıkıya sarılmış, sahiplenmişlerdi.

Eğer birisi, burada ve hemen şimdi benim için de bir mezar kazıp haydi dese, tek bir söz bile etmeden içine girer, uzanır ve ellerimi göğsüme kavuşturup beklerim. Eğer ağzıma ve gözlerime kum dolar-

sa, onları atmak için parmağımı bile kıpırdatmam.

Bana acıyarak, hislerimi paylaşmaya çalışarak okuma. Kalbinin benimle birlikte atmasına izin verme.

Pencereden demir bir para uzattım. Bir sürü çocuk birden saldırdı. İttiler, motor çalıştı. Uzanan ellere cüzdanımı boşalttım.

Çalıların arasına, yolun neredeyse bir patikaya dönüştüğü yere doğru ilerledim; orada daha önce gördüğüm askeri araçlar duruyordu, ama sandığım gibi üç değil, beş taneydiler. Üzerinde haki yağmurluk olan bir gencin bakışları altında arabadan çıktım, sırtımda ıslak elbiselerimle o kadar üşüyordum ki, çırılçıplak soyunsam belki daha iyi olurdu.

Gerekli sözcükleri'n, tam onlara ihtiyacım olduğu anda kendiliğinden ağzımdan dökülüvereceklerini ummuştum, ama böyle olmadı. Sadece kollarımı uzatıp, avuçlarımı açarak çaresizliğimi ifade edebildim. Çaresizim, konuşmaktan bile acizim, ellerim konuşuyor. Konuşmak için geldim, ama söyleyecek hiçbir şeyim yok.

"Wag in die motor, ek sal die polisie skakel," diye seslendi bana doğru, bu kibirli, ölümcül oyunu oynayan sivilceli bir çocuk. Arabada bekle, polis çağıracağım. Başımı salladım, başımı sallamaya devam ettim. Yanındaki birisiyle, göremediğim birisiyle konuşuyordu. Gülümsüyordu. Kuşkusuz, her şeyi başından sonuna dek görmüşlerdi, benim hakkımda bir kanıya varmışlardı. Yağmura yakalanmış yaşlı ve çılgın bir iyilik meleği, bir tavuk gibi çamura bulanmış. Haklı mıydılar? Gerçekten bir iyilik meleği miydim? Hayır, bildiğim kadarıyla hiçbir iyilik yapmamıştım. Çılgın mıydım? Evet, ben bir çılgınım. Ama, onlar da çılgın. Hepimiz çaldırıyoruz, şeytanın tutsağı oluyoruz. Çılgınlığın tahta çıkıp, hükmünü sürdürdüğü bir ülkede, bu bulaşıcı hastalıktan kim kurtulabilir?

"Polis çağırmana gerek yok, başımın çaresine bakabilirim," diye seslendim. Ancak mırıltılar ve göz ucuyla süzerek anlamlı bakışlar devam etti. Belki de zaten daha önce telsizle haber vermişlerdi.

"Yaptığın şey hakkında ne düşünüyorsun?" diye seslendim çocuğa. Gülüşü dudaklarında dondu kaldı. "Yaptığın şey hakkında ne düşünüyorsun?" diye bağırdım, sesim çatlak çatlak çıkıyordu. Şaşkın bir halde aşağıya baktı. Beyaz bir kadının, üstelik neredeyse büyükannesi yaşında bir kadının bağırması onu şaşkına çevirmişti.

Sıradaki ikinci araçtan savaş giysileri içinde bir adam indi. Beni ancak yanıma gelince fark etti. *"Wat is die moeilikheid?"* diye sordu kariyerdeki çocuğa. *"Nee, niks moelikheid nie."* Sorun yok. *"Net hierdie dame wat wil weet wat aangaan."*

"Burası tehlikeli bir yer bayan," dedi bana dönerek. Bir subay olmalıydı. "Burada her şey olabilir. Size yola kadar refakat etmesi için bir eskort göndereceğim."

Başımı salladım. Kendimi kontrol edebiliyordum, gözlerim bile yaşarmamıştı; ama yine de bundan pek emin değildim, her an kendimi koyverebilirdim.

Ne yapmak istiyordum? Bu yaşlı bayan ne yapmak istiyordu? İstediği şey; onlara, burada, bu anda ne kanıtlanabilirse onu kanıtlamaktı. İstediği şey; onu kovalamadan önce, onları kendini yaralamaya, bir iz bırakmaya zorlamaktı. Onları zorlamak, her şeyi kendi gözleriyle görmelerini sağlamak için sarsmak: Bir iz, tek bir iz, bütün bu acıları hatırlatacak bir iz bıraktırmak. Ama sonunda geriye sadece bendeki, yaralanan ruhumdaki iz kalacaktı; çünkü, hiç unutmayacağımız, hep yanımızda taşıyacağımız tek iz kendi ruhumuzdakidir. Elbiselerimin düğmelerini açmalarına yardım bile edebilirdim. Ama parmaklarım donmuş, mosmor kesilmişti.

"Hiç binanın içine baktınız mı?" diye sordum çatlayan sesimle. Yaşlar şimdi akmaya başlamıştı.

Subay sigarasını yere fırlattı ve ayağıyla ezerek ıslak kumun içine gömdü.

"Bu birlik son yirmi dört saat içinde hiç ateş açmadı" dedi yavaşça. "Yalnız, lütfen size hatırlatmama izin verin: Ne hakkında konuştuğumuzu bilip bilmeden ortalığı velveleye vermeyin. Burada sadece ölüler yok. Öldürmeler her gün devam ediyor. Bunlar sadece dün toplanan cesetler. Savaş bir süre için ertelendi, ama yağmur diner dinmez yine alevlenecek. Buraya nasıl geldiğinizi bilmiyorum -yolu kapamış olmaları gerekiyordu- ancak, burası kötü bir yer, burada olmamanız gerekiyor. Polise haber vereceğiz, onlar size refakat ederler."

"Ek het reeds geskakel" dedi kariyerdeki çocuk.

"Neden hemen silahlarınızı bırakıp evinize gitmiyorsunuz, hepiniz?" dedim. "Kesinlikle hiçbir şey burada yaptığınızdan daha kötü olamaz. Yani, ruhlarınız için daha kötü, demek istiyorum."

"Hayır," dedi. Anlayamayacağını sanmıştım, ama hayır, ne demek istediğimi çok iyi anlamıştı. "Ruhlarımıza ancak bu sayede ulaşacağız."

Vücudum baştan aşağı titriyordu. Parmaklarım avcumun içine kıvrılıp kalmıştı, açamıyordum. Rüzgâr ıslak elbiselerimi tenime yapıştırıyordu.

"Ölen çocuklardan birini tanıyordum," dedim. "Onu beş yaşından beri tanıyordum. Annesi yanımda çalışıyordu. Bunun için hepiniz çok gençsiniz. Bu beni hasta ediyor. İşte bütün sorun bu."

Tekrar binanın yanına döndüm ve arabanın içinde oturup beklemeye başladım. Şimdi cesetleri dışarıya taşıyorlardı. Toplanan kalabalıktan bana doğru yükselen bir şey, bir dalga hissettim: Kin ve düşmanlık. Ve en kötüsü: Nefret. Eğer askerlerle konuşmamış olsaydım farklı mı olurdu? Hayır.

Mr. Thabane ne istediğimi öğrenmek için yanıma geldi. "Özür dilerim, ama hangi yoldan geri dönmem gerektiğini bildiğimden emin değilim."

"Asfalta çıkıncaya kadar devam edin, sonra sağa dönün ve işaretleri izleyin."

"Evet, ama hangi işaretleri?"

"Uygarlığa giden işaretleri." Ve topukları üzerinde dönüp gitti.

Ağır ağır ilerledim; hem rüzgâr sertçe yüzüme vurduğu, hem de bedenen ve ruhen uyuşmuş bir halde olduğum için. Adını bile duymadığım bir kenar mahallede kayboldum ve hepsi birbirine benzeyen sokaklarda yirmi dakika dolaştıktan sonra yolumu bulabildim. Sonunda kendimi Voortekker Road'da buldum. Ön camı parçalanmış bu garip araba ilk kez burada insanların dikkatini çekti. Eve gelinceye kadar insanların bakışını üzerimde hissettim.

Evde soğuk ve yabancı bir hava vardı. Kendi kendime, önce sıcak bir banyo, sonra doğru yatağa, dedim. Ama tüm bedenimi garip bir uyuşukluk sarmıştı. Son bir çabayla kendimi üst kata sürükledim, ıslak elbiselerimi çıkardım, bir geceliğe sarındım ve yatağı girdim. Kumlar, Cape Flats'ın gri kumları, parmaklarımın arasında hışırdıyordu. Bir daha asla ısınamayacağımı düşündüm. Vercueil'in yanında yatacak bir köpeği vardı. Vercueil bu iklimde nasıl yaşanacağını biliyordu. Ama bana ve soğuk bedeni çok geçmeden yerin altına girecek oğ-

lana artık hiçbir köpek yardım edemezdi. Kumlar şimdiden ağzına dolmuştu, içeri doğru sokuluyor, ona sahip oluyorlardı.

On altı yıldan beri yatağımı bir adam ya da gençle paylaşmadım. On altı yıldır yalnızım. Bu seni şaşırttı mı?

Yazdım. Yazıyorum. Kalemi izliyorum, beni nereye götürürse oraya gidiyorum. Artık başka neyim var?

Perişan bir halde uyandım. Yine gece. Bütün gün nereye gittim?

Tuvaletin ışığı yanıyordu. Vercueil, klozete oturmuş, pantolonu dizlerinde, şapkası başında, derin bir uykuya dalmıştı. Şaşkınlık içinde bakakaldım.

Uyanmadı; tam tersine, başı aşağıya düşmüş, çenesi sarkmış olmasına rağmen, bir bebek gibi tatlı tatlı uyumaya devam etti. İnce, uzun ve sert uyluklarında hiç kıl yoktu.

Mutfak kapısı açıktı, ters yüz olmuş çöp tenekesinden dökülen çöpler her yana saçılmıştı. Köpek eski bir paket kâğıdını parçalamakla meşguldü. Beni görünce kulaklarını suçlu suçu dikti ve kuyruğuyla yere vurmaya başladı. "Bu kadarı fazla!" diye homurdandım. "Artık bu kadarı fazla!" Köpek sıvıştı.

Masaya oturdum ve gözyaşlarımı koyverdim. Beynimdeki karmaşa ya da evdeki karışıklık için değil, çocuk için. Bheki için ağlıyordum. Nereye baksam karşımda onu görüyordum; açık gözlerinde ölümle nasıl karşılaşmış olduğunu anlamaya çalışan çocukça bakış. Başımı ellerimin arasına gömüp; onun için, ondan alınmış olan şey için, benden alınan şey için yas tutarak, hıçkıra hıçkıra ağladım. Bu güzel şey, yaşamdı! Tanrı sayesinde sahip olduğumuz bu harika ideal! Olabilecek en iyi ideal. Bir ödül, ödüllerin en cömerti, kendisini kuşaklar boyunca durmaksızın yineleyen bir ödül. Ve şimdi Bheki, ondan yoksun bırakılmış, koparılmıştı!

"Eve gitmek istiyorum!" Ayakkabı satıcısı Mr. Thabane'e böyle sızlanmıştım. Yaşlı bir gırtlaktan çıkan çocuk sesi. Evim, benim güvenli yuvam, benim bir çocuk gibi sığındığım yatağım. Acaba, şimdiye kadar hiç gerçekten uyandığım olmuş muydu? Pekâlâ şöyle de so-

rabilirdim. Ölüler ölü olduklarının farkında mıdırlar? Hayır: Ölüler hiçbir şeyin farkında olamazlar. Ama, ölüm uykumuzda en azından bir sezgimiz, varlığımızı, beynimizi borçlu olduğumuz en derin, en gizli bir duygu tarafından ziyaret edilebiliriz. Herhangi bir anıdan daha eski, daha sarsılmaz bir duygum, bir kanıtım var: Bir zamanlar ben de yaşıyordum! Yaşıyordum, ama sonra yaşamdan koparıldım; yaşam benden çalındı. Bir hırsız beşikteki çocuğu çaldı ve yerine bir başkasını koydu: Çocuk alındı ve yerine bakılması ve büyütülmesi için oyuncak bir bebek konuldu; ben dediğim şey acaba bu bebek mi?

Bir taş bebek? Bir taş bebeğin yaşamı? Yaşadığım şey bu muydu? Bir taş bebek bütün bunları düşünebilir, böyle bir mantık yürütebilir miydi? Ya da bir sezgisi, varoluşuna, yaşadığına ilişkin bir duygusu olabilir mi? Bir kıvılcımın parlayışı, ya da bir meleğin zekasının mızrak gibi sisi yarışı kadar hızla düşünceleri arasında gidip gelebilir mi? Bir taş bebek, bir taş bebeği tanıyabilir mi? Bir taş bebek ölümü bilebilir mi? Hayır. Bebekler büyürler, konuşmayı ve yürümeyi öğrenirler, dünyayı keşfederler, yaşlanırlar, güçlerini yitirirler, tükenirler, yakılırlar ya da gömülürler; ama ölmezler. Yitirilen bir yaşamın, artık onlara değil, geride bıraktıkları yadigârlarına ait olan bir yaşamın tüm anıları karşısında şaşkın, donakalmış, taşlaşmış bir durumda sonsuza dek varolurlar. Bilgileri, dünyevi ağırlığı olmayan, varlıksız bir bilgidir; tıpkı kendi başları gibi, içi boş, hava dolu. Bebekleri değil, bebek idealini temsil ederler; bir bebeğin olabileceğinden daha tombul, daha pembe, daha kusursuz ve daha mavi gözlü; yaşamı değil, bir yaşam idealini yaşarlar, ölümsüzdürler, tüm idealler gibi.

Hades, Cehennem: İdealler ülkesi. Acaba neden her zaman Cehennemin bir Antartika buzuluna ya da bir volkana yerleştirilmesi gerekmiştir? Cehennem, Afrika'nın ucunda olamaz mı, Cehennem yaratıkları yaşayanlar arasında yürüyemez mi?

"Baba, yanmak üzere olduğumu anlayamıyor musun?" diye yalvarır çocuk, babasının başucunda durarak. Ama babası, uyumaya, rüya görmeye devam eder, anlayamaz.

İşte, annemin anısına bu kadar sıkı sarılmamın nedeni -bunu iyice anlamamı sağlamaya çalışıyorum- budur. Eğer bana yaşam vermeseydi, hiç kimse veremezdi. Sadece onun anısına değil, ama ona, bedenine, beni dünyaya getirişine de sıkıca sarılıyorum. Onun kanını

ve sütünü emerek yaşam buldum. Ama bu yaşam benden çalındı. Onu yitirdim. O zamandan beri onsuzum.

Daha önce gördüğünü bildiğim, ama sanırım şimdi hatırlayamayacağın bir fotoğrafım var. 1918'de çekilmiş, henüz iki yaşında bile değilim. Ayakta duruyorum; duruşumdan, kameraya ulaşmak istediğim anlaşılıyor; annem, arkamda diz çökmüş, omuzlarıma takılı bir tür dizgine asılarak beni tutmaya çalışıyor.Yanımda başında afilli şapkasıyla ve umursamaz bir havayla duran kardeşim Paul.

Kaşlarım çatık, gözlerim objektife çakılmış. Gözlerimi kısmışım; sadece güneş yüzünden mi, yoksa, tıpkı bir Borneolu vahşi gibi, kameranın ruhumu çalmasından korktuğum için mi? Daha da kötüsü: Annem; çocuk kafamla, kameranın gözün görmeyeceği şeyi, benim orada olmadığımı göreceğini bildiğim için onu yere düşürmek istediğimin farkında ve beni bunu engellemek amacıyla mı tutuyor? Acaba annem bunu o da orada olmadığı için mi biliyor?

Paul, artık ölü, kalem beni ona doğru götürüyor. Giderken elini tutmuş. "Annemizi göreceksin, ikiniz birlikte çok mutlu olacaksınız," diye fısıldamıştım. Yüzünün rengi solmuştu, gözlerinin rengi bile ufkun soluk maviliğine bürünmüştü. Bana sanki şöyle demek istermiş gibi yorgun ve hoş bir ifadeyle bakmıştı: Hiçbir şey anlamıyorsun! Acaba Paul gerçekten yaşamış mıydı? Bir keresinde, bir mektubunda bana, ödünç alınmış sözcüklerle, "Benim kız kardeş yaşamım," diye hitap etmişi. Acaba, son anında, bunu söylemekle bir hata mı yapmış olduğunu fark etmişti? Acaba, bu yarı saydam gözler içimi mi görmüştü?

Bu fotoğrafı bahçede çektirmiştik. Arkamızda hatmi çiçeğine benzeyen çiçekler var; solumuzda kavunlar. Bu yeri hatırlıyorum. Uniondale; büyükbbamın, devekuşu tüylerinin iyi para getirdiği bir sırada, Church Sokağı'nda aldığı ev. Bu bahçede, meyvalar, çiçekler ve sebzeler yıllar boyu filiz verdiler, serpilip geliştiler, tohumlarını döktüler, öldüler, tekrar yaşam buldular, bize cömert varlıklarını bahşettiler. Ama bu kimin sevgisiyle oldu? Hatmi çiçeklerini kim kırptı? Kavun tohumlarını ılık, nemli yataklarına kim yatırdı? Sabahın dördünde kalkıp, buz gibi bir soğukta, savağı açıp, suyu bahçeye salan büyükbabam mıydı? Eğer o değilse, bahçeye bakan kimdi? Hayaletler mi? Ruhlar mı? Kim, resmin dışında, tırmığına, beline dayanmış ve tekrar

işine dönebilmek için bekliyor; çerçevenin kenarına yaslanan, içeri girmek için onu zorlayan kim?

Dies irae, dies illa; o zaman yok var olmalı ve var yok. Artık resim, o gün orada, bahçede olanları değil, ama olmayanları gösteriyor. Bütün bu yıllar boyunca ülkenin her yanındaki güvenli yerlerde, albümlerde, çekmecelerde saklanan bu ve benzeri binlerce resim esrarengiz biçimde olgunlaştı, başkalaşıma uğradı. Hiçbir banyo, insanın hayallerini - ne olduklarını kim bilebilir? - gerçekleştiremez, ortaya çıkaramaz; ama bu resimler zamanla tekrar negatiflerine dönüşürler, başka tür negatifler olurlar ve biz çerçevenin dışında olanları, büyülü, gizemli olanları görmeye başlarız.

Kaşlarımı çatmamın, kameraya ulaşmaya çabalayışımın nedeni bu muydu? Garip, gizemli bir biçimde kameranın düşman olduğunun farkında mıydım? Kameranın hakkımızda yalan söylemeyeceğini, gerçek yüzümüzü açığa çıkaracağını, gerçekte kukla bebekler olduğumuzu, biliyor muydum? Beni tutan dizginlere karşın kameraya ulaşmaya çalışmamın nedeni, onu her kim tutuyorsa, çok geç olmadan önce vurup elinden düşürmek miydi? Peki kamerayı kim tutuyordu? Hangi belirsiz gölge onu, bu yeni sürülmüş tarhın önünde duran annemin ve iki çocuğunun üzerine doğru yöneltmişti?

Ağlamak üzüntümü biraz hafifletti. Ben bir boşluğum, bir kabuğum. Kader hepimize en uygun hastalığı gönderiyor. Benimki, beni içimden yiyip tüketen bir hastalık. Sonunda kabuğumda bir delik açılacak ve içimi tıpkı bir bebeğinki gibi bomboş bulacaklar, bir bebek ve içinde oturmuş, dudaklarını yalayan, delikten giren ışığa şaşkınlıkla bakan bir yengeç.

Henüz iki yaşındayken, güçlü bir önseziyle, o kara kutudan dışarıyı gözetleyen yengeci mi görmüştüm? Hepimizi bu yengeçten mi korumak istiyordum? Ama, beni tutmuşlar, deklanşöre basmışlardı; yengeç de dışarı fırlamış ve bedenime girmişti.

Artık hiç et kalmadığı için, şimdi kemiklerimi kemiriyor. Uyluk kemiğimin yuvarlak ucunu, kalça kemiğimi kemiriyor, sıra dizlerime gelmek üzere. Gerçeği söylemek gerekirse, kediler aslında beni hiç sevmediler. Bana sonuna kadar sadık kalan tek yaratık bu oldu. Benim yavrum, benim acım.

Üst kata çıktım ve tuvaletin kapısını açtım. Vercueil hâlâ ora-

daydı, derin uykusuna devam ediyordu. Onu sarstım. "Mr. Vercueil," dedim. Tek gözünü açtı. "Gelin, yatağa uzanın."

Ama yatağa gelmedi. Önce merdivenlerde ayak seslerini işittim, yaşlı bir adam gibi basamakları tek tek iniyordu. Sonra arka kapının kapandığını duydum.

Güzel bir gün, gökyüzünün pırıl pırıl bir ışık seli içinde yüzdüğü o sakin ve berrak kış günlerinden biri. Vercueil beni Breda sokağı'na, oradan da Orange Sokağı'na götürdü. Hükümet Bulvarı'nın başında arabayı park etmesini söyledim.

"Arabayla tüm bulvarı geçmek istiyorum," dedim. "Bir kez zinciri aştıktan sonra, beni durdurabilecek birini göremiyorum. Ancak, sence zincirde geçebileceğim kadar boşluk var mı?"

(Sanırım hatırlarsın, caddenin başında aralarına zincir gerili iki demir sütun vardır.)

"Evet, sanırım yan taraftan geçebilirsin."

"Ondan sonra artık geriye sadece arabayı dümdüz sürmek kalıyor."

"Bunu gerçekten yapacak mısın?" Tavuk gözlerinde vahşi bir pırıltı vardı.

"Eğer cesaretimi toplayabilirsem."

"Ama neden? Ne için?"

Bu bakışların pençesindeyken yanıt vermek zordu. Gözlerimi kapadım ve arabanın içindeki halimi gözümde canlandırmaya çalıştım; arabayı alevlerin arka taraftan püskürmesini sağlayacak kadar hızlı sürmeliydim, geniş kaldırımlı bulvarı, turistlerin, serserilerin, fahişelerin, avare avare dolaşanların ve aşıkların yanından geçerek katetmeli, müzeyi, sanat galerisini, botanik bahçesini geçtikten sonra yavaşlamalı ve alev alev tutuşmuş bir halde yanar, küle dönüşürken tam utanç evinin önünde durmalıydım.

"Artık geri dönebiliriz. Sadece yapılabileceğinden emin olmak istemiştim."

İçeri girdi, ona çay verdim. Köpek ayaklarının dibine oturdu ve hangimiz konuşuyorsa kulaklarını dikip başını ona çevirerek bizi izle-

di. Sevimli bir köpek: Parlak bir şahsiyet, bir yıldız, tıpkı bazı insanlar gibi.

"Ne için? diye sormuştun. Sorunu yanıtlamak istiyorum. Yaşamımla bir şey yapmak için. Artık tüm değerini yitirmiş bir yaşamla. Onun bir işe yarayacağını göstermeye çalışıyorum."

Eliyle yavaş yavaş köpeğin tüylerini okşuyordu. Köpek gözlerini yummuştu. Aşktı bu, ne kadar farklı görünürse görünsün, şu anda tanık olduğum şey aşktı.

Tekrar denedim. "Kadın kahramanının zina yapmakla - zina eski günlerde bir suçtu - suçlandığı ve üzerine A harfi işlenmiş bir elbiseyle dolaşmaya mahkûm edildiği ünlü bir roman vardır. Kadın bu elbiseyi o kadar uzun bir süre giyer ki, sonunda insanlar A harfinin ne anlama geldiğini unuturlar. Taktığı herhangi bir aksesuardan farkı kalmaz, tıpkı bir yüzük ya da broş gibi. Hatta, üzerinde yazılar olan elbiseler giyme modasını bile başlatmış olabilirdi. Ancak kitap bu konuda bir şey yazmıyor.

"Bu tür sosyal olaylarda, bu tür gösterilerde - öykünün can alıcı noktası bu - insanlar onların gerçekte ne anlama geldiğinden nasıl emin olabilir? Örneğin, kendini yakan yaşlı bir kadın. Acaba neden? Çıldırmış mı? Umudunu mu yitirmiş? Yoksa kanser mi? Bunu açıklayabilmek için arabanın üzerine bir harf yazmayı düşündüm. ama hangisi? A? B? C? Benim durumuma hangisi uygun? Neden bir açıklama yapayım? Bu benden başkasını neden ilgilendirsin?"

Konuşmaya devam edebilir, daha fazlasını da anlatabilirdim, ancak tam o sırada bahçe kapısının açıldığını duyduk ve köpek hırlamaya başladı. Birisini Florence'in kız kardeşi olarak tanıdığım iki kadın ellerinde bavullarla bahçeyi geçiyordu.

"İyi günler," dedi Florence'in kız kardeşi. Elinde bir anahtar vardı. "Kardeşim, Florence'in eşyalarını toplamaya geldik."

"Evet."

Florence'in odasına girdiler. Biraz sonra ben de odaya girdim. "Florence nasıl, iyi mi?"

Bir çekmeceyi boşaltmakla uğraşan kız kardeşi, doğruldu ve derin bir soluk aldı. Böyle aptalca bir soruyla karşılaşmış olmaktan çok hoşlandığı açıkça belliydi.

"Hayır, iyi olduğunu söyleyemem. *İyi* değil. Nasıl *iyi* olabilir?

Diğer kadın hiçbir şey duymamış gibi bebeğin giysilerini toplamaya devam ediyordu. Odada iki bavulla taşıyabileceklerinden çok daha fazla eşya vardı.

"Bunu kastetmemiştim, ama önemli değil. Florence'e benden bir şey götürmenizi rica ediyorum."

"Olur, eğer fazla büyük değilse götürebiliriz."

Bir çek yazdım.

"Florence'e üzgün olduğumu söyleyin. Ona anlatamayacağım kadar üzgün olduğumu söyleyin. Bheki'yi hiç unutmayacağım."

"Üzgünsünüz."

"Evet."

Gökyüzünün açık olduğu bir başka gün. Vercueil garip bir heyecan içinde "Öyleyse o gün geldi?" diye sordu. "Evet," dedim, ama bu yersiz ve yakışık almaz heyecanı karşısında da kızarak, sertçe ekledim: "Sana ne oluyor?"

Evet; o gün gelmişti. Ancak, gün bitti ve ben sözümü yerine getiremedim. Sözcüklerin izini sürdükçe, sözümü yerine getirmediğimi kesinlikle öğreneceksin: Bir kural, bir diğer kural. Ölüm, yazmanın son ve en büyük düşmanı olabilir, ama yazma da ölümün düşmanıdır. Bu yüzden, yazarak, yazmaya devam ederek, ölümü avucumun içine kıstırıyorum. Sana, sözümü yerine getirmeyerek sözümü yerine getirdiğimi, sözümü yerine getirmeye başladığımı söylememe izin ver. Bırak sana daha fazla yazayım. Bırak sana yıkandığımı anlatayım. Bırak sana giyindiğimi anlatayım. Bırak sana, ben bedenimi hazırlarken, onun içinde soluk bir gurur ışığının tekrar parlamaya başladığını anlatayım. Yatağına uzanıp soluğunun kesilmesini beklemek ya da yaşamına kendi ellerinle son vermek, ne büyük fark!

Sözümü yerine getirdiğimi düşünüyorum. Doğru mu? Evet. Hayır. Evet-hayır. Böyle bir sözcük var, ama onu sözlüklerde asla bulamazsın. Evet-hayır: Her kadın bir erkeği yenilgiye uğratan bu sözün ne anlama geldiğini bilir. Vercueil erkek gözlerindeki umut ışığıyla, "Yapacak mısın?" diye sorduğunda, ona "Evet-hayır" demeliydim.

Mavi ve beyaz giyindim, açık mavi bir etek ve yakasında kurdele olan beyaz bir bluz. Dikkatle makyaj yaptım, saçlarımı düzelttim. Aynanın önünde oturduğum süre içinde durmadan titredim. Hiç ağrım yoktu. Yengeç kemirmekten vazgeçmişti.

Vercueil meraktan, çatlayarak beni mutfağa kadar izledi ve kahvaltımı yaparken çevremde sinsi sinsi dolaşmaya başladı. Sonunda dayanamadım, gergindim, beni huzursuz ediyordu. "Lütfen beni yalnız bırakır mısın!" diye bağırdım. Dönüp çıkmak üzereyken bana baktı, yüzündeki incinmiş çocuk ifadesini görünce, koluna asılmaktan kendimi alamadım. "Öyle demek istemedim. Ama lütfen otur. Sükunete ihtiyacım olduğu bir sırada beni sinirlendiriyorsun. Zaten kararsızım. Durmadan karar değiştirmekten usandım! Bir an geliyor, kendi kendime durma, bu değersiz yaşama hemen bir son ver diyorum. Ama bir an sonra düşünmeden edemiyorum, neden tüm suçu tek başıma üstleneyim? Neden zamanımı sonuna kadar kullanmayayım? Yaşamımı bu kadar utanç verici bir hale ben mi getirdim? Neden, bu hasta, yaşlı ve acılı halimle kendimi, bu acınası onursuzluktan kimsenin yardımı olmadan, tek başıma kurtarmak zorunda olayım?

"Bugünleri yaratan erkeklere karşı duyduğum öfkeyi göstermek istiyorum. Yaşamımı lekeleyerek işledikleri suçu yüzlerine vurmak istiyorum, yaşamımı, yiyeceklerin üzerinde tek bir lokma bile yemeden dolaşan, onları sadece koklamakla yetinen ve pis gövdeleriyle kirletmekten başka birşey yapmayan fareler ve hamamböcekleri gibi kirlettiler. Biliyorum, parmağını uzatıp, başkalarını suçlamak çocukça bir davranış. Ancak, yaşamımın tüm değerini yitirmiş olmasının, ülkeyi elinde tutanlar için hiçbir önemi olmamasını neden sessizce kabulleneyim? Güç iktidardır, işte hepsi bu kadar. O saldırır, ele geçirir, tecavüz eder. Bu onun doğasıdır. İnsanların yaşamlarını kontrol eder.

"Bana ne olduğunu, ne yapmak istediğimi merak ediyorsun. anlatacağım. Kendimi satmak, rehinden kurtarmak istiyorum, ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum, kafam karmakarışık. Ya da, eğer bu senin için daha kolay olursa, çıldırdığımı düşünebilirsin. Şaşırmana gerek yok. Sen de bu ülkede yaşıyorsun. Çılgınlık bu ülkenin havasında."

Bütün bu konuşma boyunca, Vercueil hep aynı gergin tavrını sürdürdü ve kuşkucu bakışını korudu. Sonunda garip bir şey söyledi:

"Arabayla bir gezintiye çıkmak ister misin?"

"Bir gezintiye çıkamayız, Mr. Vercueil. Bunun için binlerce neden var."

"Biraz manzara seyreder, on ikiye doğru geri döneriz."

"Ön camımızda koca bir delikle manzara seyretmeye gidemeyiz. Bu çok komik olur."

"Camı tamamen sökerim. Sonuçta sadece cam, ona ihtiyacın olmayacak."

Neden kabul ettim? Belki de fikrimi değiştirmeme, bana karşı gösterdiği bu yeni ve özel ilgi neden olmuştu. Tıpkı heyecan, cinsel heyecan duyan bir genç gibiydi ve ben onun nesnesiydim. Pohpohlanabilir, şımartılabilir; hatta herşeye rağmen, bira zor da olsa, güldürebilirdim. Tavrında, tam olarak açıklayamadığım, ama hoşuma gitmeyen birşey vardı; fazla derine gömülmemiş bir leşi çıkartmak için toprağı kazan bir köpeğin heyecanı. Ancak, kesin bir karar verecek ve onu reddedecek bir durumda değildim. Hepsinden önemlisi, ne yapmak istiyordum? Bir erteleme istiyordum, biraz zamana ihtiyacım vardı. Öğlene kadar, acısız, kuşkusuz, endişesiz ve düşünmeden geçireceğim bir zaman. Gün ortasını haber veren topun Signal Tepesi'nde patlayacağı ve yanımdaki koltuğun üzerinde bir şişe benzinle, Bulvar'ın önündeki zinciri aşıp aşmayacağıma karar vereceğim ana kadar. Ancak o zamana kadar hiçbir şey düşünmek istemiyordum, sadece kuşların ötüşünü dinlemek, yüzüme çarpan havayı hissetmek, gökyüzüne bakmak. Yaşamak.

Ve boyun eğdim. Vercueil eline bir havlu sardı ve ön camda bir çocuğun geçebileceği kadar büyük bir boşluk açılıncaya kadar camları kırdı. Anahtarları ona verdim. Biraz itiş ve yola çıkış.

Aşklarını ilk kez ilân ettikleri yeri tekrar ziyaret eden âşıklar gibi, Muizenberg'e çıkan yamaca tırmanmaya başladık. (Aşıklar! Vercueil'e ilk kez ne söylemiştim? İçkiyi bırakmasını. O bana ne söylemişti? Hiçbir şey; belki gerçek ismini bile.) Yine aynı yere park ettik. Bu manzaraya son kez bakıyorsun, bırak gözlerin bayram etsin, dedim kendi kendime. False Körfezi'ni, yıkılan hayaller körfezini ve güneyimizde okyanusun soğuk bir kış güneşi altında ufka kadar uzanan buz gibi sularını seyrederken, avuçlarım sımsıkı kapalı, tırnaklarım elime gömülüydü.

"Keşke, beni uzak denizlere götürebileceğin bir teknemiz olsaydı."

Güneye doğru, yalnız Vercueil ve ben, Albatrosların uçtuğu engin denizlere doğru yelken açardık. Enginlere varınca beni bir fıçı ya da tahta parçasının üzerine, hangisi olduğu hiç önemli değil, fırlatır ve büyük beyaz kanatlar altında oynaşan dalgalara terk ederdi.

Vercueil yola kadar geri geri gitti. Ben mi yanılıyordum, yoksa motor onun yönetiminde daha mı tatlı bir sesle çalışıyordu, bilmiyorum?

"Eğer mantıklı ve aklı başında davranmıyorsam özür dilerim. Yönümü yitirmemek için elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Bir öncelik sırasını korumaya çalışıyorum. Benim için hâlâ değerli olan şeyleri korumayı amaçlayan bir önem sırasını. Burada, bütün bu güzellikler içinde, hatta evde, kendime ait şeyler arasında otururken, bu ülkenin her yanımı kuşatan bir ölüm ve kokuşmuşluk ülkesi olduğuna inanmak olanaksız gibi geliyor. Tıpkı bir kabus gibi. İçimde kabaran, beni ezen bir şey var. Üzerinde durmamaya çalışıyorum, ama o inatla devam ediyor. Biraz zaaf göstersem, dayanamayıp boyun eğsem, daha fazla üstüme geliyor. Rahatlamak için teslim oluyorum ve yaşam hemen eski olağan ritmine kavuşuyor. Rahatlamak için kendimi sıradanlığa terk ediyorum. Battıkça batıyorum. Utanma duygumu yitiriyorum, bir çocuk kadar utanmaz oluyorum. Utanmazlığın utancı: İşte unutamadığım şey bu, işte artık dayanamadığım şey bu. İşte bu yüzden kendime hakim olmam, bir çıkar yol bulmam gerekiyor. Yoksa yitip gideceğim. Anlıyor musun?

Vercueil gözlerini kısmış, güçlükle gören biri gibi direksiyonun üzerine iyice abanmıştı. Şahin bakışı. Anlayıp anlamamasının bir önemi var mıydı?

"Bu tıpkı alkolden vazgeçmeye çalışmak gibi bir şey," diye devam ettim. "Çabalarsın, tekrar tekrar çabalarsın, ama daha işin başında, tökezleyip geri kayacağını kesinlikle bilirsin. İçine işlemiş, benliğinin derinliklerine yerleşmiş bu bilgiden utanç duyarsın; öyle sıcak, öyle içten, öyle rahatlatıcı bir utanç ki, içinin daha fazla utançla dolmasına neden olur. Bana, insanoğlunun duyabileceği utancın hiçbir sınırı yok gibi geliyor.

"Ama, insanın kendini öldürmesi de ne kadar zor! İnsan yaşa-

ma ne kadar sıkı sarılıyor! Bana göre, seni aşağı iten, son anda hareket geçip, karar vermeni sağlayan iradenden farklı, yabancı, daha önce hiç fark etmediğim bir şeydir. Tamamen farklı biri haline gelmek zorundasın. Ama kim? Adımımı gölgesine atmamı bekleyen kim? Orada onu bulacak mıyım?"

Saatim 10.20'yi gösteriyordu. "Geri dönmeliyiz."

Vercueil yavaşladı. "Eğer istediğin buysa, seni geri götürürüm. Ama, eğer istersen, devam edebiliriz. Tüm yarımadayı dolaşabiliriz. Güzel bir gün."

Şöyle yanıtlamam gerekiyordu: Hayır, beni hemen geri götür. Ama duraksadım ve bu duraksama anında da sözcükler içimde öldü.

"Burada dur," dedim.

Vercueil arabayı yolun kenarına çekti ve park etti.

"Senden bir ricam var," dedim. "Lütfen benimle alay etme."

"Rican bu mu?"

"Evet. Ne şimdi ne de daha sonra."

Omuz silkti.

Yolun aşağı tarafında kocaman bir odun yığınının yanında oturan pejmurde kılıklı bir adam vardı. Bize baktı ve uzaklaştı.

Zaman akıyordu.

"Sana daha önce annemle ilgili bir öykü anlatmıştım." diye başladım sonunda, daha yumuşak bir sesle konuşmaya çalışarak. "Küçük bir kızken, karanlıkta, yıldızların mı yoksa arabanın tekerleklerinin mi döndüğünü anlamaya çalışarak nasıl yattığının öyküsü.

"Yaşamım boyunca bu öykü aklımdan hiç çıkmadı. Eğer herbirimizin, bize kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi anlatan bir öyküsü varsa, işte benim öyküm de buydu. Bu öyküyü seçmiştim, ya da o beni seçmişti. O geldiğim yere, başladığım yere aitti.

"Gezintiye devam etmeyi isteyip istemediğimi sordun. Eğer olanaklı olsaydı, Eastern Cape'a, Outeniqua Mountains'e, Prince Alfred's Pass'ın zirvesindeki mola yerine kadar gitmek isterdim. Haritaya bile ihtiyacımız olmazdı, önce kuzeye, sonra doğuya, güneşe doğru giderdik; geldiğimizi hemen anlardım.: O mola yerine, başlama yerine, göbeğimin bağlı olduğu yere, dünyaya ilk kez geldiğim yere. Orada, geçitin zirvesinde, geceyi, yıldızları ve yavaş yavaş hareket eden vagonun hayaletini beklemem için beni indirir, bırakıp giderdin.

"Ne var ki, gerçeği söylemek, gerekirse, harita olsun olmasın artık orayı bulamam. Neden? Çünkü, içimde bir şeyler kırıldı, bir arzu yitti. Bir yıl, hatta bir ay önce her şey daha farklı olabilirdi. İçimden, benden dünyadaki belirli bir noktaya doğru akan bir arzu belki de duyabileceğim en derin arzu bana yol gösterecekti. Orada diz çöküp, *bu benim annem, bana yaşam veren şey işte bu* , derdim. Kutsal bir yer, bir mezar olarak değil, ama bir yeniden doğuş yeri olarak kutsal: Dünyanın ötesinde ebedi bir yeniden doğuş.

"Ama, artık bu arzu, rahatlıkla aşk olarak tanımlanabilir, benden uzaklaştı. artık bu toprağı sevmiyorum. İşte bu kadar basit. Hadım edilmiş bir adam gibiyim. en olgun çağında hadım edilmiş. Başına böyle bir şey gelen bir adam için, yaşamın neye benzeyeceğini hayal etmeye çalışıyorum. Onu, bir zamanlar sevdiği şeylerin önünde, henüz çok taze olan anılarıyla, onları hâlâ sevmesi gerektiğini bilerek, ama artık bu sevginin hiçbir zaman doruğuna ulaşamayacağını düşünerek dururken hayal ediyorum. Aşk: Anıları arasında eski duygularını el yordamıyla aramaya çalışarak, kendi kendisine, bu nasıl bir şeydi acaba, diye soracaktı. Ancak, artık her şeyde bir boşluk, bir soğukluk, bir yavanlık bulacaktı. Bir zamanlar sahip olduğum şeylere ihanet edildi diye düşünecek ve bütün dikkatini toplayarak bu ihanetin verdiği şiddetli acıyı hissetmeye çalışacaktı. Ama, duygularında hiçbir şiddet, keskinlik, şevk bulamayacaktı. Her şey şiddetini, canlılığını yitirmiş olacaktı. Bunlar yerine, uyuşukluğa, ilgisizliğe ve kayıtsızlığa doğru hafif, ama sürekli bir sürükleniş hissedecekti. *Kayıtsızlık*, diyecekti kendi kendine, bu keskin sözcüğü teleffuz ederek, ama bu sözcüğün keskinliğini anlamayı bile başaramayacaktı. Bir bulanıklık, bir körlük hissedecekti. Her şey bir boşluğa doğru uzaklaşıyor diye düşünecekti; bir hafta, ya da bir ay içinde her şeyi unutup, lotüs-yiyicilerin arasına karışacak, kendini gayesiz bir akıntıya kaptıracak, son bir çabayla bu sürüklenişin acısını hissetmeye çalışacak, ama tek hissedebildiği şey, basit, hafif, gelip geçici bir üzüntü olacaktı.

"Yeteri kadar dürüst davranıp davranmadığımı bilmiyorum, Mr. Vercueil. Bir çözüm bulmak için, bir karara varmak için konuşuyorum, verdiğim karara sadık kalmaya çalışıyorum, ama başaramıyorum. Boğulduğumu, işin içinden çıkamadığımı itiraf ediyorum. Burada, yanında oturuyor ve boğuluyorum."

Vercueil kapıya yaslandı. Köpek hafif hafif sızlanıyordu. Ayaklarını koltuğun başına dayamış, yola doğru bakıyor ve tekrar hareket etmemizi istiyordu. Bir dakika geçti.

Vercueil ceketinin cebinden bir kutu kibrit çıkarttı ve bana uzattı. "Bunu şimdi yap," dedi.

"Neyi?"

"Onu."

"Bunu istediğine emin misin?"

"Onu şimdi yap. Ben dışarı çıkarım. Yap, burada, şimdi."

Ağzının köşesinde tükürük kabarcıkları vardı. Çıldırmış olmalı, diye düşündüm. Onun için herşeyi söylemek mümkündü: Vahşi, kaba, çılgın, çılgın bir köpek.

Kibrit kutusunu salladı. Odun yığınının yanındaki adamı göstererek, "Şu adamdan mı rahatsız oluyorsun?" deki. "O karışmaz."

"Burada olmaz," dedim.

"Chapman's Peak'a gidebiliriz Eğer istersen arabayla oradan aşağı atlayabilirsin."

Tıpkı, bir arabanın içinde seni iğfal etmeye çalışan ve direndiğin için hırçınlaşan bir adamın tuzağına düşmüş gibi. Tıpkı, birden genç kızlığın en berbat günlerine geri dönmek gibi.

"Artık eve dönebilir miyiz?"

"Bunu yapmak istediğini sanıyordum."

"Hiçbir şey anlamıyorsun."

"Sanırım yola kadar itmemi istiyorsun. Seni iterim."

Hout Bay'daki otelin önünde arabayı tekrar durdurdu. "Bana biraz para verir misin?"

Ona on randlık bir banknot verdim.

Lisanssız içki satan bir yere girdi ve kahverengi kâğıda sarılmış bir şişeyle döndü. "Biraz iç," dedi ve şişenin kapağını açtı.

"Hayır, teşekkür ederim. Brandy sevmem."

"Bu brandy değil, ilaç."

Bir yudum aldım ve aksıra öksüre yutmaya çalıştım; sanki dişlerim yerinden oynamıştı.

"Yutmaya çalışma, ağzında tut."

İkinci bir yudum aldım ve ağzımda tuttum. Dilim damağım kavruldu, sonra alıştım. Yuttum ve gözlerimi kapattım. İçimde bir şey

kalkmaya başladı: Bir perde, bir bulut. O halde, bu muydu, diye düşündüm? Hepsi bu kadar mıydı? Vercueil'in gösterdiği yol bu muydu?

Arabayı çevirdi, tekrar tepeye doğru sürdü ve körfezin en yüksek noktasındaki bir piknik yerinde park etti. İçti ve şişeyi tekrar bana uzattı. Korka korka içtim. Her şeyin üzerine çöken gri sis perdesi, gözle görünür biçimde açılmaya başladı. Nasıl oldu bilmiyorum, ama harika bir şey: Gerçekten bu kadar basit miymiş -yaşamın ya da ölümün önemlerini birden yitirişleri?

"Son olarak eklememe izin ver." dedim; "Böyle çılgınca davranmamın nedeni, son durumum, hastalığım değil, tamamen farklı bir şey."

Köpek huysuzlanmaya başlamıştı. Vercueil şuursuzca elini ona doğru uzattı; köpek parmaklarını yalamaya başladı.

"Florence'in oğlu perşembe günü vuruldu."

Başını salladı.

"Cesedini gördüm." diye devam ettim, bir yudum daha içerek; bir yandan da düşünüyordum: Acaba, içtikçe iyice gevezeleşecek miyim? Tanrı korusun! Acaba ben gevezeleştikçe, Vercueil de gevezeleşir mi? O ve ben, ikimiz de alkolün etkisi altında, bu küçük arabanın içinde hiç durmadan konuşur muyuz?

"Çok sarsıldım. *Yas tuttuğumu* söyleyemem, çünkü bu sözü kullanmaya hakkım yok, bu onun halkının hakkı. Ama yine de, nasıl ifade etmeliyim, altüst oldum. Bu, onun ölülüğüyle, ölü ağırlığıyla ilgili bir şey. Sanki ölüm, onu daha ağırlaştırmıştı, kurşun ya da barajların dibinde toplanan kalın, ağır, yoğun çamur, balçık gibi. Sanki ölürken verdiği son nefesle birlikte bütün hafifliği uçup gitmişti. Şimdi bütün ağırlığıyla üzerimde yatıyor. Basmadan, sadece uzanmış.

"Tıpkı, kanlar içinde sokakta yatan arkadaşı gibi. Aynı ağırlık. Ağır kan. Kanın akışını durdurmaya çalışmıştım. Ne kadar çok kan! Eğer, akan kanın hepsini toplayabilmiş olsaydım, kovayı kaldırmaya gücüm yetmezdi. Tıpkı kurşun dolu bir kovayı kaldırmaya çalışmak gibi.

"Daha önce hiç ölü bir siyah görmemiştim, Mr. Vercueil. Her gün ölüyorlar, biliyorum, ama hep başka yerlerde. Gördüğüm ölüler hep beyazdı ve yataklarında ölmüşlerdi; yataklarında, kuru, hafif, tüy gibi. Çok iyi yanarlar, bundan eminim, geriye süpürülecek çok az bir kül kalır. Kendimi yakmayı neden kafama koyduğumu bilmek ister

misin? Çünkü ben çok iyi yanarım.

"Oysa bu insanlar, Bheki ve diğerleri, yanmazlar. Bu, kurşun ya da demir parçalarını yakmaya çalışmak gibi bir şey olurdu. Sadece kenarlarının, köşelerinin keskinliğini yitirirler, ancak alevler çekildikten sonra hâlâ oradadırlar, her zamanki kadar ağır. Eğer onları oldukları yerde yeteri kadar bırakırsanız batmaya başlarlar, santim santim, ta ki toprak onları örtünceye kadar. Ancak daha fazla batmazlar. Orada kalırlar, hemen yüzeyin altında. Eğer, toprağı biraz fazla eşelerseniz onları görebilirsiniz: Yüzler, ölü gözler, açık, kum dolu."

"İç," dedi Vercueil, şişeyi uzatarak. Yüzü değişmeye başlamıştı, dudakları kabarmış, şişmişti, ıslaktı, gözleri kaymıştı. Tıpkı eve getirdiği kadın gibi. Şişeyi aldım ve kolumla ağzını sildim.

"Şunu iyice anlaman gerekiyor, sana anlatmaya çalıştığım bu altüst oluş, sadece bana ait bir şey değil. Aslında kesinlikle kişisel değil. Bheki'yi çocukluğundan beri severdim, ama kendisine çizdiği yoldan hiç hoşnut olmadım. Ondan başka türlüsünü beklerdim. O ve yoldaşları artık çocukluk dönemini geride bıraktıklarını söylüyorlar. Tamam, artık çocuk olmayabilirler, peki ne oldular? Gülmeyi ve eğlenmeyi hor gören asık suratlı küçük puritenler.

"O halde neden kendimi onun için yas tutmak zorunda hissediyorum? Çünkü onun yüzünü gördüm. Ölümüyle yüzü tekrar bir çocuk yüzüne dönüşmüştü. Son anında; taş fırlatma ve ateş etmenin bir oyun olmadığı kafasına dank ettiği; ayaklarını sürüye sürüye üzerine doğru gelen bir dev, tekrar marş söylemesin ve slogan atmasın diye koca pençesiyle ağzına kum doldurduğu; aksırıp öksürerek boğazındaki tıkacı çıkartmaya çalıştığı, ama artık soluk alamadığı, ucunda hiçbir ışık olmayan uzun ve karanlık bir geçitin sonuna geldiği zaman yüzündeki maske çocuk safiyetinin tüm şaşkınlığıyla düşmüş olmalıydı.

"Şimdi bu çocuk toprağa gömülecek ve biz onun üzerinde yürüyeceğiz. Bırak anlatayım; bu toprağın, bu ülkenin, bu Güney Afrika'nın üzerinde her yürüyüşümde siyah yüzlerin üzerinde yürüyormuş gibi bir hisse kapılıyorum. Onlar birer ölü, ama ruhları hâlâ onları terketmemiş. Orada bütün ağırlıkları ve boyun eğmezlikleriyle yatıyorlar, ayaklarımın üzerlerinden geçmesini bekliyorlar, gitmemi bekliyorlar, tekrar ayağa kalkmayı bekliyorlar. Toprağın hemen altında milyonlarca demir parçası yatıyor. Demir çağı dönüşünü bekliyor.

"Belki, şu anda perişan bir halde olduğumu ama zamanla düzeleceğimi düşünüyorsun. Ucuz gözyaşları, diye düşünüyorsun, duygusal gözyaşları, bugün buradalar, yarın giderler. Evet, haklısın, geçmişte de kendimi perişan hissettiğim zamanlar olmuştu, daha beteri olamayacağını düşünmüştüm, ama daha beteri de geldi, dayanılmazdı, ama üstesinden geldim, ya da geldiğimi sandım. İşte bütün sorun da burada! Utançtan mahvolmamak için hep daha kötüsüne dayandığım, hep düzeldiğim bir hayatı yaşamak zorunda kaldım. Artık *dayanmaya, düzelmeye* dayanamıyorum, düzelemiyorum. Eğer bu kez de düzelirsem, bir daha asla düzelme şansım *olmayacak*. Kendimi toparlayabilmek, yeniden doğmak için bu kez düzelmeyeceğim."

Vercueil şişeyi uzattı. Şişe boşalmak üzereydi. Elini ittim. "Daha fazla içmek istemiyorum."

"Devam et. Yeni bir şans için iç."

"Hayır!" Çakırkeyifliğimin de etkisiyle, içimden onun kabalığına, çiğliğine ve kayıtsızlığına karşı bir öfke alevlendi. Burada ne arıyordum? Bu tükenmiş arabanın içinde, Büyük Depresyon'un *Platteland*'ından sürülmüş yaşlı mültecilerden bile daha düşkün görünüyor olmalıydık. Tek eksiğimiz, hindistan cevizi liflerinden bir döşek ve arabanın çatısına bağlı bir tavuk kümesi. Şişeyi elinden çekip aldım; ama onu dışarı atmak için camı açmaya uğraşırken, kolumu yakaladı ve bileğimi bükerek şişeyi zorla elimden aldı.

"Defol arabamdan!"

Giderken kontak anahtarını aldı. Köpek de onun peşinden dışarıya atladı. Gözümün içine baka baka anahtarları çalıların içine fırlattı, sonra elinde şişesiyle kasıla kasıla tepeden aşağıya, Houdbay'a doğru yürümeye başladı.

Öfkeden kudurmuş bir halde bekledim, ama dönmedi.

Dakikalar geçti. Yoldan ayrılan bir araba hemen yanıma yanaştı. Radyosunun sesi dışarıya kadar taşıyordu, gürültülü ve metalik bir müzik. Bütün bu gürültü patırtı ve içinde denizi seyredebilen iki insan. Güney Afrika ve onun yeni nesli. Arabadan çıktım ve pencerelerine vurdum. Adam başını çevirdi ve anlamsız bir bakışla bana baktı, bir şeyler çiğniyordu. "Radyonun sesini biraz kısabilir misiniz?" Düğmeyle oynadı ya da oynarmış gibi yaptı, ancak seste hiçbir değişiklik olmadı. Tekrar vurdum. Camın ardından ağzında bir şeyler geveledi,

sonra bir toz bulutu içinde hızla geri gitti ve arabayı alanın öbür ucuna park etti.

Vercueil'in fırlattığı anahtarları bulmak için bütün çalılığı aradım, ancak bulamadım. Bir süre sonra öteki araba harekete geçti, park yerinden ayrılırlarken kadın döndü ve bana baktı. Pek de sevimsiz olmayan bir surat, ama çirkin: Sıkıntılı, boğuluyormuş gibi bir ifade ve pul pul kabarmış bir ten; sanki ışıktan, havadan, yaşamın bütün canlılığıyla ona çarpmasından korkuyor. Aslında bir yüz de değil, bir ifade; ama hep ona, onlara ait olması şartıyla takınılmış bir ifade. Dünya ile benliklerini ayıran zarın kalınlaşması: Gittikçe yoğunlaşan ve kalınlaşan bir zar. Evrim, ama tersine doğru bir evrim. İlk denizlerin derinliklerindeki balıklar (bunu bildiğine eminim) derilerinde ışığın dokunuşlarına duyarlı lekeler geliştirdiler, zamanla bu lekeler göze dönüştü. Şimdi, Güney Afrika'da, gözlerin tekrar bir sis perdesiyle örtüldüğü, üzerlerinin pullarla kaplandığını görüyorum; öncüler, kolonistler tekrar derinliklere dönüşü hazırlıyorlar.

Acaba beni davet etsen gelir miyim? Kendimi güçsüz hissettiğim zamanlarda hep senin merhametli kollarına sığınmak istiyorum. Bu isteğe karşı koymayı başarabildiğim için ikimiz de çok şanslıyız! Senin eski dünyadan gelip boynuna dolanacak bir albatrosa ihtiyacın yok; ve ben Güney Afrika'dan kaçıp kollarına atılmayı gerçekten ister miyim? Kendi gözlerimin üzerini kaplayan pulların kalınlaşıp kalınlaşmadığını nasıl anlayabilirim? Ya arabadaki kadın: Belki de giderlerken bana bakıp arkadaşına, "Ne ekşi suratlı bir yaratık! Ne boğucu bir surat!" demişti.

Kaldı ki; tüm gövdesi kurt yenikleriyle dolu, delik deşik olmuş bu gemi, her yanından su alıp, batmaya başladığında, ceplerini elmaslara doldurup, dünyanın daha kuytu köşelerine sığınmaya hazırlanan bu tenis oyuncuları, dolandırıcılar ve generaller çetesiyle birlikte sıvışma hiç de onurlu bir davranış olmaz. General G., Bakan M., Paraguay'daki sığınaklarında, güney gökleri altında, kömür ateşi üzerinde bifteklerini kızartıyorlar, kokanalarıyla birlikte biralarını yudumluyorlar, eski ülkelerinin şarkılarını söylüyorlar, uykularında geçmişe dönüyorlar ve o eski büyük günlerin rüyasını görüyorlar; torunları ve önlerine kavuşturdukları ellerinde şapkaları, saygıyla başuçlarında bekleyen yanaşmaları. Paraguay'ın Afrikanerleri, kasvetli diasporalarında Pata-

gonya'nın Afrikanerlerine katılıyorlar. Yüzlerinden kan damlayan koca göbekli adamlar, şişko karıları, oturma odalarının duvarlarını süsleyen silah koleksiyonları ve Rosario'daki cephane sandıkları; öğleden sonralarını Barbie ve Eichmann'ın kızları ve oğullarıyla birlikte geçiriyorlar: Azgın boğalar, zorbalar, gangsterler, katiller, işkenceciler - ne çete!

Üstelik, çok yorgunum. Her türlü nedenin ötesinde bir yorgunluk, içinde yaşadığım çağa karşı zırh olarak kullandığım bir yorgunluk; gözlerimi kapatıp uyumak için can atıyorum. Ölüm, sonuçta, yorgunluğun erişebileceği en son noktaya bir yükseliş değil de nedir?

Son telefon konuşmamızı hatırladım. "Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sormuştun. "Yorgun ama iyiyim," demiştim. "Yavaş yavaş alışıyorum. Florence her zamanki gibi evin temel direği ve bahçeye yardım eden yeni biri var." "Çok memnun oldum," demiştin, canlı Amerikan şivenle. "İyice dinlenmeli ve eski günlere kavuşmak için enerji toplamalısın."

Telefonun bir ucunda annesi, diğer ucunda kızı. Burada geceyarısı, orada öğlenin ortası. Burada kış, orada yaz. Yine de bağlantı o kadar güçlü ki sanki yan odadasın. Sözcüklerimiz parçalara ayrılıyor, gökyüzünü aşıyor ve tekrar birleşiyor, kusursuz biçimde. Seni bana bağlayan artık o eski denizaltı kablosu değil, etkili, güçlü, soyut, göğü aşan bir bağlantı; artık düşüncelerimiz birbirine bağlanıyor; sözcükler değil, aramızda akan canlı soluklarımız değil, sözcüklerimizin düşüncesi, soluğumuzun düşüncesi, kodlanıyor, aktarılıyor, tekrar kodlanıyor. Sonunda sen, "İyi geceler anne," ben, "Hoşçakal canım, aradığın için teşekkür ederim," demiştim. *Canım* derken sesim, sana olan sevgimin bütün yoğunluğunu taşıyordu, bu aşkın hayaletinin uzayın soğuk boşluğuna dayanması ve sana ulaşması için dua ediyordum.

Telefonda, sevgi vardı, ama gerçek yoktu. Bu mektupta (ne uzun bir mektup!) sevgi ve gerçek bir arada. Her *sen* yazışımda kalemim titriyor ve St. Elmo'nun ateşi gibi çırpınıyor; benimle birliktesin, ama benimle birlikte olan sen, bugün Amerika'da olan değil, buradan ayrılan değil, senin daha derin ve hiç değişmeyen bir biçimin: Bir sevgili ve asla ölmeyecek. Ruhuna hitap ediyorum, çünkü bu mektup tamamlandığında ruhum bedenimden ayrılacak ve seninle birlikte olacak. Tıpkı kozasından çıkıp, kanat çırpmaya başlayan bir pervane gibi;

bu mektubu okurken gözüne çarpacağını umut ediyorum: Ruhum daha uzaklara uçabilmek için kendisini okuyor olacak. Beyaz bir pervane, ölüm döşeğinde yatan bedenin ağzından çıkan bir hayalet. Hastalığa karşı verdiğim bu mücadele, bu günlerin karamsarlığı, kendimden tiksinişim, bocalayışım ve bütün bu abuk sabuk sayıklamalarım; hepsi bu başkalaşımın, kendimi bu ölü kabuktan kurtarma çabamın birer parçası. (Houdbay'la ilgili bölüme ek: Vercueil, sarhoş ve kötü bir durumda döndü, anahtarları buldu, beni eve götürdü; işin doğrusunu söylemek gerekirse, belki de onu köpek geri getirdi.)

Peki sonra, ölümden sonra? Hiç korkma, sana musallat olmayacağım. Geceleri beyaz bir pervanenin içeri girerek senin ya da çocuklarından birinin alnına konmasına engel olmak için kapıyı bacayı kapatmana gerek kalmayacak. Sen bu mektubun son sayfasını da okuyup bitirdiğinde, bu pervane yanağına hafifçe dokunacak ve sonra ebedi yolculuğuna kanat çırpacak. Seninle birlikte kalan ruhum olmayacak, ama ruhumun özü, soluğum, bu sözcüklerle titreyen hava, kalemimin şu anda parmaklarımın arasında tuttuğun kâğıdın üzerindeki sözcükleri yazarken oluşturduğu dalganın soluk izi olacak.

Kendimden ayrılmak, senden ayrılmak, hâlâ yaşayan anılarla dolu bu evden ayrılmak: Zorlu bir görev, ama öğreneceğim. Elbette müzikten de. Ama, müziği yanımda götürebilirim, çünkü o içime işledi, ruhumun derinliklerine girdi. Matthew Passion'un aryaları, ruhuma girdi ve binlerce bağla bağlandı, hiç kimse, hiçbir şey onu oradan söküp atamaz.

Eğer Vercueil bu mektubu göndermezse, bunları asla okuyamayacaksın. Varlığından bile haberin olmayacak. Bu gerçek hiçbir zaman bir bedene bürünmeyecek; benim gerçeğim; bu günleri, burada nasıl yaşadığım.

O halde Vercueil'le, Vercueil üzerine bir bahse girmiş olmuyor muyum?

Bu, güven üzerine, görev ve sorumluluk duygusu üzerine bir bahis. Paketi postaneye götürüp, teslim etmek çok kolay bir iş. O kadar kolay ki, neredeyse hiçbir şey. Paketi götürmekle götürmemek arasındaki fark bir tüy kadar hafif. Eğer, en küçük bir sorumluluk kırıntısı, dürüstlük, minnettarlık, merhamet kalmışsa, kesinlikle götürecektir.

Ama ya götürmezse?

Götürmezse, dürüstlük, sorumluluk ve güven kalmamış demektir; o zaman bize, hepimize, bu hiçbir şeye layık olmayan insanlara düşen şey bir çukura atlamak ve gözden kaybolmaktır.

Vercueil'e güvenemediğim için güvenmek zorumdayım.

Ruha konukseverlik göstermeyen bir zamanda, bir ruhu canlı tutmaya çalışıyorum.

Bir yetime, bir yoksula, aç bir insana sadaka vermek kolaydır. Yüreği acılarla katılaşmış birine vermek zor (Florence'i kastediyorum). Ama en zoru Vercueil'e sadaka vermek. Ne verirsem vereyim, verdiğim için beni bağışlamaz. Onda ne hayırseverlik ne de bağışlama var. (*Hayırseverlik? Bağışlama?* derdi Vercueil.) Hayırseverlik gütmeden verdiğimi, bağışlamadan alması; sevgisizliğe hizmet etmekten başka bir işe yaramaz. Çorak toprağa düşen yağmur damlaları gibi.

Eğer daha genç olsaydım, ona kendimi verirdim. Yanlış olmakla birlikte bu da bir verme tarzı. Ama, şimdi ellerine bedenim yerine tüm yaşamımı teslim ediyorum. Bu, benim yaşamım; bu sözcükler, sayfanın üzerinde dolaşan yengecin ayak izleri. Bu sözcükler, sen onları okurken -eğer onları okursan- içine girecekler ve tekrar soluk almaya başlayacaklar. Eğer istersen, onlarla yaşam bulacak, yaşamımı onlarla sürdüreceğim. Bir zamanlar sen benim içimde yaşadın ve yine bir zamanlar ben annemin içinde yaşamıştım; o hâlâ benim içimde yaşıyor ve ben ona doğru yükselirken, ancak senin içinde yaşayabilirim.

Yaşamımı nakletmesi için Vercueil'e teslim ettim. Vercueil'e güvenmediğim için Vercueil'e güveniyorum. Onu sevmediğim için seviyorum. Rüzgârda sallanan güçsüz bir kamış olduğu için ona yaslanıyorum.

Ne söylediğimin farkındaymışım gibi görünebilirim, ama inan bana, değilim. Ta başından beri onu garajın arkasındaki mukavvadan evinde uyurken bulduğumdan beri, hiçbir şey anlamıyorum. Kendimi hep gittikçe kararan bir geçitte yürür gibi hissediyorum. Sana doğru ilerlediğimi hissediyorum; yazdığım her sözcükle sana biraz daha yakınlaştığımı hissediyorum.

Günlerden beri korkunç bir soğuk algınlığının pençesinde kıvranıyorum; artık göğsüme iyice yerleşti ve dakikalarca devam edip, beni soluksuz bırakan kuru, boğuk bir öksürüğe dönüştü, tükenmiş bir haldeyim.

Sadece hastalığımın verdiği acıya dayanmak zorunda kaldığım sürece idare edebiliyorum; bu acıyla, onu hiç aklıma getirmeyerek, sanki benim dışımda bir şeymiş gibi davranarak baş edebiliyorum. Bu acıyı çeken ben değilim, diyorum kendi kendime: Başka biri, benimle aynı yatağı paylaşan başka bir beden. Bu hileyle, onu kendimden uzak tutuyor, başka bir yere gönderiyorum. Ama bu hile işe yaramaz ve acı bana ait olduğunu ısrarla hatırlatmaya devam ederse, yine de bir biçimde ona dayanmayı başarıyorum.

(Acı dalga dalga yükseldiği zaman, hilemin Zeeland'ın bentleri gibi, onu benden uzak tutacağından kuşkum yok.)

Ama artık, bu öksürük krizleri sırasında, kendimden uzaklaşmayı başaramıyorum. Zihnim ve bedenim çırpınan, boğulan garip bir yaratık oluyorum. Terör bu, haince bir terör! Ölüme giden yolda aşmak zorunda kaldığım bir başka uçurum. Öksürüğün en şiddetli anında, *"Bana neler oluyor? Her şey neden beni buluyor? Bütün bunlara layık mıyım? Haksızlık bu,"* diye düşünüyorum. Yüzkızartıcı bir zavallılık! Yol kenarında son nefesini veren bir köpek bile, *ama bu haksızlık*, diye düşünmez.

Yaşam, demişti Marcus Aurelius, bir güreşçi ustalığı gerektirir, dansçı değil. Ayaklarını sağlam basarak dayanmak zorundasın, küçük ve zarif adımlara ihtiyacın olmayacak.

Dün, güçlükle soluk alabilmeme karşın, alışverişe gitmek zorunda kaldım. Elimde paketlerle yorgun argın eve dönerken, şiddetli bir kriz geldi. Yoldan geçen çocuklar, bir lamba direğine sarılmış, aldıkları yerlere saçılmış bu yaşlı kadına bakmak için durdular. Bir yandan öksürürken, bir yandan da elimi sallayarak gitmeleri için işaret etmeye çalıştım. Ne hale geldiğimi düşünmek bile istemiyordum. Arabayla geçen bir kadın, yavaşladı ve "İyi misiniz?" diye seslendi. Soluğum kesik kesik çıkıyordu, güçlükle "Alışverişe çıkmıştım," diyebildim. Duymadı, kaşlarını çatıp, başını iyice uzatarak, "Ne?" dedi. "Hiçbir şey!" diye bağırdım. Gitti.

Giderek çirkinleşiyoruz, kendi iyiliğimizi düşünmeyi bile bece-

remiyoruz! Güzellik kraliçeleri bile asabi, huysuz ve çirkin suratlı. Çirkinlik: Kendini tende dışa vuran ruh değil de nedir?

Geçen gece en kötüsü oldu. Uyku ilacının etkisiyle zihnim karmakarışık yatarken, dışarıda bu tatsız uyuşukluğu iyice çekilmez hale getiren ve beynimi oyan bir havlama başladı. Durmak bilmedi; sürekli, insafsız ve biteviye devam eden mekanik bir ses. Neden Vercueil onu durduramıyor?

Merdivenlerden inmeye cesaret edemedim. Üzerimde sabahlığım ve ayağımda terliklerimle balkona çıktım. Hava soğuktu, hafif bir yağmur çiseliyordu. "Mr. Vercueil! Bu köpek niye havlıyor? Mr. Vercueil!"

Havlama kesildi, ama yine başladı. Vercueil ortalarda görünmüyordu.

Yatağa geri döndüm, ama uyumayı başaramadım, havlama güm güm beynimin içinde ötüyordu.

İşte yaşlı kadınlar böyle düşüp kalçalarını kırıyorlar, diye uyardım kendimi. İşte onlara böyle tuzaklar kuruluyor, işte o tuzaklara böyle yakalanıyorlar.

Trabzanı iki elimle birden sımsıkı kavrayarak yavaş yavaş aşağıya indim. Mutfakta biri vardı, ama bu Vercueil değildi. Her kimse, pek de kendini gizlemeye çalışmıyordu. Tanrım, Bheki! Bütün tüylerimin diken diken olduğunu hissettim. Kapısı açık duran buzdolabından yayılan garip ışık altında duruyordu, alnındaki mermi yarası sargı beziyle sarılmıştı.

"Ne istiyorsun? Yiyecek mi arıyorsun?"

Tam karşımda duran silüet konuştu: "Bheki nerede?"

Sesi, Bheki'ninkinden daha tok ve kalındı. Bheki değilse, o halde kimdi? Kafamı toplamaya çalışarak bir isim aradım.

Buzdolabının kapısını kapattı. Artık karanlıktaydık. "Mr. Vercueil!" Köpek sürekli havlıyordu. "Komşular gelecek," diye fısıldadım.

Yanımda geçerken omuzlarımız birbirine sürtündü. Korkuyla kaçmaya hazırlandığım sırada kokusunu aldım ve kim olduğunu anladım.

Kapıya vardığında, köpeğin havlaması iyice şiddetlendi, sanki çıldırmıştı.

"Florence artık burada kalmıyor." Işığı yaktım.

Üzerindekiler kendi elbiseleri değildi. Ya da yeni bir modaya göre giyinmişti. Ceketi oldukça iri birine aitmiş gibi görünüyordu ve pantolonu da çok uzundu. Ceketin bir kolu boşta sallanıyordu.

"Kolun nasıl oldu?"

"Kolunu hareket ettirmemen gerekiyor?"

"Kapıdan uzaklaş."

Kapıyı açtım. Köpek heyecanla atladı. Burnuna vurdum. "Sus bakayım!" Sesi kesildi ve inlemeye başladı. "Sahibin nerede?" Kulaklarını oynattı. Kapıyı kapattım.

"Burada ne arıyorsun."

"Bheki nerede?"

"Bheki öldü. Geçen hafta sen hastanedeyken öldürüldü. Onu vurdular. Hemen öldü. Bisiklet olayından bir gün sonra."

Dudaklarını yaladı. Bakışlarında bir kararsızlak ve köşeye kıstırılmışlık havası vardı.

"Bir şeyler yemek ister misin?"

Başını salladı. "Para. Hiç param yok. Otobüs için gerekli."

"Sana para vereceğim. Ama önce nereye gideceğini öğrenmek istiyorum?"

"Eve gitmeliyim."

"Gitme, seni uyarıyorum. Bunu söylerken çok ciddiyim. Çünkü Flatlar'da olup biten her şeyi gördüm. Her şey normale dönünceye kadar oradan uzak dur."

"İşler hiçbir zaman normale dönmeyecek..."

"Lütfen! Ne söyleyeceğini biliyorum, seninle tartışmaya ne zamanım ne de niyetim var. Ortalık yatışıncaya kadar burada kal. Senin için en iyisi burada kalmak. Neden hastaneden ayrıldın?Taburcu mu oldun?'

"Evet. Taburcu oldum."

"Üzerindeki elbiseler kimin?"

"Benim."

"Hayır, bunlar senin elbiselerin değil. Onları nereden aldın?"

"Benim elbilelerim. Onları bir arkadaşım getirdi."

Yalan söylüyordu. Ve tüm on beş yaşındakiler gibi iyi yalan söyleyemiyordu.

"Otur. Önce bir şeyler ye, sonra gidip bir güzel uyu. Ne yapacağına sabah karar verirsin."

Çay yaptım. Varlığımın farkında bile değilmiş gibi davranarak, oturdu. Anlattıklarına inanmayışım onu hiç rahatsız etmemiş gibiydi. Ona inanıp inanmamam umurunda bile değildi. Neye istersem ona inanabilirdim. Benim hakkımda ne düşünüyordu? Gözünde bir değerim var mıydı? Bu tür şeyler üzerinde düşünmek gibi bir alışkanlığı var mıydı? Hayır, Bheki'yle kıyaslanınca, o fazla düşünmeyen, basit, sıradan ve hayal gücünden yoksun bir tipti. Ama o yaşıyordu, Bheki ise ölmüştü. Canlı, neşeli, yaşam dolu olanlar vuruluyor, geriye duygusuz, ruhsuz olanlar kalıyor. Bheki becerikli, zeki ve tez canlıydı. Ondan hiç korkmamıştım; ya bu çocuktan, pek emin değilim. Önüne bir sandviç ve bir fincan çay koydum. "Ye, iç." Hiçbir harekette bulunmadı. Başını kollarına dayamış, derin bir uykuya dalmıştı. Yanağına dokundum. "Uyan!" Sıçrayarak uyandı, doğruldu, sandviçten bir lokma ısırdı ve hızlı hızlı çiğnemeye başladı. Birden çiğnemeyi bıraktı. Henüz lokması ağzındayken, yorgunluktan bitkin bir halde masaya yığılıp kaldı. Sandviçi elinden aldım. Başları sıkışınca hemen bir kadına koşuyorlar. Florence'in odasına geldiğimizde kendini biraz daha toparlamıştı. "Bisiklet," diye mırıldandı.

"Emniyette. Onu sakladım. Yalnız, tamir edilmesi gerekiyor. Mr. Vercueil'e bir bakması için rica ederim."

Bir zamanlar senin ve benim yuvamız olan bu ev, işte bu şekilde, bir mülteci evi, bir geçiş yeri haline geldi.

Sevgili çocuğum, kafam karmakarışık, sersem gibiyim. Sanki bir sisin içindeyim. Nerede hata yaptım? Vakit çok geç ve ben kendimi nasıl koruyacağımı, bütün bunlarla nasıl başedeceğimi bilmiyorum. İşe, sana duygularımı itiraf etmekle başlayabilirim. Sorarım sana, nerede yanlış yaptım? Eğer, onu tıpkı bir örümcek gibi şişeye koyup, incelemen için sana gönderebilsem, hiç durmayacağım. Ama o bir sis gibi, hem her yerde hem hiçbir yerde. Ona dokunamıyorum, onu yakalayamıyorum, bir isim bile veremiyorum. Acele etme; yavaş yavaş, istemeye istemeye de olsa, başlıyorum. İlk olarak: Bu çocuğu, Florence'in yatağında yatan bu çocuğu sevmiyorum. Seni seviyorum, ama onu sevmiyorum. İçimde ona karşı en ufak bir sevgi kırıntısı bile yok.

Evet biliyorum, hiç de sevilecek bir tip değil, diyeceksin. Ama

onun sevimsiz bir tip olmasında, senin de payın yok mu?

Ben kendi adıma bunu inkâr etmiyorum. Ama aynı zamanda buna inanmıyorum. Kalbim bir türlü onu benimsemiyor; işte bu kadar basit. Duygularım, onun gitmesini ve beni yalnız bırakmasını istiyor.

İşte ilk itirafım. Bu halimle, bu çirkin halimle ölmek istemiyorum. Bu halimden kurtulmak istiyorum. Nasıl kurtulacağım? Yapmak istemediğim şeyi yaparak. Atmam gereken ilk adımın ne olduğunu biliyorum. İşe, sevilemeyecek olanı sevmekle başlamalıyım. Örneğin, bu çocuğu sevmeliyim. Zeki, neşeli Bheki'yi değil, bu çocuğu. O bu nedenle burada. O kurtuluşumun bir parçası. Onu sevmeliyim. Ama onu sevmiyorum. Onu sevmediğim gibi, kendime rağmen sevebilecek kadar sevmek de istemiyorum.

Her yanımı saran bu sisin içinden bir türlü çıkamamamın nedeni, aslında bunu gerçekten isteyecek ve başaracak kadar güçlü bir yüreğimin olmaması değil mi? Buna bir türlü cesaret edememem değil mi?

Kalbimde sevgi yok, sevme isteği yok, ama en kötüsü sevgi isteği duymak için bir arzum da yok.

Ölüyorum, çünkü yüreğimde yaşama arzusu yok. Ölüyorum, çünkü ölmek istiyorum.

Şimdi ikinci itirafımı yapıyorum, ama henüz bundan pek emin değilim. Eğer onu sevmiyorsam ve sevmek de istemiyorsam, nasıl seni sevdiğimi söyleyebilirim, sana olan sevgim gerçek olabilir mi? Sevgi açlığa benzemez. O asla doymaz, doyumsuzdur. Eğer birini sevebiliyorsan, bir başkasını da sevebilirsin. Eğer seni seviyorsam, onu da sevmeliyim. Onu sevmiyorsam, seni de, belki, sevmiyorum.

Beni varmak istemediğim bir sonuca ulaştıran, kaçınılmaz ve kabullenilmesi çok güç bir mantık. Ama, eğer gerçekten istememiş olsaydım, başıma gelecekleri bile bile kendimi bu mantığın kollarına atar mıydım?

Bu uzun mektuba başlarken, onun bir gelgit gibi kabarma ve alçalmalarla ilerleyeceğini, derinlerden kopup gelen dalgalar hızla kabarır ve olanca güçleriyle çatlarken, ayın çekimi kadar güçlü bir çekimin bizi birbirimize çekeceğini düşünmüştüm. Kızının kanı annesini, kadın kadını çekecekti. Ancak, her geçen gün, ona yazdığım her yeni şey, onu biraz daha anlaşılmaz, biraz daha karmaşık ve biraz daha so-

yut bir hale getirdi; sanki yıldızlardan, uzayın boşluklarından gelen maddesiz, kansız, saydam bir varlık tarafından yazılmış gibi. Sevgimin kaderi bu mu olmalıydı?

Şu oğlan yaralandığı zaman kanı ne kadar çok, ne kadar şiddetli akmıştı. Bu kâğıdın üzerine akan kanım onunla kıyaslanınca ne kadar az. Büzülmüş, güçsüz bir yürekten pompalanıyor.

Daha önce de kandan söz etmiştim, biliyorum. Söz etmediğim bir şey kalmadı. Yazıyorum, ama kanım akmıyor; yine de yazmaya devam ediyorum. Bu mektup bir labirente dönüştü. Ve ben, bu labirentin içinde telaşla sağa sola koşturan, hep aynı çıkmazlara ve karanlık tünellere daldıkça sızlanan, duvarları tırmalayan; yorgun, usanmış ve çaresiz bir köpeğim. Neden yardım istemiyorum, neden tanrıya sığınmıyorum? Çünkü tanrı bana yardım edemez. Beni arıyor, ama bir türlü bana ulaşamıyor. Çünkü o da, bir başka labirente sıkışmış, bir başka köpek. Her yanı koklayarak birbirimizi arıyoruz. Ben kızgın bir dişi köpeğim. Tanrı erkek. Kokumu izliyor, beni bulmaktan ve sahip olmaktan başka bir şey düşünemiyor. Bir çıkmazdan ötekine koşup duruyor dişlerini gıcırdatıyor. Ama o da benim gibi kaybolmuş.

Rüya görüyorum, ancak rüyamda tanrıyı gördüğümden kuşkuluyum. Uykuya daldığımda, gözkapaklarımın ardında bir takım şekiller oynaşmaya başlıyor; çevrelerinde gri ya da kahverengi bir hale, kükürt rengi bir duman var. Uykumda *Borodino*'yu görüyorum: Sıcak bir yaz günü, öğle güneşinde kavrulan Rus bozkırlarını; her yerden dumanlar yükseliyor, kuruyan otlar tutuşmuş, tüm savaşma arzusunu yitirmiş iki düşman ordu güçlükle, ağır ağır ilerliyor, askerler sıcağın etkisiyle bitkin durumdalar, susuzluktan yanıyorlar, dehşet içindeler. Bu ölüm tarlasında, bu mezbahada kapana kısılmış, yüzbinlerce adam; bir deri bir kemik kalmışlar, ne yüzleri ne de sesleri belli. Her yanı kan ve kükürt kokan bu çorak bozkırda, geceler boyu kâh ilerleyip kâh geri çekilerek, umutsuz yürüyüşlerini sürdürüyorlar. Gözlerini yumar yummaz, işte böyle bir cehennemin içine yuvarlanıyorum.

Neredeyse bütün bunlara, içimde savaşan ordulara; şu kırmızı hapların Diconal'ın neden olduğuna inanacağım. Ancak, artık bu kırmızı haplar olmadan uyuyamıyorum.

*Borodino, Diconal**: Bu sözcükleri inceliyorum. Bir anagram mı? Anagram gibi görünüyorlar. Ama, neden ve hangi dilde?

---

*) Borodino: Herhangi bir dilde *come back* - geri dönüş için bir anagram. Diconal: *I call* - çağırıyorum.

Borodino uykusundan uyandığım zaman, göğsümün derinliklerinden gelen bir sesle haykırıyorum, ağlıyorum, öksürüyorum. Sonra sakinleşiyor ve kendimi, kendimle ilgili şeyleri düşünerek öylece yatıyorum. Benim odam, benim evim, benim yaşamım: Sanki hepsi birer taklit. Gerçeğe dönüyorum, tekrar tekrar gerçeğe dönüyorum, bir balina beni kusup karnından atıyor. Farkına varılmayan, davet edilmeyen, hiçbir hazırlık ya da tören yapılmayan, ama sürekli tekrarlanan bir mucize bu. Her sabah yeniden kusuluyorum, sahile fırlatılıyorum; yeni bir şans veriliyor bana. Peki ben ne yapıyorum, bu şansı nasıl kullanıyorum? Hiç kıpırdamadan kumların üzerinde yatıyor; geceyi, denizin kabarmasını, beni içine almasını ve tekrar balinanın karanlık karnına götürmesini bekliyorum. Kusurlu bir doğum: Tam sınırda bir yaratık, ne suda soluk alabiliyor ne de denizi terk edip karada yaşayabilecek gücü ve cesareti var.

Havaalanında, ayrılırken, bana sarılıp gözlerimin içine bakmış ve "Sakın beni çağırma, anne. Çünkü gelmeyeceğim." demiştin. Sonra da, bu toprağın tozlarını temizlemek için ayağını silkeleyip gitmiştin. Haklıydın. Yine de, yüzüm hep kuzeybatıya dönük kaldı, hep sana hoşgeldin diyebilmek, seni kucaklayabilmek istedim, hep bir gün yumuşayacağını ve bir yolunu bulup beni görmeye geleceğini umut ettim. Bu sarsılmaz iradende hayranlık verici olduğu kadar ürkütücü bir yan vardı; mektuplarında, açık konuştuğum için beni bağışla, yeteri kadar sevgi ya da en azından yaşamı sevme arzusu yoktu. Şefkatliydin, naziktin, benimle ilgileniyor ve benim için kaygılanıyordun, hatta zaman zaman duygularını paylaşacak kadar bana güveniyordun; ama her şeye karşın bu mektuplar, soğuk, yabancı ve giderek benden uzaklaşan birinin mektuplarıydı.

Bu bir suçlama mı? Hayır, ama bir yakınma, bir sitem, yürekten bir serzeniş. Bu uzun mektup, artık açıklayabilirim, bana dönmen için geceye, kuzeybatıya doğru bir sesleniş, bir çağrı. Gel ve çocukluğunda hep yaptığın gibi başını karnıma yasla, burnunu bir köstebek gibi çıktığın yere, yuvana göm. Bu mektupla sana gel, kendini benden uzaklaştırma diyorum. İşte üçüncü itirafım.

Eğer sen benden geldiğini söylersen, ben de balinanın karnından geldiğimi söylemek zorunda kalmam.

Çocuksuz yaşayamam. Çocuksuz ölemem.

Senin yokluğunda, acıyı taşıyor, acıyı yaratıyorum. Sen benim acımsın.

Bu bir suçlama mı? Evet. *J'accuse.** Seni, beni terk etmekle suçluyorum. Bu suçu rüzgâra savuruyorum, rüzgârın kanatlarına yükleyip, kuzeybatıya, sana yolluyorum. Acımı sana gönderiyorum. Sözcükler balinanın karnından gizemli bir biçimde dışarı kusuluyor. Kızım.

Geceyarısı Lifeline'a telefon ettim. "Ev servisi?" dedi bir kadın. "Stuttaforst'dan daha iyi bir ev servisi bulamazsınız. Meals on Wheels'i denemek ister misiniz?"

"Sizi hazır yemek için aramıyorum. Kendi yemeğimi pişirebilirim. Sadece biraz sebze göndermenizi istiyorum. Artık paketleri taşıyamıyorum."

"Bana numaranızı verirseniz, bir sosyal yadım uzmanının sabah sizi aramasını sağlarım."

Ahizeyi yerine bıraktım.

Son dörtnala geliyor. Yokuş aşağı inen birinin gittikçe hızlanacağını hiç hesaba katmamıştım. Tüm yolun hep aynı rahvan yürüyüşle gidileceğini düşünmüştüm. Yanlış, tamamen yanlış.

Sona ulaşan tüm yollarda küçültücü bir şeyler var; sadece bizi değil, ama kendimizi, insanlık hakkında sahip olduğumuz ideali küçülten. İnsanlar karanlık yatak odalarında, kir pas içinde, darmadağın, çaresizce yatıyorlar. İnsanlar yağmurun altında, çalıların içinde yatıyorlar. Bunu sen anlayamazsın. Vercueil anlar.

Vercueil yine ortadan kayboldu, ama köpeği burada. Zavallı Vercueil. Odysseus değil, Hermes değil, belki bir haberci bile değil.

Ya ben? Vercueil kendi sınavını başaramadı da, ben başardım mı? Kendimi "Yalancılar Meclisi" önünde yakma cesaretini gösterebildim mi? O anı binlerce kez gözümde canlandırdım, kalbim heyecanla çarpar, kulaklarım uğuldarken kibriti çakışımı, alevlerin ortasında şaş-

*) Suçluyorum.

kın, ama büyük bir hoşnutluk içinde oturuşumu, elbiselerimin hiç ses çıkartmadan yanışını ve soğuk mavi alevlerin yavaş yavaş yükselişini binlerce kez düşündüm. İnsanın yaşamını anlamlı kılması ne kadar kolaymış; son anda, kirpiklerim, kaşlarım tutuşmadan hemen önce şaşkınlıkla bunu düşünürdüm. Sonra gözlerim görmez olurdu. Ve artık hiçbir şey düşünemezdim. Geriye sadece acı kalırdı (her şeyin bir bedeli var).

Bu acı, acaba diş ağrısından daha mı şiddetli olur? Doğum sancısından? Kalçamın ağrısından? Doğum sancısının iki katındanda mı fazla olur? Onu dindirmek için kaç Diconal gerekir? Arabayı Hükümet Bulvarı'na doğru sürmeden önce, tam zincirin önünde, bir kutu Diconal yutsam, acaba hile mi yapmış sayılırım? İnsanın bilinci tamamen yerindeyken mi ölmesi gerekiyor? Ölümünü doğururken uyuşturulmamalı mı?

Gerçeği itiraf etmem gerekirse, birden ortaya çıkan bir dürtüyle verdiğim bu kararda, başından beri yanlış olan bir şey vardı, çok yanlış; bu dürtüye, duyduğum öfkenin mi, yoksa tükenişimin mi neden olduğunun hiç önemi yok. Eğer, haftalar ve aylar boyu, bir acı ve utanç arasında yatarak ölümü bekleyişim bile ruhumu kurtarmayacaksa, iki dakikada bir alev yumağı içinde ölüşüm neden kurtarsın? Neden yalanlar, yaşlı bir kadın kendini öldürdüğü için dursun? Yaşlı bir kadın kendini öldürdü diye bütün yalanlar duracak mı? Bu kimin yaşamını değiştirecek? Ve nasıl değiştirecek? Hep Florence aklıma geliyor. Eğer Florence, yanında Hope ve kucağında Beauty ile birlikte oradan geçseydi, acaba etkilenir miydi? İlgilenir miydi? Gözucuyla da olsa dönüp bakar mıydı? Bir hilekâr, soytarı, palyaço diye düşünürdü, aklı başında biri değil. Ve hızla yürüyüp giderdi.

Nasıl bir ölüm, Florence'e göre ciddi bir ölüm sayılır? Onun onayını kazanmak için nasıl ölmek gerekir? Uğruna mücadele edilen onurlu bir yaşamı taçlandıran bir ölümle; ya da bir gökgürültüsü, bir yıldırım gibi, tam alnının ortasına çarpan bir mermi gibi, habersizce ve karşı konulmaz bir biçimde gelen bir ölümle.

Florence bir yargıç. Sakince oturup, gözlüklerinin ardından her şeyi görüyor ve tartıyor. Çoktan kızlarına da aktarmış olduğu bir sakinlik. Bu mahkeme Florence'in mahkemesi; orada yargılananlar ise benim. Yaşamım hep yargılanan bir yaşam oldu, çünkü son on yıldan

beri Florence'in mahkemesinde yargılanmaktayım.

"Dettol'ün var mı?"

Mutfakta oturmuş yazarken seslenişiyle birden irkildim. Onun, çocuğun.

"Üst kata çık, banyoya git. Sağdaki kapı. Lavabonun altındaki dolaba bak."

Suyun sesi duyuldu. Sonra çocuk tekrar aşağı indi. Kafasındaki sargı bezini çıkartmıştı; şaşkınlakla dikişlerin hâlâ yerinde durduğunu farkettim.

"Dikişlerini almadılar mı?"

Başını salladı.

"Hastaneden ne zaman ayrılmıştın?"

"Dün. Hayır, önceki gün."

İlle yalan söylemek zorunda mı?

"Neden kalıp, sana bakmalarına izin vermedin?"

Yanıt yok.

"Yaranın üzerini kapatman gerekir, yoksa mikrop kapar. Ayrıca, iyileştiği zaman iz de bırakır." Alnında yaşamının sonuna kadar taşıyacağı bir kırbaç izi gibi. Bir yadigâr.

Bu çocuk benim neyim oluyor ki, bu kadar üstüne düşüyorum? Ama, yarasını ben tuttum, kanını ben durdurdum. Annelik içgüdüsü ne kadar güçlü! Civcivlerini yitiren bir tavuk gibi hemen bir ördek yavrusu bulur, o sapsarı tüy yumaklarını unutur, ona eşelenmeyi, toz banyosu yapmayı ve kurt toplamayı öğretmeye başlar.

Kırmızı masa örtüsünü silkeledim ve kesmeye başladım. "Evde hiç sargı bezi yok, ama bez de temiz, elbette kırmızı olmasının bir sakıncası yoksa." Başının çevresine iki kere doladım ve arkadan düğümledim. "Yine de, dikişleri aldırmak için, vakit yitirmeden bir doktora ya da kliniğe gitmeyi ihmal etme. Dikişlerle dolaşamazsın."

Yüzü bir poker oyuncusu gibi duygusuz ve soğuktu. Üzerinden bir koku yayılıyordu; tedirginlik, korku: Köpekten kaçarken sinmiş olmalıydı.

"Başım çok önemli değil, fazla acımıyor," dedi, boğazını temizleyerek, "ama kolum" -yavaşça omuzunu oynattı- "oynatamıyorum, hareket ettirmemem lazım."

"Söyle bana, birinden mi kaçıyorsun?"

Sesini çıkarmadı.

"Seninle ciddi olarak konuşmak istiyorum. Bu işler için henüz çok gençsin. Bunu Bheki'ye söylemiştim, şimdi sana da söylüyorum. Sözlerime kulak ver. Ben yaşlı bir insanım ve ne söylediğimin farkındayım, laf olsun diye konuşmuyorum. Sen henüz çocuk sayılırsın. Daha hayatı tanımıyorsun, neye benzediğini bile bilmiyorsun, onu bir kalemde silip atamazsın. Kaç yaşındasın... on beş? Ölmek için çok erken bir yaş. On sekiz de erken. Hatta yirmi bir bile erken."

Ayağa kalktı. Parmaklarıyla kırmızı bezi yokladı. Bir övünç kurdelesi, bir madalya. Şövalyelik devrinde, rakiplerinin karınlarını deşmeyi başaran şövalyeler, kadınların miğferlerine taktıkları kurdeleleri gururla dalgalandırırlardı. Bu çocuğa, tedbirli olmasını, hayatını boş yere tehlikeye atmamasını öğütlerken nefesimi boşa tüketiyorum. İçindeki savaşma güdüsü o kadar güçlü ki, ona karşı koymak olanaksız. Savaş: Doğanın zayıfları tasfiye etme ve dişilere güçlülerin sahip olmasını sağlama yolu. Başında bir zafer halesiyle dön ve arzu ettiğini seç. Boynuz ve zafer, ölüm ve seks. Ve ben, yaşlı bir kadın, ölmek üzere olan bir kocakarı, onun başına kurdele bağlıyorum!

"Bheki nerede?"

Şaşkınlıkla yüzüne baktım. Söylediğimi anlamamış mıydı? Yoksa unutmuş muydu? "Otur."

Oturdu.

Karşısına oturdum. "Bheki yerin altında. Üzerinde bir ton toprakla, bir tabutun içinde, bir çukurda. Artık bu çukuru asla terk edemeyecek. Asla, asla, asla. Anladın mı? Bu bir futbol maçı değil; düştüğün yerden kalkıp, hemen oyuna devam edemezsin. Birlikte oynadığın adamlar, birbirlerine şöyle demiyorlar: 'Bu sadece bir çocuk, ona çocuk mermisi atalım.' Senin bir çocuk olduğunu düşünmüyorlar bile. Seni bir düşman olarak görüyorlar ve senden, en az senin onlardan nefret ettiğin kadar nefret ediyorlar. Sana ateş ederken duraksamıyorlar, vicdan azabı duymuyorlar. Tam tersine, sen vurulup düştüğünde zevkle gülümsüyor ve tüfeklerinin dipçiğine bir çentik daha atıyorlar."

Yüzüme sanki onu tokatlamışım gibi bakıyordu, sanki onu hiç durmadan tokatlıyordum. Ama, çenesi sımsıkı kapalı, dişleri birbirine kenetli, direniyor ve çekilmiyordu. Gözleri buğulanmıştı.

"Eğer disiplinlerin yetersiz olduğunu düşünüyorsan, yanılıyor-

sun. Çok sağlam disiplinleri var. Daha vurdukları son oğlan çocuğunun kanı kurumamışken, nasıl ve neden geri dönüp, hemen senin gibi bir ikincisinin peşine düşebiliyorlar sanıyorsun? Elbette disiplinleri sayesinde, başka neden olabilir? Yoksa, merhamet ya da arkadaşlık duygusu mu sanıyordun? Emirler her şeyden önce gelir ve yukarıdan her gün yeni bir emir gelebilir. Bu bir savaş ve bu savaşta merhamete yer yok. Kulaklarını aç da beni dinle! Burada boş yere gevezelik etmiyorum. Seni kandırarak mücadeleden uzaklaştırmaya çalıştığını düşünüyorsun. Evet, bu doğru. Gerçekten bunu yapmaya çalışıyorum. Tekrarlıyorum: Bekle, daha çok gençsin."

Oturduğu yerde huzursuzca kıpırdanarak, cevap vermekten kaçınmaya çalıştı. Laf, sadece laf! Büyükanne ve babalarının kuşağını da anne ve babalarının kuşağını da laf ezmişti. Yalanlar, boş vaatler, kandırmak için dil dökmeler, tehditler: Bütün bu lafların altında ezilmişler, omuzları çökmüş, kambur gibi yürümeye başlamışlardı. Ama o ezilmeyecekti. Artık boş laflara karnı toktu. Boş lafların cehenneme kadar yolu vardı!

"Şimdi kavga zamanı diyorsun. Artık ya kazanacağız ya da kaybedeceğiz. Sana *'kazanmak ya da kaybetmek'*ten söz etmeme izin ver. Bırak sana *'ya da'*yı anlatayım. Beni iyi dinle.

"Hasta olduğumu biliyorsun. Bende yanlış giden şeyin ne olduğunu bilmek ister misin? Kanserim. Yaşamım boyunca katlanmak zorunda kaldığım utanç yüzünden kanser oldum. İnsan işte böyle kanser olur: Kendinden o kadar tiksinirsin ki, sonunda bedenin dayanamaz hale gelir, habis bir ura dönüşür ve kendini yiyip tüketmeye başlar.

"Şimdi bana, 'Peki, utanç ve tiksinti ne zaman, ne kadar biriktiği zaman insanı tüketmeye başlar? Senden, kendini nasıl hissettiğinin, duygularının öyküsünü dinlemek istemiyorum; neden bana başka bir öykü anlatmıyorsun? O zaman ne yaptığının ya da neden hiçbir şey yapmadığının öyküsünü?' diye sorabilirsin. Eğer bunu sorarsan, cevabım, 'Evet' olacaktır. 'Evet.' 'Evet.' 'Haklısın.' "

"Eğer bana bu soruyu sorarsan, sana 'Evet'ten başka cevap veremem. Ancak o zaman sana, sorunu 'Evet' diye yanıtlamanın bende nasıl bir duygu uyandırdığını da anlatmam gerekir. Bu insanda, yaşamının yargılandığı, ama sorulara sadece iki sözcükle, evet ya da hayırla yanıt verebileceğin bir mahkemede olmak gibi duygu uyandırıyor.

Tam, derin bir soluk alıp, yanıt vermeye hazırlanırken, yargıç seni uyarıyor: 'Sadece evet ya da hayır.' 'Evet' diyorsun. Ancak, her seferinde de, diğer sözcüklerin içinde, rahimdeki bir yaşam gibi kıpırdadığını hissetmeden edemiyorsun. Henüz bir bebeğin tekmeleyişi gibi değil, daha yeni döllenen bir yaşam gibi, bir kadının hamile olduğunun farkına varmasını sağlayan ilk kıpırdanmalar gibi.

"Ölüm sadece benim içimde değil, tüm yaşamda. Ölüm güçlü. Yaşamsa zayıf. Ancak benim sorumluluğum yaşama karşı. Onu canlı tutmak zorundayım. Tutmalıyım.

'Sözcüklere inanmıyorsun. Sadece yumrukların gerçek olduğunu düşünüyorsun, yumrukların ve kurşunların. Dinle beni: Sen de söylediklerimin gerçek olduğunu düşünmüyor musun? Dinle! Nefesimi boşa tüketiyor olabilirim, ama sana yüreğimin, rahmimin sesini anlatıyorum. Bunlar Evet değil, Hayır da değil. İçimde başka bir şey, başka bir sözcük yaşıyor. Onun için mücadele ediyorum, kendi tarzımda, onun bastırılmaması, kaybolmaması için mücadele ediyorum. Çocuklarının doğar doğmaz ellerinden alınacağını ve eğer kızsa, ailenin, köyün güçlü kollarıyla erkek çocuklara duyduğu ihtiyaç yüzünden, hemen öldürüleceğini bilen Çinli bir anne gibiyim. Doğumdan hemen sonra birisi odaya girer, yüzünü saklayan biri, çocuğu ebenin kollarından alır ve eğer cinsiyeti yanlışsa, incelikten uzak bir tavırla hemen oracıkta arkasını döner, elleriyle küçücük burnu sıkar, ağzı kapatır ve boğar. Her şey bir dakikada olup biter.

"Sonra da anneye şöyle der: İstersen üzülüp ağlayabilir, yas tutabilirsin, bu gayet doğal. Ama asla sormayacaksın: Onun bir oğlan olduğuna karar vermenizi sağlayan şey nedir? Ya da, kız olduğuna ve öldürülmesi gerektiğine?

"Beni yanlış anlama. Sen de bir oğlansın, bir annenin oğlu. Ben oğullara karşı değilim. Ama, söyle bana, sen hiç yeni doğmuş bir bebek gördün mü? Oğlan ya da kız olduklarını ayırt etmek çok zordur. Tüm bebeklerin bacak aralarında hep aynı yumuşak kıvrımlar, aynı girintiler ve çıkıntılar vardır. Erkeği erkek yaptığı söylenen o çıkıntı, o sap, o kamış hiç de büyük bir şey değildir; gerçekten! Ölüm ile yaşam arasındaki farkı belirlemek için çok küçüktür. Ancak, eğer hiç dinlemeden, söz hakkı vermeden, yaşama şansı vermeden mahkûm edersen her şey farklı, her şey belirsiz olur; baskı altında eğilirsin. İşte ben bu-

nu, bu hiç dinlenilmeden mahkûm edilmeyi tartışıyorum.

"Artık yaşlı insanları dinlemekten usandığını anlayabiliyorum. Bir erkek olmaya ve erkeklerin yaptıklarını yapmaya can atıyorsun. Yaşama hazırlanmaktan bıktın. Artık yaşamak istiyorsun. Oysa, ne kadar büyük bir hata yapıyorsun! Yaşam, düz bir hat izlemez, görür görmez hemen koşup alacağın bir işarete, bir bayrak direğine doğru bir yol izlemez. Hemen köşenin ardında değildir. Sen zaten yaşamın tam ortasındasın."

Telefon çaldı.

"Pekâlâ, açmayacağım."

Sessizce telefonun sesinin kesilmesini bekledik.

"İsmini bile bilmiyorum."

"John."

John: Hiç duymadığım bir *nom de guerre*.

"Bir planın var mı?"

Anlamamış gibi yüzüme baktı.

"Ne yapmayı planlıyorsun? Burada kalmayı ister misin?"

"Eve gitmeliyim."

"Evin nerede?"

Yüzüme artık yalan uydurmaya çalışmaktan usanmış bir ifadeyle baktı. "Zavallı çocuk."

Casusluk etmek gibi bir niyetim yoktu. Ama ayağımdaki terlikler ses çıkarmıyordu, Florence'in odasının kapısı açıktı, sırtı da bana dönüktü. Yatağa oturmuş büyük bir dikkatle elindekini inceliyordu. Bu işe o kadar dalmıştı ki, beni farkedince korkuyla yerinden sıçradı. Sonra da elindeki her neyse, onu aceleyle çarşafların arasına sokuşturmaya çalıştı.

"Neydi o sakladığın?"

"Hiçbir şey," dedi. Yüzünde yine o inatçı ifade vardı.

Aslında ısrar etmeye hiç niyetim yoktu, üzerinde bile durmayacaktım, ama birden, duvardaki süpürgeliklerden birinin yerinden çıkarılmış olduğunu farkettim; çıkarılmış ve yere uzatılmıştı, bıraktığı a-

çıklıktan duvarın tuğlaları görünüyordu.

"Ne yapıyorsun? Neden odamı parçalıyorsun?"

Sesini çıkarmadı.

"Sakladığın şeyi görmek istiyorum."

Başını salladı.

Duvarı gözden geçirdim. Havalandırmanın geçtiği yerdeki tuğlaların arasında, döşeme tahtalarının altına erişilebilecek büyüklükte bir boşluk vardı.

"Döşemenin altına bir şeyler mi saklıyorsun?"

"Ben hiçbir şey yapmadım."

Florence'in bıraktığı numaraya telefon ettim. Bir çocuk çıktı. "Mrs. Mkubukeli ile konuşabilir miyim?" Hiç ses yok. "Mrs. Mkubukeli. Florence."

Önce bir takım fısıltılar, sonra da bir kadın sesi duyuldu: "Kiminle konuşmak istiyorsunuz?"

"Mrs. Mkubukeli. Florence."

"Burada değil."

"Ben Mrs. Curren'ım. Mrs. Mkubukeli benim yanımda çalışırdı. Oğlunun arkadaşı için arıyorum, isminin John olduğunu söylüyor, gerçek ismini bilmiyorum. Bu çok önemli. Eğer Florence orada değilse, Mr. Thabane ile görüşebilir miyim?"

Tekrar uzun bir sessizlik. Sonra bir erkek sesi: "Evet, ben Thabane'ım."

"Ben Mrs. Curren'ım. Hatırlayacaksınız, daha önce karşılaşmıştık. Bheki'nin bir okul arkadaşı için arıyorum. Belki sizin haberiniz yoktu, ama bir süredir hastanedeydi."

"Biliyorum."

"Artık hastanede değil, ayrılmış ya da kaçmış, şu anda burada. Henüz tam olarak emin olmasam bile, bir silahı olduğuna inanmak için haklı nedenlerim var; daha önce Bheki'yle birlikte Florence'in odasına saklamış olmalılar. Sanırım, buraya gelmesinin asıl nedeni de bu."

"Evet."

"Mr. Thabane, sizden bu çocuğa baskı yapmanızı, ya da ona emir vermenizi istemiyorum. Ama, durumu hiç de iyi değil. Oldukça kötü biçimde yaralanmıştı. Ayrıca, ruhsal durumunun da pek iyi oldu-

ğunu sanmıyorum. Ailesiyle nasıl temas kurabileceğimi bilmiyorum, üstelik ailesinin Cape Town'da oturup oturmadığını bile bilmiyorum. Bana hiçbir şey söylemiyor. Sizden istediğim tek şey, birinin, güvendiği birinin gelip onunla konuşması ve onu başına daha kötü bir şey gelmeden önce buradan uzaklaştırması."

"Ruhsal durumu da pek iyi değil, derken neyi kastediyorsunuz?"

"Yardıma ihtiyacı olduğunu kastediyorum. Yaptıklarından sorumlu tutulmayabileceğini kastediyorum. Başına şiddetli bir darbe yemiş olduğunu kastediyorum. Onunla ilgilenemeyeceğimi, bunun beni aşacağını kastediyorum. Mutlaka birinin gelmesi gerektiğini kastediyorum."

"Ben ilgilenirim."

"Hayır, bu yeterli değil. Ben kesin bir söz vermenizi istiyorum..."

"Peki, birine gelip onu almasını söylerim. Ancak, size kesin bir zaman veremem."

"Bugün?"

"Kesin bir şey söyleyemem, bugün de olabilir, yarın da. Ama ilgileneceğim."

"Mr. Thabane, bir şeyi açıklığa kavuşturmama izin verin. Ne bu çocuğun ne de bir başkasının yaşamına müdahale etmek gibi bir niyetim yok. Ne yaptığını bilecek ve kendi kararlarını tek başına verebilecek bir yaşta. Ama ne yazık ki, bütün bu öldürmeler, bütün bu kan dökmeler *yoldaşlık* adına yapılıyor; bundan bütün kalbimle ve ruhumla nefret ediyorum. Bunun barbarlık olduğunu düşünüyorum. İşte hepsi bu kadar."

"Bağlantı pek iyi değil, Mrs. Curren. Sesinizi pek iyi duyamıyorum. Zayıf ve sanki çok uzaktaymış gibi geliyor. Sizin beni duyabildiğinizi umarım."

"Evet sizi duyabiliyorum."

"Güzel. O zaman, sizin yoldaşlık hakkında pek fazla bir şey bilmediğinizi düşündüğümü söylememe izin verin, Mrs. Curren."

"Yeteri kadar biliyorum, teşekkür ederim."

"Hayır, bilmiyorsunuz," dedi, kendinden çok emin bir ses tonuyla. "Tüm ruhunuz ve bedeninizle, bu genç insanların verdiği gibi

bir mücadeleye katılırsanız, yaşamanızı bir an bile düşünmeden diğerleri için feda etmeyi öğrenirsiniz; işte o zaman, onlarla aranızda düşünebileceğiniz her türlü bağdan daha güçlü bir bağ oluşur. Bu, yoldaşlıktır. Ben bunu her gün yaşıyor, bu bağı her gün kendi gözlerimle görüyorum. Benim kuşağımın insanları arasında bununla kıyaslanabilecek bir bağ olmadı. Gençliğe bunun için güveniyor, bunun için onları destekliyoruz, bunun için onların ardından gidiyoruz. İşte sizin anlayamadığınız da bu, çünkü bütün bunlara çok yabancısınız."

"Evet, kesinlikle yabancıyım. Her şeyden uzak ve habersiz biriyim. Ancak bu yoldaşlığı öğrenmek de istemiyorum, çünkü bu beni korkutuyor. Almanlar da yoldaştılar, Japonlar, İspartalılar, hatta Shaka kafirleri bile. Yoldaşlık, gizemli bir ölüm ve öldürme arzusundan başka bir şey değil; sözünü ettiğiniz bağ ise aslında ölümün ta kendisi (Nasıl bir bağ? Sevgi mi? Hiç sanmıyorum.). Bu yoldaşlığı hiç sevmiyorum. Yanılıyorsunuz; siz, Florence ya da kim olursa olsun, bu bağa inanmakla ve daha da kötüsü, çocukları ona inanmaya teşvik etmekle yanılıyorsunuz. Yoldaşlık, şu soğuk, katı, ölümcül erkeksi yapılardan biri sadece. Bu da benim bakış açım."

Biraz daha konuştuk, ama onları aktarmayacağım. Birbirimize görüşlerimizi açıkladık. Sadece aynı fikirde olmadığımızda anlaşabildik.

Bütün öğleden sonra sabırsızlık içinde bekledim. Çocuğu almaya kimse gelmedi. Yatağa uzandım, ilaçların etkisiyle yarı uyuşuk bir durumdaydım, kalçamın altında bir yastık vardı, arasıra birazcık yerini değiştirerek acıyı hafifletmeye çalışıyordum, uyumaya can atıyordum, ama yine Borodino rüyası göreceğim diye de ödüm kopuyordu.

Hava ağırlaştı ve yağmur yağmaya başladı. Tıkalı saçaklardan sular damlıyor. Halı kedi çişi kokuyor. Bir mezar, diye düşündüm, geç kalmış bir burjuvanın mezarı. Başımı bir o yana bir bu yana çevirdim. Yastığın üzerine dökülmüş gri saçlar, yıkanmamış, keçe gibi. Ve Florence'in odasında, karanlığın içinde, çocuk, sırtüstü uzanmış, elinde bir bomba ya da ona benzer bir şey, gözleri açık, ama artık üzerindeki sis perdesi kalkmış, su gibi berrak: Düşünüyor, düşünmekten de öte, gözlerinin önünde canlandırıyor, yaşıyor. Sonunda amacına ulaşacağı günü, yeniden doğacağı o zafer anını hayal ediyor, başı dimdik, bulutlara değiyor, artık güçlü. Ateş çiçekleri açtığı, duman bulutları göğe

yükseldiği zaman. Sımsıkı göğsüne bastırdığı bomba sanki bir tılsım: Sanki Kristof Kolomb karanlık kamarasıda uzanmış, pergelini, ona Hindistan'ın, Selamet Adaları'nın yolunu gösterecek olan bu sihirli aracı göğsüne bastırıyor. Sığ suları aşarak karaya doğru yürürken, onu çıplak göğüslü bakireler karşılayacak, kollarını açıp, şarkı söyleyecekler; ileri doğru uzattığı pergelinin ucu asla titremeyecek, tereddüt etmeyecek, hep aynı yörünge, geleceği gösterecek.

Zavallı çocuk! Zavallı çocuk! Gözyaşlarım yine bir yolunu bulup akmayı başardı. Önümü göremiyorum. Zavallı John; eski günlerde olsa, belki de bir bahçıvan olacak, arka kapıda reçelli ekmeğini yiyecek ve kolasını içecekti; oysa şimdi, tüm hakarete uğrayan, incinenler için, tüm onuru kırılan, aşağılananlar için, Güney Afrika'nın tüm bahçıvanları için savaşıyor!

Sabah ayazında bahçe kapısının zorlandığını fark ettim. Vercueil, diye düşündüm, Vercueil geri döndü. Sonra zil çalmaya başladı; bir, iki, üç kere, uzun uzun, sabırsızca ve otoriter bir tarzda. O zaman Vercueil olmadığını anladım.

Bugünlerde merdivenlerden inmek dakikalarımı alıyor, özellikle haplardan sersemlemişsem. Yarı karanlıkta tutuna tutuna aşağı inmeye çalışırken, onlar zili çalmaya ve kapıya vurmaya devam ettiler. Elimden geldiği kadar yüksek sesle, "Geliyorum," diye bağırdım. Ama sesim çok cılızdı. Bahçe kapısının sertçe açıldığını duydum. Şimdi mutfak kapısını yumrukluyorlardı, kapının ardından Afrikaanca konuşmalar duyuluyordu. Birden, iki taşın birbirine çarpması gibi kısa ve net, bir tabanca sesi geldi.

Bir an sessizlik ve ardından kırılan bir camın şangırtısını duydum. "Bekleyin!" diye haykırdım ve mutfak kapısına doğru koştum - bunu nasıl yapabildiğime inanamıyorum- gerçekten koştum. "Bekleyin!" diye bağırdım, bir yandan cama vururken bir yandan da karanlıkta el yordamıyla sürgüleri ve zincirleri açmaya çalışıyordum. "Durun, hiçbir şey yapmadı!"

Verandada arkası bana dönük duran mavi paltolu bir adam var-

dı. Sesimi duymuş olmalıydı, ama dönüp bakmadı.

Nihayet son sürgüyü de çektim, kapıyı hızla açtım ve yanlarına çıktım. Sabahlığımı giymeyi unutmuştum, ayaklarım çıplaktı; o anda tek aklıma gelen, beyaz geceliğimle ölüm uykusundan kalkmış bir hayalete benzediğimdi. "Bekleyin! Daha hiçbir şey yapmadı. Henüz bir çocuk!"

Üç kişiydiler. İkisi üniformalıydı. Üçüncüsü, göğüs kısmında geyik derisinden şeritleri olan bir kazak giyen, elinde namlusu yere dönük bir tabanca tutuyordu. Su birikintilerine bata çıka yanına gittim ve "Bana onunla konuşmak için bir şans tanıyın," dedim. Şaşkınlıkla yüzüme baktı, ama beni durdurmaya da çalışmadı.

Florence'in odasının camı kırılmıştı. Oda karanlıktı; ama, camdaki delikten bakınca, dipdeki yatağın yanına büzülmüş çocuğun karaltısını görebildim.

"Kapıyı aç çocuğum, seni incitmelerine izin vermeyeceğim, söz veriyorum."

Yalan söylüyordum. Kaybetmişti, artık onu kurtarmak için elimden hiçbir şey gelmezdi. Yine de beni ona bağlayan bir şey vardı. Ona sarılmak, onu korumak için büyük bir özlem duyuyordum.

Polislerden biri, kendini korumak için sırtını duvara vererek, yanıma kadar geldi. "Ona dışarı çıkmasını söyle," dedi. Öfkeyle ona doğru döndüm. "Çekil başımdan!" diye haykırdım ve hemen ardından bir öksürük krizine tutuldum.

Güneş doğuyordu, gökyüzü bulutlarla kaplıydı.

"John!" diye seslendim bir yandan öksürürken. "Dışarı çık! Sana bir şey yapmalarına izin vermeyeceğim." Yanıma bu kez de kazaklı adam geldi ve alçak sesle, "Ona silahlarını bize teslim etmesini söyle," dedi.

"Hangi silahlar?"

"Bir tabancası var, başka bir şey olup olmadığını bilmiyoruz. Ona yanında ne varsa teslim etmesini söyleyin."

"Önce onu incitmeyeceğinize söz verin."

Kolumu sımsıkı kavradı. Direnmeye çalıştım, ama çok güçlüydü. "Burada daha fazla kalırsanız zatürree olursunuz," dedi. Ardından sırtıma bir şeyler örttü: Bir ceket, bir palto, belki de polislerden birinin ceketi. *"Neem haar binne,"* diye mırıldandı. Beni mutfağa kadar götür-

düler ve kapıyı üzerime kapadılar.

Oturdum, sonra tekrar kalktım. Ceket leş gibi sigara kokuyordu. Onu yere fırlattım ve kapıyı açtım. Ayaklarım soğuktan mosmor kesilmişti. "John!" diye seslendim. Üçü de telsizin başındaydı. Bana ceketini vermiş olan polis sinirli bir tavırla yanıma geldi. "Burası çok tehlikeli, bayan," dedi. Ve beni itekleyerek tekrar içeri soktu, kapıyı kilitlemek için anahtarı aradı, ama bulamadı.

"O sadece bir çocuk."

"Bırakın da işimizi yapalım, bayan."

"Sizi görüyorum. Yaptığınız her şeyi görüyorum. Tekrar söylüyorum, o sadece bir çocuk!"

Cevap vermeye hazırlanıyormuş gibi derin bir soluk aldı, ama sonra usanmış bir tavırla soluğunu bıraktı ve konuşmaya devam etmem için bekledi. Genç bir adam, sağlam, sırım gibi. Birinin oğlu, bir çocuğun yeğeni. Yüzlerce yeğen, yüzlerce amca ve hala, yüzlerce büyük amca ve büyük hala, tıpkı bir koro gibi, onun yanında, ardında, üstünde duruyor ve hep bir ağızdan bağırarak onu teşvik ediyor, cesaretlendiriyor, ona yol gösteriyorlar.

Ona ne diyebilirim? Aramızda nasıl bir konuşma geçebilirdi? Tek ortak noktamız, burada beni, geniş anlamda benim çıkarlarımı savunmak için bulunmasıydı.

"Ek staan nie aan jou kant nie," dedim. *"Ek staan aan die teenkant."* Diğer tarafta duruyordum. Ama aynı zamanda diğer sahilde, nehrin karşı sahilinde. Uzak sahilinde.

Başını çevirdi, fırını, lavaboyu, rafları inceledi; arkadaşları dışarıda kendi işlerini yaparlarken, o burada *die ou dame* ile ilgileniyordu. Her günkü sıradan işlerini yapıyorlardı.

"Hepsi bu kadar. Söyleyeceklerim bitti. Artık sizinle hiçbir şekilde konuşmayacağım."

O halde kime? Sana: Daima sana. Nasıl yaşıyorum, nasıl yaşadım: Tüm öyküm.

Kapının zili çaldı. Birçok adam daha , birçok bot, şapka, kamuflaj üniforması daha evin içine daldı. Mutfak camının önünde toplandılar. *"Hy sit daar in die buite kamer."* diye açıkladı polis, Florence'in odasını göstererek. *"Daar's net die een deur en die een venster."*

"Nee, dan het ons hom," dedi yeni gelenlerden biri.

"Sizi uyarıyorum, yaptığınız her şeyi görüyorum."

Bana doğru döndü. "Bu çocuğu tanıyor musunuz?"

"Evet, onu tanıyorum."

"Silahı olduğunu da biliyor muydunuz?"

Omuz silktim. "Bugünlerde silahı olmayanları Tanrı korusun."

İçeri başka biri daha girdi, üniformalı genç bir kadın, canlı ve neşeli bir havası vardı. *"Is dit die dame die?"* dedi, sonra bana doğru dönüp: "Kısa bir süre için, bu iş bitinceye kadar evi boşaltacağız. Gidebileceğiniz herhangibir yer var mı, arkadaşlar ya da akrabalar?"

"Ben hiçbir yere gitmiyorum. Burası benim evim."

Dostça tavırlarında, bana karşı gösterdiği yakınlıkta bir değişiklik olmadı."Biliyorum," dedi, "Ama burada kalmak çok tehlikeli. Sizden sadece çok kısa bir süre için ayrılmanızı istemek zorundayız."

Pencerenin önünde toplanan adamlar konuşmanın bitmesini bekliyorlar ve bir an önce gitmem için sabırsızlanıyorlardı. *"Bel die ambulans,"* dedi içlerinden biri. *"Ag, sy kan sommer by die stasie wag,"* diye yanıtladı kadın. Sonra bana döndü "Gelin, Mrs...." İsmimi söylememi bekledi. Söylemedim. "Bir fincan sıcak çay," dedi.

"Gitmiyorum."

Sözlerimi bir çocuğunki kadar bile ciddiye almıyorlardı. *"Gaan haal'n kombers,"* dedi biraz önceki adam -*"sy's amper blou van die koue."*

Kadın üst kata çıktı ve yatağın üzerinden aldığı yorganla birlikte geri döndü. Beni iyice sarıp sarmaladı, sonra terliklerimi giymeme yardım etti. Hiç de bacaklarımdan, ayaklarımdan tiksinmişe benzemiyordu. Ne iyi bir kız; iyi bir eş olmak için yetiştirildiği belli.

"Yanınıza almak istediğiniz hap, ilaç ya da herhangi bir şey var mı?" "Hiçbir yere gitmiyorum," diye tekrarladım, sandalyemi sıkıca kavrayarak.

Diğer adamların yanına gitti, fısıltıyla bir şeyler konuştular. Birden, habersizce üzerime atılıp, kollarımdan tutarak beni havaya kaldırdılar. Kadın da ayaklarımdan tutuyordu. Bir halı gibi dışarıya taşıdılar. Arkama bir acı saplandı. "Beni yere bırakın!" diye haykırdım.

"Bir dakika sabredin," dedi kadın.

"Ben kanserim! Beni yere bırakın!"

Kanser! Bu sözcüğü onlara söylemek ne büyük bir zevkti! Bir

yerlere bıçak dürtülmüş gibi kalakaldılar. *"Sit haar neer, dalk kom haar iets oor,"*dedi beni tutan adam. *"Eg het mos gêse jy moet die ambulans bel."* Beni yavaşça divana yatırdılar.

"Nereniz ağrıyor?" diye sordu kadın kaşlarını çatarak.

"Kalbim." Şaşkın ve soran gözlerle yüzüme baktı. "Kalp kanseriyim." Anladı; başını, konan bir sineği kovalarmışcasına salladı.

"Sizi taşırken mi ağrıttık?"

"Her zaman ağrıyor."

Arkamda duran adamla bakıştılar; aralarında komik bir şey geçmiş olmalı ki, kendini gülümsemekten alamadı.

"Bu hastalığa acı şerbetinden içerek yakalandım," diye iğneledim. İsterlerse bunadığımı düşünsünler, umurumda değil. "Büyük bir olasılıkla bir gün siz de yakalanacaksınız. Ondan kaçmak zordur."

Bir cam kırıldı. İkisi birden odadan dışarı fırladılar. Ben de kalktım ve topallayarak peşlerinden gittim.

Kapının ikinci camının da kırılmış olmasından başka bir değişiklik yoktu. Bahçe boştu; polisler, şimdi yarım düzine kadar olmuşlardı, verandaya çömelmişler, ellerinde ateşe hazır tüfekleriyle bekliyorlardı.

"Wek!" diye bağırdı içlerinden biri öfkeyle. *"Kray haar wek!"*

Kadın beni içeriye doğru itekledi. Kapıyı kapatırken, önce kısa ve şiddetli bir patlama, ardından da bir yaylım ateşi duyuldu, sonra uzun bir sessizlik, sonra alçak sesle konuşmalar, bir yerlerden Vercueil'in köpeğinin acı acı havlaması geliyordu.

Kapıyı açmak için uğraştım, ama kadın beni sımsıkı tutmuştu.

"Eğer onu incitirseniz, sizi asla bağışlamayacağım."

"Her şey yolunda, ambulans için tekrar telefon edeceğiz," deki, beni yatıştırmaya çalışarak.

Ancak, ambulans zaten oradaydı, kaldırımın üzerine çekilmiş duruyordu. Her yanda insanlar vardı; bir yığın meraklı izleyici, komşular, gelip geçenler, yaşlı genç, siyah beyaz; birçoğu da balkonlarına çıkmış, oradan seyrediyordu. Kadın polisle birlikte kapının önüne çıktığım sırada, cesedi sürükleyerek dışarı çıkardılar, bir battaniyeye sardılar, bahçeden geçirdiler ve ambulansa yüklediler.

Onun peşinden ben de ambulansa tırmanmaya çalıştım, görevlilerden biri çıkmama yardım etmek için elini bile uzattı; ama bir polis

engel oldu: "Bekle, onun için başka bir ambulans göndereceğiz."

"Başka bir ambülans istemiyorum." Nazik, ama şaşırmış bir ifadeyle yüzüme baktı. "Onunla birlikte gitmek istiyorum." Ambulansa binmek için bir hamle daha yaptım. Yorgan üzerimden sıyrılıp ayaklarımın dibine düştü.

Başını salladı. "Hayır." Eliyle işaret ettiği görevli kapıyı kapattı.

"Tanrı hepimizi bağışlasın!" dedim, artık tükenen soluğumla. Yorganı alıp üzerime sardım ve kalabalıktan uzağa, Schoonder Sokağı'na doğru yürümeye başladım. Tam köşeye varmak üzereyken, peşimden koşturarak gelen kadın polis bana yetişti. "Hemen eve dönün!" diye emretti. Öfkeyle, "Orası artık benim evim değil!" dedim ve yürümeye devam ettim. Kolumu tuttu; elini silkeleyip kendimi kurtardım. Özellikle birini kastetmeden, *"Sy's van haar kop af,"* dedi ve peşimi bıraktı.

Dinlenmek için Buitenkant Sokağı'ndaki üst geçidin altına oturdum. Arabalar hiç durmadan şehir merkezine doğru akıyordu. Benimle hiçbiri ilgilenmedi, dönüp bakmadılar bile. Darmadağın saçlarım ve sırtımdaki pembe yorganla, Schoonder Sokağı'nda olsam, meraklı bir seyirci sayılabilirdim; ama burada, bu sefil çöplüğün ortasında, sadece gölgeler ülkesinin bir parçasıydım.

Bir adamla kadın sokağın karşı tarafından yürüyerek geçtiler. Kadına dikkat etmiş miydim? Vercueil'in eve getirdiklerinden miydi? Yoksa, Avalon Oteli ya da Solly Kramer's Liquor Store civarında takılan şu zayıf, çırpı bacaklı kadınlardan birisi miydi? Ama, omzunda naylondan hasır bir çanta taşıyan adam, Vercueil değildi.

Yorgana sıkıca sarıldım ve yere uzandım. Yukarıda, geçidin üzerinden akan trafiğin gürültüsünü kemiklerimde hissedebiliyordum. Haplarım evdeydi, ev ise başka ellerde. Haplarım olmadan yaşayabilir miydim? Hayır. Ama, yaşamak istiyor muydum? Yavaş yavaş, kendimi tıpkı; artık zamanının geldiğini anlayarak, ağır ve sarsak adımlarla, yorgun bedenini yerdeki bir çukura sürükleyen ve orada kalbinin vuruşlarının sönmesini bekleyen yaşlı bir hayvan gibi hissetmeye başlıyordum; içimi kayıtsızlığın verdiği bir huzur kaplıyordu. Beton bir sütunun arkasında, belki otuz yıldır tek bir güneş ışığının bile düşmediği bu yerde, sağlam tarafıma doğru kıvrılmış yatarken dinlediğim vuruş-

lar, dalga dalga yükselen acımın değil, pekâlâ kalbimin vuruşları da olabilirdi.

Uyumuş olmalıyım. Epey zaman geçmiş olmalı. Yorganın kıvrımları arasında bir şeylerin dolaştığını hissederek uyandığımda, yanımda üzerime doğru eğilmiş bir çocuğun durduğunu farkettim. Eliyle bedenimi yokluyordu, "Senin işine yarayacak bir şey yok," demek istedim; ama dişlerim birbirine kenetlenmişti. Olsa olsa on yaşlarında kadardı, başında tüyleri dökülmüş bir bere vardı, ayakları çıplaktı; ters ters bana bakıyordu. Arkasında daha küçük iki arkadaşı duruyordu. Dişlerimi birbirinden ayırmayı başardım. "Beni rahat bırak. Hastayım, Sana da bulaşır."

Yanımda uzaklaştılar ve biraz ötede leş kargaları gibi beklemeye başladılar.

Sidik torbamı boşaltmak zorundaydım. Çaresiz, yattığım yere işedim. Tanrıya şükür hava soğuk, diye düşündüm, Tanrıya şükür her yanım uyuşuk. Her şey doğumun kolay olmasına yardım etmek için sözleşmiş.

Çocuklar tekrar yanıma geldiler. Kendimi korumak için hiçbir şey yapmadan ellerinin saldırısını bekledim. Arabaların gürültüsünden başım sarhoş gibiydi, tıpkı bir arı kovanı; sanki hızla dönen bir topacın vızıltısı beynimin içinde uğulduyordu. Hava gürültüyle ağırlaşmıştı. Sanki her yanımdan bana dokunmadan binlerce kanat geçiyordu. Acaba boşluk hepsine nasıl yetiyordu? Göklerde, bedenlerinden ayrılan tüm ruhlar için yeterli boşluk var mıydı? Ama, der Marcus Aurelius, onlar birbirlerinin içinde erirler; birbirlerinin içinde yaşarlar, kaynaşıp bütünleşirler ve böylece büyük çevrime geri dönerler.

Ölümden sonraki ölüm. Arı-külü.

Yorganın ucu açıktı. Gözlerimde ışığı hissettim, yanaklarımda gözyaşlarımın soğukluğunu. Dudaklarımın arasına bir şey sokuldu ve dişetlerimi acıttı. Öğürdüm ve başımı çevirmeye çalıştım. Şimdi çocukların üçü birden bir karabasan gibi üzerime çökmüştü. Belki arkalarında başkaları da vardı. Ne yapmak istiyorladı? Ağzımdaki eli itmeye çalıştıkça, o daha sıkıca bastırıyordu. Ağzımın içine tahta gibi, sert ve pürtüklü bir şeyin sokulduğunu hissettim; boğazımdan garip ve çirkin bir ses çıktı. Boğazımı bastıran el uzaklaştı. "Yapma..." demek istedim, ama damağım yaralanmıştı; sözcükleri biçimlendiremiyordum.

Eğer söyleyebilseydim, ne söylerdim? Bunu yapma!? Bende senin işine yarayacak hiçbir şey olmadığını görmüyor musun? Sende hiç merhamet yok mu? Ne saçmalık! Dünyada neden merhamet olsundu ki? Bokböceklerini düşündüm; kapkara, kocaman karınlarıyla bokböceklerini. Güçsüz bacaklarını sallayarak, çaresizlik içinde ölürler, ölü bedenlerine karıncalar üşüşür; yumuşak yerlerini, kaba etlerini, gözlerini kemirir, etlerini parça parça koparıp yerler.

Bir çubuk, evet bir çubuktu; ağzımın içine sokmaya çalıştıkları şey, beş on santim uzunluğunda bir çubuktu. Geride bıraktığı kırıntıların tadından anlamıştım.

Çubuğun ucuyla üst dudağımı kaldırdı. Çekildim ve tükürmeye çalıştım. Umarsızca ayağa kalktı. Çıplak ayağıyla bir tekme savurdu. Tozlar ve çakıllar yağmur gibi suratıma indi.

Bir araba geçti, farlarıyla çocukları aydınlattı. Buitenkant Sokağı'na doğru kaçmaya başladılar. Sonra yine karanlık çöktü.

Bütün bunlar gerçekten olmuş muydu? Evet, olmuştu, hepsi olmuştu. Daha fazla bir şey söylemeye gerek yoktu. Breda Sokağı, Schoonder Sokağı ve Vrede Sokağı'ndan sadece bir taş atımı uzaklıkta; bir yüzyıl önce Cape Townlu patrisyenlerin, bir gün insanların kuytuluklarına gizlenip, tavuklar gibi tünemeye geleceklerini akıllarına bile getirmeden, kendileri ve ardılları için koca evler dikilmesini emrettikleri yerde olmuştu.

Kafamın içinde bir sis perdesi vardı. Titriyordum, içim ürperiyordu. Durmadan esniyordum. Sanki bir boşluktaydım.

Birden yüzümü bir şey yalamaya başladı: Bir köpek. Kovalamak istedim, ama elimi çıkaracak bir yer bulamadım. Sonra vazgeçtim, öyle ya, bir köpeğin ıslak burnundan, heyecanlı soluğundan daha beter şeyler de vardı. Bırak yalasın, yüzümü, dudaklarımı, tuzlu gözyaşlarımı. İnsan isterse, bu yalamaları yüzüne kondurulan öpücükler olarak da düşünebilirdi.

Köpeğin yanında birisi vardı. Bu kokuyu bir yerlerden hatırlıyor muydum? Vercueil miydi, yoksa bütün sokak serserileri çürümüş yaprak ve leş gibi kir mi kokardı? "Mr. Vercueil?" Köpek heyecanla kesik kesik havlamaya başladı ve sonra tam suratımın ortasına gürültüyle hapşırdı.

Bir kibrit yandı. Evet, Vercueil'di, başında şapkası ve her şe-

yiyle. "Seni buraya kim getirdi?" "Ben!" Damağımdaki yara acıdı. Kibrit söndü. Gözümden yine yaşlar boşandı. Tabii köpek hemen zevkle yalayıp yuttu.

Çıkık köprücük kemikleri ve bir martı kadar dar göğsüyle Vercueil'in bu kadar güçlü olabileceğini hiç tahmin etmemiştim. Ama, sırılsıklam olmuş yorganla birlikte beni kaldırdı ve taşıdı. En son kırk yıl önce bir adam tarafından taşınmıştım, diye düşündüm. Uzun boylu bir kadın olmanın şanssızlığı. Acaba öykü bu şekilde sonuçlansa, nasıl olurdu: Güçlü kollarla taşınarak, kumsalı, ardından sahili geçmek, kırılan dalgaları aşmak ve denizin derinliklerine bırakılmak?

Sessizliğe doğru geçitten uzaklaştık. Her şey birden nasıl katlanılması kolay bir hale geliyor! Acı nereye kayboldu? Acaba o da daha iyi bir gününde mi? "Schoonder Sokağı'na dönmek istemiyorum."

Sokak lambalarının altından geçtik. Boynundaki kasların şiştiğini fark ettim. Hızlı hızlı solumaya başlamıştı. "Beni bir dakika yere indir." İndirdi ve dinlendi. Zamanı geldiğinde ceketi ortadan kaybolacak ve omuzlarında kocaman kanatlar çıkmaya başlayacak mıydı?

Buitenkant Sokağı'ndan yukarıya doğru beni taşımaya devam etti,Vrede Sokağı'nı, Huzur Sokağı'nı geçtik; sonra yavaşladı ve her adımda önünü yoklayarak karanlık, ağaçlıklı bir yere girdi. Dalların arasında parlayan yıldızlar görünüyordu.

Beni yere oturttu.

"Seni gördüğüme çok sevindim." Sözcükler yüreğimin derinliklerinden gelmişti. "Sen gelmeden önce bazı çocukların saldırısına uğradım. Saldırı, şiddet ya da keşif, hangisi olduğunu bilemeyeceğim. Bu yüzden böyle garip konuşuyorum. Ağzıma bir tahta parçası soktular, nedenini hâlâ anlamış değilim. Bundan ne zevk aldıklarını da bilmiyorum."

"Altın dişlerini istiyorlardı. Rehinciye verip para alacaklar."

"Altın dişler? Çok garip. Benim hiç altın dişim yok. Üstelik onları istediğim zaman çıkarabilirim de. İşte bak."

Karanlıkta bir yerlerden bir mukavva parçası, açılıp düzeltilmiş bir mukavva kutu çıkardı. Yere serdi ve üzerine uzanmama yardım etti. Sonra da davet edilmeyi ya da merasimi beklemeden, arkası dönük biçimde yanıma uzandı. Köpek de kıvrılıp ayaklarımızın üstüne yerleşti.

"Yorganın birazını ister misin?"

"Ben iyiyim."

Bir süre böyle yattık.

"Özür dilerim, ama korkunç bir şekilde susadım. Biraz su bulabilir misin?"

Kalktı ve elinde bir şişeyle döndü. Kokladım: Tatlı şarap; şiye yarıya kadar doluydu. "Bulabileceğim tek şey bu." Hepsini içtim. Susuzluğuma hiçbir yararı olmadı, ama birden yıldızlar gökyüzünde hareket etmeye başladılar. Her şey uzaklaşıyordu; yerdeki nem kokusu, soğuk, yanımdaki adam ve kendi bedenim. Tıpkı, uzun, yorucu bir gün geçirdikten sonra kıskaçlarını kapatan bir yengeç gibi, acım da uykuya dalmıştı. Karanlıklara doğru yuvarlandım.

Uyandığımda, onu yüzünü bana dönmüş ve kolunu boynuma dolamış olarak buldum. Kendimi kurtarabilirdim, ama onu rahatsız etmemeyi tercih ettim. Yeni bir günün başlangıcında, güneş yavaş yavaş yükselirken, hiç kıpırdamadan, onunla yüzyüze hiç kıpırdamadan yattım. Yalnız bir ara, tetikte bir hayvan gibi, birden gözlerini açtı. "Buradayım, hiçbir yere gitmedim." Gözlerini tekrar kapattı.

Düşündüm: Şu anda, sabahın bu saatinde, dünyadaki tüm varlıklar içinde en iyi kimi tanıyordum? Onu. Sakalındaki tek bir tel, alnındaki tek bir kırışık bile bana yabancı değildi. Onu. Seni değil. Çünkü o buradaydı, şu anda yanımdaydı.

Beni bağışla. Çok az zamanım var, kalbimin sesini dinlemeli ve gerçeği söylemeliyim. Tıpkı bir kör gibi, nereye gittiğime aldırmadan, gerçek beni nereye götürürse götürsün, onun peşinden gitmeliyim.

"Uyanık mısın?"

"Evet."

"Artık çocukların ikisi de ölü. İkisini de öldürdüler. Biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Evde neler olup bittiğini de biliyor musun?"

"Evet."

"Konuşmamdan rahatsız olur musun?"

"Konuş."

"Bheki'nin öldüğü gün, Florence'in kardeşiyle tanışmıştım -

kardeş, kuzen ya da her neyse. Eğitim görmüş bir adam. Ona, Bheki'nin bu işe -onu nasıl adlandırmalıyım?- mücadeleye hiç katılmamış olmasını ne kadar arzu ettiğimi anlatmıştım. "O henüz bir çocuk," demiştim: "Henüz hazır değil. Oysa arkadaşı, o bu işe asla sürüklenmiş sayılmaz."

"Sonra onunla bir kez de telefonda konuştum. Ona, şu anda iki çocuğun da uğruna ölmüş olduğu yoldaşlık hakkında ne düşündüğümü açıkça söyledim. Onu mistik bir ölüm olarak tanımlamıştım. Florence ve onun gibi insanları, bu tür bir ölümü teşvik etmekten başka bir şey yapmamakla suçlamıştım.

"Beni uygarca dinlemiş, görüşlerime saygı duyduğunu söylemişti. Fikrini değiştirememiştim.

"Ancak şimdi kendi kendime soruyorum: Acaba, yoldaşlık konusunda ya da başka herhangi bir konuda fikir sahibi olmaya hakkım var mı? Bheki ve arkadaşlarının başlarını belaya sokmamalarını arzu etmeye ne hakkım var? Sanki boşluktalarmış gibi, hiçbir etkinliği olmayan, hiçbir anlam ifade etmeyen ve kimsenin ciddiye almadığı birtakım görüşlere sahip olmanın ne yararı var? Görüşler, başkaları için, başkaları tarafından duyulmaları için, etkili olmaları ve bir anlam ifade etmeleri için savunulmalı, yoksa sadece kibarca dinlenilmeleri için değil. Mr. Thabane söylediklerimi ciddiye almamıştı. Sözlerim onun için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Florence beni duymamıştı bile. Florence'e göre benim kafamın içinde olup bitenlerin hiçbir önemi yoktu, bunu biliyorum."

Vercueil ayağa kalktı, bir ağacın arkasına gitti, işedi. Sonra, beni şaşırtan bir davranışla, geri döndü ve tekrar yanıma uzandı. Köpek ona iyice sokuldu ve burnunu bacaklarının arasına soktu. Dilimle damağımdaki yarayı yokladım ve kanın tadını hissettim.

"Yine de fikrimi değiştirmeyeceğim. Genç insanların eninde sonunda kanlar içinde çamurlara yuvarlanıp ölmelerine neden olan bu fedakârlık çağrılarından hâlâ tiksiniyorum. Savaş hiçbir zaman göründüğü gibi olmadı. Eğer üstünü kazırsan altında, genç insanları şu ya da bu ideal uğruna ölüme gönderen yaşlıları bulursun. Mr. Thabane ne düşünürse düşünsün (onu suçlamıyorum, gelecek her zaman kılık değiştirmiş olarak gelir, eğer kendi kılığıyla gelseydi, gördüğümüz şey karşısında şaşkınlıktan donakalırdık), savaş her zaman yaşlıların genç-

liğe karşı savaşı olarak kalacaktır. *Ya özgürlük ya ölüm!*, diye bağırıyordu Bheki ve arkadaşları. Kimin sözlerini? Elbette kendilerinin değil. *Ya özgürlük ya ölüm!*, şu iki küçük kızın da, daha şimdiden uykularında bu iki sözcüğü sayıklamaya başladıklarından hiç kuşkum yok. *Hayır!*, demek isterdim. *Önce kendinizi kurtarın!*

"Acaba hangisi aklın, sağduyunun gerçek sesi, Mr. Vercueil? Benimkinin olduğuna inanıyorum. Ama ben kimim, acaba benim bir sesim oldu mu, şimdiye kadar hiç sesim çıktı mı? Hangi yüzle onlardan bu çağrıya yanıt vermemelerini isteyebilirim? Bir köşeye çekilip, hiç ağzımı açmadan oturmaktan başka bir şeye hakkım var mı? Benim sesim yoktu; onu çok uzun bir süre önce yitirdim; belki de hiç olmamıştı. Benim sesim yok, işte hepsi bu kadar. Geriye kalan tek şey sessizlik. Ama bununla, sessizliğin sesiyle, devam edeceğim, devam edeceğim."

Acaba Vercueil gülüyor muydu? Yüzü görünmüyordu. Dişsiz ağzımdan güçlükle ve garip bir fısıltıyla çıkan sesimle kehanetlerimi sürdürdüm. "Uzun yıllar önce bir suç işlendi. Kaç yıl önce? Bilmiyorum. Ancak 1916'dan önce olduğuna eminim. O kadara uzun bir süre ki, ben ondan sonra doğdum. Bu suç benim kalıtımımın bir parçası oldu. O benim bir parçam ben onun bir parçası olduk."

"Her suç gibi, bu suçun de bir bedeli vardı. Bu bedel, bana göre, utançla ödenecekti: Utanç dolu bir yaşam ve karanlık bir köşede, ardından kimsenin yas tutmayacağı, utanç verici bir ölümle. Ben bu bedeli ödemeye hazırım. Onu kendimizden uzak tutmaya çalışmayacağım. Ancak, bu suça ortak edilmeyi ben istemedim, bu suç benim adıma işlendi. Bu kirli işi, onları sen de gördün, yapan adamlara karşı çılgınca bir öfkeye kapıldığım anlar oldu; ancak, onlara kızmak utanç verici olduğu kadar, *aptalcaydı* da, çünkü aynı zamanda onları benimsiyordum, çünkü onlar benim içimdeydiler. Onlara her öfke duyuşumda hepsini öldürmek istedim, ama aynı zamanda kendimi de öldürmek istedim. Onur adına, onur kavramına layık onurlu bir davranış adına. *Honesta mors.*

"Özgürlüğün ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yok Mr. Vercueil. Bheki ve arkadaşlarının da hiçbir fikirleri olmadığına eminim. Belki de özgürlük, sadece hep hayal ettiğimiz bir şey oldu. Yine de, gördüğümüz zaman özgür olmamayı anlarız - anlar mıyız? Bheki öz-

gür değildi ve bunun farkındaydı. Sen de özgür değilsin, en azından bu dünyada, ben de değilim. Bir köle olarak doğdum ve sanırım büyük bir olasılıkla bir köle olarak öleceğim. Prangalar içinde bir yaşam ve prangalar içinde bir ölüm: İşte ödememiz gereken bedelden payımıza düşen şey bu; yoksa tumturaklı sözlerle lafı boğuntuya getirmek ya da sızlanmak değil.

"Farkına varamadığım şey, *farkına varamadığım şey* -şimdi beni iyi dinle!- bu bedelin aslında çok daha yüksek olduğuydu. Yanlış hesaplamıştım. Nerede yanlış yapmıştım? Sanırım onurla ilgili bir konuda, başım her sıkıştığında sarıldığım bu kavramda: Yaşamın, eğitimim ve çalışmalarım boyunca hep onurlu bir insanın acıya fazla güçlük çekmeden dayanabileceğine inanmıştım. Utancı rehber edinerek, daima onur için, kişisel onurum için mücadele etmiştim. Utanma duygumu yitirmedikçe hiçbir zaman onursuzluğa sürüklenmeyeceğimi düşünmüştüm. Bu, utanma duygusunun bir mihenk taşı olarak kullanılmasıydı: Her zaman orada duran bir şey, kör bir insan gibi, her yolunu şaşırdığında, geri dönüp ona dokunarak nerede olduğunu anlayabileceğin bir şey. Bana sadece, kendimi utanma duygumdan gerektiği kadar uzak tutmayı başarmak kalıyordu. Utançla hiçbir zaman yüzgöz olmadım. Utanç hiçbir zaman utanç verici bir zevk haline gelmedi; beni kemirmekten vazgeçmedi. Onunla gurur duymadım, ondan utandım. Benim utancım, kendi utancım. Her gün ağzımın içi küllerle dolu olarak uyandım, ağzımdan kül tadı hiç eksik olmadı.

"Burada, bu sabah bir itirafta bulunuyorum, Mr. Vercueil, elimden geldiği kadar samimi bir itiraf. Hiçbir şeyi gizlemeye çalışmıyorum. Hep iyi bir insan oldum, bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Hâlâ iyi bir insanım. Ancak öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, artık sadece iyi bir insan olmak yetmiyor!

"Sadece iyi olmak yeterli değildi, daha da fazlası gerekiyordu, işte hesaplayamadığım şey buydu. Bu ülkede birçok iyi insan var. Biz de iyiyiz ya da hemen hemen iyiyiz. Ancak, içinde bulunduğumuz çağda iyilikten tamamen farklı bir şeye gerek var. Bu çağ kahramanlık istiyor. Bu öyle bir sözcük ki, konuşurken bile dudaklarıma yabancı geliyor. Bu sözcüğü daha önce kullandığımı hiç sanmıyorum, hatta derslerimde bile. Neden kullanmadım? Belki saygıdan. Belki de utançtan. Tıpkı, çıplak bir adamla karşılaşınca başımızı öne eğmemiz gibi.

Sanırım derslerimde hep, kahramanlık sözcüğü yerine, *kahramanca bir durum* sözcüklerini kullanmıştım. Bir kahramanın heykeli! Bir kahraman, çıplak, antik bir figür!"

Vercueil'den derin bir ah! sesi geldi. Başımı uzattım, ancak sadeca uzamış sakallarını ve kulağındaki kılları görebildim. "Mr. Vercueil!" diye fısıldadım. Hiçbir harekette bulunmadı. Uyuyor muydu? Yoksa uyuma numarası mı yapıyordu? Beni ne zamandan beri dinlemiyordu? İyilik ve kahramanlık hakkında söylediklerimi duymuş muydu? Utanç ve onur hakkında söylediklerimi? Gerçek bir itiraf, eğer dinlememişse, hâlâ gerçek bir itiraf sayılabilir mi? Sen beni dinleyecek misin? Yoksa seni de mi uyutacağım?

Bir çalının dibine gittim. Her yandan kuş sesleri geliyordu. Bu kenar mahallede bu kadar çok kuş olabileceği kimin aklına gelirdi! Tıpkı Arkadya gibi. Vercueil ve arkadaşlarının neden dışarıda yaşamayı tercih ettiklerine hiç şaşmamak lazım. Bir çatı yağmurdan korunmaktan başka ne işe yarar? Vercueil ve yoldaşları.

Yine yanına uzandım, ayaklarım buz gibi olmuştu, çamur içindeydi. Ortalık iyice aydınlanmıştı. Bu açıklık yere serdiğimiz mukavva kutumuzun üzerinde, gelip geçen herkes tarafından rahatlıkla görünüyor olmalıydık. Şimdi meleklerin gözünde hep nasıl göründüğümüzü tam olarak anlamıştım: Camdan evlerinde yaşayan insanlar, her hareketimiz çırılçıplak ortada. Yüreklerimiz de çıplak, camdan göğüslerimizde çarpıyor. Kuş sesleri üzerime yağmur damlaları gibi düşüyordu.

"Bu sabah kendimi çok daha iyi hissediyorum. Ama sanırım artık gitmemiz gerekiyor. Kendimi iyi hissetmem hep, kendimi daha kötü hissedeceğimin habercisi olmuştur."

Vercueil kalktı, şapkasını çıkardı, uzun kirli tırnaklarıyla başını kaşıdı. Köpek bir yerlerden koşturarak çıkageldi ve etrafımızda heyecanla dolanmaya başladı. Vercueil mukavvayı kaldırdı ve çalıların arasına sakladı.

"Bir göğsümün alınmış olduğunu biliyor muydun?"

Durduğu yerde duramıyordu, huzursuz, kıpır kıpır bir hali vardı. Rahatsız olmuşa benziyordu.

"Elbette, şimdi çok pişmanım. Kendimi çizdirdiğim için çok pişmanım. Bu, üzerinde bir çizik ya da yanık lekesi olan bir mobilyayı

satmak için uğraşmaya benziyor. Sen, onun hâlâ mükemmel durumda bir koltuk olduğunu söylüyorsun, ama insanlar hiç ilgilenmiyorlar. Çünkü çizilmiş eşyalardan kimse hoşlanmaz. Yaşamımdan söz ediyorum. Mükemmel bir yaşam olmayabilir, ama yine de bir yaşam; benim yaşamım, yarım değil, tam bir yaşam. Onu, onurumu kurtarmak için istediğim gibi kullanabileceğime ya da satabileceğime inanıyorum. Ama onu bu haliyle kim alır? Bir drahmiyle alışveriş yapmaya çalışmak da buna benzer. Başka bir yerde tamamen geçerli ve değerli bir para olabilir, ama burada hiçbir işe yaramaz.

"Ama henüz vazgeçmedim. Kendime, sanki hâlâ bir işe yarıyormuşum gibi ve hava vererek dolaşabiliyorum. Senin bu yaşamla ne yapabileceğim konusunda bir fikrin var mı?"

Vercueil şapkasını başına geçirdi ve sağa sola çekiştirerek iyice oturttu.

"Sana yeni bir şapka almayı çok isterdim."

Gülümsedi. Koluna girdim. Vrede Sokağı'na doğru yavaş yavaş yürümüye başladık.

"Sana bir rüyamı anlatmak istiyorum. Rüyamdaki adamın şapkası yoktu, ama sanırım o adam yine de sendin. Uzun yağlı saçlarını alnından geriye doğru düzgünce taramıştı." Uzun ve yağlı, aynı zamanda da kirli saçlar; başının arkasında tel tel birbirine yapışmış, çirkin fare kuyrukları gibi sallanıyorlardı; ama ona bundan söz etmedim.

"Deniz kıyısındaydık. Bana yüzme öğretiyordu. Ellerimden tutmuştu, ben suyun üzerine uzanıp ayaklarımı çırparken, beni çekiyordu. Üzerimde yünden örülmüş bir mayo vardı, eski günlerde giydiğimiz cinsten, deniz mavisi. Henüz bir çocuktum. Ama zaten rüyalarımızda kendimizi hep çocuk olarak görmez miyiz?

"Beni, denizin içine, derinliklere doğru çekiyor, ama gözlerini de üzerimden hiç ayırmıyordu. Tıpkı senin gibi gözleri vardı. Hiç dalga yoktu, yalnız arasıra denizin üzeri hafifçe kırışıyor, üzerimize güneşte parlayan su damlacıkları sıçrıyordu. Aslında su da yağlıydı. Suyun yüzeyini yaran bedeni yağa bulanıyor ve her yanı yağdan vıcık vıcık parlıyordu. Kendi kendime, sardalya yağı diye düşündüm: Ben küçük bir sardalyayım ve o da beni yağın içinde dolaştıran adam. Geri dön, demek istedim, ama yağın içime akıp, ciğerlerimi dolduracağından korktuğum için ağzımı açmaya cesaret edemedim. Yağla boğul-

mak: Buna cesaret edemedim."

Konuşması için bir an sustum, ama sessiz kaldı. Schoonder Sokağı'nın köşesini döndük.

"Elbette sana bu rüyayı anlatmamın bir amacı var. Bir rüyayı bütün ayrıntılarıyla anlatırken her zaman bundan özel bir anlam çıkartmaya çalışırız. İşte sorun da burada, nasıl bir anlam çıkarmalıyım?

"Seni garajın yanında ilk kez gördüğüm gün, aynı zamanda kendimle, durumumla ilgili kötü haberleri aldığım gündü. Bu sadece basit bir rastlantı olamazdı. Senin beni alıp götürmeye gelen bir melek, -bu sözcüğü kullandığım için beni bağışla- olup olmadığını merak etmiştim. Elbette, değildin, değilsin ve olamazsın - bunu biliyorum. Ama bu henüz öykünün sadece birinci kısmı, değil mi? Yarım algılarız, yarım kavrarız, ama aynı zamanda da yarım yaratırız.

"İşte böylece, öykülerimi anlatmayı sürdürdüm ve sürdürüyorum, senin bana yol gösterdiğin ve benim seni izlediğim öykülerimi. Sen tek bir söz etmesen bile, ben yine kendimi anlatmaya devam edeceğim, çünkü melekler konuşmaz. Melek önden gider ve kadın onu izler. Onun gözleri açıktır, o görür, kadınınkiler ise kapalıdır, o hâlâ dünyevi yaşamının derin uykusundadır. İşte, bana yol göstermen, yardımcı olman için hep sana koşmamın nedeni bu."

Ön kapı kilitliydi, ama bahçe kapısı ardına kadar açıktı. Kırık cam parçaları süpürülmemişti, Florence'in odasının kapısı kırılmış, çarpık bir biçimde bir menteşesinden asılı kalmıştı. İçeriye bakmamaya çalışarak, odanın önünden hızla geçtim; henüz bakmaya hazır değildim, henüz yeteri kadar güçlü değildim.

Mutfak kapısı kilitli değildi. Anahtarı bulamamışlardı.

"İçeri gel," dedim Vercueil'e.

Ev darmadağındı, hiçbir şey yerinde değildi. Mutfaktaki her şey ortalığa dökülmüştü. Şemsiyem, hiç asmadığım bir yere asılmıştı. Divan öne çekilmiş, halının üzerindeki eski bir leke ortaya çıkmıştı. Her yanı garip bir koku kaplamıştı: Bu sadece sigara ve ter kokusu değildi, tarif edemeyeceğim, keskin ve insanın içine işleyen bir kokuydu. Her yere işaretlerini bırakmışlar, diye düşündüm. İşlerini mükemmel yapmışlardı. Birden masanın üzerindeki dosyayı hatırladım, mektubu, şu ana kadar yazdığım tüm sayfaları. Artık bu kadarı fazla! Her şeyi okuyup öğrenmelerine dayanamam! Pis parmaklarıyla sayfaları

çevirecekler, sevgisiz gözleriyle çıplak, savunmasız sözcükleri okuyacaklar. "Yukarı çıkmama yardım eder misin?"

Son kez yazdığımda açık bıraktığım dosya, şimdi kapalıydı. Dosya dolabının kilidi kırılmıştı, kitaplıkta boşluklar vardı.

Kullanılmayan iki odanın kilitleri zorlanmıştı.

Vitrin ve konsol da nasiplerini almışlardı.

Dokunulmamış tek bir şey kalmamıştı. Tıpkı hırsızın girdiği geceki gibi. Arama sadece bir bahaneydi. Asıl amaçları dokunmak, ellemekti. Kindar, kötü niyetli bir ruh. Tecavüz gibi: Bir kadını lekelemenin en iyi yolu.

Midemde şiddetli bir ağrı, tek bir söz bile etmeden, öylece Vercueil'e baktım.

"Alt katta birisi var."

Aşağıda birinin telefonla konuştuğu duyuluyordu.

Ses kesildi. Koridorda üniformalı genç bir adam belirdi ve başıyla bizi selamladı.

"Evimde ne arıyorsunuz?"

"Yalnızca kontrol ediyordum," diye yanıtladı neşeli bir ifadeyle. "İçeriye girenlerin kim olduğunu merak ettik." Şapkasını, ceketini ve tüfeğini topladı. Duyduğum koku, acaba tüfek kokusu muydu? "Dedektifler sekizde burada olacaklar. Ben dışarıda bekleyeceğim." Gülümsedi; tavırlarından benim için iyi bir hizmette bulunmuş olduğuna inandığı ve bunun için ona teşekkür etmemi beklediği anlaşılıyordu.

"Banyo yapmalıyım," dedim Vercueil'e.

Ama yapmadım. Yatak odasının kapısını kapattım, kırmızı haplardan iki tane yuttum ve tüm vücudum titremelerle ürperirken yattım. Vücudumun titremesi giderek arttı, tüm bedenim fırtınaya tutulmuş bir yaprak gibi baştan aşağı sarsılıyordu. Üşüyordum, ama titrememin nedeni soğuk değildi.

Sadece bu anı düşün, dedim kendi kendime, şimdi kendini dağıtmanın sırası değil, sadece bundan sonraki dakikayı düşün.

Titrememem yavaşlamaya başladı.

İnsan, diye düşündüm: Varlığının bir bölümünü, bilinmeyen, gelecekteki bir bölümünü, bir gölge gibi önünde taşıyan tek yaratık. Sürekli olarak bu durmadan kaçan gölgeyi yakalamaya ve onu umutları haline getirmeye çalışıyor. Ama ben, ben insan olmayı başaramam,

buna gücüm yetmez. Ben daha küçük, daha gözü kapalı ve yere daha yakın bir şey olmak zorundayım.

Kapı vuruldu ve Vercueil içeriye girdi, ardında dün gördüğüm kazaklı polis vardı, bugün ceket giymiş ve kravat takmıştı. Tekrar titremeye başladım. Vercueil'e odadan çıkması için işaret etti. Doğruldum. "Gitmeyin, Mr. Vercueil," dedim. Sonra adama dönerek, "Ne hakla evime geldiniz?"

"Sizin için kaygılandık." Hiç de kaygılanmış gibi görünmüyordu. "Dün gece neredeydiniz?" Yanıt vermedim. "İyi olduğunuzdan emin misiniz, tek başınıza idare edebilecek misiniz, Mrs. Curren?"

Yumruklarımı sıkmama rağmen, titremem giderek artmış ve neredeyse çırpınmaya dönüşmüştü. "Tek başına olan ben değilim!" diye haykırdım suratına: "Sizsiniz!"

Sözlerim onu hiç şaşırtmamıştı. Tam tersine devam etmemi ister gibi bir hali vardı.

Kendine hâkim ol, diye düşündüm. Seni güç durumda bırakmak istiyorlar, asıl amaçları bu. Sonra da, çıldırmış olduğunu söyleyip, tımarhaneye kapatacaklar!

"Burada ne arıyorsunuz?" diye sordum daha sakin bir ses tonuyla.

"Sadece bir kaç soru sormak istiyorum. Johannes adlı bu çocukla nasıl karşılaştınız?"

Johannes: Gerçek adı bu muymuş? Hiç sanmıyorum.

"Hizmetçimin oğlunun bir arkadaşıydı. Okul arkadaşı."

Cebinden küçük bir teyp çıkarttı ve yanıma, yatağın üzerine koydu.

"Peki, hizmetçinizin oğlu nerede?"

"Öldü ve gömüldü. Ama bütün bunları bildiğinize eminim."

"Ona ne olmuştu?"

"Flat'larda vuruldu."

"Onlardan başka tanıdığınız kimse var mı?"

"Nasıl kimse?"

"Diğer arkadaşları."

"Binlerce, milyonlarca, sayamayacağınız kadar çok."

"Ben bu hücreye dahil olanları kastediyordum. Evinizi kullanan başkaları da var mıydı?"

"Hayır."

"Bu silahları nereden bulduklarını biliyor musunuz?"

"Hangi silahları?"

"Bir tabanca ve üç fünye."

"Fünyelerden haberim yok. Fünyenin ne olduğunu bile bilmiyorum. Ama tabanca benim."

"Onu sizden mi aldılar?"

"Onlara kullanmaları için ben verdim. Onlara değil. Çocuğa, John'a."

"Tabancayı ona verdiniz? Tabanca sizin miydi?"

"Evet."

"Peki neden tabancanızı ona verdiniz?"

"Kendini savunması için."

"Kendini kime karşı savunması için Mrs. Curren?"

"Kendini saldırılara karşı savunması için."

"Bu ne tür bir tabancaydı, Mrs. Curren? Bana izin belgenizi gösterebilir misiniz?"

"Ne tür bir tabanca olduğunu bilmiyorum. Onu çok uzun süre önce almıştım, o zaman bütün bu izin belgesi v.s. saçmalıkları yoktu."

"Tabancayı onu verdiğinizden emin misiniz? Sözünü ettiğimiz şeyin, bir suç sayıldığını biliyorsunuz."

Haplar etkisini göstermeye başlıyordu. Arkamdaki acı gittikçe hafifliyor, yavaş yavaş tüm vücudum rahatlıyordu, ufkum tekrar genişlemeye başlamıştı.

"Bu saçmalığı sürdürmeyi gerçekten istiyor musunuz." dedim. Arkama yaslandım ve gözlerimi kapattım. Başım dönüyordu. "Burada konuştuklarımız, artık ölmüş olan insanlar. Artık onlara hiçbir şey yapamazsınız. Şu anda güven içindeler. Nasıl olsa infazı tamamladınız. Neden bir de mahkemeyle uğraşıp, canınızı sıkacaksınız? Dosyayı neden kapatmıyorsunuz?"

Teybi topladı, kaseti başa sardı ve tekrar yastığın üzerine koydu. "Sadece kontrol etmek için," dedi.

Kolumu güçlükle kaldırdım ve teybi yastığın üzerinden ittim. Tam yere çarpmak üzereyken yakaladı.

"Özel kağıtlarımı karıştırmışsınız. Bana ait kitapları almışsınız. Onları geri istiyorum. Her şeyi geri istiyorum. Bana ait olan her şeyi.

Onlarda sizi ilgilendirecek hiçbir şey yok."

"Kitaplarınızı yemeyeceğiz, Mrs. Curren. İşimiz bitince her şeyi geri alacaksınız."

"Onları işiniz bitince vermenizi istemiyorum. Hemen geri istiyorum. Onlar bana ait. Özel kâğıtlarım."

Başını salladı. "Bu hiç de özel bir şey değil, Mrs. Curren. Bunun siz de farkındasınız. Artık hiçbir şey özel değil."

Bedenimi saran uyuşukluk, şimdi boğazıma kadar yükselmişti. "Beni yalnız bırakın," dedim boğuk bir sesle.

"Son bir soru daha, Mrs. Curren. Dün gece neredeydiniz?"

"Mr. Vercueil ile birlikteydim."

"Mr. Vercueil bu mu?"

Gözlerimi açık tutabilmek için büyük bir çaba harcıyordum. "Evet," diye mırıldandım.

"Kim bu Mr. Vercueil?" dedi ve sonra tamamen farklı bir tonda: *"Wie is jy?"*

"Mr. Vercueil benim yardımcım, bana bakıyor. Mr. Vercueil benim sağ kolum. Buraya gelin, Mr. Vercueil."

Uzandım ve Vercueil'in bacağını yakaladım, sonra da elini, kıvrık parmaklı sakat elini. Bu sakat ele, yaşlı bir insanın uyuşuk ve pençe gibi eliyle sımsıkı sarıldım.

"In Godsnaam," dedi dedektif uzaklarda bir yerden. Tanrı yardımcınız olsun: Acaba bu sözlerle bize beddua mı etmişti, yoksa sadece öfkesini mi belirtmişti? Vercueil'in elini tutan elim gevşedi, kayar gibi uzaklaşmaya başladı.

Önümde bir sözcük belirdi: Thabanchu, Thaba Nchu. Zihnimi bu sözcük üzerinde yoğunlaştırmaya çalıştım. Dokuz harf, acaba neyin anagramı? Büyük bir çabayla, en başa "b"yi yerleştirmeye çalıştım. Sonra kendimi tamamen kaybettim.

Susamış, sersemlemiş ve acı içinde uyandım. Saat tam karşımdaydı, ama ben bir türlü akrep ve yelkovanın nerede durduğunu kestiremiyordum. Eve, ıssız, terk edilmiş evlerdeki gibi bir sessizlik hakimdi.

Thabanchu: Banch? Bath? Beceriksiz ellerle, her yanıma dolanmış olan çarşaftan kurtulmaya çalıştım. Acaba yıkansa mıydım?

Ne var ki, ayaklarım bir türlü banyoya gitmiyordu. Trabzana sı-

kıca yapışarak, iki büklüm, inleyerek alt kata indim ve Guguletu'nun numarasını çevirdim. Telefon uzun uzun çaldı. En sonunda açıldı, bir çocuk, küçük bir kız çıktı. "Mr. Thabane orada mı?" "Hayır." "O halde, Mrs. Mkubeliki ile konuşabilir miyim - hayır, Mrs. Mkubeleki değil, Mkubukeli?" "Mrs. Mkubukeli burada kalmıyor." "Ama Mrs. Mkubukeli'yi tanıyorsunuz, değil mi?" "Evet, onu tanıyorum." "Mrs. Mkubukeli?" "Evet." "Sen kimsin?" "Ben Lily'im." Lee-Le. "Evde yalnız mısın?" "Kızkardeşim de var?" "Kızkardeşin kaç yaşında?" "Altı." "Ya sen, sen kaç yaşındasın?" "On." "Mrs. Mkubukeli'ye benim için bir haber götürebilir misin, Lily?" "Bu Mr. Thabane ile ilgili bir haber. Mr. Thabane'ne dikkatli olması gerektiğini söylesin. Ona bunun çok önemli olduğunu söyle. Mr. Thabane'nin çok dikkatli olması gerekiyor. Ben Mrs. Curren'im. Yazabiliyor musun? Sana kendi telefon numaramı yazdırıyorum." Numaramı söyledim, ismimi heceledim. Mrs. Curren: Dokuz harf, acaba neyin anagramı?

Vercueil kapıyı vurdu ve içeriye girdi. "Bir şeyler yemek ister misin?"

"Aç değilim. Ama, eğer yiyecek bir şey bulursan, sen başının çaresine bakabilirsin."

Yalnız kalmak istiyordum. Ama, bir türlü gitmek bilmedi, kapının önünde durmuş, yüzünde garip bir ifadeyle bana bakıyordu. Yatağın üzerinde oturuyordum, elimde eldivenlerim vardı, yazı tahtam dizlerimin üzerindeydi. Yarım saatten beri öylece oturup, önümde duran bomboş sayfaya bakmaktan başka bir şey yapamamamıştım.

"Sadece ellerimi ısıtmaya çalışıyorum."

Ama beni yazmaktan alıkoyan şey, üşüyen parmaklarım değildi. Haplardı, artık daha fazla ve daha sık almak zorunda kaldığım haplar. Sis bombasına benziyorlardı. Onları yuttuğum zaman tüm bedenimi bir sis perdesi kaplıyordu, her yanımı saran, her şeyin üzerini örtüp, boğan bir sis perdesi. Ancak onları içmediğim zaman yazmaya devam edebiliyordum. Yani acı duymadan yazamıyordum: İşte yeni ve korkunç bir kural daha. Acı duymadığım, hapların etkisinde olduğum zamanlarda ise, artık hiçbir şey korkunç değildi, her şey birbirinden fark-

sız, her şey aynıydı.

Yine de yazdım. Gecenin ölü sessizliğinde, Vercueil alt katta uyurken, sana John'la, şu hiç hoşlanmadığım, bir türlü ısınamadığım çocukla ilgili bir şey daha anlatmak için bu satırları yazmaya çalıştım. Sana, ona karşı duyduğum bütün hoşnutsuzluğa rağmen, onunla aramda, Bheki'yle olduğundan çok daha açık, çok daha yakın, çok daha derin bir ilişki olduğunu söylemek istiyorum. Onunla benim ya da benimle onun. Onunla ya da onun yoluyla. Gecenin karanlığında, ama aynı zamanda onun son sabahının soluk aydınlığında. Burada, yatağımdaydım. Ama aynı zamanda orada, Florence'in odasındaydım; hiçbir çıkış yeri yok, ne pencere, ne kapı, ne de başka bir yer. Dışarıda, kapının önünde, duvar diplerine sinmiş, avlarını bekleyen avcılar gibi, çocuğun ölümüne doğru koşmasını bekleyen adamlar var. Avcılar dışarıda, onun ve Bheki'nin büyük sırrının, erkek olmalarını sağlayacak bu büyük sırrın tüm kaçış yollarını tutarken, o içeride kucağında tabancası oturmuş bekliyor; ve ben onun yanındayım, ayakta ya da yukarıda bir yerde. Durmadan dizlerinin arasına sıkıştırdığı tabancasıyla oynuyor. Dışarıda fısıltıyla konuşan adamları dinliyor, ben de onunla birlikte dinliyorum. Kendini, ciğerlerine dolacak dumana, birden tekmeleyerek açılacak olan kapıya, onu duvara fırlatacak kurşun yağmuruna hazırlanıyor. En son anda tabancasını doğrultup, yüreğindeki ışığa doğru yapacağı son akışa hazırlanıyor.

Gözlerini hiç kırpmadan, biraz sonra içinden geçerek dünyaya veda edeceği kapıya bakıyor. Ağzı kupkuru, ama korkmuyor. Kalbi göğsünde hiç durmadan açılıp kapanan bir yumruk gibi atıyor.

Onun gözleri açık, ama benimkiler, şu anda yazıyor olmama rağmen, kapalı. Benim gözlerim, senin görebilmen için kapalı.

Bütün bu bekleyiş süresi içinde, artık zaman durmuştur, kalbinin vuruşları bile zamanın ötesindedir. Burada, gecenin sessizliğinde, odamdayım, ama aynı zamanda onunlayım, onunla ve denizler ötesine uçarak seninle.

Bir uçuş zamanı, ama sonsuzluk değil. Zamana geri dönmeden önce bir akış, bir bekleyiş; kapı patlayarak açılıp, biz, önce o, sonra ben, o göz kamaştırıcı sonsuz aydınlıkla yüz yüze gelmeden önce.

4. Bölüm

Florence'le ilgili bir rüya gördüm, bir rüya ya da bir hayal. Rüyamda onu, elinde Hope ve kucağında Beauty ile birlikte Hükümet Bulvarı'nda yürürken gördüm. Üçünün yüzünde de maske vardı. Ben de oradaydım, çevreme her cinsten ve tabakadan bir sürü insan toplanmıştı. Bir festival havası vardı. Bir gösteriye hazırlanıyordum.

Ancak Florence seyretmek için durmadı. Bakışları ileriye doğru sabitleşmiş, sanki bir hayaletler topluluğunun içinden geçer gibi aramızdan geçip gitti.

Maskesinin gözleri eski akdeniz uygarlıklarından kalma resimlerdeki gözlere benziyordu: İri, oval, gözbebeği tam ortada; bir Tanrıçanın badem gözleri.

Caddenin tam ortasında, Parlemento binasının tam karşısında durmuş, ateş numaramı yapıyordum, izleyiciler çevremde bir halka oluşturmuşlardı. Başımın üzerinde ulu meşe ağaçları kule gibi göğe yükseliyordu. Ancak, zihnim numaramla meşgul değildi. Aklım Florence'e takılmıştı. Koyu renk ceketi ve iç karartıcı elbisesi üzerinden sıyrılmıştı. Rüzgârın dalgalandırdığı beyaz bir jüpon içinde, ayakları çıplak, başı çıplak, sağ göğsü çıplak, geniş adımlarla yürüyor; çocuklarından biri, maskeli, çıplak, yanında ona yetişmek için hızla koş-

turuyor, diğeri, bir kolunu uzatmış, ileriyi göseriyor.

Çıplak göğsüyle havayı yaran bir figür olarak dolu gülümseyişiyle zevkler kraliçesi Afrodit değil: Daha yaşlı bir figür, acelesi olan bir figür; karanlıkta kısa ve keskin bir çığlık. Kan ve topraktan oluşan bir figür, bir an için ortaya çıkıyor, kendini gösteriyor ve kayboluyor. Tanrıçada ne bir çağrı ne de bir hareket var. Gözleri açık, ama bomboş. Bakıyor ama görmüyor.

Yanarken, gösterimi yapıyordum, yere çivilenmiş gibi dimdik duruyordum. Üzerimden buz mavisi alevler yükseliyordu. Hiç acı duymuyordum.

Bu, geçen rüya zamanında, ama aynı zamanda rüya dışındaki zamanda da gördüğüm bir hayaldi. Tanrıçalar sonsuza kadar önümden geçip gittiler, sonsuza kadar, ama ben, şaşkınlık ve pişmanlık ifade eden bir tavır takınarak, onların peşinden gitmedim. Bu hayalin, tanrıça ve çocuklarının çıktığı girdapa baktım, baktım; ama içi bomboştu. Tanrıçayı izlemesi gereken kadın orada değildi; saçları alevler içinde, kollarını savuruyor ve haykırarak dans ediyordu.

Rüyamı Vercueil'e anlattım.

"Bu gerçek mi?" diye sordu.

"Gerçek? Elbette değil. Hatta otantik bile değil. Florence'in Yunanistan'la hiçbir bağlantısı yok. Rüyalardaki figürler başka türlü anlamlar taşırlar. Onlar emarelerdir, başka şeylerin emareleri."

"Onlar gerçek miydi? Onlar gerçek miydi?" diye tekrar sordu, sözümü kesip, konunun başka yöne sapmasına engel olarak, "Başka ne gördün?"

"Başka? Daha? Biliyor musun?" dedim, daha yumuşak bir sesle onu taklit ederek.

Başını salladı. Kafası karışmıştı, amacına ulaşamamıştı.

"Beni günlerdir tanıyorsun. Nehrin kıyısında durmuş sıramın gelmesini bekliyorum. Bana karşıya nasıl geçeceğimi gösterecek birini bekliyorum. Her gün, her dakika buradayım, bekliyorum. İşte, gördüğüm şey bu. Sen de görüyor musun?"

Hiçbir şey söylemedi.

"Hastaneye geri dönmemek için mücadele ettim, çünkü orada beni uyutacaklardı. Bu, hayvanlar için kullandıkları nazik bir ifade, ama pekâlâ insanlar için de kullanabilir. Rüyasız bir uykuya dalacak-

tım. Beni tamamen uyuşuncaya kadar *mandragora* ile besleyeceklerdi. O zaman nehre düşecek, boğulacak ve akıntıyla sürüklenip gidecektim. Asla karşıya geçemeyecektim. Buna izin veremezdim. Çok uzaktan gelmiştim. Gözlerimi kapalı tutamazdım."

"Ne görmek istiyorsun?"

"Gerçekten orada olup olmadığını görmek istiyorum."

Kendini fazla ciddiye almayan bir ifadeyle omuz silkti. "Beni mi? Ben kimim?"

"Sadece bir adam. Davetsiz bir misafir. Şimdilik ancak bu kadarını söyleyebilirim. Başka bir şey bilmiyorum. Sen biliyor musun?"

Başını salladı. "Hayır."

"Eğer benim için bir şey yapmak istiyorsan, radyonun antenini takabilirsin."

"Onun yerine televizyonu getirmemi ister misin?"

"Televizyonu midem kaldırmıyor. Hasta oluyorum."

"Televizyon seni hasta edemez, o sadece bir görüntü."

"Hiçbir şey sadece görüntü değildir. Bu görüntülerin arkasında adamlar var. İnsanları hasta etmek için görüntülerini gönderiyorlar. Neyi kastettiğimi biliyorsun."

"Görüntüler seni hasta edemez."

Arasıra bunu yapıyor: Ne desem tersini söylüyor, zıddıma konuşuyor, beni kışkırtıyor, sonra da tepkilerimi izliyor. Onun espri anlayışı da bu, kendince takılıp, şakalaşıyor, ama bunu o kadar yakışıksız ve sevimsiz bir biçimde yapıyor ki, ona karşı duyduğum bütün hisler bir anda uçup gidiyor.

"Lütfen, anteni tak, senden tek istediğim bu."

Alt kata indi. Bir süre sonra, ayağını basamaklara pat pat vurarak yukarı çıktığını duydum. Odaya girdi ve kucağındaki televizyonu getirip yatağın tam karşısına koydu. Açtı, anteni ayarladı ve bir kenera çekilip beklemeye başladı. İkindi vaktiydi. Gökyüzünde bir bayrak dalgalanıyordu. Bando, Ulusal Marşı çalıyordu.

"Kapat şunu!"

Sesi daha çok açtı.

"Kapat şunu!" diye avazım çıktığı kadar haykırdım.

Gerçekten çok kızdığımı fark edince, fazla ileri gittiğini anladı ve hemen çark etti. Sonra, beni şaşkına döndüren bir davranışla, olduğu yerde oynamaya başladı. Kollarını yukarı kaldırıp kalçasını kıvırırken, bir yandan da parmaklarını şaklatıyordu; dans ediyordu, resmen dans ediyordu. Üstelik, dans edilebileceğini aklımın uçundan bile geçirmediğim bir müziğin eşliğinde. Aynı zamanda birtakım sözler de söylüyordu. Ne gibi sözler? Anlayamıyordum. Ama daha önce hiç duymadığıma emindim.

"Kapat" diye haykırdım tekrar.

Dişsiz, yaşlı, öfkeden çılgına dönmüş bir kadın: Görülmeye değer bir manzara! Sesi kıstı.

"Kapat!"

Kapattı. "Bu kadar perişan olmana gerek yok."

"O zaman sen de bu kadar aptalca davranma, Verçueil. Bir daha beni böyle gülünç bir duruma düşürme. Çirkin çirkin bağırttırma."

"Ama neden bu kadar sinirleniyorsun?"

"Çünkü, Cehenneme gitmekten ve orada *Die Stem* 'i sonsuza kadar dinlemek zorunda kalmaktan korkuyorum."

Başını salladı. "Bu kadar üzülme. Her şey sona erecek. Biraz sabırlı ol."

"Sabredecek zamanım yok. Senin zamanın olabilir, ama benim zamanım kalmadı."

Yine başını salladı. "Belki senin de zamanın vardır," diye fısıldadı ve dişsiz ağzında garip bir ifadeyle gülümsedi.

Bir an için, sanki Cennetin kapıları açıldı ve her yan aydınlandı. Yaşamım boyunca aldığım kötü haberlerden sonra, iyi haberlere o kadar susamıştım ki, kendimi tutamayarak ben de güldüm. "Gerçekten mi?" Başını salladı. İki aptal gibi, karşılıklı durup, birbirimize sırıttık. Sonra parmaklarını anlamlı bir biçimde şaklatarak, bir sümsük kuşu kadar beceriksiz ve hantalca, tüm tüylerini ve kemiklerini hoplatarak, step dansını tekrarladı. Sonra gitti, merdivene tırmandı ve kopan anten kablosunu bağladı. Sonunda yine radyoma kavuşmuştum.

Ama ne dinleyecektim? Bu günlerde istasyonlar, mallarını pazarlamaya çalışan ülkelerin reklamlarıyla o kadar doluydu ki, müzik

neredeyse tamamen kaybolmuştu. *Paris'te Bir Amerikalı'* yı dinlerken uyuyakaldım ve bir telsizin aralıksız devam eden sinyalleriyle uyandım. Acaba nereden geliyorlardı? Denizdeki bir gemiden mi? Yoksa, Walvis bay ve Ascention Island arasında dalgalarla boğuşan eski bir buharlı gemiden mi? Birbirini, hiç acele etmeden, hiç hata yapmadan tek düze bir akışla izleyen bu uzun ve kısa vuruşlar, balık kavağa çıkıncaya kadar hiç durmadan devam edeceğe benziyordu. Hangi mesajı iletiyorlardı? Önemli bir mesaj mıydı? Yağmur damlaları gibi ardarda inen bu vuruşlar, yatağıma uzanmış, bir sonraki hap saatini beklerken, beni rahatlatıyor, geceyi daha dayanılır kılıyordu.

Uyutulmak istemediğimden söz etmiştim. Ama artık uykusuzluğa da dayanamıyordum. Diconal, tüm yan etkilerine rağmen, en azından uyamamı ya da uykuya benzer bir uyuşukluğa dalmamı sağlıyordu. Acı uzaklaşır, zaman hızlanır, ufuk yükselirken; acının üzerinde, güneşin yakıcı ışınlarını bir noktada toplayan bir mercek gibi yoğunlaştırdığım dikkatim, bir süre için de olsa dağılıyor, rahatlıyordum; derin bir soluk alabiliyor, sıktığım yumruklarımı gevşetebiliyor, bacaklarımı uzatabiliyordum. Buna da şükür, diyordum kendi kendime: Hasta bedenin rehavete erdiği, yorgun ruhun uyuştuğu, biraz olsun yatıştığı, hafiflemeye başladığı için şükretmelisin.

Ama bu soluk alma süresi fazla uzun sürmüyordu. Bulutlar tekrar toplanıyor, düşünceler ardarda yığılıyor, gittikçe yoğunlaşıp karamsarlaşıyor, yaşamın tüm sorunları karasinekler gibi başıma üşüşüyordu. Onları kovalamak için başımı sallıyordum. Gözlerimi alabildiğince açıp, elime, üzerindeki damarlara bakıyor ve bu benim elim diyordum, bu da yatak örtüsü. Sonra, çok kısa bir an için bir ışık parlıyor, sanki bir kıvılcım çakıyordu. Birden kendimi yitiriyor, ama bir an sonra yine elimi seyrederken buluyordum. Bu iki an arasında, bazen bir göz kırpışı kadar kısa bir süre, bazen de bir saat geçtiği oluyordu. Kendimi yitirdiğim bu süre içinde, denizin derinliklerinden gelen, ağzımın içine dolan, dilimi sımsıkı kavrayan yoğun, yapışkan bir nesneyle mücadele ediyordum. Ağzına su dolan bir yüzücü gibi başı-

mı sallıyordum. Ağzımda bir kükürt, bir safra tadı vardı. Çılgınlık! Kendi kendime, çılgınlığın da buna benzer bir tadı olmalı diyordum!

Bir keresinde, ayıldığımda kendimi duvarın tam karşısında buldum. Elimde ucu kırılmış bir kurşunkalem vardı. Duvar baştanbaşa, içimden ya da içimdeki birinden çıkan anlamsız, gelişigüzel karakterlerle doluydu.

Dr. Syfret'e telefon ettim. "Sanırım Diconal'e karşı gösterdiğim tepki gittikçe artıyor," dedim ve gösterdiğim tepkiyi tarif etmeye çalıştım. "Acaba, bana tavsiye edebileceğiniz alternatif bir ilaç var mı?"

"Kendinizi hâlâ benim hastam olarak kabul ettiğinizin farkında değildim," diye yanıtladı Dr. Syfret. "Gerekli bakımı görebilmeniz için hastanede kalmanız lazımdı. Ameliyat sonrası bakımını telefonla gerçekleştiremem."

"Sizden çok küçük bir yardım istiyorum. Diconal halüsinasyonlar görmeme neden oluyor. Kullanabileceğim başka bir ilaç var mı?"

"Ben de sizi görmeden hiç bir şey yapamayacağımı söylüyorum. Bu benim çalışma tarzım değil, meslektaşlarımın hiçbirinin çalışma tarzı değil."

O kadar uzun bir süre sessiz kaldım ki, artık beni yitirmiş olduğunu düşünmeye başlamış olmalıydı. Gerçekten de, artık bocalıyordum, dayanma gücüm kalmamıştı. Anlamıyor musun? İçimden, yorgunum, ölecek kadar yorgunum, demek geliyordu. *In manus tuas:* Beni kollarına al, koru beni; ya da, eğer bunu yapamıyorsan, elinden ne geliyorsa onu yap.

"Lütfen son bir şey sormama izin verin. Bende ortaya çıkan reaksiyonlar, başkalarında da görüldü mü?"

"Her hastanın tepkisi farklı olur. Ama, evet gösterdiğiniz reaksiyonların Diconal'a bağlı olması mümkündür."

"Her şeye karşın, eğer fikrinizi değiştirirseniz, yeni reçete için Mill Sokağı'ndaki Avalon Eczanesi'ne telefon etmenizi rica ediyorum. Halüsinasyonlarım içinde bulunduğum durumdan, hastalığımdan kaynaklanmıyor, doktor. Bakıma gereksinmem yok, sizden sadece ağrılarıma bir çare bulmanızı rica ediyorum."

"Eğer siz de fikrinizi değiştirir ve beni görmek isterseniz, Mrs. Curren, gündüz ya da gece, ne zaman olursa olsun, sadece telefonu kaldırmanız yeterli."

Bir saat kadar sonra kapının zili çaldı. Eczaneden on dört günlük yeni bir parti ilaç getiren adam gelmişti.

Eczacıya telefon ettim. "Tylox," diye sordum: en güçlüsü mü?"

"Ne açıdan en güçlüsü?"

"Yani önerilebilecek en son ilaç mı?"

"Bu işler böyle yürümez, Mrs. Curren. Bu işlerde ilk ya da son diye bir şey yoktur."

Yeni haplardan iki tane aldım. Mucize yine gerçekleşti, ağrılarım, öfori halim kayboldu, tekrar yaşama sevincimi kazandım. Banyo yaptım, yatağa girdim, okumaya çalıştım ve huzursuz bir uykuya daldım. Bir saat sonra uyandım. Ağrı yine yavaş yavaş sokulmaya başlamıştı, midem bulanıyordu, depresyonun tanıdık gölgesi üstüme düşmek üzereydi.

İlaçlar ağrıya ancak bu kadar engel olabiliyorlardı: Karanlığı yaran bir ışık huzmesi; ama sonra karanlık bir kat daha yoğunlaşıyordu.

Vercueil içeri girdi.

"Yeni haplardan almıştım. Hiçbir değişiklik olmadı. Belki biraz daha güçlüler, ama hepsi o kadar."

"Daha fazla al. Dört saat geçmesini bekleme."

Bir ayyaşın tavsiyesi.

"Elbette alabilirim. Ama, madem onları istediğim zaman almakta serbestim, neden hepsini birden almıyorum?"

Sessizce birbirimize baktık.

"Neden beni seçtin?"

"Seni seçmedim."

"O halde neden buraya, bu eve geldin?"

"Köpeğin yotku."

"Başka?"

"Güçlük çıkarmayacağını düşündüm."

"Peki güçlük çıkardım mı?"

Üzerime doğru geldi. Yüzü şişmişti, soluğu alkol kokuyordu. "Eğer yardım etmemi istersen sana yardımcı olabilirim." Eğildi, elleriyle boğazımı kavradı; başparmağıyla hafifçe gırtlağımı bastırdı, sakat parmakları kulağımın hemen altındaydı. "Yapma", diye fısıldadım ve elini yavaşça ittim. Gözlerim yaşlarla dolmuştu. Elini avucumun i-

çine aldım ve sanki bana ait olmayan bir sesle ağlamaya başlayarak, göğsüme bastırdım, sonra da indirip kaldırarak göğsüme vurmaya başladım.

Bir süre bu durumda kaldık. Elini tuttuğum için hâlâ üzerime doğru eğilmiş bir durumdaydı. Köpek burnunu yatağın kenarına uzatmış, bizi kokluyordu.

"Köpeğin benimle birlikte uyumasına izin verir misin?"

"Neden?"

"Isıtması için."

"Durmaz. Hep benim yanımda uyur."

"O zaman sen de burada uyursun."

Alt kata indi, uzun bir süre dönmesini bekledim. Bir hap daha aldım. Sonra alt katın ışığı söndü. Ayakkabılarını çıkarttığını duydum. "Şapkanı da çıkar, bir değişiklik olsun."

Elbiselerini çıkarmadan yanıma uzandı. Ayakları leş gibi kokuyordu. Hafif bir ıslık çaldı; köpek yatağa atladı, şöyle bir çevresinde döndü ve ayaklarımızın üzerine kıvrılıp yattı. Tristan'ın kılıcı gibi onurumuzu koruyordu.

Hap yine mucizesini gösterdi. Yarım saat sonra, Vercueil ve köpek uyurken, ağrılarımdan kurtulmuş, ruhum fırlamaya hazır bir ok gibi, hâlâ uyanık yatıyordum. Birden, gözlerimin önünde annesinin sırtında bana doğru gelen Beauty'nin hayali belirdi; sabit gözlerle ileriye doğru bakıyor ve o adım attıkça aşağı yukarı sallanıyordu. Sonra bu hayal kayboldu ve her taraf toz bulutlarıyla kaplandı; Borodino'nun tozları, gözlerimin önünde ölümü taşıyan tekerlekler gibi yuvarlanıyorlar, döne döne üstüme geliyorlardı.

Lambayı yaktım. Geceyarısı olmuştu.

o

Çok yakında tüm bunların üzerine bir perde çekeceğim. Burada sadece bir bedenin öyküsünü değil, onun içinde hapsolan ruhun öyküsünü da anlatıyorum. Sana tahammül edemeyeceğin bir şey göstermeyeceğim: Yanan bir evde pencereden pencereye koşturan ve demirlere sarılarak yardım isteyen bir kadın.

Vercueil ve köpeği bu üzüntü selinin yanında rahatça uyuyorlar. Görevlerini tamamlıyorlar; ruhun kendisini kurtarmasını bekliyorlar. Acemi, ıslak, kör, cahil bir ruhun.

Artık parmaklarını nasıl kaybettiğinin öyküsünü biliyorum. Bir deniz kazası sırasında olmuş. Gemiyi terk etmek zorunda kalmışlar. Bu karışıklıkta eli bir makaraya sıkışmış ve ezilmiş. Diğer yedi tayfa ve bir çocukla birlikte bir salın üzerinde sürüklenirlerken bütün bir gece acı içinde kıvranmış. Ertesi gün bir Rus trol teknesi tarafından kurtarılmışlar. Eline ilk kez o zaman tedavi yapılmış, ama artık çok geçmiş.

"Hiç Rusça öğrendin mi?"

Hatırladığı tek sözcük, *xorosho* idi.

"Hiç Borodino'dan söz eden oldu mu?"

"Borodino'yu hatırlamıyorum."

"Ruslarla kalmayı düşünmedin mi?"

Yüzüme garip garip baktı.

Bu olaydan sonra bir daha denize açılmamıştı.

"Denizi hiç özlemedin mi?"

"Bir daha asla bir tekneye ayak basmayacağım."

"Neden?"

"Çünkü, bir dahaki sefere bu kadar şanslı olmayabilirim."

"Nasıl bu kadar emin olabilirsin? Eğer kendine yeteri kadar güvenmiş olsaydın, suyun üzerinde bile yürüyebilirdin. İnancın nelere kadir olduğunu bilmiyor musun?"

Sesini çıkarmadı.

"Belki de bir hortum gelir, seni suyun üzerinden kaldırır ve götürüp sahile bırakırdı. Ayrıca yunuslar da var. Boğulan denizcileri kurtarırlar, bunu bilmiyor muydun? Neden bir denizci olarak kalmayı düşünmedin?"

"Hep ileride başına neler gelebileceğini düşünerek yaşayamazsın. Yaşamın sana neler getireceğini her zaman bilemezsin."

Yüzük parmağını hafifçe sıktım. "Hiçbir şey hissetmiyor musun?"

"Hayır. Artık sinirler tamamen ölü."

Başından beri, anlatabileceği bir öyküsünün olduğunu biliyor-

dum. Şimdilik parmaklarıyla sınırlı kalsa da, öyküsünü anlatmaya başlamıştı. Bir denizcinin hikâyesi. Ona inanıyor muydum? Aslına bakarsan, bu hiç de önemli değildi. Çünkü, her yalan içinde bir ölçüde de olsa gerçeği barındırır. Yeter ki insan nasıl dinlemesi gerektiğini bilsin.

Doklarda da çalışmış, gemilere yüklenecek malları taşımıştı. Bir gün, bir sandığı taşırken burnuna kötü bir koku gelmiş ve sandığı açtığında bir erkek cesedi ile karşılaşmıştı; saklandığı yerde açlıktan ölen kaçak bir yolcunun cesedi.

"Nereden geliyormuş?"

"Çok uzak bir yoldan, Çin'den,"

Aynı zamanda SPCA'nın köpek kulübelerinde de çalışmıştı.

"Köpeklere karşı sevgin oradan mı geliyor?"

"Köpeklerle her zaman iyi geçinmişimdir."

"Köpekleri çocuk yerine koyarak mı seviyorsun?"

"Mmm," dedi, ama bu hiç bir anlam ifade etmiyordu. Daha konuşmanın başında, hoşlanmadığı sorulardan kaçınmak için, hangi sorularını duyacağına, hangilerini de duymazdan geleceğine karar vermişti, anlaşılan.

Yine de, yeryüzündeki herhangi bir yaşam kadar anlaşılmaz, karanlık ve belirsiz bir yaşam öyküsünün parçalarını yavaş yavaş bir araya getirmeyi başardım. Acaba yaşam ona nasıl bir gelecek hazırlıyordu; yaşamının bu kocaman evde yaşlı bir kadınla birlikte geçirdiği bu dönemi tamamlandıktan sonra önünde nasıl bir gelecek uzanacaktı? Bir eli tüm görevlerini yerine getiremeyecek kadar sakattı. Artık bir denizci ustalığıyla düğüm atamazdı. Eli artık bu iş için uygun olmadığı gibi, tüm becerisini de yitirmişti. Ömrünün yarısı tamamlanmıştı ve yanında ona destek olacak bir kadın yoktu. Yalnız, *stoksielalleen:* bir tarlada tek başına duran bir korkuluk gibi, yalnız bir ruh, tek başına. Ona kim bakacak, göz kulak olacak, onu kim koruyacaktı?

"Ben gittiğim zaman yalnız başına ne yapacaksın?"

"Yaşamaya devam edeceğim."

"Buna eminim, onu sormadım; yaşamında başka biri olacak mı?"

Düşünceli bir ifadeyle gülümsedi. "Acaba yaşamımda herhangi birine ihtiyacım var mı?"

Bu, sorumdan kaçmak için verilmiş bir cevap değil, gerçek bir

soruydu. Bilmiyordu. Bana soruyordu.

"Evet. Eğer bu sana fazla aykırı bir fikir gibi gelmezse, aslında bir eşe ihtiyacın olduğunu söylemek isterim. Bu eş, buraya getirmiş olduğun kadın bile olabilir, yeter ki kalbinde ona karşı bir şeyler hisset."

Başını salladı.

"Aldırma. Aslında evlilikten değil, başka bir şeyden söz etmeye çalışıyordum. Seninle ilgileneceğime, seni koruyacağıma rahatlıkla söz verebilmek isterdim, ama bunun ölümümden sonra olanaklı olup olmayacağı konusunda hiçbir fikrim yok. Bu ya hiç olanaksız olacak ya da çok az. Her yerin kendine özgü kuralları vardır ve insanın bu kuralları istediği gibi değiştirmesi ya da görmezden gelmesi her zaman olanaklı olmayabilir. Üstelik; sırlarını, birini korumanın, onunla ilgilenmenin sırlarını öğrenmene izin verilmemiş bile olabilir. Kalbimde senin ya da başka herhangi biri için özel bir yer ayırmaya ve bu yeri korumaya olanak bulamayabilirim. Kalbimdeki her şey silinmiş, temizlenmiş, kaybolmuş olabilir. Her şey: Bunun düşüncesi bile korkunç. İnsanı isyan ettirmeye; ve eğer bu işler böyle oluyorsa, ben şimdiden vazgeçiyorum, işte biletim, onu geri veriyorum, dedirtmeye yeterli. Ne var ki, biletleri herhangi bir nedenle geri vermenin olanaklı olabileceğinden kuşkuluyum.

"İşte bu yüzden böyle tamamen yalnız, tek başına kalmamak zorundasın. Çünkü hiç dönmemek üzere gitmek zorunda kalabilirim."

Arkası bana dönük olarak yatağa oturdu, eğildi köpeğin başını dizlerinin arasına sıkıştırdı ve onu okşamaya başladı.

"Beni anlıyor musun?"

"Mmm."

Evet olarak da anlaşılabilecek bu "Mmm'ın gerçekte hiçbir anlamı yoktu.

"Hayır, anlamıyorsun. Hiçbir şey anlamıyorsun. Beni dehşete düşüren şey, senin yalnız kalma olasılığın değil, benimki."

Ertesi gün alışveriş yapmak için dışarı çıktı. Akşam da yemek pişirdi ve tepemde dolanarak, yemek yiyişimi seyretti. aslında hiç aç değildim, ama bunu ona söylemeye cesaret edemedim. Elimden geldiği kadar onu kırmamaya çalışarak, "Sen orada durmuş beni seyrederken yemek yiyemiyorum," dedim ve o gittikten sonra yemeği sakla-

dım, daha sonra da köpeğe verdim.

En sevdiği karışım, yumurtada kızarmış beyaz ekmek, ekmeğin üzerinde ton balığı ve ton balığının üzerinde domates sosuydu. Keşke daha önce aklıma gelseydi de, ona yemek pişirme konusunda bir şeyler öğretseydim.

Tüm eve istediği gibi yayılma olanağı olmasına rağmen, çoğunlukla benim odamda, benimle birlikte yaşıyordu. Buruşturup odanın her yanına saçtığı kağıt parçaları ve boş paketler, odanın içinde bir esinti olduğu zaman hayaletler gibi her yana uçuşuyorlardı. "Şu süprüntüleri topla," diye yalvarıyordum. "Toplayacağım," diye söz veriyordu; arasıra topluyordu da, ama sonra daha çoğunu atıyordu.

Aynı yatağı paylaşıyorduk. İkiye katlanmış bir sayfa, birbirine yapışık iki kanat gibi yan yana yatıyorduk: Eski dostlar, yatak arkadaşları, ortaklar, kaşık düşmanları. *Lectus genialis, lectus adversus.* Ayakkabılarını çıkardığı zaman, başparmağının sapsarı, neredeyse kahverengi, kanca gibi kıvrılmış tırnağını gördüm. Düşme korkusuyla sudan uzak tuttuğu ayaklar: Düşme, derinliklerde kaybolma ve soluk alamama korkusu. Kuru bir yaratık, bir hava yaratığı; tıpkı Shakespeare'deki şu, sapı cırcır böceği kemiğinden, örümcek ipliği kamçılı çekirge perileri gibi bir yaratık. Rüzgârla koca sürüler halinde denize taşınır, toprağı göremez olurlar, yorulurlar, birbirlerinin üzerine konarak dinlenmeye çalışırlar; birçoğu Atlantik'e düşerek boğulur. Sonunda hepsi sulara gömülürler. Bürümcük kanatları denizin dibinde bir yaprak ormanı gibi çırpınır, milyonlarca ölü göz; yengeçler kıskaçlarıyla onları yakalar, kemirirler.

Vercueil horluyor.

Annen, yanında kocasının gölgesi, sana yazıyor. Bu manzara seni kırdıysa beni bağışla. İnsan en yakınındakini sevmeli. Elinin ulaşabildiğini sevmeli; tıpkı bir köpeği sever gibi.

Mrs. V.

23 Eylül, gündönümü. Yağmur hiç durmadan yağıyor. Gökyüzü dağlara kadar kapkara bulutlarla kaplı. Bulutlar o kadar ya-

kın ki, neredeyse süpürge sopasını uzatsan ulaşabileceksin. Bütün sesleri boğan, insanı sakinleştiren bir ses; sanki kocaman bir el, suyun eli, evi avucunun içine almış. Bu sûkûneti sadece saçaklardan damlayan, mazgallarda şırıldayan suyun sesi bozuyor. Hava yoğunlaşıyor, sanki suya dönüşüyor.

"Bu nedir?"

Vercueil'in elinde gülağacından küçük, menteşeli bir kutu vardı. Açıp, belirli bir açıdan ışığa tutarsan, eski moda giyimli, uzun saçlı, genç bir adam görünüyordu. Açıyı değiştirirsen, görüntü değişiyor ve ortaya, cam bir yüzeyin ardında yol yol gümüşi çizgiler çıkıyordu.

"Eski günlerden kalma bir fotoğraf. Fotoğraftan önceki bir zamandan."

"Resimdeki kim?"

"Emin değilim. Büyükbabamın erkek kardeşlerinden biri olabilir."

"Evin tıpkı bir müze gibi."

(Polisin kapılarını kırdığı odalardaki eşyaları karıştırmış.)

"Bir müzede her şeyin üzerinde etiketleri olur. Burası eşyaların etiketlerinin düşmüş olduğu bir müze. Çürümeye, yıkılmaya yüz tutmuş bir müze. Müzeye kaldırılması gereken bir müze."

"Eğer istemiyorsan, bütün bu eski şeyleri satmalısın."

"İstiyorsan sen sat. Beni de sat."

"Nasıl?"

"Kemiklerimi, saçlarımı. Dişlerimi de. Tabii, beş para bile etmeyeceğimi düşünmüyorsan. Ne yazık ki, şu çocukların içine binip, Guy'un çevresinde dolaştıkları arabalar gibi bir arabamız yok. Eğer olsaydı, göğsüme bir harf iğneleyip, beni Bulvar'da iterdin. Sonra da yakardın. Ya da daha karanlık bir yere örneğin bir çöplüğe götürür, çöplerin arasına atardın."

Sigara içmek istediği zaman balkona çıkmaya alışmıştı. Şimdi alt katta sigara içiyor ve duman doğruca odama çıkıyor. Buna dayanamıyorum. Ama artık, dayanamadığım şeylere alışmaya başlamamın zamanı geldi.

Beni leğende iç çamaşırlarımı yıkarken gördü. Eğilmek bana büyük acı veriyordu. Kuşkusuz korkunç görünüyordum. "Onları ben yıkayabilirim" dedi. Reddettim. Ama bu kez de ipe uzanamadım, be-

nim yerime asmak zorunda kaldı. Yaşlı bir kadının sararmış, özensiz iç çamaşırları.

Ağrım iyice şiddetlendiği, yüzüm bembeyaz olduğu, titremeye ve soğuk terler dökmeye başladığım zaman, elimi tutuyor. Ellerinin arasında oltadaki balık gibi kıvranıyorum. Bu sırada yüzümün ne kadar çirkinleştiğinin farkındayım; yüzüm, sevişirken zevkle kendilerinden geçen insanların yüzlerindeki gibi bir görünüm alıyor: Vahşi, kaba, yırtıcı. Bu görünümden hoşlanmıyor; gözlerini başka tarafa çeviriyor. Bense, bırak görsün, bırak bunun neye benzediğini öğrensin, diye düşünüyorum!

Cebinde bir bıçak taşıyor. Sustalı, açılır kapanır bir bıçak değil, ucuna taşırken batmaması için bir mantar parçası takılı bir kama. Yatarken, onu paralarıyla birlikte yere, yanına koyuyor.

Yani çok iyi korunuyorum. Ölüm, bu adamı ve köpeği aşmaya çalışmadan önce iki kez düşünecek.

"Latince nedir?" diye sordu.

"Ölü bir dil," diye yanıtladım, ölüler tarafından konuşulan bir dil.

"Gerçekten mi?" diye sordu. Bu açıklama hoşuna gitmişe benziyordu.

"Evet, gerçekten. Günümüzde onu sadece cenaze törenlerinde duyabilirsin. Cenaze törenlerinde ve bazen de düğünlerde."

"Sen konuşabiliyor musun?"

Ona Virgil'den bir parça okudum, Virgil'in huzursuz ölüm üzerine dizelerinden:

nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
transportare prius quam sedibus ossa quierunt.
centum errant annos volitantque haec litora circum;
tum demum admissi stagna exoptata revisunt.

"Anlamı nedir?"

"Anlamı; eğer bu mektubu kızıma göndermezsen, yüzyıllık bir yalnızlık çekeceğim."

"Olamaz."

"Evet, olur. *Ossa:* bu, günlük anlamına gelir. Yaşadığın günle-

rin kaydedildiği bir şey."

Daha sonra tekrar geldi. "Yine Latince konuş." Ona dizeler okudum ve dinlerken kıpırdayan dudaklarını izledim. Ezberlemeye çalışıyor, diye düşündüm. Ancak ezberlemiyordu. Veznin vuruşları içinde yankılanıyor, nabız gibi boğazında çarpıyordu.

"Bunu mu öğretiyordun? İşin bu muydu?"

"Evet, işim buydu. Bununla yaşıyordum. Ölüye ses vererek."

"Ücretini kim veriyordu?"

"Vergi ödeyenler. Güney Afrika'nın, hem büyük hem de küçük insanları."

"Bana da öğretebilir misin?"

"Sana da öğretebilirdim. Sana Romalılara ait birçok şey öğretebilirdim. Ama Grekler için bu kadar emin değilim. Yine de öğretirdim, ancak artık hiçbir şey için zaman olmayacak."

Hayal kırıklığına uğramıştı. Bunu görebiliyordum.

"Latinceyi kolay öğrenirdin. Hatırladığın birçok şey olurdu."

Bir diğer meydan okuma, bir diğer ima daha; *bunu biliyorum.* Tıpkı, kocasının bir metresi olduğunu bilen ve bunu ona itiraf ettirmek, gerçeği söyletmek için kurnazlıklar düşünen, kâh hırçınlaşıp başının etini yiyerek, kâh dil dökülp onu kandırmaya çalışan bir kadın gibiyim. Ancak hilelerim, kurnazlıklarım onu etkilemiyor, boşuna. Çünkü, hiçbir şey saklamıyor. Hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davranması bu yüzden. Bilmezden, anlamazdan gelmesi masumluğundan.

"Bir türlü söyleyemediğin bir şeyler var, değil mi? Neden sadece konuşmayı ve sözcüklerin seni nereye götüreceğini görmeyi denemiyorsun?"

Ancak asla geçemeyeceği bir eşiğin önündeydi. Orada, sigara dumanlarının ardına gizlenerek, sesini çıkarmadan, inatla duruyordu; gözlerini de iyice kısıyordu ki, içini görmem olanaksız olsun.

Köpek çevresinde dolandı, sonra bana doğru geldi, tekrar onun yanına gitti, huzursuzdu.

Aslında gönderilen o değil de, köpek olabilir miydi?

Sanırım onu hiç görmeyeceksin. Sana onun bir resmini gönderebilmeyi çok isterdim, ama son hırsızlık olayında fotoğraf makinam da çalındı. Zaten, pek fotojenik bir tip de değil. Kimlik kartındaki resmini görmüştüm. Zorla karanlık hücresinden çıkartılmış, ite kaka

ışığın gözlerini kamaştırdığı aydınlık bir odaya sokulmuş, duvara doğru savrulmuş ve sırtını duyayıp dik durması emredilmiş bir mahkûm gibiydi. Görüntüsü, ondan zorla, güç kullanılarak alınmıştı. Fotoğraflarında sadece, ağaçların altında ya da çalıların arasında kaybolan bulanık, belirsiz figürler olarak gözüken, şu yarı-mitolojik yaratıklara benziyordu; bir insan, bir canavar ya da sadece negatifteki bir leke olabilirlerdi: Varlıkları kanıtlanmamış, doğrulanmamıştı. Ya da çerçevenin tam kenarında, kapanan objektifin tuzağında bir kollarını, bacaklarını ya da başlarının bir kısmını bırakarak sırra kadem basarlardı.

"Amerika'ya gitmek ister misin?"

"Neden?"

"Mektubumu götürmek için. Onu postaya vermek yerine elden teslim edebilirsin; uçakla gider, uçakla dönersin. Senin için bir macera olur. Denize açılmaktan daha iyi. Kızım seni karşılar ve seninle ilgilenir. Bileti önceden alırım. Gitmez misin?"

Cesur bir ifadeyle gülümsedi. Ama bazı şakalarının hassas bir noktaya dokunduğunun farkındaydım.

"Ben ciddiyim." Ancak, işin doğrusunu söylemek gerekirse; bu hiç de ciddi bir öneri değildi. Vercueil, saçlarını kestirmiş, yeni elbiseler içinde, canı ölesiye içki istiyor, ama sana sormaya utandığı için misafir odanda çaresizce, dalgın dalgın dolaşıyor. Yandaki odada ise uyuyan çocuklarının ve kocanın yanında, bu itirafı, bu çılgınlığı tüm dikkatinle okuyorsun. Bunun sadece düşüncesi bile dayanılmaz. *Bu en son ihtiyaç duyduğum şeydi,* diyorsun dişlerini gıcırdatarak, *ben bundan uzaklaşmak için buraya gelmiştim, neden ille peşimden gelmek zorunda?* Sık sık, geride kalan yıllar boyunca Amerika'dan göndermiş olduğun resimleri karıştırıyorum; hep elimin altında duruyorlar. Arka plandakileri, deklanşöre basıldığı anda ister istemez, sen hiç farkında olmadan, çerçevenin içine giren her şeyi görüyorum. Örneğin, iki oğlunun kanoları içinde çekilmiş bir resmini göndermişsin; gözlerim yüzlerinden uzaklaşıp, göldeki dalgalara, havaya sıçrayan su damlacıklarına, köknar ağaçlarının yeşil karanlığına takılıyor; sonra yine onlara dönüp, üzerlerindeki eski can simitlerinin yerini alan, turuncu can yeleklerine bakıyorum. Sıradan, anlamsız ama tatlı parlaklıkları karşısında ipnotize oluyorum. Lastik, plastik ya da bu tür herhangi bir şey.

Dokununca insanı rahatsız eden, kaba, sert, dayanıklı, inatçı bir madde. Bana, belki de tüm insanlığa yabancı, bu tür maddeleri; acaba neden biçimlendirir, yapıştırır, şişirir ve çocuklarımızın bedenlerine takarız? Acaba bu yüzden mi beni bu kadar çok etkiliyor, şu anda içinde yaşadığım dünyayı bu kadar çok hatırlatıyorlar? Bu yüzden mi, ruhumu sarsıyor, onu öldürüyorlar? Hiçbir fikrim yok. Ancak, madem bu yazılar yaşamaya devam edecek ve madem ki, beni hiçbir fikrimin olmadığı bir yerden alıp, bir fikrimin olacağı bir yere götürecekler; bütün geçiciliğim içinde sana, belki de beni ruhsuzlaştıran, ruhumu sarsan şeyin çocuklarının asla boğulmayacak olmaları olduğunu söylememe izin ver. Bütün bu göller, bütün bu sular; bir göller ve nehirler ülkesi: Bir şanssızlık eseri kanoları alabora olacak olsa bile, turuncu kanatları sayesinde, onları kurtaracak ve oradan uzaklaştıracak bir motor gelinceye kadar suyun üzerinde güven içinde kalabilecekler. O zaman her şey yine yoluna girecek.

Bir dinlenme, canlanma, yeniden güç toplama alanı diyorsun fotoğrafın ardında. Sakin bir göl, sakin bir orman, yeniden dirilten.

Daha fazla çocuk istemediğini söylemiştin. O halde, yeni nesiller sadece bu iki oğlandan üreyecek. Amerikan karılarına yeni tohumlar atılacak; asla boğulmayacak, ömürleri en az yetmiş beş yıl olacak yeni nesiller. Oysa, yetişkin adamları bile boğan bu sularda, yaşam süresinin her geçen yıl biraz daha azaldığı bu kıyılarda yaşayan ben, karanlık bir ölüme sürükleneceğim. Ya bu iki zavallı ve her türlü güvenceden mahrum oğlan, acaba nasıl başlarının çaresine bakacak, hangi dinlenme, canlanma alanında kendilerini yeniden toplamayı unut edecekler? Yetmiş beş ya da seksen beş yaşında doğdukları kadar aptal ölecekler.

Yoksa torunlarımın ölümlerini mi arzuluyorum? Ve sen, tam şu anda, bu sayfayı tiksintiyle buruşturup fırlatmıyor musun? *Bu yaşlı kadın çıldırmış!* diye bağırmıyor musun?

Onlar benim torunlarım değil. Bana, benim çocuklarım olamayacak kadar uzaklar. Arkamda geniş bir aile bırakmayacağım. Bir kız. Bir arkadaş. Ve bir köpek.

Onların ölümünü hiçbir şekilde arzulamam. Yaşamlarıyla aramda herhangi bir bağ bulunmayan bu çocuklar benim için zaten ölü. Hayır, çocuklarının yaşamasını arzularım. ancak onlara taktığın kanat-

ların yaşamlarını garantiye almayacağını da bil. Yaşam ayak parmaklarının arasındaki kumdur. Yaşam dişlerinin arasındaki kumdur. Yaşam kumları ısırmaktır.

Ya da: Yaşam boğulmaktır. Suya düşmek ve en dibe kadar inmek.

En içten şeylerin yardımına muhtaç olmak zorunda kalacağım zaman neredeyse geldi sayılır. Bu öyküye bir son vermenin tam zamanı. Vercueil'in yardım edeceğinden kuşkum yok. Sıra son adımı atmaya geldiğinde, artık ondan kuşku duymam için hiçbir neden kalmayacak. Pek kesin olmasa da, benim için her zaman belirli bir kaygı duyduğuna inanıyorum; nasıl ifade edeceğini bilmediği bir kaygı. Düşüyordum, beni yakalayıp kaldıran o oldu. İlk kez geldiğinden beri, ne o benim bakımım altında oldu, ne de, bunu şimdi anlıyorum, ben onun. Biz, birbirimize baktık ve birbirimizi fark eder fark etmez yaptığımız karşılıklı seçimden beri, birlikte düştük, birlikte kalktık; bu karşılıklı seçimin yükselişleri ve alçalışları boyunca.

Yine de, hayal edebileceğim kadar iyi bir bakıcı, *nourrice*, destekleyici oldu. Tamamen kuru. Su değil, ateş içiyor. Belki de onu bir çocuk babası olarak hayal edememenin nedeni bu: Tohumları kuru, kuru ve kavrulmuş; tıpkı bu ülkenin polenleri ya da kumu gibi.

Onun yardımına, rahatlığına, varlığına ihtiyacım var; ama o da yardıma ihtiyaç duyuyor. Bir adama sadece bir kadının verebileceği bir yardıma. Ayartmaya, baştan çıkarmaya değil, ama tümlemeye, tamamlamaya. Sevmenin, aşkın nasıl bir şey olduğunu bilmiyor. Ruhun kıpırdanmalarından değil, daha basit, daha temel bir şeyden söz ediyorum. Sevmeyi, bir oğlanın aşkı bilmemesi gibi, bilmiyor. Fermuarların, düğmelerin, kopçaların neye yaradığını bilmiyor. Nereye ve nasıl ulaşacağını bilmiyor. Yapmak zorunda olduğu şeyi nasıl yapacağını bilmiyor.

Sona yaklaştıkça daha sadık oluyor, daha az hata yapıyor. Yine de elinden tutmak, ona yol göstermek zorundayım.

Arabanın içinde oturduğumuz günü hatırlıyorum; bana kibrit

kutusunu uzattığı ve *onu yapmamı* söylediği günü. Öfkeden kudurmuştum. Ama ona karşı dürüst müydüm? Şimdi bana öyle geliyor ki, ölüm hakkında bir bakirenin seks hakkında bildiklerinden daha azını biliyordu. Ama aynı merakı duyuyordu. Bir köpek de aynı merakla, kuyruğunu sallayarak, bir penis kadar aptal ve kırmızı dili bir karış dışarıda, birinin bacak arasını koklar.

Dün, banyoda bana yardım ederken, elbisemin önü açıldı ve onu bana bakarken yakaladım. Tıpkı Mill Sokağı'ndaki çocuklar gibi: Onda hiç terbiye ve nezaket yok. Terbiye, nezaket: Esrarengiz, anlaşılmaz: Tüm etiklerin temeli. Yapmamamız gereken şeyler. Ruh bedeni terkederken bakmayız; gözlerimiz yaşlarla dolar ya da onları ellerimizle kapatırız. Yaralara bakmayız; oysa bu yaralar, ruhun dışarı çıkmaya çabaladığı, ama dikilerek, zorla yine içeri kapatıldıkları yerlerdir.

Ona, kedileri hâlâ besleyip beslemediğini sordum. "Evet," dedi; tabii yalan söylüyordu. Çünkü kediler gitmişti, kovalanmışlardı. Peki, ben bakar mıydım? Hayır, artık bakmazdım. Senin için, onun için kaygılandıktan sonra, yüreğimde çok az yer kalmıştı. Geri kalan da, dedikleri gibi, bozulmaya terk edilmeliydi.

Geçen gece, korkunç bir soğukla boğuşurken, hoşçakal demek için sana seslenmeye çalıştım. Ama sen gelmedin. İsmini fısıldadım. Karanlıklara. "Kızım, çocuğum," diye seslendim. Ama, karşıma çıkan sadece bir resmin oldu, sen değil. Ağır, ciddi ve sade, diye düşündüm: Bu satır da ağır, ciddi ve sade. Artık beni tutan hiçbir şey yok.

Ama uyudum, uyandım ve hâlâ buradaydım, üstelik bu sabah kendimi oldukça güçlü hissediyordum. Belki de seslenen sadece ben değildim. Bedenim denizler ötesinden çağırılıyordu ve bunun farkında değildim; belki üşümemin nedeni de buydu.

Görüyorsun, hâlâ sevgine inanıyorum.

Seni çok geçmeden bu sözcük yumağından kurtaracağım. Benim için üzelmene gerek yok. Ama geride kalan bu adamı biraz olsun düşün; yüzemeyen, henüz nasıl uçulacağını bile bilmeyen bu adamı.

Uyudum ve soğuktan donarak uyandım; karnım, kalbim, bütün kemiklerim donuyordu. Balkonun kapısı açıktı, perdeler rüzgârda sallanıyordu.

Vercueil balkonda durmuş, hışırdayan bir yaprak denizini seyrediyordu. Koluna, yüksek, sivri omuzlarına dokundum, omurgasının zayıf çıkıntılarına. Soğuktan birbirine çarpan dişlerimin arasından, "Nereye bakıyorsun?" diye sordum.

Cevap vermedi. Ona biraz daha yaklaştım. Altımızda bir gölgeler denizi vardı. Rüzgârda oynaşan, hışırdayan bu yapraklar, tıpkı karanlıklara doğru yükselen bir merdiven gibiydi.

"Zaman geldi mi?" dedim.

Yatağa geri döndüm, soğuk çarşafların arasına süzüldüm. Perde aralandı, yanıma geldi. İlk kez hiçbir koku duymuyordum. Beni kollarına aldı ve bütün gücüyle sıktı. Birden tüm soluğum kesildi. Bu kucaklamada insanı ısıtan hiçbir şey yoktu.

1986-1989

"SUNDAY EXPRESS 1990 YILIN KİTAP ÖDÜLÜ"

Kanserli bir kadın *Elizabeth Curren* ve münzevi bir alkolik *Verceuil*... **Demir Çağı** bu ikilinin öyküsünü anlatıyor. Yaşlı kadının evinin arkasına kamp kuran *Verceuil* sanki bir ölüm işareti gibidir. *Elizabeth Curren* için hemen kapının ardında bekleyiveren ölüm, bir anlamda ölüm meleğini andıran *Verceuil*'in varlığında somutlaşır. **Coetzee**'in etkili kaleminde tam bir trajik öyküye dönüşen bu 'buluşma", okuru bir yandan Güney Afrika'nın ağır ve hüzünlü ortamına taşırken, diğer yandan ustalıkla çizilmiş tiplemeler ölüm, yalnızlık gibi evrensel temalarla kaynaşarak doyumsuz bir edebiyat tadı almamızı sağlıyor.

Çağdaş Güney Afrika yazınının en etkili kalemlerinden biri olan J.M. COETZEE'in, Barbarları Beklerken, Michael K. nasıl yaşadı ve Foe adlı yapıtları daha önce Türkçe'ye kazandırılmıştı. **Demir Çağı** J.M.Coetzee'nin 'yazın dünya'sını anlamak için okunması gereken en önemli yapıtlarından biridir.

Nadine Gordimer, Athol Fugard, Rian Malan ve bizzat Coetzee şimdiye değin çağdaş Güney Afrika'nın canlı ve heyecan dolu öykülerini okuyucuya aktardılar. Fakat **Demir Çağı**'nın onu daha önce yazılanlardan farklı kılan ince ve müthiş bir güzelliği var.

James Runcie - ***Daily Telegraph***

Coetzee'nin bakış açısı son derece keskin fakat heyecan verici ve şiirsel. Zekası zorlayıcı fakat yazış şekli gerektiği zaman ferahlatıcı ve ufuk açıcıdır.

James Wood - ***Guardian***

ÇAĞDAŞ EDEBİYAT DİZİSİ: 136/40

ISBN 975-7414-16-6

9 789757 414162